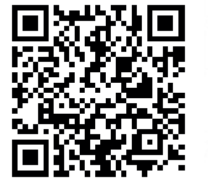
TAŞOVA ŞEHİT BEKİR ÖZDEMİR

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

SİYER

ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ

SİYER

YAZAR

Mikâil ÇOLAK

EDİTÖR

Hasan ÖZARSLAN

GÖRSEL TASARIM UZMANI

Sami ÇELİK

Faize KOPAN

Hakan ÖZTÜRK

DİL UZMANI

Ahmet POLAT

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

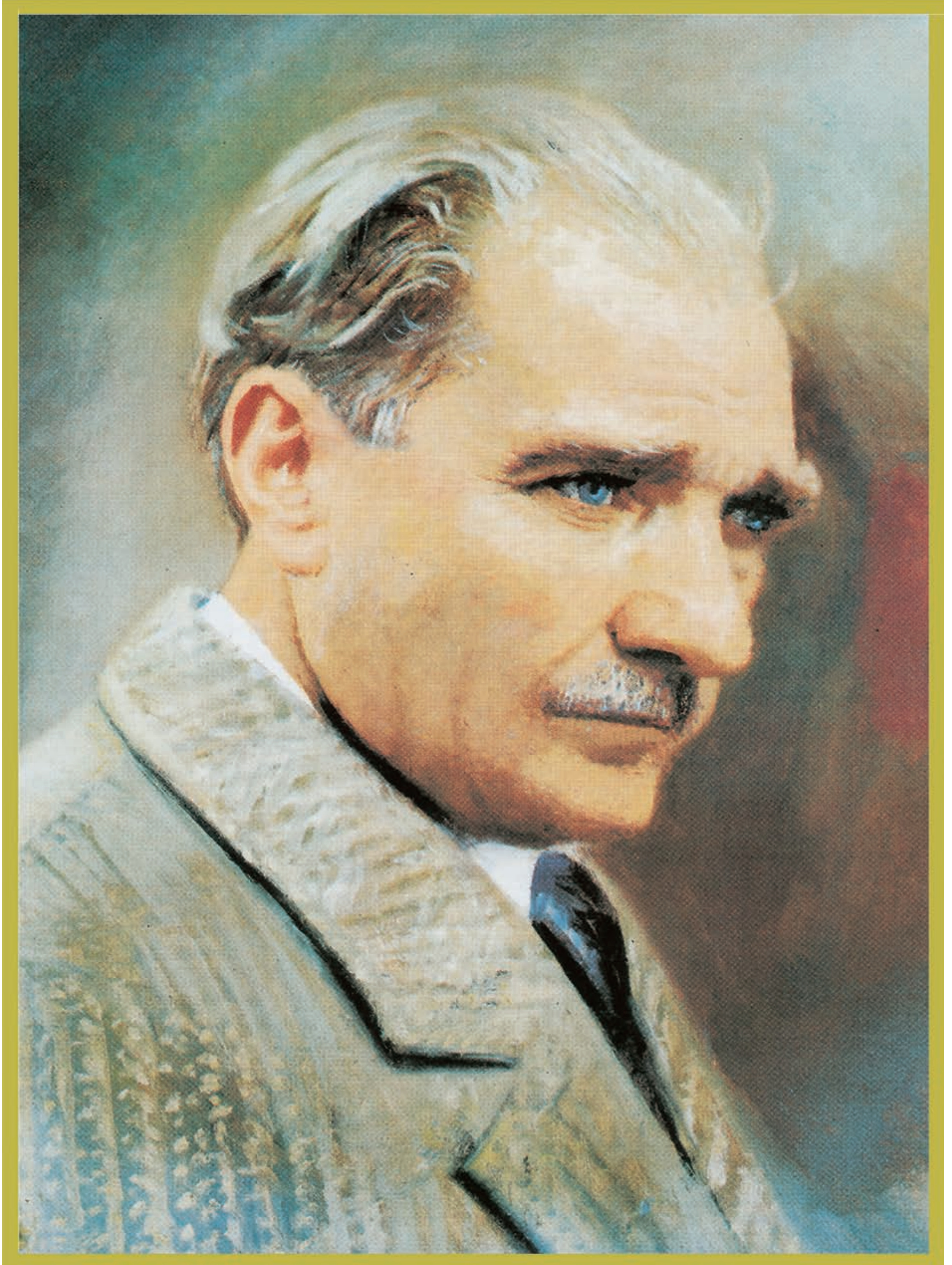
ATATÜRK'ÜN
GENÇLİĞE HİTABESİ

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite Kapağı

Ünite başlığı

Hazırlık soruları

Ünite başlığı
Ünite numarası
Sayfa numarası

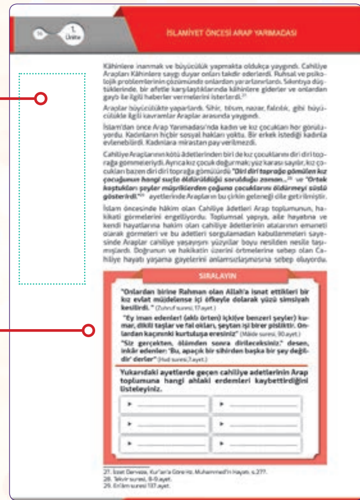
Bazı ayetlerin orjinal metinleri verilmiştir.

Konu metni

Etkinlik kutusu

Sayfaların dış kenarlarındaki boşlukları not almak için kullanabilirsiniz.

Bazı etkinlikleri kitabınızın üzerinde yapabilirsiniz.

Değerlendirme soruları:
(Açık uçlu
Çoktan seçmeli
Boşluk doldurma
Doğru/Yanlış)

ORGANİZASYON ŞEMASI

Sözlük
Kitabınızda geçen belli başlı kavramların anlamlarına buradan kolayca ulaşabilirsiniz.

Kaynakça
Kitabınız hazırlanırken faydalanılan belli başlı kaynakların listesi

KARŞILAŞTIRALIM
İNCELEYELİM
İŞARETLEYELİM
LİSTELEYELİM
SIRALAYALIM
TANIMLAYALIM

Bu kutucuklarda, işlenen konunun daha iyi kavranması ve akılda kalabilmesi için aktarılan bilgiler ışığında listeleme, sıralama ve tanımlama gibi hemen kitabınızın üzerine yapabileceğiniz etkinlikler bulunmaktadır.

BİLGİ NOTU
YORUMLAYALIM
NOT EDELİM
TARTIŞALIM
BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?
DÜŞÜNELİM

Bu kutucuklarda, işlenen konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacak ilave bilgiler verilmekte, bu bilgileri yeri geldiğinde yorumlamanız veya defterinize not etmeniz istenmektedir.

Ehl-i Kitap
Sözlükte ilâhi bir kitaba inananlar anlamına gelir. Terim olarak ise Müslümanlar dışındaki kutsal kitap sahibi din mensupları için kullanılan bir tamlamadır.

Kitabınızın sağ ve sol kenar boşluklarında karşılaşacağınız bu kutucuklarda tanımlar, bilgi notları ve görsel/grafik bilgileri bulacaksınız.

Kitabınızında bulunan karekodları okutarak kitabınızın tüm PDF'sine, ünitelere ve işlenen konu ile ilgili materyallere ulaşabilirsiniz.

İSLAMİYET ÖNCESİ ARAP YARIMADASI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Siyer, tevhid, hanif, şirk, cahiliye, bedevi, hadari, dâru'n-nedve, Muallakayı Seb'a, kavramlarının anlamlarını sözlüklerden araştırınız.
- Hz. Peygamberden önce Arap Yarımadası'nda yaygın olan dinî inançların hangileri olduğunu araştırınız.
- Fil ve Kureyş surelerinin anlamlarını bir Kur'an-ı Kerim mealinden okuyunuz.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nden"Kâbe" maddesini okuyarak edindiğiniz bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.
- Mekke, Yesrib, Tâif şehirlerinin haritadaki yerlerini ve birbirlerine uzaklıklarını haritadan kontrol ediniz.

1. Hz. Muhammed'in Hayatını Öğrenmenin Önemi

Peygamberler, Allah tarafından insanlar arasından seçilen ve içinde yaşadıkları topluma elçi, rehber, uyarıcı ve yol gösterici olarak görevlendirilen kimselerdir. Hz. Muhammed'i (s.a.v)[1] de Allah, en son peygamber olarak görevlendirmiştir. O, Hz. İbrahim'e ve ondan sonra gelen peygamberlere gönderilen ilahî hükümlerin unutulmaya başlandığı, toplumda kötülük ve haksızlıkların arttığı bir zamanda gelmiştir.

Hz. Muhammed (s.a.v) de diğer peygamberler gibi insanları iyiye, güzele, doğruya yönlendirmek ve Allah'ın buyruklarını onlara öğretmekle görevlendirilmiştir. ***"O (Peygamber); onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar... Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur'an'a) uyanlar var ya işte onlar kurtuluşa erenlerdir."***[2] ayeti onun bu sorumluluğunu en güzel şekilde ortaya koymaktadır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğuna inanmak, onun hayatını öğrenme gereğini de beraberinde getirir. Onun ailesi, ashabı, toplumu ve diğer insanlarla ilişkilerini, kendi hayatındaki yapıp ettiklerini öğrenmek, İslam'ı anlamamızı ve yaşamamızı kolaylaştırır.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) hayatını öğrendiğimizde Peygamberimizin doğumu, çocukluğu, gençliği ve ailesi hakkında bilgi sahibi oluruz. Peygamberimize ilk vahyin nerede, ne zaman ve ne şekilde geldiğini, insanları İslam'a davet ederken nasıl bir metot izlediğini ve ne gibi zorluklarla karşılaştığını biliriz. Ayrıca Peygamberimizin güzel ahlakını tanır, onu örnek almaya çalışırız.

İslam öncesi Arabistan yarımadasında putperestlerin hac ibadeti için Kâbeye gelmeleri en önemli dinî faaliyetti.

1. "Sallallahu aleyhi vesellam" ifadesinin kısaltılmış şeklidir. "Allah'ın salat ve selamı onun üzerine olsun." anlamına gelir.
2. A'raf suresi, 157. ayet.

Kur'an-ı Kerim, Peygamberimizin bizim için en güzel örnek olduğunu bildirmektedir. Bu husus bir ayette şöyle belirtilmektedir:

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فٖى رَسُولِ اللّٰهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ
وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثٖيرًاۜ ﴿٢١﴾

"Ey inananlar! Andolsun ki sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok anan kimseler için Resulullah en güzel örnektir."[3]

Peygamberimizin ahlakı ve örnek yaşayışı nasıldı diye Hz. Aişe'ye sorulunca *"Siz hiç Kur'an okumuyor musunuz? Onun ahlakı Kur'an'dan ibaret idi."*[4] diyerek Kur'an'ın Hz. Peygamber'in hayatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu ve Peygamberimizin ahlaki özelliklerinin kaynağının Kur'an olduğunu ifade etmiştir. Hz. Muhammed (s.a.v), Kur'an'a göre yaşadığı için onun hayatının öğrenilmesi, Kur'an'ın ahlaki erdemlerinin hayatımıza aktarılmasını sağlar. Bu anlamda Hz. Peygamber'in hayatını bilmek, bize Kur'an'ı tanıma ve anlama imkânı da sağlayacaktır.

Hadisler ve onların yaşama geçirilmiş hâli olan sünnette ortaya konan ilke ve hakikatleri anlayabilmek için de Hz. Muhammed'in (s.a.v) hayatını öğrenmeye ihtiyacımız vardır. Peygamberimizin hayatını, olaylar karşısındaki tutumunu, insanlarla olan ilişkilerini, İslam'ı tebliğ sürecini bilirsek hadisleri doğru bir şekilde anlayabilir ve anlayıp hayatımıza uyarlayabiliriz.

Allah yaratılmışların en güzeli olan insana, din olarak İslam'ı seçmiş; Kur'an'ı göndermekle insanlığı rehbersiz bırakmamıştır. Hz. Muhammed 'in (s.a.v) hayatını öğrenmek rehberimiz Kur'an'ı tanımamızı ve bizim için seçilen dini anlamamızı kolaylaştıracak ve inancımızı güçlendirecektir.

YORUMLAYALIM

"(Resulüm) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın…" *(Âl-i İmran suresi, 31.ayet.)*

"Andolsun ki Allah, inananlara, ayetlerini okuyan, onları arıtan, onlara Kitap ve hikmeti öğreten, kendilerinden bir peygamber göndermekle iyilikte bulunmuştur. Hâlbuki onlar, önceleri apaçık sapıklıkta idiler." *(Âl-i İmran suresi, 164.ayet.)*

Yukarıdaki ayetlerde hangi mesaj verilmek istenmektedir. Ayeti kerimeleri yorumlayarak düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

3. Ahzâb suresi, 21. ayet.
4. Müslim, Müsafirin, 139.

2. Siyer İlminin Temel Kavramları ve Kaynakları

Siyer kelimesi sözlükte davranış, hâl, hayat tarzı, tabiat gibi anlamlara gelen "siret" kelimesinin çoğuludur. Terim anlamı olarak siyer, Peygamberimiz'in (s.a.v) soyu, doğumu, çocukluğu, gençlik yılları, peygamberliği, Mekke ve Medine'de meydana gelen olaylar ve gerçekleşen savaşları da içine alacak şekilde doğumundan ölümüne kadar hayatını ele alan ilim dalıdır. Bu alanda yazılan eserlere "Siyer-i Nebi", "es-Siretü'n-Nebeviyye" veya kısaca "Siyer" adı verilmiştir. [5]

Tarih boyunca Peygamber-i Zîşan Efendimizin insanlığa tanıtılması gayesiyle Müslümanlar tarafından her devirde Peygamberimizin hayatını, ahlaki vasıflarını, Peygamberlik mücadelesini konu edinen farklı çalışmalar yapılmış, bu konuda muazzam bir literatür meydana getirilmiştir. Gerçekten de dünyada Hz. Peygamber (s.a.v) kadar hakkında eser yazılmış başka bir insan yoktur. Bu tür çalışmalar günümüzde de artarak devam etmektedir. Zira Allahu Tealanın "Habibim" diye hitap ettiği Hz. Muhammed'in (s.a.v) hayatını anlama ve onu örnek alma ihtiyacı bizim için hiçbir zaman sona ermeyecektir.[6] Müslümanların, Resulullah'ın örnek ve model insan olma vasıflarını sonraki nesillere bir bütün olarak aktarma isteği siyer kitaplarına ve siyer yazıcılığının doğuşuna etki eden sebeplerden biridir.

Kısacası Müslümanların Peygamber Efendimizi bilme, tanıma ve onun hayatını sonraki nesillere aktarma ihtiyacı siyer çalışmalarını ortaya çıkarmıştır.

Hz. Peygamberin (s.a.v) hayatını, mücadelesini ve ahlaki vasıflarını ele alan en temel kaynak Kur'ân-ı Kerim'dir. Daha sonra "yaşayan Kur'an" olan Peygamberimizin söz, fiil ve onaylarından meydana gelen hadislerdir. Bu nedenle Siyer ilmi, Hadis ilminden bağımsız olarak ele alınamaz. Siyer ilmi aynı zamanda, tarihi bir dönemi, (Hz. Peygamberin (s.a.v) doğumundan vefatına kadar geçen süreci) ele alması nedeniyle İslam tarihinin de bir bölümünü oluşturur. Bu özelliği nedeniyle Siyer ilmi, bir yönüyle Hadis ilmiyle bir yönüyle de İslam tarihiyle çok sıkı bir ilişki içerisindedir.[7]

Hicri II. asırda yazılan İbn İshâk'ın "Siret-u İbni İshak" isimli eseri siyer alanında yazılan ilk eser olması nedeniyle önemli bir yere sahiptir. İbn İshâk'ın öğrencisi İbn Hişam hocasının kitabı üzerinde bazı tasarruflarda bulunarak Siretü İbni Hişam isimli kitabını yazmıştır. Bazı tarihçiler tarafından "Hz. Peygamber'in hayatına dair yazılmış en sağlam ve en iyi siyer kitabı" olarak kabul edilmiştir.[8] Ünlü tarihçi Vakidi'nin öğrencisi İbn Sa'd tarafından kaleme alınan Tabakat isimli kitap siyerin sınırlarını genişleten ve müteakip dönem siyer yazımının da formatını belirlemiş olan önemli bir eserdir. Bu eserle birlikte yaratılmışlar içinde müstesna bir yere sahip olan Sevgili Peygamberimizin fiziki ve ahlaki özellikleriyle ilgili rivayetlerin yer aldığı Şemâil kısmı, siyerin konusuna dahil olmuştur.

5. Mefail Hızlı, "Siyer", Şâmil İslam Ansiklopedisi, C 5, s.428.
6. Âdem Apak, Günümüzde Hz. Peygamber'in Doğru Anlaşılması Üzerine Düşünceler, s. 59.
7. Ali Yardım, Hz. Peygamber'i Anlatan İlim Dalları ve Şemâil Nebevi s. 215.
8. Mustafa Fayda, "İbn-i Hişam", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 20 s. 72.

BİLGİ NOTU

Siyer ilminde önemli bir yeri olan İlk dönem siyer kitaplarından bazılarının isimleri şu şekilde sıralanabilir:

	ESER SAHİBİ	ESER ADI
1	İbni İshak	Siretü İbni İshak
2	İbni Hişam	Siretü İbni Hişam
3	Vakıdî	el-Megaziyü'n-Nebeviyye ve Tarih-i Kebir
4	İbn Sa'd	Tabakâtü'l-Kübrâ
5	el-Belâzurî	Ensâbu'l-Eşraf ve Fütühu'l-Buldân
6	Taberî	Tarihu't-Taberî
7	İbn Hazm	Cevâmi'u's-Sire ve Cemheretü Ensâbi'l-Arab
8	İbn Esir	el-Kamil fi't-Tarih
9	İbn Kayyim el-Cevziyye	Zadü'l-Me'ad
10	İbn Kesir	el-Bidâye ve'n-Nihâye

Ana kaynakların dışında doğrudan Peygamber Efendimizi konu edinmeyen ancak bir şekilde siyeri doğru anlamamıza katkı sağlayacak başka kaynaklar da vardır. Mesela; Arap tarih ve kültürünü konu alan edebi ve şiirsel metinler, tarihi ve coğrafi kitaplar, nesep/soy ile ilgili eserler ve çeşitli lügatler, tefsir, fıkıh, kelam ve tasavvuf alanında yazılmış sayısız kitap, bu kaynaklardan sayılabilir.

Siyerin ana kaynaklarının en başında yer alan Kur'an-ı Kerim'deki Peygamberimizle ilgili ayetlerin tefsirlerini okuduğumuzda onun hayatıyla ilgili bilgilere ulaşmamız mümkün olacaktır. Bunun yanında sahih hadis kitapları olarak bilinen Kütüb-i Tis'a vb. eserlerde yer alan bilgiler de Peygamberimizin hayatıyla ilgili sağlıklı bilgilere ulaşmamıza katkı sağlayacaktır. Ayrıca ilk dönem siyer kitapları da bu konuda başvurulabilecek temel kaynaklar arasındadır. Tüm bu kaynaklar hem Arapça hem de Türkçeye çevrilerek neşredilmiştir.

Kütüb-i Tis'a

Sahih ve güvenilir hadislerin büyük bir kısmını ihtiva eden altı hadis kitabına (Kütüb-i Sitte) üç eser ilavesiyle oluşan meşhur dokuz hadis kitabına Kütüb-i Tis'a denir.

1. Buhârî, el-Câmi'u's-Sahih
2. Müslim, el-Câmi'u's-Sahih.
3. Ebû Dâvûd, es-Sünen.
4. Nesâî, es-Sünen.
5. Tirmizî, es-Sünen.
6. İbn Mâce, es-Sünen.
7. Darimi, es-Sünen.
8. İmam Malik, el-Muvatta.
9. Ahmed b. Hanbel, el-Müsned.

NOT EDELİM

Siyer kitapları içerik bakımından şu şekilde tasnif edebilir.

Mevlid Manzûmeleri: Hz. Peygamber'in doğum gününü, dünyaya gelişini anlatan eserlerdir.

Miraçnâmeler: Hz. Peygamber'in miracını anlatan eserlerdir.

Hicretnâmeler: Hz. Peygamber'in hicretini anlatan eserlerdir.

Hilyeler: Hz. Peygamber'in, boyu, yüzü, gözleri, kaşları, yürüyüşü gibi cismî sıfatlarını anlatan eserlerdir.

Magaziler: Hz. Peygamber'in askerî faaliyetlerini anlatan eserlerdir.

Delâil-i Nübüvve: Hz. Peygamber'in, vahyin inmeden önceki ve sonraki zamanlarda zuhur eden peygamberlik alâmetlerini anlatan eserlerdir.

Şemâil-i Şerifeler: Hz. Peygamber'in huylarını, sözlerini, sohbetlerini, ibadet etmesini, elbiselerini, yemek yemesini ve sair davranış ve hareketlerinin tümünü anlatan eserlerdir.

Hukuk ve Hasâisler: Hz. Peygamber'in dünya ve ahiretteki hakları, müminlerin üzerindeki hakları ve Müslümanların onun karşısındaki tutum ve davranışlarından bahseden eserlerdir.

3. İslamiyet Öncesi Arap Yarımadasına Genel Bakış

İslamiyet öncesi Arap Yarımadası

Arap Yarımadası coğrafi, sosyal, dinî ve kültürel yönlerden birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve farklı medeniyetlerle de komşu olmuştur. Bu sebeple köklü bir geçmişe sahiptir. Yüzyıllardır Arapların yaşadığı bu bölge "Arap Yarımadası" olarak isimlendirilmiştir.

Arap Yarımadası, Hindistan'a kadar uzanan geniş bir yüz ölçüme sahipti. Ancak bu yarımadanın büyük bir bölümü çöllerle kaplı olduğu için yaşamaya elverişli alanlar sınırlıdır. Bu sebeple yerleşim daha çok kıyı kesimlerde ve yağış alan bölgelerde yoğunlaşmıştır.

Yarımada da halk tarım, hayvancılık ve ticaretle uğraşırdı. Akarsu kaynakları yetersiz olması nedeniyle tarım, ancak yağmur alan bölgelerde ve iç taraflarda su kuyularının bulunduğu alanlarda yapılmaktaydı.

Hayvancılıkla daha çok Bedeviler uğraşırdı. Onlar, deve, koyun ve keçi beslerler; bu hayvanların etlerini yer, sütlerini içerlerdi. Besledikleri hayvanların yünlerinden elbise, çadır yapar ihtiyaç fazlası tüm ürünleri satarak diğer zaruri ihtiyaçlarını karşılarlardı.

Bedevi
Çöl ve vahalarda develeriyle birlikte konar göçer olarak yaşayan Araplara denir.

Mekke dışında, Medine, Tâif, Yemen gibi şehirlerde yaşayanlar tarımın yanında ticaretle de yoğun şekilde uğraşılırdı.

Stratejik olarak Arabistan Yarımadası Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan uluslararası yol güzergâhlarında bulunmaktadır. Bu durum yarımadada tarım ve hayvancılık kadar ticaretin de önemli geçim kaynaklarından biri hâline gelmesini sağladı. İslamiyet'ten önce Hindistan'dan gelen Baharat Yolu, deniz üzerinden yarımadanın güneybatı ucundaki Aden Körfezi ve Kızıldeniz istikametinde ilerliyordu. Kara yolunu takip eden kervanlar ise Mekke ve Yesrib şehirlerinin de bulunduğu yarımadanın batı kıyısındaki Hicaz bölgesinden geçerek Akdeniz'e ulaşıyorlardı.[9] Bu yollar üzerinde bulunan şehirlerde ticari hayat oldukça canlıydı.

Hadarî
Köy ve şehirlerde yerleşik bir hayat süren, geçimlerini tarım, ticaret ve el sanatlarıyla temin eden yerleşik Araplara denir.

3.1. Dinî Hayat

Arap Yarımadasının farklı bölgelerinde Putperestlik, Sabiilik, Mecusilik, Haniflik, Yahudilik ve Hristiyanlık gibi çeşitli dinî inançlar vardı. Bizans İmparatorluğu ve Habeşistan Krallığı Hristiyan'dı. Yahudiler ise Yesrib, Hayber, Fedek ve Yemen'de yaşıyorlardı Ayrıca bu günkü Bahreyn, Umman ve Yemen bölgelerinde Sasani İmparatorluğundan göç etmiş az sayıda Mecusi vardı.

Sabiiler ise yıldızlara ve güneşe tapmaktaydı. Mekke'de putperestlere

9. Muhammed Emin Yıldırım. Siyer Atlası s, 96.

rağmen Hz. İbrahim'den kalan tevhit inancının gereklerini yaşatmaya çalışan insanlar da vardı. Bunlara Hanif deniliyordu. Sayıları çok az da olsa Mekke'de yaşayan Hristiyan ve Yahudiler yarımadadaki diğer şehirlere göre azınlık durumundaydılar. Yahudiler ile Hristiyanlar için ehli kitap ifadesi kullanılmaktaydı.[10]

Mekke başta olmak üzere tüm Arabistan Yarımadası'nda en yaygın inanç putperestlikti. Putperestler hem Allah'a inandıklarını söylerler hem de putlaştırdıkları şeylerden yardım beklerlerdi. Cahiliye âdetlerinin başında yer alan putlara tapınmanın adı şirkti. Kuran şirk sahiplerini "müşrik" olarak isimlendirmektedir **"Onlara söyle: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Bana, tanrınızın tek bir Tanrı olduğu vahyolunuyor. Artık ona yönelin, ondan bağışlanma dileyin; vay ortak koşanlara(müşriklere)!"**[11] ayetinde müşriklerin ilah olarak sadece tek bir ilaha yönelmeleri gerektiği belirtilmektedir.

Müşrik de denilen Putperestler; Allah'ın varlığına inanıyor, putları aracı yaparak Allah'a ulaşacaklarını zan ediyorlardı. **"Biz onlara ancak bizi daha çok Allah'a yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz".**[12] diyerek Allah'a ulaşmak için kendilerinin tahtadan taştan yaptığı putlara ibadet ediyorlardı.

"Onlar bir fenalık yaptıkları zaman, "Babalarımızı bu yolda bulduk, Allah da bize bunu emretti" derler. De ki: "Allah fenalığı emretmez. Bilmediğiniz şeyi Allah'a karşı mı söylüyorsunuz?"[13] ayeti putlara tapınmanın eskiden beri var olan bir uygulama olduğunu ortaya koymaktadır. Kâbe'deki putlara çeşitli isimler vermişlerdi. Kur'an-ı Kerim'de bu putların en büyüklerini: "**Gördünüz mü o Lât ve Uzza'yı? Ve üçüncüleri olan ötekini, Menat'ı."** [14] ayetinde ifade edilmiştir.

BİLGİ NOTU

Arabistan'a putperestliği ilk defa getiren kişi, Hz. İsmail'den sonra Cürhümlüleri Mekke'den çıkaran, üçyüz yıla yakın bir süre Mekke'yi yöneten Huza'a kabilesinden Amr b. Luhay'dır.

Amr b. Luhay yapmış olduğu mücadele sonunda Kâbe'nin muhafızlığını üzerine almıştır. Geçirdiği bir hastalık neticesinde Suriye'deki Belkâ denilen yerde şifalı sulardan faydalanmak üzere oraya gitmiştir. Orda halkın putlara taptığını görmüş ve onların ne olduğunu sormuş, buradaki insanlar da "Biz bunların aracılığıyla yağmurun yağmasını ister ve düşmana karşı galip gelmek için yardım dileriz" cevabını vermişlerdir.

Amr b. Luhay, kendisine bu putlardan verilmesini istemiş ve onlardan almış olduğu putu Mekke'ye getirerek Kâbe'nin çevresine dikmiştir. Bu getirilen putun adı "Hubel"dir. İnsan suretinde ve akik taşından yapılan bu putun derecesi diğerlerinden yüksektir.

(Hakkı Dursun Yıldız, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C 1, s.174.)

10. Mevlana Şibli, Büyük İslam Tarihi, Asrı Saadet, C 1, s.98
11. Fussilet suresi, 6.ayet.
12. Zümer suresi, 3.ayet.
13. Araf suresi, 28.ayet,
14. Necm suresi,19-20.ayet.

Risâlet öncesi Kâbe ve çevresindeki dikili putların temsili görünümü.

Putperestliğin Huzaalılar zamanında Mekke'ye girmesi ile bu inanç nesilden nesile taşındı. Mekke geçen zaman içerisinde putperestliğin merkezi hâline geldi. Kâbe putlarla doldu. Araplar her yıl Kâbe'ye gelerek putları adına kurban keser, onların önünde fal okları çekerlerdi.[15]

Mekke'den ayrılıp yolculuğa çıkanlar, Kâbeye saygılarını ve Mekke'ye bağlılıklarını ifade etmek üzere yanlarında Kâbe'nin etrafından alınmış bir taş götürürlerdi. Konakladıkları yerlerde, Kâbe'yi tavaf ettikleri gibi bu taşın etrafında tavaf ederlerdi. Putperestler dua, secde ve Kâbe'nin etrafını tavaf ederek, adakta bulunarak, kurban keserek putlara tapınırlardı. Bu tapınmalarla sağlık, servet, savaşlarda zafer ve erkek çocuk dileme gibi hep dünyevi isteklerde bulunurlardı.

Araplar atalarından gelen putperestliği sorgulamadan din olarak kabul ediyor ve bu inanç biçimini gelenek olarak sahipleniyorlardı. Aslında birçok geleneği de aynı mantıkla sahipleniyorlardı. Bu da onları batıl inanç ve uygulamalara yönlendiriyordu.

Hz. İbrahim'in dinine tabi olup yalnızca Allah'a inanan Hanifler ise azınlıktaydı. Kur'an-ı Kerim'de Hanif kelimesi çeşitli ayetlerde geçmektedir. **"İbrahim, şüphesiz Allah'a boyun eğen ve ona yönelen bir önderdi; puta tapanlardan değildi. Şimdi sana, "Doğruya yönelen, puta tapanlardan olmayan İbrahim'in dinine uy." diye vahyettik."**[16] İbrahim Peygamber için Hanif hitabının kullanılması, onun Hakk'a yönelmesi sebebiyledir.

Mekke'de yaşayan Hanifler Hz. İbrahim'den bu yana varlığını devam ettiren tek tanrı inancından vazgeçmemişlerdi. Zira İbrahim Peygamber kendi kavminin taptığı putlara asla tapmayıp, sadece Allah'a iman ve ibadet etmiştir. Bu gerçek Kur'a-ı Kerim'de şöyle ifade edilir.

مَا كَانَ اِبْرٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًاؕ
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾

"İbrahim, ne Yahudi ne de Hristiyan idi; fakat o Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir Müslüman idi, müşriklerden de değildi."[17]

Mekkeliler, Hanifleri atalarını dininden uzaklaşmakla yani putperestliğe sırt çevirmekle suçluyorlardı Çünkü Hanifler, Allah'ın birliğine inanırlar, putlara ibadeti reddederler, putlar adına kesilen kurbanları yemezler, kız çocuklarının diri diri gömülmesine karşı çıkarlar, birçok cahiliye âdetini kabul etmezlerdi. Onlar bu özellikleriyle Kur'an'da övülmüşlerdir:

15. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 52.
16. Nahl suresi,120-123.ayet.
17. Âl-i İmrân suresi, 67. ayet.

"İşlerinde doğru olarak kendini Allah'a veren ve İbrahim'in, Allah'ı bir tanıyan dinine tabi olan kimseden dince daha güzel kim vardır? Allah İbrahim'i dost edinmiştir."[18]

Güçlü bir hatip olan Kus bin Saide, Hz. Hatice'nin amcaoğlu Varaka bin Nevfel, Hz. Ömer'in amcası Zeyd bin Amr, Hz. Hamza'nın kız kardeşinin oğlu Ubeydullah bin Cahş ve Tâifli ünlü şair Ümeyye bin Ebu's-Salt Haniflerin önde gelenlerindendi.

Aslında Arap yarımadasına Allah birçok peygamber göndermiş, gönderilen peygamberlerin hepsi Allah'ın tek olduğunu, sadece ona ibadet edilmesi gerektiğini anlatmışlardı. Ancak aradan geçen yüzlerce yıllık zamanda yaygınlaşan putperestlik Arabistan yarımadasını da etkisi altına almıştı.

Arap Yarımadası'nın kuzey bölgesinde yaşayan Gassani ve Hireliler ile güneyde ise Necranlılar Hristiyan'dı. Hicaz bölgesinde de az sayıda Hristiyan bulunuyordu.

BİLGİ NOTU

Kur'an-ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden bazıları Arap Yarımadası'ndaki farklı topluluklara gönderilmişlerdi. Bunu bize Kur'an haber vermektedir.

Hz. Salih, Semud kavmine: **"...Semud milletine kardeşleri Salih'i gönderdik..."** *(Hûd suresi, 61.ayet.)*

Hz. Hud, Ad kavmine: **"...Ad kavmine kardeşleri Hud'u peygamber olarak gönderdik..."** *(A'raf suresi, 80.ayet.)*

Hz. Lut, Lut Gölü civarında yaşayan topluluğa **"Lut'u da (peygamber olarak) gönderdik..."***(A'raf suresi, 65.ayet.)*

Hz. Şuayb de Medyenliler'e **"...Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik)..."** *(A'raf suresi, 85.ayet)*

Hz. İsmail, Mekkelilere, **"(Resulüm!) Kitap'ta İsmail'i de an. Gerçekten o, sözüne sâdıktı, resul ve nebî idi..."** *(Meryem suresi, 54.ayet.) peygamber olarak gönderilmişlerdi.*

3.2. Siyasi Hayat

Kabile reisleri Mekke toplumunda en güçlü siyasi otoriteydi.

Araplar, kabileler hâlinde yaşamaktaydılar. Bu sebeple Arabistan'da müstakil bir hükümetten bahsetmek mümkün değildir. Arabistan Yarımadası'nda, idari yapıda kabileler söz sahibiydi. Kabile yönetimi modeli siyasi ve idari hayata damgasını vurmuştu. İnsanlar yarımadanın tüm şehirlerinde kabileler hâlinde yaşıyorlar ve yönetiliyorlardı.

Her kabilede kabile reisi bulunurdu ve bu kişi en güçlü otoriteydi. Kabileler, şeyhler veya reisler tarafından idare edilmekteydi. Reisler, kabilenin büyüğü, mal ve evlat bakımından zengin olan nüfuzlu kişiler arasından seçilmekteydi.

Kabileye başkan seçilecek kişide cömertlik ve kahramanlık gibi bazı özellikler aranırdı. Her kabile reisi barış ve savaşa ait görüşmeleri yönetir, kabilesini düşmanlarına karşı korur, göç sırasında yerleşilecek yeri tespit eder, kabileyi ziyarete gelenleri ağırlar, ihtilafları çözer, kabilenin inançlarını savunurdu.[19] Kendi kabilesini üstün görme yani kavmiyetçi-

18. Nisa suresi, 125. ayet.
19. Neşet Çağatay, İslam'dan Önceki Arap Tarihi, s. 101.

lik, Mekkeliler arasında çok önemli bir yer tutuyordu. "Kardeşin zalim de olsa mazlum da olsa mutlaka yardım et." anlayışı hâkimdi.[20] Araplarda kabileler, kan, nesep, soy, sop bağıyla birbirlerine sıkı sıkıya bağlıydılar.

BİLGİ NOTU

"İnsanları bir asabiyet için toplanmaya çağıran, bir asabiyet için savaşan ve asabiyet uğrunda ölen bizden değildir."
(Ebû Dâvûd, Edeb, 112.)

Resulullah'a soruldu: *"Kişinin soyunu, sülalesini (kavmini) sevmesi asabiyet (ırkçılık) sayılır mı?"* Hz. Peygamber şöyle cevap verdi: *'Hayır, lakin kişinin kavmine zulümde yardımcı olması asabiyettir."*
(Ahmed bin Hanbel, C 4, s.107.)

Yukarıdaki hadisleri okuyup, kabile asabiyetinin ya da kavmiyetçiliğin sınırları bakımından yorumlayınız.

Günümüzdeki aynı millete mensup olmaktan dolayı sınırları aşan övünme biçimlerinin bu doğrultuda yeniden değerlendirilmesi önemlidir. Alemlere rahmet olarak gönderilen rahmet elçisi Peygamberimize tabi olan bizlerin kalbi tüm Müslüman milletleri, toplulukları alacak kadar geniş olmalıdır.

Arabistan yarımadasında kabileler hâlinde yaşamlarını sürdüren Araplar genel olarak kahraman, cömert, ahlaklı, hoşgörülü, misafirperver ve savaşçı bir özelliğe sahiptiler. Ne var ki yarımadanın zorlu yaşam şartları Bedevi Arapların günlük hayatlarına olduğu gibi karakterlerine de yansımıştı. Çölde yaşayan Araplar genel olarak sert bir tabiata sahiptiler.

Çetin hayat şartları ve geçim zorluğu sebebiyle aralarında herhangi bir anlaşma bulunmayan iki kabile tabiî bir şekilde düşman kabul edilmişti. Bu düşmanlıklar yüzyıllrdır süren kabile savaşlarını da beraberinde getirmişti.

Kabile savaşları o kadar rutin hâle gelmiştir ki, cahiliye Arapları baskın ve yağmaları bir geçim vasıtası olarak görmüşlerdir. Onlar, yakınlarında yaşayan ve aralarında herhangi bir anlaşma bulunmayan kabilelere sürekli olarak baskın düzenlemişler, saldırıya maruz kalanlar da bunun intikamını almak için fırsat beklemişlerdir. Bu nedenle Arap cahiliye hayatında en önemli sosyal hadiseler olarak Eyyâmü'l-Arab adı verilen kabile savaşları kabul edilir.[21]

Eşhuru'l-Hurum
Haram ayları manasına gelen bu tamlama, kameri aylardan Zi'l-Ka'de, Zi'l-Hicce, Muharrem ve Recep aylarını ifade etmek için kullanuılmaktadır.

Savaşın bitmek bilmediği bu ortamda Putperest Araplar hac ve ticaret gibi zorunlu faaliyetlerini yerine getirebilmek için haram aylar adını verdikleri Zilkâde, Zilhicce, Muharrem, Receb aylarında savaşmayı bırakırlardı. Savaşın yasak olduğu bu zaman diliminde topluluklar, kabileler, barışı fırsat bilerek her taraftan Mekke'ye gelirler, Kâbe'de hac yapmadan ve putlarını ziyaret etmeden önce panayırlarda rahatça alışveriş yaparlardı. Ancak haram ayların kutsiyeti zaman zaman çiğnenmiş ve Arap kabileler bu aylarda da savaşmıştır. Bu aylarda savaşmak facira-

20. Suphi es-Salih, İslam Mezhepleri ve Müesseseleri, s. 47.
21. Cevâd Ali, el-Mufassal, C 5, s.341-378.

ne (günah) sayıldığı için bu aylarda yapılan savaşlara "Ficar Savaşları" denmiştir.

Arapların İslam öncesi devirleri genel olarak cahiliye dönemi olarak adlandırılmıştır. Cahiliye kavramı, gerek Kur'ân-ı Kerimde gerekse hadislerde Arapların İslam'dan önceki inanç, tutum ve davranışlarını İslamî dönemdekinden ayırt etmek için kullanılmıştır

Cahiliye
Özel olarak Arapların İslam'dan önceki dinî ve sosyal hayat telakkilerini, genel olarak da kişilerin vetoplumların günah ve isyanlarını ifade eden bir terimdir.

Arapların İslam'ın zuhuru evvelinde sergiledikleri cahiliye davranışları arasında kibir, gasp, içki, fuhuş, kumar, kan davası, riba, hırsızlık, yetim malı yeme gibi kötü alışkanlıkları saymak mümkündür.[22] Araplarda cahiliye dönemi kültürü şifahî gelenekle dilden dile aktarılmıştır.. Bu kültürün en önemli kaynağı cahiliye şiiridir. Kabile övünmesi, soyu intikama teşvik, savaşta ölenlere mersiye söylemek, gibi kabile asabiyetiyle ilgili konular cahiliye şiirinin en önemli mevzularından birisidir.

Cahiliye dönemi tamamen yaşanmış ve bitmiş olan bir tarihî süreci değil, bir kültür ve zihniyeti temsil eder. Dolayısıyla bu kültür ve zihniyete her tarihin her döneminde ve her toplumda rastlanabilir ve rastlanmaktadır. Cahili anlayışlar yüzyıllar boyunca devam edegelmiştir. Dinimizin bu kültür ve yaşam tarzı ile ilgili eleştirilerini dikkate alarak kan davası, hırsızlık, fuhuş, zina, içki, kumar gibi gibi ahlaksız davranışlardan kaçınmak; yetim malı yemek, zulüm ve haksızlık gibi adaleti sarsan davranışlardan uzak durmak gerekmektedir. Sevgili Peygamberimizin örnek hayatını ve güzel ahlakını kendimize rehber almak, cahiliye kültür ve yaşam tarzından uzak durabilmenin en önemli göstergesi olacaktır.

Hz. Muhammed'den önce Arap Yarımadası'na iki büyük imparatorluk komşu idi. Bunların ilki yarımadanın kuzeyinde, bugünkü İran ve Mezopotamya topraklarında hüküm süren Sasaniler, diğeri ise Anadolu, Suriye ve Mısır toprakları üzerinde Akdeniz kıyısı boyunca hâkim olan Bizans İmparatorluğuydu.

Bu imparatorluklar dinî ve kültürel yönden yarımadayı hâkimiyetleri altına almaya çalışmaktaydı. Ancak yerleşim yerlerinin etrafının dağlarla çevrili olması ve tabiat şartlarının ağır olması, ulaşım ve asker sevkiyatını zorlaştırmakta ve çok dağınık hâlde yaşayan kabilelerle mücadele etmeyi güçleştirmekteydi. Bu nedenle devletlerin bu çabalarını sonuçsuz bıraktı.

İslam'dan önce haram aylar dışında kabileler sürekli birbirleriyle mücadele hâlindeydiler. Bu durum, siyasi istikrarın oluşmasına engeldi. Bu sebeple Araplar uzun yıllar siyasi birlik oluşturamadılar. Yarımadanın birçok köşesinde kabile içi savaşlar hüküm sürüyordu. Kabileler arasındaki düşmanlık ve çatışmalar çoğu zaman kan davasına dönüşerek sürüp gidiyordu.[23]

Bu dönmede dünyada da siyasi istikrar bozulmuştu. Avrupa'da Vizigotlar, Anglosaksonlar, Franklar; doğuda Hint, Tibet ve Çinliler sürekli çekişme hâlindeydi. Mısırda hâkimiyet kurmak için Yunanlılar ve Romalılar savaşırken, yarımadaya komşu olan iki süper güç Bizans ve Sasaniler arasında bitmek tükenmek bilmeyen iktidar kavgaları vardı. Bu devletlerin mücadeleleri bazen yarımadaya da sıçrıyordu. Bu iki devlet birçok kabileyle savaşarak kendi hâkimiyetleri altına almaya çalışıyorlardı.

22. Muahmmed Emin Yıldırım,Siyer Atlası, s.97.
23. Osman Keskioğlu, Hz. Muhammed ve Hayatı, s.5-6.

Arabistan Yarımadası'nda görülen dinî, siyasi, sosyal kargaşa yarımadaya komşu bölgelerde ve dünyanın birçok yerinde de yaşanmaktaydı.

Kureyşliler, komşularıyla yaptıkları ticari antlaşmalar neticesinde tüm bu kargaşadan uzak, Şam, Rum, Gassan, Irak, İran, Yemen ve Habeşistan'ı kendileri için ticaret merkezi hâline getirmesini bilmişlerdi.

Kureyş kervanları, Yemen pazarlarından buhur ve güzel kokular alıp, Akdeniz kıyılarına taşırlar; Şam, Busra Pazarlarından, buğday, zeytinyağı, bakliyat, kereste ve başka mallar yükleyerek Mekke'ye dönerlerdi.

BİLGİ NOTU

Ayet ve Hadislerde Cahiliye Dönemi

İslam'dan sonra, Hz. Peygamber (s.a.v) döneminde dahi cahiliye davranışlarına tesadüf etmek mümkün olmuştur. Nitekim gerek Kur'ân-ı Kerim'de gerekse hadislerde bu döneminin belirgin davranışları kan davası, içki, kumar, kabilecilik gibi alışkanlık ve uygulamalar cahiliye davası olarak kabul edilmiş, bu hususta gayret sarf edenler hem vahiy hem de Resulüllah'ın (s.a.v) diliyle kınanmıştır.

"Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor." *(Ahzâb suresi 33.ayet)*

Bu ayette Hz. Peygamber'in (s.a.v) hanımları "cahiliye devrindeki kadınlar gibi açılıp saçılmamaları" konusunda ikaz edilmiştir.

"Hani inkâr edenler kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah ise, Peygamberine ve inananlara huzur ve güvenini indirmiş ve onların takva (Allah'a karşı gelmekten sakınma) sözünü tutmalarını sağlamıştı. Zaten onlar buna lâyık ve ehil idiler. Allah, her şeyi hakkıyla bilmektedir." *(Fetih Suresi 26.ayet)*

Bu ayette bütün Müslümanlar "cahiliye taassubu" na düşmemeleri için uyarılmıştır.

"Cahiliye davasıyla hak iddia eden bizden değildir" *(Buhârî Cenâiz 39)*

Tüm insanlığa hitabeden evrensel mesajlarla gönderilen Sevgili Peygamberimiz bu hadisi şerifi ile İslam'dan sonraki olumsuz tavırları da cahiliye anlayışı olarak tanımlamış ve ümmetini bu hususta uyarmıştır.

(Ramazan Altıntaş, Bütün Yönleriyle Cahiliye, Konya 1996, s. 1-110.)

3.3. Sosyal Hayat

Abistan yarımadasında halk, genel olarak, bedevi ve hadari olmak üzere iki gruba ayrılmıştı. Hadariler, çoğunlukla Mekke, Yesrib, Tebuk gibi şehirlerde, bedeviler ise badiyede yani çölün hâkim olduğu iç kesimlerdeki kırsal bölgelerde yaşıyorlardı.

Coğrafi şartlara ve iklim özelliklerine göre oluşan bu yapının şekillenmesinde yüzyıllardır süregelen gelenekler etkili olmuştur. Araplarda toplumsal yapı şehirlerde ve çölde hâkim olan kabile düzeni üzerine kurulmuştu.

Çöldeki kabileler sürekli göç etmek zorunda kaldıklarından yerleşik hayatları yoktu. Şehirde yaşayan kabileler, daha az göç ediyorlar ve daha rahat bir hayat sürüyorlardı. Şehirlerde oturan hadariler, kendilerine mahsus mahallelerde kabileler hâlinde oturuyorlardı.

Cahiliye Dönemi'nde Arapların toplumsal yapısı sınıf sistemine dayanıyordu. Arap toplumu, hürler, mevali, köleler olmak üzere çeşitli sınıflara ayrılıyordu.

Arap toplumun ve kurumlarının asıl kurucusu olarak görülen hürler, kendi aralarında ekonomik durum ve itibarlarına göre, çeşitli tabakalara ayrılıyordu. Asiller veya soylular adı verilen seçkin sınıfı zenginler, askerler, edipler ve kâhinler, tüccarlar ve yöneticiler oluşturuyordu. Hür olmasına rağmen asiller kadar ayrıcalıklı olmayanlara ise "avam" deniliyordu. Bunlar daha sade ve gösterişsiz bir hayat yaşıyordu.

Mevali adı verilen grup ise azat edilmiş ya da evlatlığa alınmış kölelerden oluşuyordu. Cahiliye âdetine göre bir köle, sahibinin evlatlığa kabul etmesi ya da onu azat etmesi yoluyla mevali kabul ediyordu. Mevali sınıfı efendilerine mirasçı olabildikleri için kölelerden biraz daha üstündüler.

Mekke veya civardaki açık köle pazarlarından satın alınan kimseler ile kabile savaşlarında elde edilen esirler ve kölelerin oluşturduğu grup ise hiçbir hakka sahip değillerdi. Erkek ve kadın köleler panayırlarda alınıp satılırdı. Sahibi ölünce köleler, ölenin akrabalarına miras olarak kalırdı. Bu insanlar muhtelif işlerde çalıştırılırdı. Köleler sadece birbiri ile evlenebilirdi. Bunlardan doğan çocuklar da köle kabul edilirdi.

Kölelik sistemi, o dönemde sadece Arap toplumunda görülen bir uygulama değildi. Asırlar boyu hem Araplarda hem de dünyadaki tüm imparatorluklarda ve toplumlarda var olan bir uygulamaydı.

Araplarda bağımsız bir aile düzeninden bahsetmek zordu. Çünkü çöl ortamında müstakil aile hayatı sürdürebilmek imkânsızdı. Dolayısıyla aileler ancak bir kabilenin parçası olmakla varlık ve anlam kazanabilirlerdi. Kabile içinde bir aile mensubu, aynı anda büyük ailesi olan kabilesinin de mensubu olduğunu bilirdi.[24]

Araplar tarihte komşu devletler ve medeniyetlerle sürekli etkileşim hâlinde oldular. Geçen yüzyıllar boyunca birçok adet ve gelenek edindiler. Bu gelenekleri sorgulamadılar, atalarından kaldığı için öylece sahiplendiler.

İslam'dan önceki dönemde Mekke' deki en yaygın adetlerden biride fal oklarıydı. Çekilen oklardan "yap" çıkarsa yapmak istediklerini yerine getirirler; "yapma" çıkarsa vazgeçerlerdi. Bu yazı putun tercihi sayılırdı. Eğer çekilen ok "boş" çıkarsa güçlük olmazdı. Tercih fal okunu çekene ait olurdu. Dilerse yeniden çekerdi.[25]

Cahiliye Dönemi'nde tefecilik artmıştı. Araplar para ve benzeri mallarla birbirlerine borç verirler; kat kat faiz alırlardı. Faizcilik Araplar arasında o kadar yerleşmişti ki ticaretle onun arasını ayıramıyorlardı. Kur'an-ı Kerim'de yer alan;

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوٓا اِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبٰواۘ وَاَحَلَّ
اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا... ﴿٢٧٥﴾

"Bunun sebebi onların, "Alım satım da ancak faiz gibidir" demeleridir. Halbuki Allah alım satımı helâl, faizi ise haram kılmıştır."[26] ayeti onların bu yanlış inancını eleştirmiş ve faizi haram kılmıştır.

24. Şemseddin Günaltay, İslam Öncesi Araplar ve Dinleri, s.115-116.
25. Mustafa Öz, "Ezlam", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 12, s. 67
26. Bakara suresi, 275.ayet.

Kâhinlere inanmak ve büyücülük yapmakta oldukça yaygındı. Cahiliye Arapları Kâhinlere saygı duyar onları takdir ederlerdi. Ruhsal ve psikolojik problemlerinin çözümünde onlardan yararlanırlardı. Sıkıntıya düştüklerinde, bir afetle karşılaştıklarında kâhinlere giderler ve onlardan gayb ile ilgili haberler vermelerini isterlerdi.[27]

Büyücülük, Araplar arasında oldukça yaygınlık kazanmıştı. Sihir, tılsım, nazar, falcılık, gibi büyücülükle ilgili kavramlar Araplar arasında yaygındı.

İslam'dan önce Arap Yarımadası'nda kadın ve kız çocukları hor görülüyordu. Kadınların hiçbir sosyal hakları yoktu. Bir erkek istediği kadar kadınla evlenebilirdi. Kadınlara mirastan pay verilmezdi.

Cahiliye Araplarının kötü âdetlerinden biri de kız çocuklarını diri diri toprağa gömmeleriydi. Ayrıca kız çocuk doğurmak; yüz karası sayılır, kız çocukları bazen diri diri toprağa gömülürdü ***"Diri diri toprağa gömülen kız çocuğunun hangi suçla öldürüldüğü sorulduğu zaman...***[28] ve ***"Ortak koştukları şeyler müşriklerden çoğuna çocuklarını öldürmeyi süslü gösterirdi."***[29] ayetlerinde Arapların bu çirkin geleneği dile getirilmiştir.

İslam öncesinde hâkim olan Cahiliye âdetleri Arap toplumunun, hakikati görmelerini engelliyordu. Toplumsal yapıya, aile hayatına ve kendi hayatlarına hâkim olan cahiliye âdetlerinin atalarının emaneti olarak görmeleri ve bu âdetleri sorgulamadan kabullenmeleri sayesinde Araplar cahiliye yaşayışını yüzyıllar boyu nesilden nesile taşımışlardı. Doğrunun ve hakikatin üzerini örtmelerine sebep olan Cahiliye hayatı, yaşama gayelerini anlamsızlaşmasına sebep oluyordu.

SIRALAYALIM

"Onlardan birine Rahman olan Allah'a isnat ettikleri bir kız evlat müjdelense içi öfkeyle dolarak yüzü simsiyah kesilirdi. " *(Zuhruf suresi, 17.ayet.)*

"Ey iman edenler! (aklı örten) içki(ve benzeri şeyler) kumar, dikili taşlar ve fal okları, şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz" *(Mâide suresi, 90.ayet.)*

"Siz gerçekten, ölümden sonra dirileceksiniz." desen, inkâr edenler: 'Bu, apaçık bir sihirden başka bir şey değildir' derler" *(Hud suresi,7.ayet.)*

Yukarıdaki ayetlerde geçen cahiliye adetlerinin Arap toplumuna hangi ahlaki erdemleri kaybettirdiğini sıralayınız.

▶	▶ ....
▶	▶ ....
▶	▶ ....

27. İzzet Derveze, Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı, s.277.
28. Tekvir suresi, 8-9.ayet.
29. En'âm suresi 137.ayet.

3.4. Kültürel Hayat

İslam öncesi dönemde Arap Yarımadası'nda okuma yazma oranı düşüktü. Araplar şiir, dilbilgisi, edebiyat, belagat, hitabet, soybilim gibi konularda diğer topluluklara nazaran ileri düzeydeydiler. Güçlü hafızalarında çevre ülkelerde duydukları masalları, hikâyeleri ve peygamber kıssalarını muhafaza ediyorlardı. Ayrıca şiir, onların hayatının vazgeçilmez bir parçasıydı. Ticaretin vermiş olduğu fırsatı iyi değerlendirenler, çok farklı toplulukları ve devletleri gezip görme imkânı elde ettiklerinden coğrafya, tarih, kâhinlik, büyücülük gibi alanlarda bilgi sahibiydiler.

Arapça, Arabistan Yarımadası'nda ilkçağlardan beri kullanılan bir dildi. Tarihî süreçte büyük medeniyetlerin, kültürlerin ve imparatorlukların kullandığı uygarlık dillerinden biri olmuştu.

İslam öncesi dönemde Mekke'de okuryazarlara "kitabiler" deniliyordu. Okuması yazması olmayanlar da "ümmiler" olarak adlandırılıyordu. Mekke toplumunda ümmiler de çoğunluktaydı. Ümmi, öğrenim görmemiş, okuma yazma bilmeyen demektir.[30] Okuma yazma bilmemek anlamında kullanılan ümmilik, cahil ve bilgisiz anlamına gelmemektedir. Ümmi olup bilgili olan insanlar da mevcuttu. Güçlü hafızaları ve ezber kabiliyetleriyle ümmiler, duydukları şiir ve benzeri metinleri ezberleyebiliyordu.

Araplar arasında, şiir okuyabilmek bir üstünlük sayılır ve şairlere saygı duyulurdu.

Okuryazarlar çoğunlukla şehir merkezlerinde yaşıyordu. Mekkelilerin de çoğunluğu okuryazardı. Araplar arasındaki okuryazar oranı en düşük kesim bedevilerdi. Çok sınırlı sayıda Hicaz bölgesinin bazı yerlerinde yaşayan bedevi kabileler arasında okuma yazma bilenlere rastlanıyordu.

Mekkeliler arasında sadece ticaret sebebiyle şehirlerde yaşayan liderler, zenginler, tüccarlar, okuma yazma biliyorlardı. Orta tabakadan avam, mevali ve köleler arasında okuma yazma bilenlerin oranı oldukça düşüktü.

Güçlü hafıza ve ezber yeteneği, Arap toplumunda sözlü edebiyat geleneğinin gelişmesini sağladı. Yazıyla ifade edilmesi gereken her şey, asırlar boyu ezberlenerek aktarılmıştı.

İslamiyetten önce tabaklanmış ve işlenmemiş deri ile özel bir deri türü olan parşömen en yaygın yazı malzemesi olarak kullanılıyordu. Ayrıca lihaf isimli ince beyaz taşlar, hurma ağacının yaprakları, develerin kürek kemiği, kumaş ya da bez parçaları, tahtadan yapılmış yazıya müsait tabletler yazı malzemesi olarak kullanılıyordu.[31]

Arap toplumunda şiir ve edebiyatın ayrı bir yeri vardı. İslam öncesi Arap edebiyatı içerisinde şiir çok gelişmişti. Araplar arasında, şiir okuyabilmek bir üstünlük sayılır ve şairlere saygı duyulurdu.

30. İbni Manzur, Lisanu'l-Arab, C 12, s.34.
31. Muhsin Demirci, Kuran Tarihi, s.101.

Şairler, Mekke yakınlarında kurulan panayırları gezerek katılanlara şiirler okurlardı. Şiirlerde çoğu zaman göçebe yaşayışını, sevgiliye ilişkin duyguları, inanışları ve yiğitlikleri anlatırlardı.

İslam öncesi Arap şiirinden günümüze ulaşabilen en önemli örnek "Muallakayı Seb'a" adı verilen "Yedi Askı" şiirleridir. Bu şiirler, Ukaz Panayırı'nda düzenlenen şiir yarışmalarında beğenilerek Mısır ketenine yazılır ve Kâbe'nin duvarına asılırdı. Her şairin şiiri asılmazdı. Asılmaya değer görülenler, jüri tarafından seçilirdi. Bu yarışmada şiiri seçilen şair çok meşhur olur ve diğer kabileler onu ziyaret edip tebriklerini sunardı.[32]

Araplar güçlü hafızalarıyla şairlerin şiirlerini, sözlerini ve hatiplerin konuşmalarını ezberliyordu. Araplar arasında, kıssa, hikâye, atasözleri, masallar, muamma denilen bilmeceler, efsaneler yaygındı.

Mekke ve diğer şehirlerdeki Yahudi ve Hristiyanların çoğu okuryazardı. Yahudilerin dilleri İbraniceydi. Hristiyanlar ise Aramice, Süryanice, Latince konuşuyor ve bu dilleri iyi biliyorlardı. Ayrıca bunlar yaşadıkları bölgenin dili Arapçayı da çok iyi bilmekteydiler. Yahudi ve Hristiyan azınlıklar Mekke ve Medine ileri gelenlerinin çocuklarına yabancı dil öğretmekteydiler. Zira aralarında zengin Mekkeli ve Medinelilerin evlerinde hizmetli olarak çalışanlar vardı.

Araplar arasında başka ülkelere sık sık ticaret yolculukları yaptıkları için Yunanca, Latince, Aramice, Süryanice, Kıptice, Farsça ve Habeşçe gibi dilleri bilenler vardı.[33]

Araplar arasında Yunanca, Latince, Aramice, Süryanice, Kıptice, Farsça ve Habeşce gibi dilleri bilenler vardı.

Araplarda tarih bilinci anlamında soy ve şecere bilgisi önemsenirdi. Soy kütüğünü ezbere bilmek çok önemli bir maharet sayılırdı. Bu sebeple Araplar "Eyyamü'l-Arap" denilen, çöldeki kabileler arasında yüzyıllardır süregelen kabile savaşlarını anlatan nesirleri öğrenirlerdi.

32. Heyet, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C 1, s. 164.
33. Heyet, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C 1, s. 262.

Okuma yazma bilenlerin oranının düşük olmasına rağmen Mekkeliler güçlü hafızları ile kültürlerini şiirlerini ve edebiyatlarını yüzyıllardır nesilden nesile taşımayı başarmışlardı.

TANIMLAYALIM

Aşağıdaki kavramları birer cümle ile tanımlayınız.

Mevali::

Yesrib:

Dar'un-nedve:

Bedevi:

Hanifler:

Cahiliye:

4. İslamiyet Öncesi Hicaz

Arabistan yarımadası coğrafi bakımdan Tihame, Hicaz, Necit, Aruz ve Yemen bölgesi şeklinde beş kısma ayrılmıştır. İslam'dan önceki dönemde Arabistan Yarımadası'nın en önemli yerleşim yerlerinin başında Hicaz bölgesi gelmekteydi. Kuzeyde Ürdün'e, güneyde ise Yemen'e kadar uzanan bu bölge, Kızıldeniz'in doğu kıyısında yer alıyordu. Yaşamaya elverişli bölgelerden bir tanesi de Hicaz Bölgesi olarak kabul ediliyordu.

Ayrıca Hicaz bölgesi gelişmiş ticari şehirlerin bulunduğu bir yer olarak kabul ediliyordu. Çünkü Hicaz bölgesi stratejik olarak Arabistan Yarımadası Avrupa, Asya ve Afrika'yı birbirine bağlayan uluslararası yol güzergâhlarında bulunmaktaydı. Bu durum yarımadada tarım ve hayvancılık kadar ticaretin de önemli geçim kaynaklarından biri hâline gelmesini sağladı.

Bölgenin en önemli şehri Mekke'ydi. Diğer önemli şehirleri ise Mekkenin kuzeyindeki Tâif ve Yesrib'ti.[34]

4.1. Mekke

Mekke Hicaz bölgesinde ticaretin merkeziydi. Ticari tecrübesi ve kutsal şehir olma avantajlarını, stratejik önemiyle birleştirerek zengin bir şehir hâlini almıştı.

34. Şehrin ismi hicretten sonra Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından "Medinet'ül Münevvere" (aydınlanmış şehir) olarak değiştirilmiştir.

Mekke'nin en önemli kabilesi Kureyş kabilesiydi. Mekke şehir devletini bu kabile yönetmekteydi. Kureyş kabilesinin liderliğinde şehrin ileri gelenlerinden oluşan bir meclis yönetmekteydi. Bunlar Darü'n- Nedve adı verilen yerde toplanırlardı. Mekke'nin idaresinde söz sahibiydi.

Darü'n-Nedve'yi Hz. Peygamber'in beşinci kuşaktan dedesi Kusay bin Kilâp (ö.440) yaptırdı.

Darü'n-Nedve'de Kureyş Kabilesi'nin ve Kureyşe bağlı alt kabilelerin ileri gelenleri zaman zaman toplanır; şehrin bütün siyasi, askeri ve sosyal meseleleri görüşülerek karara bağlanırdı. [35] Nikah, düğün gibi sosyal hizmetlerin yanısıra orduların tanzimi ve komutanların tayini buradan yapılırdı. Hacıların su ihtiyaçlarını karşılama görevi olan ***sikaye***, Kâbenin bakımı olan ***hicabet***, sancaklık vazifesi olan ***liva***, cezaların uygulanması olan ***diyet***, dış temsilcilik olan ***sefaret***, Darü'n-Nedve bünyesinde yürütülen görevler arasındaydı.

Mekkelilerin Arabistan yarımadasındaki saygınlıkları kutsal Kâbe'nin o şehirde bulunmasından kaynaklanıyordu. Kureyşlilerin Mekke'ye gelen insanlara yardımda bulunmaları, onlara hizmet etmeleri ve onları korumaları Arapların onlara saygı duymasını sağlamıştı. Böylece hem Mekke hem de şehrin yöneticileri sevgi ve saygı odağı hâline gelmiştir. Kureyş kabilesinin ticaret kervanları bütün Araplar arasında tanınıyordu. Saldırılardan emin olarak her yöne korkusuzca gidip geliyordu. Kureyş kervanları Yemen'den aldıkları malları kuzeye götürüyor, dönerken Mısır ve Şam'dan çeşitli mallar getiriyorlardı.

Dumetülcendel, ve Ukaz, panayırları Arap Yarımadası'da tüccarların mallarını sergilerdikleri önemli panayırlardandı.[36] Arabistan'daki tüm kabileler bu panayırlarda bir araya gelirlerdi. Bu anlamda panayır ticari, sosyal, siyasi ve edebi faaliyetlerin yapılmasına imkan tanırdı. Kurulan panayırlarda ediplerin ve hatipler şiir ve hitabet yarışmaları yapar, kâhinler gelecekle ilgili haberler verir, tabipler çeşitli hastalıkların tedavisini anlatır, çeşitli sorunlar çözüme kavuşturulurdu.[37]

BİLGİ NOTU

Kuranı Kerimdeki Kureyş Suresi, Mekke'deki ticari hayat ve Kureyşlilerin saygınlığını dile getirir.

"Kureyş'i ısındırıp alıştırdığı; onları kışın (Yemen'e) ve yazın (Şam'a) yaptıkları yolculuğa ısındırıp alıştırdığı için, Kureyş de, kendilerini besleyip açlıklarını gideren ve onları korkudan emin kılan bu evin (Kâbe'nin) Rabbine kulluk etsin."
(Kureyş Suresi: 1-4. Ayetler)

35. Taberi, Tarihu'l-Ümem, C 2, s.184.
36. Muahmmed Emin Yıldırım Siyer Atlası, s. 87.
37. M. Ali Kapar, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam,C 2, s,334.

Mekke şehri Hz. İbrahim'in (a.s) oğlu İsmail'in (a.s) yaşadığı bir şehirdi. İbrahim (a.s), hanımı Sâra ve cariyesi Hacer'le uzun yıllar Filistin'de yaşadı.

Hz. İbrahim'in Sâra'dan çocuğu olmadı. İkisinin de yaşları ilerlemişti. Sâra, cariyesi Mısırlı Hacer'i azat edip İbrahim peygamberle evlendirdi. Hz. İbrahim'in Hacer'den İsmail adını verdiği bir oğlu oldu. İbrahim Peygamber Allah'ın emriyle hanımı Hacer ve oğlu İsmail'i Filistin'den alıp ıssız bir belde olan Mekke'ye getirdi. Hz. İbrahim (a.s) bölgeye, oğlu İsmail'in yeni doğduğu yıllarda gelmiştir.

Sürekli sel sularına maruz kalan Mekke vadisinde, tarıma elverişli toprakların olmayışı ve suyun bulunmayışı sebebiyle yerleşim çok azdı.

İbrahim (a.s), Mekke'ye geldiğinde Cürhümlüler vardı. İbrahim (a.s), oğlu İsmail ve Hacer'i Mekke'de bırakıp Filistin bölgesine döndü.

Ara ara gelip onları ziyaret etti. Zamanla İsmail büyüdü. Bu geliş gidişlerin birinde Allah (c.c), İbrahim peygambere Kâbe'yi inşa etme görevini verdi. Hz. İbrahim, bugünkü Kâbe'nin bulunduğu yere gelince durdu ve orayı kazmaya başladı. Oğlu Hz. İsmail de ona yardım ediyordu. Bir süre sonra Kâbe'nin eski temellerine ulaştılar. Bir rivayete göre Kâbe ilk olarak Hz. Âdem tarafından inşa edilmiştir. Hz İbrahim oğlu İsmail'le birlikte Kâbe'yi eski temeller üzerine yeniden inşa ettiler. Hz. İsmail taş taşıyor, babası Hz. İbrahim de Kâbe'nin duvarlarını örüyordu.

Kâbe'nin inşası sırasında Hz. İbrahim'in üzerine çıkıp duvar ördüğü ve üstünde insanları hacca davet ettiği kabul edilen taşın korunduğu yerin bu günkü görünümü.

Hz. İbrahim Kâbe'nin inşasını tamamlayınca haccın nasıl yapacağını kendisine öğretmesi için Allah'a dua etti.[38] Bunun üzerine Allah (c.c) Cebrail'i (a.s) gönderdi. Cebrail de Hz. İbrahim'e haccın nasıl yapılacağını öğretti. Sonrada "…**İnsanlar arasında haccı ilan et.**"[39] ayetinde bildirildiği üzere insanları Kâbe'de hac yapmaya davet etti. Bu davete uyanlar zamanla Kâbe'yi ziyaret etmeye ve hac görevini yerine getirmeye başladılar.

Hz. İsmail Mekke'de yaşayıp büyüdü evlilik çağına gelince Mekke'de yaşayan Cürhümlü bir kızla evlenip Cürhümlülere akraba olmuştu. Hz. İsmail'in vefatından sonraki dönemde Mekke'ye Huzaalılar hâkim olmuştur. Huzaalılar yaklaşık üç yüzyıl kadar Mekke'de hüküm sürmüştür. Daha sonra Peygamberimizin beşinci göbekten dedesi Kusay b. Kilab dağınık hâlde yaşayan Kureyş kabilesini toparlayarak Huzaalıları Mekke'den çıkarıp şehre hâkim oldu. Peygamberimiz de Kureyş kabilesine mensuptu. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz (s.a.v), Hz. İsmail'e (a.s) akrabalık bağı ile bağlanmıştı.

38. Bakara suresi, 128.ayet.
39. Hac suresi, 27.ayet.

Mekke tarihi denilince akla gelen hadiselerden biri de Fil Olayıdır. Habeşistan Krallığının Yemen Valisi olan Hristiyan Ebrehe Yemen eyaletinde yaşayan Arapların Kâbe'ye hac ziyareti yapmalarını istemiyordu. Ne yapıp edip Yemen Bölgesi'nden Kâbe'yi ziyarete gidenleri Sana'ya çekmek, burasını Hristiyanlar için bir hac ve ticaret merkezi hâline getirmek istiyordu. Bunun için Sana'ya Kulleys adında büyük bir kilise yaptırdı. Bunun için hiçbir masraftan kaçınmadı. Dönemin Bizans İmparatorundan da destek alarak kilisenin yapımında dünyanın en iyi mermerlerini kullandı.

Mabet tamamlandıktan sonra Ebrehe, herkesin hac için ancak Kulleysi ziyaret edebileceğini, Mekke'ye gitmek isteyenlere izin verilmeyeceğini bildirdi. Bu karar için bağlı olduğu Habeş Kralından da izin aldı. Ebrehe'nin bu kararı kısa sürede etrafa duyuruldu. Yemen bölgesinde bulunan putperest Araplar bu karara karşı çıktılar.

Araplar eskiden beri Kâbe'yi ziyaret ettiklerinden, Ebrehe'nin yaptırdığı kiliseye hiç itibar etmediler. Bu sırada Kinaneoğulları kabilesinden birisi Ebrehe'ye öfkelenerek kiliseye gidip pisledi. Ebrehe bunu yapanın bir Arap olduğunu öğrenince çok öfkelendi. Bunun üzerine Mekke'ye gidip Kâbe'yi yıkacağına dair yemin etti. 571 yılında fillerle destekli altmış bin askerle yola çıktı.[40]

Ebrehe'nin ordusu Mekke yakınında Mugammes denilen yere gelince çadırlarını kurdu. Çevrede otlayan Mekkelilere ait develeri yağmaladı. Develerin içinde Mekke Şehir Devletinin lideri Abdülmuttalib'in de iki yüz devesi vardı. Abdülmuttalib yağmalanan develerinin durumunu görüşmek üzere Ebrehe'nin yanına gitti. Abdülmuttalib'e iyi davranan ve onu takdirle karşılayan Ebrehe, Abdülmuttalib develerini isteyince şöyle dedi: "Seni ilk gördüğümde gözüme büyük bir şahsiyet olarak görünmüştün. Ama sen Kâbe'nin korunmasını isteyeceğin yerde develerinin peşine düşünce gözümden düştün." Abdülmuttalib ise ona şöyle cevap verdi: "Ben develerin sahibiyim. Kâbe'nin de sahibi var. O, onu korur."

Ebrehe ona develerini geri verdi. Abdülmuttalib develerini alıp Kureyşlilerin yanına döndü ve olup bitenleri onlara anlattı. Mekkeliler muhtemel bir katliama karşı şehirden ayrılıp dağlara çekildiler. Ertesi gün sabah olunca Ebrehe ordusuyla harekete geçti.

Hz. Peygamber'in doğduğu yıl meydana gelen Fil Vakası'nın temsili çizimi.

40. İbnü'l-Esir, el-Kâmil fi't Târih, C 1, s. 442.

571 yılı, 17 Muharrem Pazar günü Ebrehe'nin ordusu Mekke'ye girerken Kızıldeniz tarafından, sürüler hâlinde, irili ufaklı binlerce kuş, ortaya çıktı. Bu kuşlar gagalarında ve ayaklarında taşıdıkları taşları Ebrehe'nin ordusunun üzerine bırakıyordu. Taşlar isabet ettikçe Ebrehe'nin askerleri, kurumuş, paramparça olmuş ağaç yaprakları gibi dağıldılar. Bu sırada yollarda kalanlar, geriye dönüp kaçışanlar da öldüler. Ebrehe de vücudunda oluşan büyük yaralarla Sana'ya döndü ve kısa bir süre sonra öldü.

Mekkeliler bu mucizeyi, tüm olan biteni dağlardan seyrederken, Allah'ın gücü karşısında hayret içindeydiler.

Araplar arasında bu olaydan sonra Kureyşin saygınlığı daha da arttı. Kureyşliler için "Onlar ehlullahtır. Allah'ın yakınlarıdır. Bu yüzden Allah, Habeşlileri helak edip onların başından uzaklaştırdı." kanaati yaygınlaştı.[41] Hz. İbrahim'in emaneti olan Kâbe Allah tarafından bir mucizeyle korunmuştu.

Mekke'de Hz İbrahim ve oğlu İsmail tarafından yapılan kutsal Kâbe, sayesinde Mekke tarih boyunca kutsal ve saygın bir şehir kabul edildi.

Kâbe'nin varlığı sebebiyle Mekke şehri ve çevresi saygın ve kutsal kabul edilmiş; bu kutsallığı ve saygınlığı ifade için bu bölgeye "Harem" denir.

BİLGİ NOTU

Fil Olayı, Hz. Peygamber'in doğduğu yıl meydana gelmiştir. Bu olay Ebrehe'nin Ordusunda bulunan fillerden dolayı Araplar arasında "**Fil Vakası**", olayın geçtiği yıl ise "**Fil Yılı**" olarak meşhur olmuştur. Kur'an-ı Kerim'in 105. Süresi Fil Suresi olarak isimlendirilir ve bu olayı anlatır.

1.Rabbinin, fil sahiplerine ne yaptığını biliyor musun?
2. Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?
3, 4, 5. Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları gibi yaptı.

İslam'dan önceki dönemde hac için yarımadanın çeşitli bölgelerinden yılın belli aylarında Mekke'ye gelen putperest, Mekke'de konaklardı. Burada kurban alıp putları adına keser, alıveriş yapardı. Bu sayede Mekkeliler önemli miktarda gelir elde ederdi. Bu, Mekkelilerin en önemli geçim kaynaklarından biriydi.

Putperstler, Hz. İbrahim'in öğrettiği gibi hac yapmayı terk etmişler, tamamen batıl inançlarla donatılmış bir hac töreni yapmaktaydılar. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de onların Kâbe'yi ziyaret etmelerinin anlamsız hâle geldiği şu şekilde anlatılmıştır. **"Kâbe'deki tapınmaları sadece ıslık çalmak ve el çırpmaktan başka bir şey değildir."**[42] Araplar, Kâbe'yi sadece bir ticaret panayırı ve putperestlik belirtisi olarak kabul etmişlerdir.

Hac ibadeti Hz.İbrahim peygamber zamanından beri yüzyıllardır devam etmektedir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Muhammed'in (s.a.v) ümmetine de Hac ibadeti emrettiğini bildirmektedir. "**Orada apaçık deliller vardır, İbrahim'in makamı vardır; kim oraya girerse, güvenlik içinde**

41. İbnü'l Esir, El Kâmil Fi't-Tarih, C1,s.432.
42. Enfal suresi, 35.ayet.

olur; yoluna gücü yetenlerin o evi (Kâbe'yi) haccetmesi gereklidir. Kim inkar ederse, bilsin ki; doğrusu Allah âlemlerden müstağnidir "[43] ayeti bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu çağrıya karşılık veren Müslümanlar, Hz.. İbrahim'den beri başlayan hac ibadetini yerine getirmek için akın akın Kâbe'ye gelmektedir.

Hz. İbrahim'den bu güne yaklaşık dört bin yıl geçmesine rağmen, Mekke ve Kâbe mukaddes bir mekân olarak Müslümanların ziyaret etmeyi hasretle arzuladıkları yerler olma özelliğini korumaktadır..

Hacerü'l-Esved taşı Kâbe'nin güney doğu köşesinde yer almaktadır.

Mekke'de Kâbe'nin bir parçası olan Hacerü'l-Esved taşı da Mekkeliler için çok önemliydi. Hacerü'l-Esved, Kâbe'nin güney doğu köşesinde yer almaktaydı. Bu taş Cahiliye Döneminde de Araplar arasında kutsal kabul edilirdi. Taşın nereden ve nasıl getirildiği hususunda değişik görüşler ve rivayetler vardı.

Bir rivayete göre Hacerü'l-Esved Kâbe'ye Hz. İbrahim tarafından Ebû Kubeys dağından getirilmişti. Hacerü'l-Esved'in, tavafın başlangıç yerini belirlemek üzere Kâbe'nin köşesine yerleştirildiği belirtilmektedir.

Başka bir rivayete göre de bu taşın cennetten getirildiğine inanılırdı.[44] Bugün Müslümanlar, Hacerü'l-Esved'i, Hz. İbrahim'in bir emanet olarak kabul edip büyük saygı göstermektedirler.

Mekkeliler, ticaret sayesinde geçimlerini sağlıyorlardı. Hem Kâbe'ye her yıl belli aylarda yapılan ziyaretlerden elde edilen gelirler hem de bu ziyaretler esnasında kurulan panayırlardan önemli derecede gelir elde ediyorlardı. Ayrıca, kervanlarıyla yaptıkları ticari faaliyetlerden ya da kervanlara yaptıkları kılavuzluk hizmetleri karşılığında önemli gelirler elde ediyorlardı. Bu gelirler Mekke'de ticari ve ekonomik hayatın canlı olmasını sağlıyordu.

4.2. Tâif

Hicaz bölgesinin en önemli şehirlerinden biri olan Tâif şehri Mekke'ye 80 kilometrelik bir mesafede idi. Hicaz bölgesinin kış ayları en soğuk geçen şehriydi. Yazın çok güzel ve ılık bir havası olması dolayısıyla tüm Mekkeliler için sayfiye yeri olarak kabul edilirdi. Zengin su kaynaklarına, verimli topraklara sahip olan şehir aynı zamanda Arabistan yarımadasının doğu, batı ve güneyden gelen ticaret yollarının kesiştiği noktada yer almaktaydı.

Tâif, Mekkeliler için sayfiye yeri olarak kabul edilir, zengin su kaynaklarına ve verimli topraklara sahiptir.

Tâif şehri putperest olan Benî Sakif kabilesi tarafından yönetilirdi. Bu kabilenin şehre hâkim olmasıyla birlikte Tâif, Arabistan'da hem dinî hem ticari bir merkez olan Mekke'den sonra önemli bir şehir hâline gelmişti.

Tâif'te üretilen mallar başta Şam olmak üzere birçok önemli ticaret şehrinde pazarlanması ve satışı Mekkeli tüccarlar tarafından yapılıyordu. O sebeple Tâifliler ve Mekkeliler çok samimi ticari ilişkiler kurmuşlardı. Hatta birbirlerinden kız alıp vermekle de köklü akrabalık bağları geliştirmişlerdi. Ayrıca Kureyş zenginlerinden pek çoğunun sayfiye yeri olarak kullandığı Tâif'te bağ ve bahçeleri vardı.

---

43. Al-i İmran suresi, 97.ayet.
44. Neşet Çağatay, İslam Öncesi Arap Tarihi, s.82.

4.3. Yesrib Medine

Arap yarımadasının batısında yer alan Hicaz bölgesinin Kızıldeniz'e yakın olan şehirlerinde biri olan Yesrib, Mekke'nin kuzeyinde yer alıyordu. Su kaynakları bakımından oldukça zengin bir şehirdi. Şehrin içerisinde ve etrafındaki akarsular ve tabanındaki su kaynakları bu zenginliğin en önemli unsurlarıydı. Bu sebeple de çok sayıda su kuyusu bulunmaktaydı.

Peygamberimizin doğumundan önce Yesrib'de Evs ve Hazreç'ten oluşan Putperest Araplar ile Yahudiler olmak üzere iki büyük topluluk yaşamaktaydı. Bunlar birbirlerinin inançlarına müdahale etmiyorlar kendi inançlarını uyguluyorlar, ancak ticari ilişkiler ve bazı özel merasimlerde bir araya geliyorlardı. Putperestlik Yesrib'de Yahudilikten daha yaygındı. Yahudiler semavi bir dine inandıkları için Yesrib'deki Araplara göre kendilerini üstün kabul ederlerdi.

Yesrib'e yüzyıllar önce gelip yerleşen Yahudiler burada kaleye benzeyen konaklar inşa etmişler, tarım ve çeşitli sanatlarla uğraşıp kısa sürede güçlenmişlerdi. Yesrib'in ilk yerleşimcileri olan Amalika ve Cürhümlüler'i Yesrib'den çıkarıp şehre hâkim duruma gelmişlerdi. Yesrib'in yerleşim birimi hâline gelmesinde Yahudi kabileleri Beni Kurayza, Beni Kaynuka ve Beni Nadir önemli rol oynamışlardır. Bu Yahudi kabilelere göre Hz. İsa'dan sonra gelecek yeni Peygamber Yahudi olacak ve Medine'den çıkacaktır. [45]

Yesrib'deki en önemli Arap kabillerden olan Evs ve Hazreç'in anavatanları Yemen'di. Yemen'de meydana gelen büyük Arim seli felaketinden sonra Yesrib ve civarına yerleşmişlerdi. Yahudilere tâbi olarak yaşamaya başlayan bu kabileler, siyasal ve ekonomik baskılara, hatta bazan onur kırıcı çirkin davranışlara maruz kaldılar. Sayıca daha az olan Evsliler, Kurayza ve Nadiroğulları ile Hazrecliler de Beni Kaynuka ile ittifak kurdular. Daha sonra Evs ve Hazreç Arabistan Yarımadasındaki önemli devletlerden biri olan Gassaniler'den ve müttefik Arap kabilelerinden destek alarak Yahudiler'e üstünlük sağladılar ve şehrin hakimiyetini ele geçirdiler.

Zamanla Yahudiler kendilerinden geleceğine inandıkları son peygamberin Evs ve Hazreç kabilelerine karşı kendilerine yardım edeceğine inanmaya başladılar. Bir süre sonra Yahudilerin kışkırtması ile Evs ve Hazreç kabileleri birbirine düşerek yıllarca savştılar.

Evs ve Hazreç kabileri içinde Arabistan Yarımadasının bazı bölgelerinde yaşadığı bilinen Hz İbrahim'e indirilen vahye göre yaşayan Hanifler de vardı. Ancak Yesrib'deki Araplar, Hz. İbrahimle yayılan Haniflikten çok uzaklaşmış, inançlarına putperestliği yerleştirmiş ve ibadetlerinin içini şirk unsurlarıyla doldurmuşlardı.

Yesrib, Mekke'nin kuzeyinde yer alan, su kaynakları ve hurmalıkları bakımından oldukça zengin bir şehirdir.

45. Nebi Bozkurt, Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Medine", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, , C 28, s 305-311.

BİR GECE

Ondört asır evvel, yine bir böyle geceydi,
Kumdan, ayın ondördü, bir öksüz çıkıverdi!
Lâkin o ne hüsrandı ki: Hissetmedi gözler;
Kaç bin senedir, hâlbuki, bekleşmedelerdi!
Nerden görecekler? Göremezlerdi tabî'î:
Bir kere, zuhûr ettiği çöl en sapa yerdi;
Bir kere de, ma'mure-i dünyâ, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bugünden de beterdi.
Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi!
Fevzâ bütün âfâkını sarmıştı zemînin
Salgındı, bugün Şark'ı yıkan, tefrika derdi.

Derken, büyümüş, kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada kurtardı insanlığı o ma'sum,
Bir hamlede kayserleri, kisrâları serdi!
Aczin ki, ezilmekti bütün hakkı, dirildi;
Zulmün ki, zevâl akılına gelmezdi, geberdi!
Âlemlere, rahmetti, evet, Şer'-i mübîni,
Şehbâlini adl isteyenin yurduna gerdi.
Dünya neye sâhipse, onun vergisidir hep;
Medyûn ona cem'iyyeti, medyûn ona ferdi.
Medyûndur o ma'sûma bütün bir beşeriyyet...
Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.

Mehmet Akif Ersoy

Hilvan, 11 Rebîülevvel 1347

(28 Ağustos 1928)

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Siyer öğrenmenin dini doğru anlama ve yaşama noktasında önemini açıklayınız.

....

....

2. Siyer ilminin ana kaynkları nelerdir? Açıklayınız.

....

....

3. Kureyş kabilesiyle İsmail (a.s) arasında nasıl bir bağlantı vardır? Açıklayınız.

....

....

4. Kâbe'nin İslamiyet'ten önce Mekke'nin sosyo-ekonomik durumuna etkisini açıklayınız.

....

....

5. Haniflik nedir? Açıklayınız..

....

....

B. Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. İslam öncesi dönemde Arapların toplumsal yapısı sınıf sistemine dayanıyordu.

Aşağıdakilerden hangisi azad edilmiş kölelerin oluşturduğu gruba verilen isimdir.

A) Hürler B) Mevali C) Köleler D) Gassaniler E)Bedeviler

2. Aşağıdakilerden hangisi Arap Yarımadası'ndaki ticaret yolları üzerinde yer alan şehirlerden biri değildir.?

A) Mekke B) Medine C) Hayber D) Tebük E) Basra

3. Arap Yarımadası'nda, Mekke şehrinin bulunduğu coğrafi bölgenin adı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yemen B) Necran C) Hicaz D) Suriye E) Hicr

4. Aşağıdakilerden hangisi Kusay bin Kilap tarafından kurulan Mekke Şehir Devletinin yönetim meclisidir?

A) Zü'l Mecaz

B) Darü'n- Nedve

C)Dumetül Cendel

D) Hilfu'l Fudul

E) Eyyamül Arap

5. Aşağıdakilerden hangisinde Muallakayı Seb'a doğru verilmiştir?

A) Haram aylarda yapılan savaşlara verilen addır.

B) Arap Yarımadası'nda panayır yapılan yerlerden biridir.

C) Darü'n-Nedve'de alınan ve Kâbe duvarına asılan yönetim kararlarıdır.

D) Ukaz panayırında okunan ve beğenilerek Kâbe duvarına asılan şiirlerdir.

E) Kâbe'de bulunan kabilelere ait putlardan birinin adıdır.

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri yay ayraç içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(Tâif, Filistin, ümmi, Yemen, ticaret)

1. Hz. İbrahim'in yaşadığı Kenan illeri …Filistin…sınırları içerisindedir.

2. Hicaz Bölgesinden geçen Baharat yolu üzerindeki en önemli ticari şehirlerden bri de…Taif… şehridir.

3. Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe, Habeşistan Krallığına bağlı …Yemen…şehrinin valisiydi.

4. Araplarda okuma yazma bilmeyen insanlara …ümmi…denirdi.

5. Etrafı dağlarla çevrili ve toprağı tarım ve hayvancılığa elverişli olmayan Mekke'de en önemli geçim kaynağı …ticaret…

D- Aşağıdaki bilgilerin doğrularını "D", yanlışlarını "Y" ile işaretleyiniz.

1. (...) Cahiliye Döneminde Arap Yarımadası'na komşu iki imparatorluk, Sasaniler ve Bizanstı.

2. (...)Peygamberimizin doğumundan yetmiş gün sonra meydana gelen Fil Olayı Kur'an-ı Kerim'de Fil Suresinde anlatılmıştır.

3. (...) Kureyş kabilesi, Hz. İsmail'in torunlarından Adnan'a dayanır.

4. (...) Tebbet suresi Kureyşlilerin yaz ve kış ticaret yolculuklarından bahseder.

5. (...) Azad edilmiş kölelerin oluşturduğu toplumsal gruba Araplar Mevali adı verirlerdi.

2. Ünite

HZ. PEYGAMBERİN RİSALET ÖNCESİ HAYATI

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Peygamberimizin anne, baba ve dedesi ve diğer akrabalarını tanıtan bir şema hazırlayınız.
- Hz. Peygamberin gençlik dönemindeki ahlaki özellikleri araştırınız ve bu özelliklerle özdeşim kırmaya çalışınız.
- "Nübüvvet, Hılfu'l-Fudul, el- Emin, tefekkür, tebliğ, sıdk" kavramlarını araştırınız.
- Sevgili Peygamberimiz Hira Mağarası'nda inzivaya çekilmeye neden ihtiyaç duymuştur, arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

1. Hz. Muhammed'in Soyu ve Ailesi

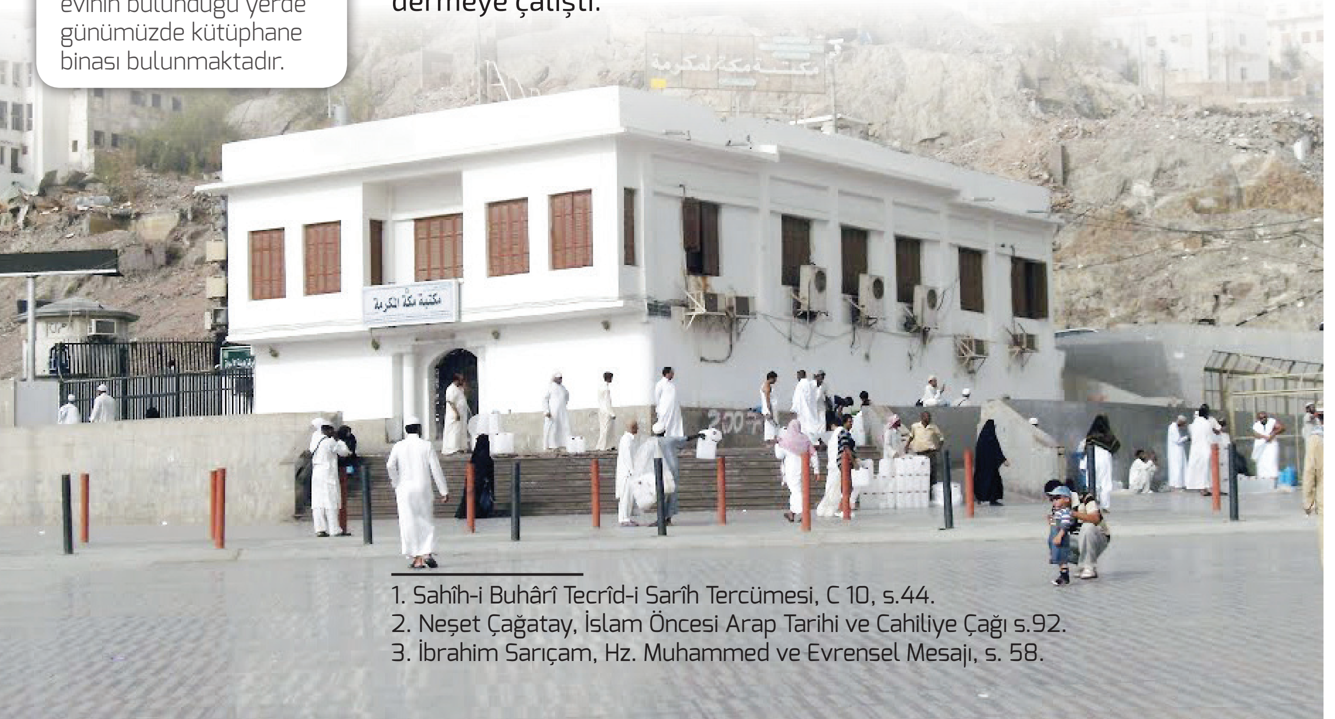
Sevgili Peygamberimizin soyu İsmail Peygamber yoluyla Hz. İbrahim'e kadar uzanmaktadır. Hz. İsmail'den sonra gelen kabilelere İsmaililer veya Hz. İsmail'in torunlarından Adnan'ın adıyla anıldıkları için Adnaniler denilmiştir. Peygamberimiz Adnanilerin bir kolu olan Kureyş kabilesine mensuptur.

Peygamberimiz Mekke'de doğmuştur. Peygamberimizin babası Abdullah, Kureyş'in Haşimoğulları kolundan; annesi Âmine ise Kureyş'in Zühreoğulları kolundandır. Hz. Âmine'nin babası Vehb bin Münebbih Zühreoğullarının lideriydi. "***Allah, Hz. İbrahim'in oğullarından Hz. İsmail'i, İsmailoğullarından Kinaneoğullarını, Kinaneoğullarından Kureyş'i, Kureyş'den Haşimoğullarını, Haşimoğullarından da beni seçmiştir.***"[1] hadisi Peygamberimizin soyu hakkında bize bilgi vermektedir.

Peygamberimizin dedesi Abdülmuttalib, Kureyş kabilesinin lideriydi. Cömertliği, merhameti, iyi kalpliliği, adaletle muamele etmesiyle Mekkeliler ona büyük saygı gösteriyorlardı. Zira o, Mekke'ye kalıcı hizmetler yapmıştı. Hz. İsmail zamanında Cürhümlüler tarafından içi toprakla doldurularak kapatılan zemzem kuyusunu bulup Mekkelilerin hizmetine sunmuştu.[2] Ayrıca hacıların su ve yiyecek ihtiyacını da temin ediyordu.

Şefkat abidesi Sevgili Peygamberimizin babaannesinin adı Fatıma, anneannesinin adı da Berre idi. Babası Abdullah, Abdülmuttalib'in sekizinci çocuğuydu. Abdullah'tan başka Abdulmuttalib'in Haris, Zübeyir, Ebu Talib, Ebu Leheb, Kusem, Dırar, Mukavvim, Hacl, Hamza, Abbas isimli on bir oğlu vardı. Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamberliğinden önce amcaları Haris ve Zübeyr vefat etmişti. Peygamberimizin halaları ise Atike, Beyza, Erva, Berre, Safiye, Ümeyme idi.[3] Peygamberimizin dayısı yoktu. Sevgili Peygamberimiz hem annesiz hem de babasız kaldığı çocukluğundan itibaren amcaları halaları ve kuzenleriyle dolu bu sevgi yuvasında yaşadı. Acılarını, yalnızlığını bu büyük ailenin sevgisiyle gidermeye çalıştı.

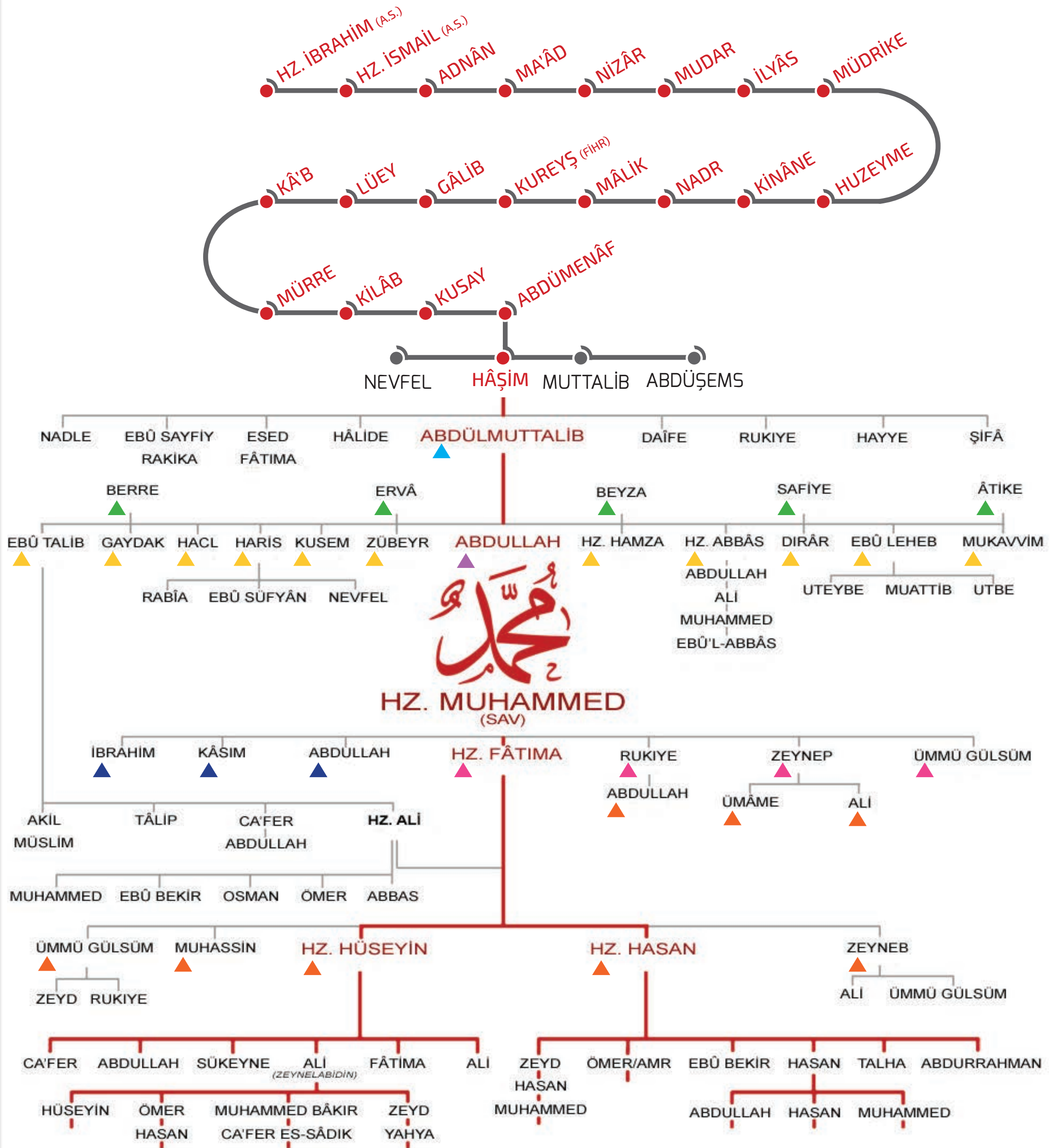
Peygamberimizin doğup büyüdüğü Mekke'deki evinin bulunduğu yerde günümüzde kütüphane binası bulunmaktadır.

1. Sahîh-i Buhârî Tecrîd-i Sarîh Tercümesi, C 10, s.44.
2. Neşet Çağatay, İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı s.92.
3. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 58.

Peygamberimizin babası Abdullah, Abdülmuttalibin oğulları içinde çok sevdiği ve değer verdiği gözdesiydi. Çünkü Abdullah, Abdulmuttalibin diğer çocuklarından huy ve tabiat olarak farklı olup, pek çok özelliğe sahipti. Herkesin sevdiği, onurlu ve güzel ahlaklı bir gençti Abdullah. Kardeşleri ile birlikte ticaretle ilgileniyordu. Ticareti dürüst yapıyor, kimseye haksızlık yapmıyordu.

PEYGAMBERİMİZİN SOYAĞACI

Abdülmuttalib'in uzun süre Haris'ten başka oğlu olmamıştı. Mekkeliler Abdülmuttalib'i başka oğlu olmadığı için ayıplıyorlardı. Abdülmuttalib eğer on tane erkek çocuğu olursa birisini kurban edeceğine dair adak adadı. On tane oğlu olunca da Kâbe'de kura çekerek onlardan birini kurban etmeye karar verdi. Abdülmuttalib'in kurasında en sevdiği oğlu Abdullah çıktı.

Mekke ileri gelenleri Abdülmuttalib'e gelip oğlunu kurban ederse çok kötü bir gelenek başlayacağını söylediler. Ondan deve koyarak kura çekmesini, kurada oğlu çıkarsa develerin sayısını onar onar artırmasını istediler. Abdülmuttalib, onların önerisine uyarak kura çekti. Kurada her defasında oğlu Abdullah çıkıyordu. Onuncu çekişte kura develere çıkınca oğlu Abdullah kurban edilmekten kurtuldu.[4] Abdülmuttalib de yüz deveyi keserek Mekkelilere büyük bir ziyafet verdi.

Abdullah büyüyüp evlilik çağına gelince Abdülmuttalib, oğlunu Zühreoğulları kabilesinin lideri Vehb'in kızı Âmine ile evlendirdi. Amine güzel ahlaklı, doğru sözlü zeki bir genç kızdı.

Kardeşleriyle birlikte ticaret kervanlarında çalışan Abdullah evlendikten birkaç ay sonra Şam tarafına bir ticaret yolculuğuna çıktı. Dönüşte akrabalarını ziyaret etmek için Medine'ye uğradı. Bu sırada hastalandı. Kervandaki arkadaşları onu Medine'de akrabalarının yanında bırakıp Mekke'ye döndüler. Durumdan haberdar olan Abdülmuttalib büyük oğlu Harisi Medine'ye gönderdi. Ne yazık ki Haris şehre ulaşmadan Abdullah vefat etti. Bu sırada Âmine ilk çocuklarına hamileydi. Doğacak çocuk, anne- babasının ilk ve tek çocuğu olacak ve babasını hiç göremeden büyüyecekti.

BİLGİ NOTU

Sevgili Peygamberimizin Medine'deki akrabaları dedesi Abdülmuttalib'in annesi ve dayılarıydı. Büyük dedesi Abdülmuttalib'in babası Haşim bin Abdimenaf kervan yolculuklarının birinde Suriye tarafına giderken Yesrib'e uğramıştı. Burada bir süre kalmış ve alışveriş yapmıştı. Haşim bu sırada Yesrib'li Neccaroğulları kabilesinden Amr oğlu Zeydin kızı Selma ile evlendi. Bu evlilikten Şeybe adında bir oğlu oldu. Şeybe sekiz yaşına kadar annesinin yanında Yesrib'te kaldı. Haşim bir ticaret kervanıyla Gazze'de bulunduğu bir esnada hastalanıp vefat etti. Buraya defnedildi. Haşim'in vefatı üzerine amcası Muttalib Medine'ye gelip Şeybenin annesi Selma binti Amr'dan izin alarak Şeybe'yi Mekke'ye götürdü.

Muttalib devesinin terkisinde yeğeni Şeybe ile Mekke sokaklarına girerken ona, "Bu çocuk kim?" diye sordular. Muttalib ise ona "Kölemdir." dedi. O günden sonra Şeybe bin Haşim "Abdülmuttalib" (Muttalib'in kölesi)" diye anılmaya başlandı.

(İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.57)

4. Bekir Topaloğlu "Abdullah" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, s.75.

2. Hz. Muhammed'in (s.a.v) Doğumu ve Çocukluğu

Hz. Muhammed (s.a.v) 12 Rebiyülevvel (20 Nisan) 571 tarihinde pazartesi günü, Mekke'de doğdu. Babası, o doğmadan vefat etmişti. Annesi, oğlunun doğumunu kayınpederi Abdülmuttalib'e haber verdi.

Abdülmuttalib geldi, torununu kucağına alıp Kâbe'ye götürdü. Ona "***Muhammed***" ismini verdi. Muhammed, üstün meziyetleri olan, övülen demekti. Abdülmuttalib, oğlu Abdullah'tan bir emanet olarak gördüğü sevgili torunu için bir ziyafet verdi ve burada torununun adını Muhammed olarak ilan etti. Ayrıca Peygamberimiz Muhammed isminden başka Ahmed, Mustafa, Mahmut gibi farklı isimlerle de anıldı.

Başlangıçta Muhammed'i (s.a.v.) kısa bir süre annesi Âmine emzirdi. Mekkeliler yeni doğan çocukları belli bir ücret karşılığında çölde yaşayan sütannelere verirdi. Bu, yüzyıllardır süren bir gelenekti. Çünkü Mekke'nin havası sıcak ve çocukların sağlıklı büyümelerine elverişli değildi. Çölün havası güzel, suyu tatlı ve temizdi. Ayrıca, çölde yaşayan kabilelerin Arapçaları çok daha düzgündü. Çocuklar buralarda düzgün bir şekilde Arapça öğrenirlerdi. Mekkeliler yüzyıllardır bu geleneği sürdürüyorlardı.

Muhammed (s.a.v) de âdet olduğu üzere küçük bir çocuk iken Halime adında bir sütanneye verildi. Hz. Muhammed (s.a.v) Halime'nin yanında dört yıl kaldı. Halime ikinci yıl onu Mekke'ye getirip ailesine teslim etmek istedi. Ancak çöl ve yayla havasının ona çok faydalı olduğunu gören annesi Âmine ve dedesi Abdülmuttalib, onu geri götürmesi için sütanneye tekrar verdiler. Sevgili Peygamberimiz, Halime'nin yanında kaldığı süre içerisinde ara ara ailesiyle özlem gidermek için Mekke'ye getirildi. Yayladayken herkesçe sevilen olağanüstü güzel özellikleri olan bir çocuktu. Halime, Muhammed (s.a.v) geldiğinden beri evindeki bolluk ve bereketin farkındaydı. Herkes bu harikulade çocuktan bahsediyor, ona sütannelik yaptığı için Halime'ye gıpta ile bakıyorlar ona imreniyorlardı. Sütannesi Halime ve onun ailesi Sevgili Peygamberimize gözleri gibi bakıyor ona itina gösteriyorlardı. Sevimli, kıymetli ve özel bir çocuk olan Muhammed'le (s.a.v) geçen dört yıl bitti ve sütannesi Halime Sevgili Peygamberimizi getirip ailesine teslim etti.

Peygamber Efendimizin çocukluğunun bir kısmının da geçtiği süt annesi Hz. Halime (r.a.)'nın memleketi Beni Sâd kabilesinin yaşadığı yerin günümüzdeki görünümü. Mekke'ye 180 km. uzaklıktadır.

Daha doğmadan yetim kalan Sevgili Peygamberimiz altı yaşına kadar annesiyle beraber kaldı. Yetim olarak dünyaya gelen Muhammed (s.a.v) altı yaşına geldiğinde annesi Âmine Medine'deki akrabalarını ve eşinin kabrini ziyaret etmeye karar verdi. Âmine oğlu Muhammed'i (s.a.v) ve dadısı Ümmü Eymen'i yanına alarak Medine'ye doğru yola çıktı. Medine'ye vardıklarında akrabalarından Nabiga'nın evinde kaldılar. Hz. Âmine, bu evin avlusundaki kocası Abdullah'ın kabrini ziyaret etti.[5] Bir aya yakın Medine'de kaldıktan sonra tekrar Mekke'ye dönmek üzere yola çıktılar. Âmine yolda âniden rahatsızlandı. Peygamberimiz ve Ümmü Eymen gittikçe şiddetini arttıran hastalık karşısında ne yapacaklarını şaşırdılar. Medine'ye 190 km uzaklıktaki Ebvâ Köyü yakınlarında konakladılar.

Ümmü Eymen ne yaptı ise de Âmine'nin hastalığı bir türlü geçmedi. Hz. Âmine 576 yılında Ebva köyünde vefat etti.

Ümmü Eymen ve Peygamber Efendimiz gözyaşları içinde Hz Amine'yi orada defnederek Mekke'ye doğru yola çıktılar. Babası vefat ettiği için yetim doğan Muhammed (s.a.v), altı yaşında da annesini kaybedince öksüz kaldı.

Abdülmuttalib annesiz ve babasız kalan torunu Muhammed'i (s.a.v) Mekke'ye döndüğü andan itibaren yanına aldı. Torununa anne ve babasının yokluğunu hissettirmemek için elinden geleni yaptı. Abdülmuttalib onu çok severdi. Gittiği toplantı ve benzeri yerlere torununu da götürürdü. Sevgili torununu yanından ayırmamaya özen gösterirdi. Yaşlı olmasına rağmen torununu güldürmek için bazen çocuklaşır onunla şakalaşırdı. Benim oğlum çok değerli ve kıymetli ilerde çok önemli bir insan olacağı her hâlinden belli diyerek onunla gurur duyardı.

Abdülmuttalib, oğlu Abdullah'ın ve gelini Âmine'nin emanetleri olan torununa sekiz yaşına kadar sahip çıktı. Hz. Muhammed sekiz yaşında iken çok sevdiği dedesini de kaybetti. Abdülmuttalib vefat etmeden önce torununu oğlu Ebu Talib'e emanet etti.

İNCELEYİN

"Badiye yaylasında koklasaydım izini,
Kefenimi biçseydi Ebva'da esen rüzgar,
Seninle yıkasaydım acılar dehlizini,
Ne kaderi suçlamak kalırdı, ne intihar.
Üstüne pırıl pırıl damladığın bir kaya,
Bir hurma çekirdeği tercihimdir dünyaya."

- Nurullah Genç'in "Yağmur" adlı şiirinden alıntılanan yukarıdaki metni konumuz bağlamında tahlil ediniz.
- 1990 Türkiye Diyanet Vakfı N'at-ı Şerif Büyük Ödülü'nü alan Yağmur şiirinin tamamına ünite sonundan ulaşarak, Peygamberimizin hayatına ışık tutan yer-mekan adlarını tespit edip arkadaşlarınızla paylaşınız.

"Yağmur"şiirini Dinleyin.

5. İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, C 1, s.177.

3. Hz. Muhammed 'in (s.a.v) Gençlik Dönemi

Temiz kalpli bir çocuk olan Peygamberimiz sekiz yaşından yirmi beş yaşına kadar amcası Ebu Talib'in himayesinde kaldı. Mekkeliler Ebu Talib'e büyük bir saygı gösteriyorlardı. Ebu Talib, yeğeni Muhammed'i (s.a.v) öz çocuğu gibi severdi. Bir yere gittiğinde onu da beraberinde götürürdü. Onun üzerinde titrer, onu korurdu.

Ebû Tâlib'in evinde Sevgili Peygamberimiz olmadan sofraya oturulmazdı. Sofra hazırlandığında Peygamber Efendimiz yoksa Ebu Talib: "Muhammed'im nerede? Çağırın, gelsin" derdi. Çünkü Sevgili Peygamberimiz sofranın neşesiydi. Onun bulunduğu sofra bereketli olur herkes doyarak kalkardı. Onun bulunmadığı sofralarda ise, çok kere sofradakiler doymadan yemek bitiverirdi.[6] Ebu Talib yeğenini en iyi şekilde yetiştirmeye çalıştı.

Ebu Talib'in hanımı Fatma da Peygamberimize kendi öz evladı gibi baktı. Onu kendi çocuklarından ayırmadı. Sevgili Peygamberimiz çocukluk ve gençliğinde güzel ahlakıyla herkesin sevgi ve saygısını kazanmıştı. Çünkü her zaman doğruyu söyler, dürüst davranırdı. Büyüklerine saygı gösterir, onların öğütlerini dinlerdi. Onları kıracak ve üzecek davranışlardan kaçınırdı. Arkadaşları ve çevresindeki insanlarla iyi geçinirdi. Kötü davranışlardan uzak dururdu. Anne ve babası yoktu ama büyükçe bir ailesi vardı. Ailesine çok bağlıydı. Akrabalarını sık sık ziyaret eder hâl hatırlarını sorar, onlara gerektiğinde yardımcı olurdu. Teknoloji çağında yaşayan gençler olarak akrabalarımızdan haberdar olmamın yollarını bulmak ahlakı en güzel olan Peygamberimizin güzel ahlakının bize rehberlik yapması anlamında çok önemlidir.

Güzel ahlak

Hz. Muhammed'in (s.a.v) gençliğinde yaşadığı önemli bazı olaylar vardır. Bunlardan biri Ficar Savaşlarıdır. İslam'dan önce Araplar arasında çeşitli sebeplerle sık sık kabile savaşları çıkardı. Haram aylar denilen Muharrem, Recep, Zilkade ve Zilhicce aylarında savaş yapmak yasaktı. Eğer haram aylarda savaş çıkarsa Araplarca bu kötü karşılanırdı. Haram aylarda çıkan bu savaşlara Ficar Savaşları denirdi. Peygamberimiz de yirmi yaşında iken bu savaşların dördüncüsüne katılmıştı. Hz. Muhammed'in (s.a.v) katıldığı Dördüncü Ficar Savaşı, Kureyş ve Kinane kabilelerinin oluşturduğu ittifak ile Havazin Kabilesinin bir kolu olan Kays-Aylanlılar arasında yapılmıştı. Savaşı, Kureyş ve Kinane kabilelerinin oluşturduğu ittifak kazanmıştı. Bu savaşta Hz. Muhammed (s.a.v) amcalarına ait eşyaları korumuş, atılan okları toplayıp amcalarına vermişti .[7]

Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v) Hilfu'l-Fudul'e katılması, ticaretle uğraşması ve Hz. Hatice ile evlenmesi de onun gençlik dönemindeki sosyal hayatı ile ilgili önemli hususlardandır.

6. İbn Sa'd, Tabakat, C 1, s.120.
7. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.68.

Peygamberimizin Hilfu'l-Fudul'e (Erdemliler Birliği) Katılması

Araplar arasında savunma, himaye etme amaçlı ve haksızlığa uğrayanlara karşı zaman zaman ittifaklar kurulurdu. Bu anlaşmalar iki kabile arasında olabileceği gibi kabilelerle mensup kişiler arasında da yapılabilirdi.

Dördüncü Ficar Savaşı'nın bitiminden hemen sonraki zilkâde ayında, Zübeyd kabilesine mensup Yemenli bir tüccar, Mekke'ye ticaret yapmak için gelmişti. Kureyş'in ileri gelenlerinden As bin Vail bu kişinin getirdiği malı satın aldı ancak parasını ödemedi. Yemenli tüccar uğradığı haksızlığın giderilmesi için Mekke'nin ileri gelenlerine başvurup kendisine yardım etmelerini istedi. Fakat onlar adama yardım edecekleri yerde, As bin Vail'in yanında yer alarak Yemenli tüccarı azarladılar.

Çaresizlik içinde kalan adam, Kureyş ileri gelenlerinin Kâbe çevresinde oturdukları bir sırada, Ebû Kubeys Dağı'na çıkarak; "Ey Fihr oğulları!" diye seslenerek uğradığı zulmü ve haksızlığı ilan ederek yardım istedi. Yardım için ilk harekete geçen kişi, Peygamberimizin amcası Zübeyr oldu. Zübeyr ve Kureyş ileri gelenleri Abdullah bin Cüdan'ın evinde toplandılar. Bu gibi toplantılara genelde yaşlılar davet edilirdi. Bu sefer toplantıya en genç üye olarak Peygamberimiz de davet edildi.

Bu toplantıda Kureyş'in ileri gelenleri: "Kim olursa olsun, Mekke'de zulme uğramış kimselerin hakkını geri alıncaya kadar, Mekke halkından ve Mekke'ye dışarıdan gelen kimselerden haksızlığa uğrayanların yanında yer alacaklarına dair söz verdiler. Denizlerde, bir kıl parçasını ıslatacak kadar su bulundukça, Hira ve Sebir Dağları yerlerinde durdukça sözlerine bağlı kalacaklarına yemin ettiler." Böylece Hılfu'l-Fudul kurulmuş oldu. Bu anlaşmayı yapanlar arasında bulunan hak ve adalet timsali olan Peygamber Efendimiz böyle bir topluluğa katıldığı için büyük mutluluk duyuyordu. Çünkü o adaletli davranmayı savunuyordu. Adil bir insan olan Hz.Muhammed (s.a.v) her zaman yalnızca doğrunun, haklının ve mazlumun yanında yer alıyordu. Zulüm ve haksızlıklara engel olmak için çalışıyordu.

TARTIŞALIM

"Abdullah bin Cüdan'ın evinde amcalarımla birlikte, Hılfu'l-Fudul'de hazır bulundum. O meclisten o kadar memnun oldum ki ona bedel bana kızıl develer (yani en kıymetli dünya malı) verilse, o kadar sevinmezdim. O antlaşmaya şimdi de çağrılsam, yine icabet ederim."

(İbn-i Kesîr, el-Bidâye, C2, s.295.)

Sevgili Peygamberimizin yukarıdaki sözünden hareketle Hılfu'l-Fudul topluluğunun Peygamberimizin hayatındaki önemini tartışınız.

Hilfu'l-Fudul, ilk olarak As bin Vail'den Yemenli tüccarın hakkını almakla işe başladı. Daha sonra da Mekke'de zulme ve haksızlığa uğrayan pek çok kimsenin imdadına koştu, adaleti sağlamak için çalışan bir topluluk oldu.

Hilfu'l-Fudul, Mekke'deki kimsesizlerin ve zayıfların haklarını korumaya adaleti sağlamaya çalıştı. Haksızlık yapanlara karşıda caydırıcı bir rol oynadı. Çünkü haksızlık yapanlar bu topluluğun aldığı kararlara katılan kabileleri karşılarına almak isteyemiyorlardı. Erdemliler Topluluğu uzun bir süre etkili bir şekilde çalışıp Mekkelilerin takdirini kazandı.

Bizler de Peygamberimizin izinden giderek adaletin, doğruluğun ve hakkı savunmanın toplumda yerleşmesi için erdemli ve faziletli davranışlara öncülük eden çalışmalara katkı sunmalıyız. Bu değerlerin toplumumuzda kökleşmesi için gayret göstermeyi insani ve dinî bir görev olarak görmeliyiz.

Peygamberimizin Ticaretle Uğraşması ve Hz. Hatice İle Evlenmesi

Peygamberimiz çocukluğundan beri amcalarının yanında çalışarak ticaret yapmayı öğrenmişti. En güzel ahlakı yaşayan Sevgili Peygamberimiz henüz dokuz yaşındayken amcası Ebu Talib'in, Suriye'ye yaptığı ticaret yolculuğuna katıldı. Bu, Hz. Muhammed'in (s.a.v) ilk ticaret deneyimi oldu.

Peygamberimiz ileriki yaşlarında da ticaretle ilgilenmeye devam etti. Amcası Zübeyr ile Yemen'e giden bir ticaret kervanına katılarak ticari tecrübesini geliştirdi. Hz. Muhammed, ticaret yolculukları sırasında güzel ahlakı, dürüstlüğü ve zekâsı ile herkesi kendisine hayran bıraktı. Daha genç yaşta Mekkeliler ona "Muhammed'ül-Emin" güvenilir Muhammed diye isimlendirdiler. Mekkede ticaretle uğrşırken yolu Hz. Hatice ile kesişti. Bu hayatının dönüm noktası oldu.

Mekke'nin soylu ve asil ailelerinden birine mensup olan Hz. Hatice de ticaretle uğraşıyordu. Hz. Muhammed'in (s.a.v) güvenilirliğini, zekâsını ve ticaretteki başarısını duyan Hz. Hatice, ona birlikte ticaret yapmayı, kendi kervanlarını yönetmesini teklif etti. Sevgili Peygamberimiz bu teklifi bunu kabul etti. Hz. Hatice kölesi Meysere'yi Peygamberimize yardımcı olması için onun yanına vererek Hz. Muhammed'in (s.a.v) yönetiminde Suriye tarafına bir ticaret kervanı gönderdi.

Kervan Suriye'den büyük bir kâr yaparak döndü. Hatice'nin kölesi Meysere, güzel ahlak timsali olan Sevgili Peygamberimizin mükemmel kişiliğini, iffetini, mertliğini ve merhametini övgüyle Hz. Hatice'ye anlattı.

Birlikte çalışırken Onu daha yakından tanıyan Hz. Hatice, onun kişiliğine, dürüst ve güvenilirliğine hayran oldu. Bir süre sonra da Peygamberimize evlenme teklifinde bulundu. Hz. Muhammed (s.a.v) amcası Ebu Talib'in de onayını aldıktan sonra Hz. Hatice'nin teklifine olumlu cevap verdi.

Peygamberimiz çocukluğundan beri amcalarının yanında çalışarak ticaret yapmayı öğrenmiş, birçok ticaret kervanına katılmıştır.

Peygamberimizin amcası Ebu Talib, Hatice'yi yeğenine istedi. Hz. Hatice'nin ailesi de bu talebi olumlu karşıladı. Nikâh Hatice'nin amcaoğlu, Varaka bin Nevfel tarafından Hz. Hatice'nin evinde kıyıldı. Ebu Talib ile Varaka birer konuşma yaptılar ve Hz. Muhammed ile Hatice'nin üstün kişiliklerini dile getirdiler. Düğünde develer kesilip misafirlere ikram edildi.

Sevgili Peygambermiz ile Hz. Hatice'nin bu evlilikten ikisi erkek dördü kız olmak üzere altı çocukları oldu. Erkek çocukları Kasım ve Abdullah'tır. Her ikisi de küçük yaşlarda vefat etti. Kızları ise Zeynep, Rukiye, Ümmügülsüm ve Fatıma'dır. Hz. Fatıma hariç tüm çocukları Peygamberimizden önce vefat etti. Hz. Muhammed'in soyu, Hz. Ali ile evlenen Fatıma'nın çocukları ile devam etti.

Hz. Hatice, Peygamberimize her zaman derin bir saygı ve sevgi ile bağlıydı. Peygamberliğinden önce olduğu gibi peygamberlik devrinde de onun en büyük yardımcısı oldu. Yüksek karakterli ve eşsiz güzellikte bir ahlaka sahipti. Peygamberimiz de eşi Hz. Hatice'yi çok seviyordu. Ona büyük bir sadakatle bağlıydı. Kaynaklarımızda Sevgili Peygamberimizin Hz. Hatice ile yaşadığı hiçbir olumsuzluğa rastlayamayız. O vefat ettiğinde Peygamberimiz çok üzüldü. Büyük bir sadakatle sevdiği, hayatının en önemli ve değerli varlığı olan hanımı Hz. Hatice'nin vefatı onu çok etkilemişti. Hz. Hatice'nin vefat ettiği yıla "Hüzün Yılı" denildi.

Peygamberimiz Hz. Hatice'nin vefatından sonra çeşitli zamanlarda onu hep hayırla yâd etti. Yüzyıllar boyu Sevgili peygamberimizin hanımlarına olan sadakatini ve onları hep hayırla yâd etmelerini örnek alan İslam toplumları aileyi en güçlü yapı olarak yaşatmaya devam ettiler. Biz de bu mirası emanet alanlar olarak evliliklerimizi sadakat, temiz ahlak ve vefa temelleri üzerine kurma görevimizi Peygamberimizin sevgisine ulaşmak için bir fırsat olarak görmemiz gerekmektedir.

İŞARETLEYELİM

Aşağıda adı verilen Peygamberimiz 'in ailesinin, akrabalarının ve yakın dostlarının isimlerini tablodan bularak işaretleyiniz.

Abdullah, Âmine, Hatice, Zeynep, Fatma, Rukiye,

Ebu Talib, Hamza, Abbas, Zübeyr, Ali, Ebubekir, Vehb.

A	M	İ	N	E	R	Z	S	P	Z
B	Z	A	L	İ	İ	E	E	İ	Ü
D	İ	M	A	H	K	Y	Y	L	B
U	K	T	A	E	E	N	İ	A	E
L	E	A	İ	H	B	E	K	T	Y
L	Ş	F	L	P	U	P	U	U	R
A	B	B	A	S	B	A	R	B	T
H	A	T	İ	C	E	B	H	E	V

4. Peygamberimizin Nübüvvet Öncesi Ahlaki Olgunluğu

El-emin
(güvenilir kişi)

Peygamberimiz gençliğinde olduğu gibi yetişkinliğinde de doğruluğu dürüstlüğü ve erdemli davranışlarıyla insanların sevgi, saygı ve güvenini kazanmıştı. Bu nedenle Peygamber Efendimiz Mekke toplumunda "**El-emin** (güvenilir kişi)" ve **Muhammedü'l-Emin** (Güvenilir Muhammed) olarak anılıyordu. Çünkü verdiği sözleri yerine getirir, her zaman doğruyu söylerdi. Hem ticarette hem de günlük hayatta doğruluktan ayrılmamıştı. Hiç kimseyi aldatmaz daima dürüstlüğü ilke edinirdi. Kendisine verilen emanetleri korurdu. Mekkeliler Peygamberimize o kadar çok güveniyorlardı ki uzak bir yere gidecekleri ya da yolculuğa çıkacakları zaman önemli eşyalarını ona emanet ediyorlardı. Peygamberimiz de bu emanetleri en iyi şekilde koruyor, aldığı gibi sahiplerine teslim ediyordu.

Bizlerde Allahın verdiği ömür emenatini en güzel şekilde yaşayarak teslim etmek için Peygamberimizi örnek almalı, onun üstün ahlakıyla hayatımızı güzelleştirmeliyiz. Bu sayede ailemizde, okulumuzda, çevremizde ve toplumun birçok kesiminde sözüyle davranışlarıyla insanlara güven veren, insanların güvenlerini kazanmış bir insan olmak mümkün olabilecektir.

Ailemiz bizim gibi güvenilir bir evlada sahip olduğu için gurur duymalı, arkadaşlarımız da bizim hem sözlerimizden hem davranışlarımızdan zarar görmediklerini ifade edebilmelidirler. Bizler de toplumumuzun huzur ve güvenliği için kendimize el-emin özelliğini rehber edinmeli ve hayatında güvenilir, dürüst, emanete riayet eden, yalan ve hileden kaçınan insanlar olmalıyız. Daima erdemli ve güzel davranışlarda bulunmayı hayatımızın vazgeçilmez ilkeleri arasına koymaya gayret göstmeliyiz.

Peygamberimizin Kâbe Hakemliği

Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v) güvenilir ve adil bir insan olduğunu ortaya koyan en güzel örneklerden biri de Kâbe Hakemliği olayıdır.

Kâbe'nin duvarları yıkılacak hâle gelmişti. Bu yüzden, Kureyşliler Kâbe'nin duvarlarını yıkıp yeniden yapmaya karar verdiler. Gerekli hazırlıklar tamamlandıktan sonra Mekkeliler Kâbe'yi Hz. İbrahim'in yaptığı temele kadar yıkıp duvarları yeniden ördüler. Kâbe'nin yapımı tamamlanmış, iş Hz. İbrahim tarafından Kâbe'nin inşası sırasında tavafın başlangıç noktasını belirlemek amacıyla yerleştirilmiş olan Hacerü'l-Esved'in yerine konulmasına gelmişti. Ancak Mekke'deki kabileler, Hacerü'l- Esved'in yerine konulması konusunda anlaşmazlığa düştüler. Onun, Kâbe'nin duvarına yerleştirilmesini kutsal bir görev olarak gören kabileler bu şerefli görevi tek başlarına üstlenmek istiyorlardı. Kabileler, bu şerefi bir başkasıyla paylaşmak istemiyordu. Anlaşmazlık neredeyse savaşa dönüşecekti. İnşaata birkaç gün gün ara verildi. Sonra Kureyşin ileri gelenlerinden Ebu Ümeyye b. Mugire bir teklifte bulundu. Teklifine göre, Kâbe'yi çevreleyen duvarın kapısından giren ilk kişi hakem olacaktı. O nasıl bir çözüm önerisi sunarsa itiraz etmeden herkes ona uyacaktı. Bütün kabileliler bu teklifi kabul etti. Tam bu sırada ka-

pıdan Peygamberimiz içeri girdi, orada bulunan herkes "el-Emin geldi onun hakemliğine razıyız." diyerek sevinç gösterilerinde bulundular.

Peygamberimiz tartışmanın sebebi hakkında bilgi aldıktan sonra bütün kabilelerin liderlerini yanına çağırdı. Hacerü'l- Esved'i yere serilmiş bir örtü üzerine koydu. Örtünün uçlarından kabile liderleri tutarak taşı, konulacak yere getirdiler. Sonra Peygamberimiz kendi elleriyle Hacerul-Esved'i yerine koydu. Anlaşmazlığın adil bir şekilde çözülmesi herkesi memnun etti. Böylece Mekke'deki toplumsal barış ve huzur ortamı sağlandı. Birlik ve beraberlik güçlendi.

TARTIŞALIM

***"Güvenilirliğin"* toplumsal ilişkiler açısından önemini sınıfta tartışınız.**

5. Peygamberimizin Hira'da Tefekkür Günleri

Örnek yaşantısıyla hepimize kılavuzluk yapan Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) Mekkeli müşriklerle aynı toplumda yaşamasına rağmen putlara tapmıyor ve Mekkeli müşriklerin âdetlerine uymuyordu. Onlar gibi yaşamasa da onların kötü yaşantısından rahatsızlık duyuyordu. Mekke toplumundaki şirkin, ahlaksızlığın, haksızlığın yaygın olması onu üzüyordu.

Bu yüzden Mekke'den uzaklaşarak şehrin yaklaşık altı kilometre kuzeyinde bulunan Nur Dağı'ndaki Hira Mağarası'nda inzivaya çekilmeye başlamıştı. Ahlakı ile herkesi imrendiren Peygamberimizin Hira'da tefekkür günleri başlamıştı.

Otuz beş yaşından itibaren bunu daha sık yapmaya başlamıştı. Hira Mağarası'na çıkarken yanına yiyecek alıyordu. Bir müddet kalıyor yiyeceği bitince tekrar Mekke'ye geliyordu. Her Mekke'ye gelişinde Kâbe'yi tavaf ediyordu.

Hz. Muhammed (s.a.v), Hira Mağarası'nda kaldığı günlerde kendisini derin düşüncelere vererek Allahın varlığını, birliğini, kudret ve azametini, kainatı nasıl var ettiğini, dünyayı nasıl yaşamaya hazır hâle getirdiğini tefekkür ediyordu. Ayrıca içinde yaşadığı toplumun ahlaki bozulmalarını ve Allah'a olan ihtiyaçlarını, düşünüyordu. Bu süreçte Peygamberimiz, gördüğü ve nübüvvetin ilk müjdecisi olarak yorumlanan sadık rüyalardan sonra sık sık yalnız kalmak istiyor ve bu mağarada tefekküre dalıyordu.

Peygamberimiz kırk yaşına yaklaşmış ve son birkaç yıl Ramazan aylarını Hira Mağarası'nda geçirmeye başlamıştı. Peygamberimizin Hira Mağarası'nda geçirdiği günler âdeta vahiy sürecine bir hazırlıktı.

YAĞMUR

Vareden'in adıyla insanlığa inen Nur
Bir gece yansıyınca kente Sibir dağından
Toprağı kirlerinden arındırır bir Yağmur
Kutlu bir zaferdir bu ebabil dudağından
Rahmet vadilerinden boşanır ab-ı hayat
En müstesna doğuşa hamiledir kainat.

Yıllardır bozbulanık suları yudumladım,
Bir pelikan hüznüyle yürüdüm kumsalları,
Yağmur, seni bekleyen bir taş da ben olsaydım.

Hasretin alev alev içime bir an düştü,
Değişti hayal köşküm, gözümde viran düştü,
Sonsuzluk çiçeklerle donandı yüreğimde,
Yağmalanmış ruhuma yeni bir devran düştü.

İhtiyar cübbesinden kan süzülür Nebi'nin,
Gökyüzü dalgalanır ipekten kanatlarla,
Mehtabını düşlerken o mühür sahibinin,
Sarsılır Ebu Kubeys kovulmuş feryatlarla,
Evlerin arasına dikilir yeşil bayrak,
Yeryüzü avaredir, yapayalnız ve kurak.

Zaman, ayaklarımda tükendi adım adım,
Heyûla, bir ağ gibi ördü rüyalarımı,
Çölde seni özleyen bir kuş da ben olsaydım.

Yağmur, gülşenimize sensiz, baldıran düştü,
Düşmanlık içimizde; dostluklar yaban düştü,
Yenilgi, ilmek ilmek düğümlendi tarihe,
Her sayfaya talihsiz binlerce kurban düştü.

Bir güzide mektuptur, çağların ötesinden,
Ulaşır intizarın yaldızlı sabahına,
Yayılır o en büyük muştu, pazartesinden,
Beyazlık dokunmuştur gecenin siyahına,
Susuzluktan dudağı çatlayan gönüllerin,
Sükutu yar, sevinci dualar kadar derin.

Çaresiz bir takvimden yalnızlığa gün saydım,
Bir cezir yaşadım ki, yaşanmamış mazide,
Dokunduğun küçük bir nakış da ben olsaydım.

Sensiz, kaldırımlara nice güzel can düştü,
Göğsümüzden umutlar bican düştü,
Yağmur, kaybettik bütün hazinesini ceddin,
En son, avucumuzdan inci ve mercan düştü.

Melekler sağnak sağnak gülümser maveradan,
Gümüş ibrik taşıyan zümrüt gagalı kuşlar,
Mutluluk nağmeleri işitirler Hıradan,
Bir devrim korkusuyla halkalanır yokuşlar,
Bir bebeğin secdeye uzanırken elleri,
Paramparça, ateşler şahının hayalleri.

Keşke bir gölge kadar yakınında dursaydım,
O mücella çehreni izleseydim ebedi,
Sana sırılsıklam bir bakış da ben olsaydım.

Sarardı yeşil yaprak; dal koptu; fidan düştü,
Baykuşa çifte yalı; bülbüle zindan düştü,
Katil sinekler deldi hicabın perdesini,
İstiklal boşluğunda arılar nadan düştü.

Dolaşan ben olsaydım Save'nin damarında,
Tablosunu yapardım yıkılan her kulenin,
Ebedi aşka giden esrarlı yollarında,
Senden bir kıvılcımın, süreyya bir şulenin,
Tarasaydım bengisu fışkıran kakülünü,
On asırlık ocağın savururdum külünü.

Bazen kendine aşık deli bir fırtınaydım,
Fırtınalar önünde bazen bir kuru yaprak,
Uğrunda koparılan bir baş da ben olsaydım.

Sensizlik depremiyle hancı düştü; han düştü,
Mazluma sürgün evi; zalime cihan düştü,
Sana meftun ve hayran, sana ram olanlara,
Bir bela tünelinde ağır imtihan düştü.

Badiye yaylasında koklasaydım izini,
Kefenimi biçseydi Ebva'da esen rüzgar,
Seninle yıkasaydım acılar dehlizini,
Ne kaderi suçlamak kalırdı, ne intihar.
Üstüne pırıl pırıl damladığın bir kaya,
Bir hurma çekirdeği tercihimdir dünyaya.

Suskunluğa dönüştü sokaklarda feryadım,
Tereddüt oymak oymak kemirdi gururumu,
Bahira'dan süzülen bir yaş da ben olsaydım.

Haritanın en beyaz noktasına kan düştü,
Kırıldı adaletin kılıcı; kalkan düştü,
Mahkumlar yargılıyor; hakimler mahkum şimdi,
Hakların temeline sanki bir volkan düştü.

Firakınla kavrulur çölde kum taneleri,
Ahuların içinde sevdan akkor gibidir,
Erdemin, bereketin doldurur haneleri,
Sensiz hayat toprağın sırtında ur gibidir,
Şemsiyesi altında yürürsün bulutların,
Sensiz, yükü zehirdir en güzel imbatların.

Devlerin esrarını aynalara sorsaydım,
Çözülürdü zihnimde buzlanmış düşünceler,
Okşadığın bir parça kumaş da ben olsaydım.

Sensiz, tutunduğumuz dallardan yılan düştü,
İlkin karardı yollar, sonra heyelan düştü,
Güvenilen dağlara kar yağdı birer birer,
Sensizlik diyarından püsküllü yalan düştü.

Yağmur, duysam içimin göklerinden sesini,
Yağarsın; taşlar bile yemyeşil filizlenir,
Yıldırımlar parçalar çirkefin gövdesini,
Sel gider ve zulmetin çöplüğü temizlenir,
Yağmur, bir gün kurtulup çağın kundaklarından,
Alsam, ölümsüzlüğü billur dudaklarından.

Madeni arzuların ardında seyre daldım,
Küflü bir manzaranın çürüyen güllerini,
Senin için görülen bir düş de ben olsaydım.

Şehirler kabus dolu; köylere duman düştü,
Tersine döndü her şey sanki; asuman düştü,
Kırık bir kayık kaldı elimizde, hayali,
Hazindir ki; dertleri aşmaya umman düştü.

Ay gibisin, güneşler parlıyor gözlerinde
Senin tutkunla mecnun geziyor güneş ve ay
Her damla bir yıldızı süslüyor göklerinde
Sümeyra'yı arıyor her damlada bir saray
Tohumlar ve iklimler senindir, mevsim senin
Mekanın fırçasında solmayan resim senin.

Yağmur, bir gün elini ellerimde bulsaydım,
Güzellik şahikası gülümserdi yüzüme
Senin visalinle bir gülmüş te ben olsaydım.

Tavanı çöktü aşkın; duvarlar üryan düştü,
Toplumun gündemine koyu bir isyan düştü,
İniltiler geliyor doğudan ve batıdan,
Sensizlikten bozulan dengeye ziyan düştü.

Islaklığı sanadır ahımın, efganımın,
İçimde hicranınla tutuşuyor nağmeler,
Sendendir eskimeyen cevheri efkarımın,
Nazarın ok misali karanlıkları deler.
Bu değirmen seninle dönüyor; ahenk senin,
Renkleri birbirinden ayıran mihenk senin.

Bir hüzün ülkesine gömülüp kaldı adım,
Kapanıyor yüzüme aralanan kapılar,
Sana hicret eden bir Kureyş de ben olsaydım.

Yağmur, ayrılığıma seninle derman düştü,
Beynimin merkezine ölümsüz ferman düştü,
Silindi hayalimden bütün efsunu ömrün,
Bir dönüm noktasında aklıma Rahman düştü.

Nefesinle yeniden çizilecek desenler,
Çehreler yepyeni bir değişim geçirecek,
Aydınlığa nurunla kavuşacak mahzenler,
Anneler çocuklara hep seni içirecek,
Yağmur, seninle biter susuzluğu evrenin,
Sana mü'mindir sema; sana muhtaçtır zemin.

Damar damar seninle, hep seninle dolsaydım,
Batılı yıkmak için kuşandığın kılıcın,
Kabzasında bir dirhem gümüş de ben olsaydım.

Kardeşler arasına heyhat, su-i zan düştü,
Zedelendi sağduyu; körleşen iz'an düştü,
Şarkısıyla yaşadık yıllar yılı baharın,
İnsanlık bahçemize sensizlik hazan düştü.

Yağmur, seni bekleyen bir taş da ben olsaydım,
Çölde seni özleyen bir kuş da ben olsaydım,
Dokunduğun küçük bir nakış da ben olsaydım,
Sana sırılsıklam bir bakış da ben olsaydım,
Uğrunda koparılan bir baş da ben olsaydım,
Bahira'dan süzülen bir yaş da ben olsaydım,
Okşadığın bir parça kumaş da ben olsaydım,
Senin için görülen bir düş de ben olsaydım,
Yeryüzünde seni bir görmüş de ben olsaydım,
Sana hicret eden bir Kureyş de ben olsaydım,
Damar damar seninle, hep seninle dolsaydım,
Batılı yıkmak için kuşandığın kılıcın,
Kabzasında bir dirhem gümüş de ben olsay-
dım...

Nurullah Genç
Yağmur, s.106

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A. Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Peygamberimiz çocukluk dönemi hakkında kısaca bilgi veriniz.

....

....

2. Peygamberimize, gençliğinde neden "el emin" ünvanı verilmiştir? Yazınız.

....

....

3. Hz. Peygamberin gençliğinde göstermiş olduğu erdemli davranışlar hakkında bilgi veriniz.

....

....

4. Hz.Peygamber'in ticari deneyimleri hakkında bilgi veriniz.

....

....

5..Hz. Muhammed'in Hira Mağarasında geçirdiği günlerin özelikleri nelerdir?

....

....

B- Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Peygamberimiz on iki yaşında ilk ticari deneyimini hangi amcasıyla yaşamıştır.?

A) Abbas B) Zübeyr C) Hamza D) Haris E) Ebu Talib

2. Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizin kızlarından biri değildir.

A) Fatma B) Zeynep C) Rukiye D) Saniye E) Ümmü Gülsüm

3. Hz. Muhammed'e niçin "el- Emin" denmiştir?

A) Sabırlı olduğu için
B) Dürüst ve güvenilir olduğu için
C) Hoşgörülü olduğu için
D) Kimseyi küçümsemediği için
E) Cömert olduğu için

4. Hz. Muhammed'in, Kabe Hakemliği olayına sebep olan Kabe'deki mukaddes emanet hangisidir.

A) Kabe'nin Örtüsü
B) Kabe'nin Anahtarı
C) Makam-ı İbrahim
D) Hacer'ül Esved Taşı
E) Darü'n-Nedve'nin yıkılması

4. Aşağıdakilerden hangisi Hz. Peygamber'in, gençlik dönemi olaylarından değildir?

A) Kâbe hakemliği

B) Hıfu'l-Fudul'a katılması

C) Amcası Ebu Talib'le Şam yolculuğu

D) İslam'ı tebliği

E) Hz. Hatice ile evlenmesi

C- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(Kasım, İbrahim, Meysere, Medine, Ficar, Sad Oğulları, Ümmü Eymen, Ebva)

1. Hz. Muhammed'in babası Abdullah o doğmadan önce Medine... şehrinde annesi de Peygamberiniz altı yaşındayken Medine yakınlarındaki Ebva.....köyünde vefat etti. Peygamberimizi Mekke'ye bakıcısı.Ü.Eymen getirdi.

2. Peygamberimizin erkek çocukları Kasım, Abdullah ve İbrahim küçük yaşlarında vefat etmişlerdir.

3. Peygamberimizin sütannesi Halime Sadoğulları kabilesine mensuptu.

4. İslamdan önce Arapların savaşılması yasak olan haram aylarda yaptıkları savaşlara Ficar.....savaşları denirdi.

5. Peygamberimiz Hz.Hatice'nin kervanıyla Suriye tarafına gitmek için yola çıktığında Hz. Hatice kölesi.........peygamberimizle beraber gönderdi.
Meysere

D- Aşağıda bilgilerin doğrularını (D), yanlışlarını (Y) ile işaretleyiniz.

1. (.Y.) Peygamberimiz doğduktan kısa bir süre sonra babası Abdullah, doğmadan altı ay öncede annesi Âmine vefat etmiştir.

2. (.Y.) Hz. Muhammed' amcası Zübeyir ile Yemen tarafına giderek ticari deneyim kazanmıştır.

3. (.Y) Peygamberimizin üç oğlu da Hz. Hatice'den dünyaya gelmiştir.

4. (.D) Peygamberimizin amcası Ebu Talib her konuda onu kollayıp gözetmiştir.

5. (.D) Peygamberimiz Erdemliler Birliği (Hilfu'l-Fudul) ne katıldığında toğluluğun en genç üyesiydi.

6. (.Y) Peygamberimiz vahiy gelmeden önce Medine yakınlarındaki Hira Mağarasında inzivaya çekilmeye başladı.

3. Ünite

RİSÂLETİN MEKKE DÖNEMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Vahiy, davet, tebliğ, nübüvvet, risâlet, Budizm, Zerdüştlük, aşere-i mübeşşere, isrâ, mirac, biat ve hicret kavramlarını araştırınız.
- Kur'an-ı Kerim mealinden Alak ve Müddessir suresinin ilk beş ayetinin meallerini okuyunuz.
- İsrâ ve Mirac Olayı hakkında ansiklopedi, siyer, islam tarihi kitaplarından ve internet sitelerinde resim ve videolardan bilgi edininiz.
- Hira, Sevr, Habeşistan ve Kuba Mescidi ile ilgili harita görseller bularak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Risâlet Öncesi Dünyanın Dini Durumu

Peygamber Efendimiz risâlet (peygamberlik) göreviyle sorumlu kılınmadan önce dünya üzerinde çeşitli bölgelerde farklı din ve inançlar vardı. Yahudilik, Hrisityanlık, Putperestlik, Mecusilik, Sabiilik, Budizm, Haniflik bu din ve inançlardan bazılarıydı.

Avrupanın büyük çoğunluğu Hristiyandı. Din adamları halk üzerinde çok büyük etkiye sahipti. Romanın ikiye bölünmesinden sonra Doğu Roma İmparatorluğu olarak varlığını sürdüren ve Arabistan Yarımadasına komşu olan Bizans İmparatorluğunun da resmi dini Hristiyanlık'tı.

Hristiyanlık ilk devirlerden beri Arap yarımadasına girmiş, Habeşistan, kuzeyde Suriye yoluyla bölgeye iki yönden nüfuz ederek belli bir dereceye kadar yayılma başarısı sağlamıştı. Hrıstiyanlık özellikle Güney Yemen'de ülkelerinden Kudaa, Gassan ve Talib kabileleri arasında yayılmıştı. Doğu Roma'nın Hristiyanlığı yaymasıyla birlikte durum değişmiş, Bizanslılar ve Araplar arasındaki bu sıkı ilişkiler sayesinde Araplar Hristiyanlıktan önemli ölçüde etkilenmişlerdi. Mekke ve Medine'de de Hristiyanlar bulunmaktaydı.

Bizans'a bağlı olarak Afrika'da varlık sürdüren Habeşistanlılar da Hristiyanlığı resmî din olarak kabul etmişti. Habeşiler önceleri putperest idiler. Bizans İmparatoru II. Konstantinos zamanında Hristiyan misyonerleri bu ülkede faaliyette bulunarak Hristiyanlığı yaydılar ancak yerli halkın büyük bir kısmı eskiden olduğu gibi yerel dinlere inanıyor putperesliği sürdürüyordu.

Bi'set
Allah'ın, kullarından dilediğini nübüvvet ve risâletle (peygamberlik) görevlendirmesine "bi'set" denir. Kur'an-ı Kerim'de bi'set, "insanlık tarihiyle başlayan bir süreç" olarak ifade edilmekte ve özellikle Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamberliği için kullanılmaktadır.

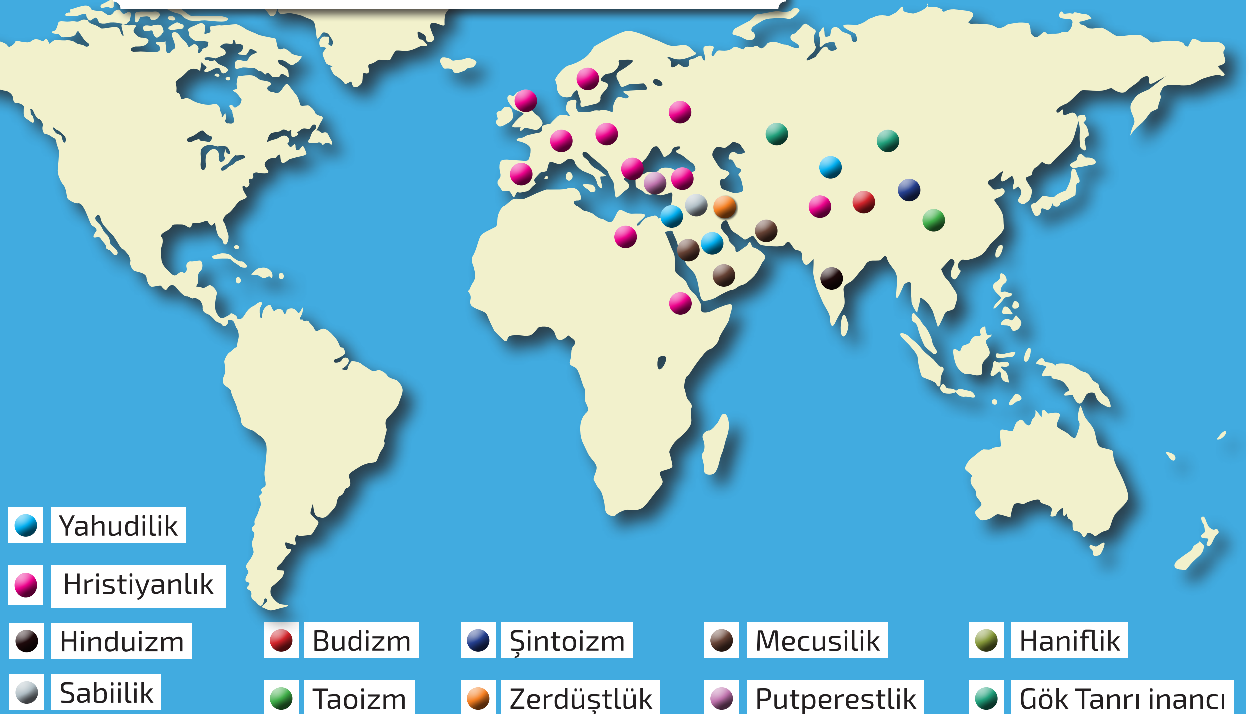
Risâlet öncesi Mekke şehrinin temsili görünümü.

İran coğrafyasında Pers İmparatorluğu'ndan sonra hüküm süren Sasani İmparatorluğu ise Arapların Mecusi dediği Zerdüşt inancına sahipti. Zerdüştlüğün temelinde kutsal kabul edilen ateş, "ateşgede" denilen yerlerde yakılıyor ve burada tanrılara ibadet ediliyordu.

Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamberimizin risâletinden önce, Arap Yarımadasının güneyinde Yemen, Hadramevt ve Dmınan'da Mecusilere rastlanmaktaydı. Mekke'de ise Mecusi bulunmuyordu. Ancak bilhassa Hz. Peygamber'in doğduğu yıllarda, Sasani imparatoru Nuşirevan'ın babası zamanında Zerdüştlük (Mecusilik) Sasanilerin resmi dini olarak kabul edilmiş ve desteklenmiş, böylece bir çok bölgeye yayılma imkânı bulmuştu. Bu gelişmelerden etkilenen Arap kabilelerinden biri olan Temim kabilesinden bazı kimseler Mecusiliği benimsemiştir. [1]

Yahudilik, Arabistan Yarımadasının farklı bölgelerinde varlığını sürdürmekteydi. Yahudiler Filistin, Mısır, Yemen, Merkezi Arabistan, Irak ve Suriye ile İran'da çeşitli devletlerin himayesinde gruplar hâlinde bulunmaktaydı. Yahudiler kendilerini seçilmiş ve üstün bir topluluk olarak görmeleri nedeniyle yaşadıkları bölgelerde diğer toplumlarla sınırlı ilişkiler kurarak kapalı bir toplum olarak yaşamaktaydı.

Yahudilik, İslam'ın zuhurundan önce Arabistan'da; Vadil-Kura, Hayber, Belli Teym, Kurayza, Nadir. ve Kaynuka kabilelerinin bulunduğu Yesrib' de ve bilhassa Yemen' de yayılmıştı. Yahudiliğin Arabistan yarımadasına ne zaman ve nasıl geldiği hakkında net bilgiler bulunmamaktadır.[2]

1. Mustafa Fayda, Hz. Ömer Zamanında Gayr-i Müslimler, s.21.
2. Taberi, Tarihul Umem ve'l-Mülük (Milletler ve Hükümdarlar Tarihi), C 3 s.1064.

Yahudiler güney Arabistan'da bir hayli nüfuz kazanmış, hatta bölgedeki hükümdarlar bu dine girmişlerdi.

Sabiiler, başlangıçta Nuh peygambere Allah tarafından gönderilen vahye göre yaşamışlar, Allah'ın bir olduğuna ve ona şirk koşulmaması gerektiğine inanmışlar daha sonraları aracı ilahlar olarak güneş, ay ve gezegenlere, ondan sonra da onların suretleri saydıkları putlara tapmaya başlamışlardı.

Sabiilik geçen yüzıllar içerisinde yayıldığı muhtelif memleketlerde de birçok değişikliğe uğramıştı.

Yemen'de, Arap Yarımadası'nda Şam civarında, Harran vadilerinde ve yukarı Irak'ta Sabiilere rastlanıyordu. Sabiiliğin Araplar arasında ne zaman ve nasıl başladığına dair kesin bilgiler bulunmamakla birlikte Sabiilerin inancına yönelik Kur'an-ı Kerimde bazı bilgilere verilmektedir: **"Gece, gündüz, güneş ve ay Onun (Allah'ın) ayetlerindendir. Eğer gerçekten Allah'a tapıyorsanız, güneşe ve aya secde etmeyin; onları yaratan Allah'a secde edin."**[3] ayeti Sabiilerin güneşe aya ve yıldızlara tapınma inancını haber veren ayetlerden biridir.

Risaletten önceki dönemde Asya kıtasının genelinde, Zerdüştlük, Hinduizm, Budizm, Yahudilik, Hristiyanlık, Mani dini, Gök Tanrı inancı gibi din ve inanlar yaygın olarak bulunmaktaydı.

2. Risâlet ve Peygamberimiz

اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ

Allahu Teala mesajlarını vahiyle peygamberler aracılığı ile göndermiştir. "**Allah kime risâlet görevini vereceğini en iyi bilendir.**"[4] ayetinde bildirildiği üzere kimi peygamber göndereceğini en iyi bilen Allah'tır. Allah (c.c) ilk insan olarak yarattığı Hz. Âdem'i, aynı zamanda ilk peygamber olarak görevlendirmiş, insanlar çoğaldıkça onlara vahyini ulaştıracak peygamberler göndermeyi sürdürmüş, "**Her ümmet için bir resul vardır.**"[5] ayetinde bildirildiği gibi hiçbir topluluğu peygambersiz bırakmamıştır.

وَلِكُلِّ اُمَّةٍ رَسُولٌ

İnsanlar Allah'ın gönderdiği vahiyden uzaklaştıkça Peygamberler, onları yeniden Allah'ın var olduğuna inanmaya ve birliğini kabul etmeye davet etmişlerdir. Bu anlamda Allah'ın gönderdiği peygamberler insanlara hem ilahi buyrukları bildirmişler dini anlama ve uygulama konusunda onlara yardımcı ve örnek olmuşlardır.

Allah ile insanlar arasında dünya ve âhiretle ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla Peygamberlerin yaptığı elçilik görevine risâlet veya nübüvvet adı verilmiştir. Risâlet kavramı da nübüvvetle eş anlamlı kabul edilmekle birlikte dinî literatürde daha çok nübüvvet tercih edilmiştir.[6]

3. Fussılet suresi, 37.ayet.
4. En'am sûresi, 124.ayet
5. Yunus sûresi, 47.ayet
6. Yusuf Şevki Yavuz, "Nübüvvet" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 33, s. 279

Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v) de Allahın gönderdiği son peygamberdir. "**Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resulü ve nebîlerin sonuncusudur. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.**"[7] ayeti kerimesiyle, onun son Peygamber olduğu Allah tarafından bizlere bildirmiştir.

Kendisinden önceki peygamberler gibi Peygamberimiz de Allahın kendisine verdiği görevi en güzel şekilde tüm hayatı boyunca yerine getirmeye gayret etti.

Hira mağarasında yaşadığı tecrübe ile onun son peygamber olarak seçildiği ve kendisine Allah'ın ayetlerinin vahyedileceği anlaşılacaktı. Ama henüz onun peygamber olarak seçildiğinden haberi yoktu.

Mekke'de adaletsizlik, haksızlık ve kötü davranışlar artmıştı. Peygamberimiz, toplumun içine düştüğü bu durumdan sıkılmakta ve zaman zaman Mekke'den uzaklaşarak Hira Mağarası'nda içinde yaşadığı toplumun inanç ve ahlak problemleri konusunda yoğun bir şekilde tefekkür etmekteydi.

Özellikle otuz beş yaşından itibaren her yıl Ramazan ayını Hira Mağarası'nda geçirmekteydi. Risâlet öncesi Allahu Teala tarafından Peygamberlik vazifesi için adeta hazırlanmaktaydı.

2.1. İlk Vahiy

610 yılı ramazan ayının 26. gecesinde Allahın son peygamber olarak seçtiği Hz. Muhammed (s.a.v) Hira Mağarası'nda derin düşünceler içerisinde olduğu bir sırada, bir sesin kendisini çağırdığını duydu. Daha önce hiç görmediği ve tanımadığı bir varlık ona "**Oku!**" diye hitap etti. Hz. Muhammed (s.a.v), heyecanlanarak şaşkınlık ve endişe içinde: "*Ben okuma bilmem.*" dedi. Peygamberimize seslenen Cebrail'di. Cebrail (a.s), Hz. Muhammed'e (s.a.v) tekrar "Oku!" diye seslendi. Hz. Muhammed (s.a.v) ise yine heyecanla "*Ben okuma bilmem.*" dedi. Cebrail (a.s) üçüncü kez Peygamberimize "Oku!" deyince Peygamberimiz, "*Ne okuyayım.*" diye cevap verdi. Bunun üzerine Cebrail (a.s):

Nur dağı.

7. Ahzab Sûresi, 40.ayet

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذ۪ي خَلَقَۚ ﴿١﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍۚ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُۙ ﴿٣﴾ اَلَّذ۪ي عَلَّمَ بِالْقَلَمِۙ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْۜ ﴿٥﴾

“**Yaratan Rabb'inin adıyla oku! O, insanı bir embriyodan yarattı. Oku! Rabb'in sonsuz kerem sahibidir. Ki o, kalemle (yazı yazmayı) öğretendir. İnsana bilmediğini o öğretti.**”[8] ayetlerini okudu. Hz. Muhammed (s.a.v) okunan ayetleri tekrar ederek mağaradan çıktı. Hızlıca evine geldi ve hanımı Hz. Hatice'ye “Beni örtün, çabuk beni örtün.” dedi. Hz. Hatice Peygamberimizin üzerini örttü. Peygamberimiz bir süre sonra uykuya daldı.

Allah'ın Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v), uyanınca yaşadıklarını hanımı Hz. Hatice'ye anlattı. “Kendimden korkuyorum.”, dedi. Hz. Hatice, onu endişe etmemesi konusunda teselli etti[9] ve mağarada yaşadıklarının ne anlama geldiğini öğrenmek için amcasının oğlu Varaka b. Nevfel'e gitmeyi önerdi.

Hira mağrası, Nur dağındadır.

Varaka, Hristiyanlık ve Yahudilik hakkında bilgisi olan, İncil'i ve Tevrat'ı okuyan ve İbraniceyi iyi bilen biriydi. Peygamberimiz eşiyle birlikte Varaka b. Nevfel'e gitti ve başından geçenleri ona anlattı.

Varaka, Hz. Muhammed'i (s.a.v) dinledikten sonra anlattıklarının bir peygamberlik işareti olduğunu söyledi. Mağarada Peygamberimizin daha önce hiç görmediği ve tanımadığı varlığın da vahiy meleği Cebrail (a.s) olduğunu, Allah'ın daha önceki peygamberlere de Cebraili gönderdiğini söyledi. Sonra, “Keşke ömrüm yetse de peygamberlik günlerinde kavminin sana yapacaklarına karşı yardımcı olabilseydim.” dedi. Hz. Peygamber şaşırdı. “Kavmim bana kötülük mü yapacak?” dedi. Varaka: “Her kavim kendilerine gönderilen peygamberlere kötü davranmıştır. Ömrüm olursa bu kötü davranışlara engel olmak için elimden geleni yaparım.” dedi.

Hz. Muhammed (s.a.v), bir yandan Hira Mağarası'nda yaşadıklarıyla Varaka'nın anlattıklarını birleştirmeye çalışıyor diğer taraftan da vahiy meleği Cebrail'in ne zaman yeniden geleceğini merak ediyordu.

2.2. Gizli ve Açık Davet

Hira Mağarasında ilk vahyin nazil olmasının ardından Peygamberimize bir süre vahiy gelmedi. Vahiy gelmeyen bu süreye literatürde **Fetret-i Vahiy** (vahyin kesintiye uğraması) denir. Bu durum Hz. Peygamber'i endişelendirdi. Tekrar Cebrail'i görebileceğini düşünerek Hira Mağarasına gitmeye devam etti.

8. Alak suresi, 1-5.ayetler.
9. Buhari, Bedü'l-Vahiy, 3.

Bir gün yine Hira Mağarası'ndan dönerken Cebrail'i gördü. İlk vahiydeki gibi heyecanlandı. Hızlıca eve geldi ve Hz. Hatice'den üzerini örtmesini isteyip sakinleşmek için yatağına uzandı. Bunun üzerine Allah;

يَٓا اَيُّهَا الْمُدَّثِّرُۙ ﴿١﴾ قُمْ فَاَنْذِرْۙ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْۙ ﴿٣﴾
وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْۙ ﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْۙ ﴿٥﴾

"**Ey bürünüp sarınan (Resulüm)! Kalk ve (insanları) uyar. Rabb'ini yücelt. Elbiselerini temiz tut. Kötü şeyleri terke devam et.**"[10] anlamındaki ayetlerin inişiyle birlikte kesintiye uğrayan vahiy yeniden başlamış oldu. Böylece Peygamberimizin endişesi ve sıkıntıları ortadan kalktı. Allah onu Peygamberlik göreviyle görevlendirmişti. Zira Allah teala, kendisinden evvel de seçtiği bazı insanları peygamber olarak görevlendirmişti. İnsanlar arasından peygamber seçmesi Allah'ın insanlığa en büyük lütfuydu. Artık bunu iyice anlamıştı. Peygamberlik görevinin verdiği sorumluluğu omuzlarında hissediyordu.

NOT EDELİM

Peygamberler, her türlü ahlak güzelliğine sahip örnek insanlardır. Peygamberlerde bulunması gereken bazı özellikler:
Sıdk: Doğruluk demektir. Peygamberler son derece doğru insanlardır. Asla yalan söylemezler. Oldu dedikleri olmuştur, olacak dedikleri zamanı gelince mutlaka olacaktır.
Emânet: Güvenilir olmak demektir. Peygamberler her hususta güvenilir kimselerdir, emanete asla hıyanet etmezler.
Fetânet: Akıllı ve uyanık olmak demektir. Peygamberler akıllı, uyanık ve yüksek zekâ sahibidirler.
İsmet: Günah işlememek demektir. Peygamberler gizli ve açık hiçbir şekilde günah işlemezler.
Tebliğ: Bildirmek demektir. Peygamberler Allah'tan aldıkları dini hükümleri olduğu gibi hiçbir değişiklik olmadan insanlara bildirmişlerdir.

Böylelikle Hz. Peygamber insanlara Allah'ın vahyettiklerini anlatacak, bu uğurda sıkıntılar çekecek belki çok büyük meşakkatlere maruz kalacaktı. Ama Hira günlerinde çokça tefekkür ettiği toplumun yanlış ve çarpık inançlarını düzeltmek için Allah ona büyük bir sorumluluk vermişti. Vahyin tekrar başlamasıyla birlikte artık Hz. Muhammed (s.a.v) en yakınından başlayarak insanları İslam'a davet etmeye başladı. Bu zorlu mücadelede Allah'ın ona yardım edeceğine inanıyordu.

Resulullah Efendimiz de Allah'tan aldığı talimat üzere üç sene müddetle peygamberliğini ve İslamiyeti açıktan açığa kimseye bildirmedi ve anlatmadı. Tebliğinde son derece tedbirli davranıp güvendiği yakın çevresine İslamı anlatmaya başladı. Üç senelik gizli davet devresinde birçok kimse İslam'a girmişti.

10. Müddessir suresi, 1-5.ayetler.

Müslümanlar, gizli olarak İslam'a davetin yapıldığı ilk dönemde gözlerden uzak evlerde toplanıyorlardı. Mekke'nin biraz dışındaki Safa ile Merve arasında bulunan Erkam'ın evi toplanmak için çok uygundu. Birçok kimse bu evde İslam'ı seçti. Burada Hz. Peygamber Müslümanlara dinî bilgileri öğretiyor, onlara Kur'an okuyor ve onlarla birlikte namaz kılıyordu.

TARTIŞALIM

"Darul Erkam" olarak bilinen mekanın İslam davetinin yerleşmesindeki önemimi araştırarak sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınz.

İslam'ın gizli olarak yayıldığı dönemde Müslümanların sayısı az olduğu için Mekkeli müşrikler onlarla alay edip küçükseyerek tepki gösteriyorlardı. Müşrikler putlar aleyhine söz söylemedikçe Hz. Peygamber'in davetine ses çıkarmıyorlardı. Fakat Resulullah'ı gördüklerinde, "İşte gökten kendisine haber geldiğini iddia eden..." diyerek hem Peygamberimizle hem de ilk Müslümanlarla alay ediyorlardı. Bu durum Kur'an'da, "**Suçlular, şüphesiz, inanmış olanlara gülerlerdi. Yanlarından geçtikleri zaman da birbirlerine göz kırparlardı. Taraftarlarına vardıklarında da bununla eğlenirlerdi.**"[11] ayetiyle bildirilmiştir.

Bir müddet sonra;

وَاَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْاَقْرَبِينَۙ ﴿٢١٤﴾

"**Yakın akrabanı Allah'ın azabı ile korkutarak onları hak dine çağır.**"[12] ayeti gelince, artık İslam'ı açıktan duyurma dönemi başlamış oldu. Zulmet karanlığına mahkûm olmuş insanlığa umut olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.v), amcaoğlu Ali aracılığıyla akrabalarını Ebu Talib'in evine çağırdı. Onlara yemek ikram etti. Yemekten sonra Hz. Muhammed, akrabalarını İslam'a davet edince amcası Ebu Leheb; "Biz bugünkü gibi bir sihir görmedik. Akrabanız sizi bir sihirle büyüledi." dedi. Ebu Leheb sözlerine hakaretle devam edince, davetliler dağıldılar.

Sonra Hz. Peygamber akrabalarını tekrar dâvet etti. Peygamberimiz onları Allah'a iman etmeye davet edip kendisinin bütün insanlığa gönderilmiş bir peygamber olduğunu söyledi. Ahiret hayatının olacağını ve insanların yaptıklarının hesabını mutlaka vereceğini, iyilik yapanların cennete kötülük yapanlarında cehenneme gideceğini söyledi.

Bu toplantıda Ebu Leheb hariç, orada bulunan diğer amcaları ve akrabaları Hz. Peygamber'e ne tepki gösterdiler ne de onu onayladılar. Fakat Ebu Leheb çirkin sözler söyledi ve toplantı yerini terk etti. Bu toplantıda Ebu Talib'in oğlu Cafer ve Ubeyde b. Haris Müslüman oldu.

11. Mutaffifîn suresi, 29-32.ayetler.
12. Şuara suresi, 214. ayet.

BİLGİ NOTU

تَبَّتْ يَدَٓا اَبٖى لَهَبٍ وَتَبَّۜ ﴿١﴾ مَٓا اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَۜ ﴿٢﴾ سَيَصْلٰى نَاراً ذَاتَ لَهَبٍۚ ﴿٣﴾ وَامْرَاَتُهُۜ حَمَّالَةَ الْحَطَبِۚ ﴿٤﴾ فٖى جٖيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

Ebu Leheb'in ve karısının Hz. Peygamber'e sürekli engel olması, eziyet etmesi ve sonlarının ne olacağı Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılır: "**Ebu Leheb yok olsun, zaten yok oldu da. Ona ne malı fayda verdi ne de kazandığı. O, bir alevli ateşe girecektir. Boynunda ateşten bir urgan olduğu hâlde dedikoducu (fitneci) karısı da (o ateşe girecektir).**"

(Tebbet suresi, 1-5.ayetler.)

Hz. Muhammed (s.a.v) Peygamberliğin dördüncü yılında inen, "**Ey Muhammed! emrolunanı açıkça ortaya koy, puta tapanlara aldırış etme.**" [13] ayeti ile İslam'ı açıktan insanlara anlatmaya başladı. Kâbe'ye gidip kendisine inen ayetleri insanlara açıkça bildirdi. Artık müşriklere karşı mücadele başlamış demekti.

2.3. İlk Müslümanlar

Peygamber Efendimiz kendisine ilk vahyolunan Müddessir suresindeki "**...Kalk ve (insanları) uyar...**" [14] ayeti indikten sonra, İslam'a davetine en yakınından, hanımı Hz. Hatice'den başlamıştı. Ona, nazil olan ayetleri okudu. Hz. Hatice tereddüt etmeden İslam'ı kabul eden ilk kişi oldu. Böylece İslamı kabul eden ilk kişi bir hanımdı.

İkinci kişi olarak Hz. Ali İslam'ı seçti. Hz. Ali, Peygamberimizi ve Hz. Hatice'yi namaz kılarlarken gördü ve bunun ne olduğunu sordu. Peygamberimiz de ona namaz hakkında bilgi vererek yeni dine davet etti. Hz. Ali daha on yaşlarındayken Müslüman oldu ve böylece çocuklardan ilk Müslüman olma şerefini kazandı.

Hz. Peygamber'in azat ettiği evlatlığı Zeyd b. Harise de Peygamberimize inanıp ilk Müslümanlardan oldu. Peygamberimiz, ailesini İslam'a davet ettikten sonra yakın dostlarını ve güvendiği arkadaşlarını İslam'a davet etmeye başladı. Peygamberimizin ailesinin dışından ilk Müslüman olan kişi, en yakın arkadaşı ve dostu Hz. Ebu Bekir olmuştur. Zengin bir tüccar olan Hz. Ebu Bekir Mekke'nin ileri gelenlerinden biriydi. Hz. Muhammed kendisini yeni dine davet ettiğinde o, hiç tereddüt etmeden İslam'ı seçmişti.

Hz. Ebu Bekir'in Kureyş içerisindeki yüksek itibarı ve gayreti sayesinde Osman b. Affan, Abdurrahman b. Avf, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkas, Zübeyr b. Avam, Ebu Ubeyde b. Cerrah, Abdullah b. Mes'ud, Suheyb-i Rûmî gibi çok seçkin kişiler Müslüman oldu. Böylelikle Müslüman olanların sayısı artmaya başladı.

13. Hicr suresi, 94. ayet.
14. Müddessir suresi, 2.ayet.

BİLGİ NOTU

Sahabi, sözlükte "bir kişiyle birlikte bulunmak, onunla dost ve arkadaş olmak anlamındaki" sohbet kökünden türemiştir. Çoğulu sahabe ve ashab olarak kullanılır. Terim anlamı ise Hz. Peygamber dönemine mü'min olarak erişen ve müslüman olarak ölen kişi şeklindedir. Sahabe, Peygamberimizin dava arkadaşlarıdır.

İslami literatürde sahabiler zaman zaman faziletlerine göre tasnif edilmiştir. Bu tasniflerden biri de "Aşere-i Mübeşşere" (cennetle müjdelenen on kişi) şeklindedir. Çoğu İslam dinine ilk iman edenler arasında bulunan bu on kişi hayatta iken Peygamberimiz tarafından cennetle müjdelenmiştir.

3. Mekke'de İslam Davetine Tepkiler

Sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.v) daha önce hiç beklenmeyen bir şekilde, birdenbire çevresindeki insanlara inançlarının ve hayat tarzlarının yanlış olduğunu söylemeye başlaması, tepkilere neden oldu. Söyledikleriyle insanları önce şaşkınlığa sürükledi. Mekkeliler, saygıyla andıkları Muhammed'de (s.a.v) gerçekleşen değişime bir anlam veremediler. Gerekçesini anlamakta zorlandılar.

Büyük bir şaşkınlıkla Muhammed'in (s.a.v) durumunu aralarında görüşüp, konuşmaya başladılar. Onun, Mekke'deki mevcut inançlara yönelik eleştirilerini duydukça tepkilerini yükselttiler. İslama girenlerin sayısı arttıkça gidişatın hiç de hafife alınacak nitelikte olmadığını şaşkınlık ve öfke içerisinde izlediler.

Yakın gelecekte Mekke Şehir Devletini sarsacak ciddi bir problemle karşı karşıya olduklarını düşündüler.

Kendilerini biraz olsun rahatlatan tek şey, Resulullah'ın tebliğ ettiği yeni dini sadece bireysel görüşmelerinde dile getirmesiydi. Bu nedenle de tepkilerini daha çok alay etme biçiminde açığa vurdular. Bu alaylarıyla da Muhammed'in (s.a.v) sözleri kabul edilecek ve katlanılacak şeyler değil; aklını yitirmiş birisini dikkate almaya gerek yok demek ister gibiydiler.

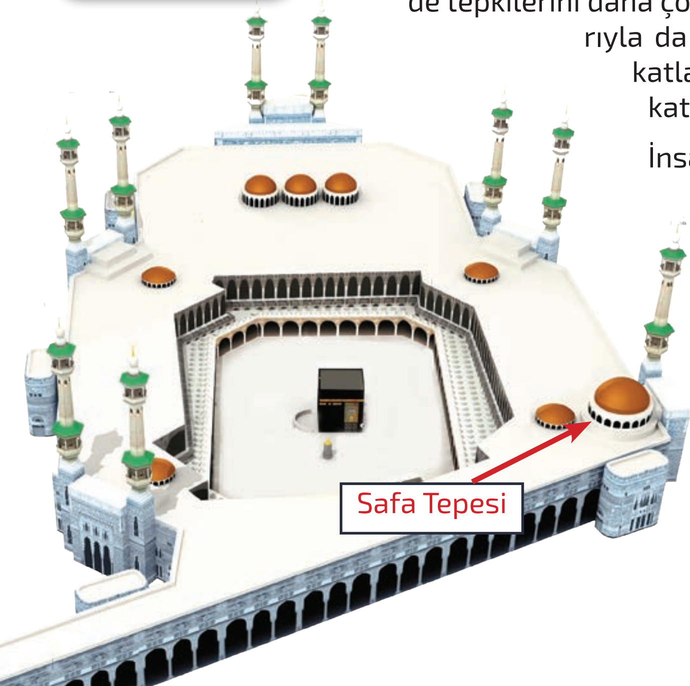
İnsanlığa yol gösterici olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz, açıktan tebliğ sürecinin başladığı günlerden bir gün Safa Tepesi'ne çıkarak Kureyş kabilesine seslendi. Onlar da Peygamberimizin çağrısını duyunca Safa Tepesi'ne geldiler. Peygamberimiz onlara şöyle dedi:

–Ey Kureyşliler! Ben size, şu dağın arkasında düşman atlıları var; hemen size saldıracak desem, bana inanır mısınız?

Onlar da hiç düşünmeden:

–Evet inanırız! Çünkü şimdiye kadar seni hep

Safa Tepesinin üzeri günümüzde tamamen kapatılmıştır.

doğru olarak bulduk. Senin yalan söylediğini hiç işitmedik dediler.

Sonra Peygamberimiz:

–O hâlde ben şimdi size, önünüzde şiddetli bir azap günü bulunduğunu, Allah'a inanmayanların o çetin azaba uğrayacaklarını haber veriyorum. Ben sizi o çetin azaptan sakındırmak için gönderildim. Dedi.

Safa Tepesi'nde bulunanlardan itiraz gelmedi. Sadece amcası Ebu Leheb:

– Bizi buraya bunun için mi çağırdın, diyerek Peygamberimize sert bir şekilde karşılık verdi.[15]

Hz. Muhammed (s.a.v) sadece Mekkelileri değil Mekke'ye gelen yabancıları da İslam'a davet etmeye başladı. Peygamberimiz Mekke civarında kurulan panayırları dolaşarak buradaki Arap kabilelerine İslam'ı anlatıyor onlara putlara tapmanın yanlış bir inanç olduğunu söylüyordu.

Allah'ın Son Peygamberinin söylediklerine, eleştirilere ne kadar sabrederlerse sabretsinler müşrik liderler, içten içe büyük bir kinle dolmaya başladılar. Bilhassa Ebu Cehil kinini kontrol edemez bir hâle geldi; öfkeden ne yapacağını şaşırmış bir durumdaydı.

Arkadaşlarına ise, Resulullah'ı eğer namaz kılarken görürlerse kendisine bildirmelerini ve o namazda iken boynuna basıp, yüzünü yere süreceğini söyleyip, bunu yapacağına dair Lât ve Uzza putları adına yemin etti. Nihayet bir gün Resulullah'ı Kâbe'de namaz kılarken gördü ve sözünü tutmak için hemen harekete geçti. Resulullah'a yaklaştı. Ancak aniden düşüncesini uygulamaya koymaktan vazgeçti. Bu girişiminin kendisine pahalıya mal olacağını; Resulullah'a yönelik fiilî bir girişimin kendisini Haşim oğullarının hedefi hâline getireceğini, başına büyük bir dert alacağını düşündü. Ebû Cehil sözünde duramadı; Resulullah'ı namaz kılmaktan engelleyemedi.

Ebû Cehil'in Kâbe'de namaz kılarken gerçekleştirmeye kalkıştığı girişim, Resulullah'ı tedbir almaya sevk etti. Resulullah da dahil olmak üzere tüm müminler namazlarını kapısı kilitli evlerde, gözden uzak vadilerde ve dağlarda kılmaya başladılar. Toplantıları sırasında bazılarını nöbetçi olarak görevlendirdiler. Fakat Sâ'd b. Ebî Vakkas, Ammar b. Yasir, Abdullah b. Mes'ud, Habbab b. Eret, Said b. Zeyd'den oluşan bir grup mümin gizlice namaz kıldıkları bir zamanda müşrikler tarafından fark edildiler. Durumdan rahatsız olan müşrikler, müminleri engellemeye çalıştılar.

İslam'ın gün geçtikçe yayılması ve Müslüman olanların sayısının artması müşrikleri endişelendirdi. Peygamberimiz onlara, "**Siz ve Allah'tan başka taptıklarınız, cehennemin yakıtısınız; oraya gireceksiniz.**"[16] ayetini okuyunca müşriklerin tepkileri birdenbire sertleşti. Hem Mekke'de hem de Mekke dışında İslam'ı tebliğ etmeye çalışan Hz. Peygamber'e sihirbaz, mecnun, kahin ve şair gibi sözlerle hakaret etmeye başladılar. Her fırsatta Peygamberimize karşı çıkmaya, düşmanca davranmaya başladılar. Kur'an ayetlerinin; uydurma sözler, şiir, büyü, ma-

15. Buhari, Tefsîr, 26.
16. Enbiya suresi, 98.ayet.

sal olduğunu iddia ettiler. Bu konuda Ebu Leheb başı çekiyordu. Bütün bunlara rağmen İslam Mekke içinde ve dışında yayılmaya devam etti.

İslam'ın bütün engellemelere rağmen hız kesmeden ilerlemesi üzerine Mekkenin ileri gelen müşrikleri, Hz. Peygamberi korumaya ve kollamaya devam eden amcası Ebu Talib'e giderek bir teklifte bulundular. "Kardeşinin oğlu ilahlarımıza hakaret ediyor, dinimizi kötülüyor. Bu işten vazgeçsin veya sen onu korumaktan vazgeç. Artık sabır ve tahammülümüz kalmadı. Ne olacaksa olsun, iki taraftan biri yok olsun, diğeri kurtulsun..." diye tehdit ettiler. Ebu Talib bütün Kureyş'e karşı koyamazdı. Yeğeni Hz. Muhammed'e müşriklerin talebini anlattı. Hz. Peygamber, "**Ey amca, Allah'a yemin ederim ki onlar sağ elime güneş'i, sol elime de ay'ı koysalar, ben yine görevimi bırakmam...**" diye karşılık verdi. Bu cevabı duyan müşrikler Ebu Talib'in evini hışımla terk ettiler. Bu yaşananlardan sonra Ebu Talib Peygamberimize;"**Ey kardeşimin oğlu, yemin ederim ki seni hiçbir zaman, korumasız bırakmayacağım.**"[17] dedi.

Girişimlerinin sonuç vermediğini gören müşrikler, menfaatlerinin elden gitmesine engel olmak için Müslümanlara baskılarını artırmaya başladılar.

3.1. Mekke'de İslam'ı Kabul Edenlerin Genel Özellikleri

İlk Müslümanlar arasında sosyo-ekonomik açıdan farklı özellikte insanlar bulunuyordu. Mekke'nin tüccar ve ileri gelen kimselerinden iman edenler olduğu gibi kadınlardan, yoksul ve kölelerden de iman edenler vardı. Hepsinin ortak özelliği yeni dine kalpten inanmalarıydı.

İlk Müslümanlar çok farklı özellikleriyle sanki Mekke toplumunun küçük bir modeli gibiydiler. Mekke toplumunun her kesiminden insanlar İslam'ı seçmeye başladıkça Müşrikler telaşlanmaya ve Müslümanlara karşı daha ciddi ve sert tedbirler almaya başladılar.

3.2. Müşriklerin İslam Davetine Karşı Çıkma Sebepleri

Müşrikler, artık Hz. Muhammed'in (s.a.v) İslam'ı yaymasının büyük tehlike olduğunu Mekke Şehir Devleti'nin maddi menfaatlerine engel oluşturduğunu iddia etmeye başladılar. Çünkü Hz. Muhammed'in (s.a.v) İslam'a davetiyle ellerindeki güçleri yitirebilecekleri kaygısını taşıyorlardı. İslam'ın, Kâbe'den putların kaldırılmasını emrettiği için putlar sebebiyle elde ettikleri ticari menfaatlerinin, dolayısıyla en önemli geçim kaynaklarından birinin engelleneceğinden korkuyorlardı. Ayrıca yeni din adaleti emrediyor, haksızlığa karşı helal kazancı öğütlüyordu. Müşrikler, dinî ve ticari bir merkez olduğu için Mekke'de birçok illegal maddi kazancın yok olacağından da korkuyorlardı. Ayrıca İslam, birtakım cahiliye geleneklerine son vermeyi öngürdüğü için endişe verici bulunuyordu. Atalarından devraldıkları inanç varken yeni bir dine inanmaya da gerek yoktu. Var olan düzenin bozulacağı endişesine kapılmışlardı.

17. İbni Hişam, es-Siretü'n- Nebeviye, C 1, s.283–284.

Ayrıca müşrikler gözle görülmeyen bir ilâhın var olsa bile tek olabileceğine inanmak istemiyorlardı. Onlara göre Allah putlarına ruh vermiş ve tanrılar karşılarında duruyordu. Yeni din bu putları yok sayıyor ve tek bir ilâhın olduğunu, bu ilâhın görünmediğini, herşeyi bilip duyduğunu söylüyordu. Oysa atalarından bu zamana kadar hiç böyle bir şey duymamışlardı.

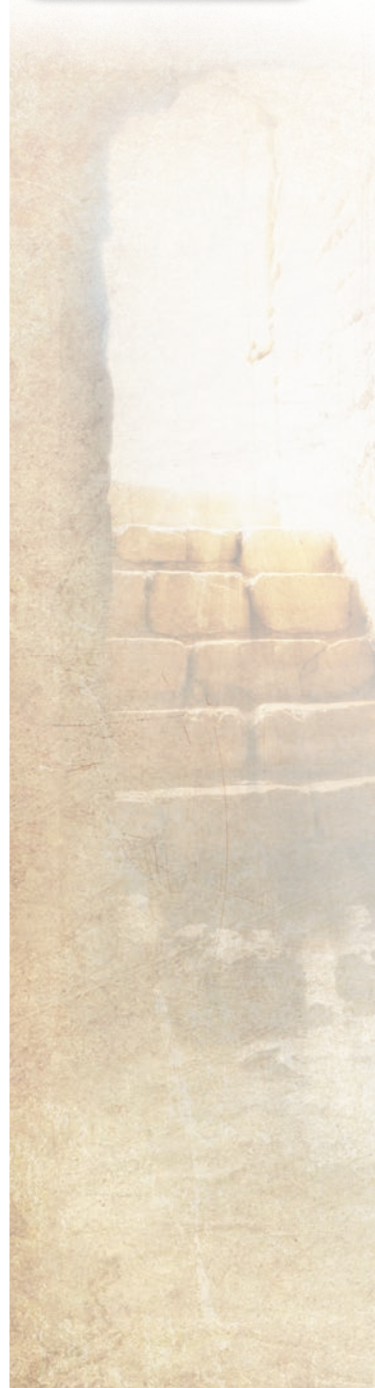
Diğer yandan kendilerine hizmet eden kölelerle nasıl olurda eşit olabilirlerdi. Yüzyıllardır köleleri hep kendilerine hizmet için kullanmışlardı. Oysa İslam köleleliğe karşı çıkıyordu. Bu, atalarından gelen geleneklere aykırıydı. Ancak müşrikler, köleleri de dahil her geçen gün İslamı seçenlerin sayısının artışını kaygı ve endişe ile izliyordu.

Müşrikler müslümanları günlerce aç ve susuz bırakmak, hapsetmek, zincire vurmak, bayıltıncaya kadar dövmek, boyunlarına ve ayaklarına ip takıp sürüklemek gibi korkunç işkenceleri vicdansızca uyguladılar.

3.3. Mekke Dönemi ve İşkence

Müşrikler, küçümseme ve alay etme safhasından bir sonuç alamayınca başka usullere başvurmaktan başka çare kalmadığını anladılar ve Müslümanlara düşmanlıkta daha şiddetli davranmaya, eziyet ve işkence etmeye başladılar. Kuvvetli ve itibarlı bir aileye mensup olanlara dokunamıyorlardı. Kimsesizlere, kendilerine arka çıkacak adamı bulunmayanlara, fakirlere, özellikle köle ve câriyelere akla hayale sığmayan, vahşet derecesine varan işkenceler yapmaya başladılar. Özellikle Müslüman olan köleler, efendileri tarafından her türlü işkenceye maruz kalıyorlardı.

Müslümanları eski şirk inançlarına döndürebilmek için başvurmadıkları baskı ve zulüm kalmamıştı. Yakıcı kumlar üzerine yatırıp göğüslerine ağır taşlar koymak, çıplak vücutlarına demir gömlekler giydirmek, kızgın demirlerle dağlamak, uzun süre kızgın güneşin altına terketmek, günlerce aç ve susuz bırakmak, hapsetmek, zincire vurmak, bayıltıncaya kadar dövmek, boyunlarına ve ayaklarına ip takıp sürüklemek gibi bazı korkunç işkenceleri vicdansızca uyguladırlar.

Bilâl-i Habeşî İslam'ın azılı düşmanlarından Ümeyye b. Halef'in kölesi idi. On iki kölesi içinde en çok onu severdi, Müslüman olduğunu duyunca çok üzüldü, hırsını alıncaya kadar dövdü. Her gün onu Bathâ deresine götürüp, güneşin en kızgın olduğu zamanlarda, kumlar üzerine sırtüstü yatırır, büyük bir kaya parçasını göğsü üzerine koyup üzerini sıcak kumlarla örterdi. Sonra da İslamiyet'ten vazgeçerek Lât ve Uzzâ'ya inanmaya zorlardı. O ise: "***Ehad!... Ehad!...***" yani "***Allah bir!... Allah bir!...***" deyip başka söz söylememişti. Bu dayanılmaz işkencelere inancıyla katlanmasını bilmişti.

Hz. Ebu Bekir, dayanılmaz işkencelere maruz kalan Bilâl-i Habeşî'yi yüklü bir miktarda diyet ödeyerek efendisinden alıp, azat ederek özgürlüğüne kavuşturmuştu. Hz. Ebu Bekir sadece Bilal-i Habeşî'yi değil, müşrik sahiplerinin işkenceleri altında inleyen birçok Müslüman köle ve câriyeyi büyük bedeller ödeyerek satın alıp âzâd etmişti.

Mus'ab b. Umeyr'in annesi, oğlunun Müslüman olduğunu duyduğu zaman, onu günlerce aç bırakmış, sonra da evinden atmıştı. Müslüman olmadan önce çok varlıklı bir hayat yaşayan Mus'ab çok zor günler yaşamış ama İslamla kazandığı izzet ve şeref ona yetmişti.

DÜŞÜNELİM

"Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?
Belini büken yükünü senden alıp atmadık mı?
Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi?
Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır.
Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.
Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul ve yalnız Rabbine yönel."
(Inşirah suresi 1-8. ayetler.)

Peygamberimizin ve müslümanların İslam davetinin ilk dönemlerinde karşılaştığı zorluklarla Allahın yardımı arasında İnşirah suresi ışığında nasıl bir ilişki kurulabilir.

Kureyşilerin aslanı diye anılan Osman b. Ubeydullah, kardeşi Talha b. Ubeydullah'ı; namaz kılmasına engel olmak ve dininden döndürmek için bir ipe sıkı sıkı bağlar, ibret olsun diye bu şekilde Safa ve Merve tepeleri arasında dolaştırır, baskı ve işkence yapardı.

Bu akıl almaz işkenceler tahammül sınırlarını zorlamaya başlamıştı. Hatta en zayıf olan ve işkencelere dayanamayan kölelerden Yasir ve hanımı Sümeyye İslam'ın ilk şehitleri olarak can vermişlerdi.

İşkence görenlerin başında bizzat insanlığa şefkat ve merhamet timsali olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz geliyordu. Müşrikler Haşimîler'den çekindikleri ve Ebu Tâlib'in himayesinde olduğu için önceleri Peygamberimize dokunmuyorlardı. Fırsat buldukça Sevgili Peygamberimize her türlü hakareti ve kötülüğü yapmaktan çekinmediler. Her ne zaman aralarından yürüyüp geçse veya sokaklarda onlarla karşılaşsa; hakaretin, alayın, kaş göz hareketinin her türlüsünü ona yöneltiyorlardı. Evi taşlanıyor, yollarına pislikler atılıyor, dikenler seriliyordu.

Bir defasında Hz. Peygamber Kâbe'nin Hicr denilen yerde namazda secdede iken Ebu Cehil iki küreği arasına deve işkembesi koydurmuştu.

Zamanla "mecnun, falcı, şâir, sihirbaz." gibi sözlerle ona hakaret etmeye başladılar. "**Onlara âyetlerimiz açık açık okunduğu zaman, hakikat kendilerine geldiğinde onu inkâr edenler: 'Bu apaçık bir sihirdir.' dediler."**[18] ayetinde bildirildiği gibi Peygamberimizin İslamı anlatmasını engellemek için onun ve İslam dini hakkında yanlış algılar oluşturmaya çalışıyorlardı.

İslamın hakikatle ilgisi olmadığını, hayalden ibaret olduğunu, işitenlerin kalplerine sihir gibi tesir ettiğini, bu sebeple ne Peygamberimizi ne de Müslümanları dinlememeleri konusunda sürekli insanları ikaz ediyorlardı. Müşriklerin kötülükleri giderek dayanılmaz bir durum almış, Müslümanlar Mekke'de barınamaz duruma gelmişlerdi

18. Ahkâf Suresi, 7.ayet.

İslamın İlk Şehitleri

Aslen Yemen'li olup Mekke'de koruyucusuz kalan Yâsir, bacaklarından iki ayrı deveye bağlanıp, develer ters yönlere sürülerek parçalanmıştır. İslam uğrunda şehit düşen ilk Müslüman odur. Hanımı Sümeyye müşriklere söylemiş olduğu ağır sözler üzerine Ebu Cehil tarafından mızraklanarak şehit edildi. Kadınlardan da ilk şehit o oldu.

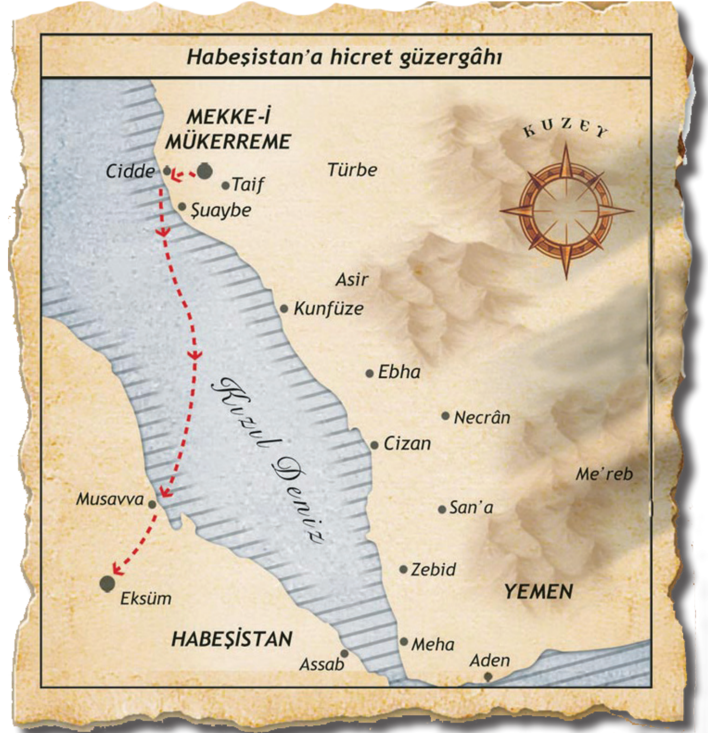
Oğulları Ammar da İslam'dan vazgesin diye ne söylediğini bilemeyecek derecede dayanılmaz işkencelere uğratıldı. Bazen ateşle dağlanarak, bazen sırtına kızgın taşlar koymak, bazen de nefesi kesilene kadar suya batırılmak suretiyle işkenceye maruz kaldı. Vücudundaki yanıkların izleri yıllarca kaybolmadı. Gördüğü işkencelere dayanamayan Ammar, müşriklerin istedikleri sözleri söylemek mecburiyetinde kalmıştı. Durum Hz. Muhammed'e (s.a.v) bildirilince:

"*Ammar başından aşağı tamamen imanla dopdoludur. İman onun kanına karışmıştır.*" diyerek o anda orada bulunan Ammar'ın gözlerininin yaşını sildi.

(Elmalılı Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'ân Dili, C 4, s.3132)

4. Habeşistan'a Hicret

Peygamberimiz Müslümanlar için Mekke müşriklerinin zulmünden kurtularak özgürce yaşayabilecekleri bir mekân aramaya başladı. Arabistan Yarımadası'nın herhangi bir bölgesindeki kabilelerin yanına gidemezdi. Çünkü bütün kabileler Kureyşin müttefiki idi. Müslümanlara hoş davranmazlardı.[19] Hz. Peygamber Müslümanlar açısından güvenli bir yer olarak Habeşistan'da karar kıldı.

Hz. Peygamber, Habeşistan Krallığının Necaşi'si Eshame b. Ebcar'ın zulme rıza göstermeyen, adil bir insan olduğunu söyleyerek Müslümanlardan bir grubun Habeşistan'a hicret etmelerini söyledi. Vatanlarını terk etmek, onlara ağır geliyordu ama gördükleri eziyet yüzünden hicrete mecbur kalmışlardı. On ikisi erkek, dördü kadın, on altı kişi 615 yılı Recep ayında Mekke'den gizlice ayrılarak Habeşistan'a hicret etti. İçlerinde; Hz. Osman, eşi ve aynı zamanda Peygamberimizin kızı Rukayya, Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf ve Abdullah b. Mes'ud gibi Müslümanlar da vardı. Bu ilk grup Habeşistan'da iyi bir şekilde karşılandılar. Ancak bir süre sonra Mekkelilerin İslam'ı seçtikleri yönünde bir haber alan Müslümanlar Habeşistan'dan Mekke'ye dönmek için yola çıktılar. Mekke'ye yaklaşınca haberin asılsız olduğunu anladılar ve yeniden Habeşistan'a gitmek yerine himaye yoluyla Mekke'ye sığındılar.

Habeşistan'dan dönen Müslümanların, orada iyi karşılanması ve gördükleri güzel muameleden bahsetmeleri üzerine Peygamberimiz müşriklerin baskı ve işkencelerine maruz kalan Müslümanlardan ikinci bir kafileyi amcasının oğlu Cafer b. Ebu Talib'in başkanlığında 617 yılında Habeşistan'a gönderdi.

Müslümanların Habeşistan'a hicret etmesi, Mekke'deki müşrik liderleri büyük bir telaşa düşürdü. Hicret eden Müslümanların orada İslam'ı anlatmaları, halkı Hristiyan olan Habeşistan'ın İslamiyet'i seçmesine neden olabileceğinden endişe ediyorlardı. Bu durumda Hz. Muhammed (s.a.v) güçlü bir müttefik kazanacak, müşrikler çok önemli bir müttefiklerini kaybetmiş olacaktı. Bu nedenle Mekkeli müşrikler, Habeşistan Kralına elçi göndermeyi ve bu ülkeye hicret eden bütün Müslümanların kendilerine iadesini istemeyi kararlaştırdılar. Habeşistan'ı çok iyi bilen Amr b. As başkanlığında bir heyeti bu ülkeye gönderdiler. Maksatları, Kral Necaşi'yi Müslümanlar aleyhine kışkırtmak, onların kendilerine teslim edilmesini sağlamaktı.

---

19. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 101.

Necaşi, Müslümanları dinlemek istiyordu. Müslüman heyetin sözcüsü Cafer b. Ebu Talib'e Hristiyanlık hakkında sorular sordu.

"Siz benim dinime ya da başka bir milletin dinine girmediniz. O hâlde sizi kavminizden ayıran, onlarla aranızın açılmasına sebep olan bu din nedir?"

Müslümanlar adına sözü Peygamber Efendimizin amcasının oğlu Cafer b. Ebî Talib aldı.

"Ey hükümdar! Biz cahiliye zihniyetine sahip bir kavimdik. Ağaçtan ve taştan yapılmış putlara tapar, kendiliğinden ölmüş hayvanların etlerini yer, kız çocuklarını diri diri toprağa gömer, insanlık dışı bütün kötülükleri yapardık. Akrabalarımızla ilgilenmez, komşu hakkı tanımazdık. Kuvvetli olanlarımız zayıflarımızı ezer, zenginlerimiz fakirlerin sırtından geçinirdi. Hak hukuk nedir bilinmezdi.

Biz bu hâlde iken Allah celle, bizim içimizden asil soylu, doğru, güvenilir, iffetli olarak bildiğimiz birini peygamber olarak gönderdi. O bizi bir olan Allah'a inanmaya ve yalnızca Ona ibadet etmeye çağırdı. Atalarımızdan miras kalan putlara tapmaktan bizleri kurtardı. Doğru söylemeyi, emanete riayet etmeyi, akrabalarla iyi geçinmeyi, komşuları gözetmeyi emretti. Bütün kötülük ve günahları, kan dökmeyi, yalancı şahitlik yapmayı, yetim malı yemeyi ve namuslu kadınlara iftira etmeyi ise yasakladı.

Biz de onu doğruladık ve ona iman ettik. Allah'tan ona gelenlere tabi olduk. Sadece Allah'a ibadet ederek Ona hiçbir şeyi ortak koşmadık. Onun haram kıldıklarını haram, helal kıldıklarını ise helal bildik. Halkımız bu sebeple bize düşman oldu, bize zulmettiler. Allah'ı bırakıp eskisi gibi putlara tapmamız ve önceden yaptığımız kötülükleri yeniden işlememiz için bize işkence ettiler. Hayat bizim için çekilmez bir hâle geldi, dinimizi yaşayamaz olduk. Baskı ve zulümler dayanılmaz bir noktaya geldiğinde senin ülkene sığındık. Seni başkalarına tercih ettik. Senin himaye ve komşuluğuna can attık. Ey hükümdar, biz senin yurdunda hiç bir kötülüğe maruz kalmayacağımızı ümit ediyoruz" dedi

Cafer'in konuşmasını sükûnet içerisinde dinleyen Necaşi:

"Allah tarafından Peygamberinize gönderilen vahiyden ezberinde bir şey var mı?" diye sorduğunda Hz. Cafer; Hz. Yahya ve Hz. İsa'nın doğumları ile ilgili ayetleri ihtiva eden Meryem Suresi'nin ilk bölümünü okudu.

Necaşi heyecanla: ***"Allah'a yemin ederim ki bu sözler Hz. Musa ve Hz. İsa'ya gelen vahiylerle aynı kaynaktandır."*** dedi ve Mekke'den Müslümanları almaya gelen elçilere dönerek:

"Siz ikiniz gidin artık. Vallahi, ne ben onları size teslim ederim ne de kimse onlara dokunabilir." sözleriyle taleplerini reddetti.

Bunun üzerine Müslümanlara Habeşistan'da özgürce yaşayabileceklerini söyledi. Müslümanları Mekke'ye götürmek için gelen Müşrik heyetinin hediyelerini iade ederek onları eli boş gönderdi.*

*(*Mustafa Asım Köksal, Hz. Muhammed ve İslamiyet, C 2, s. 43.*)

Habeş hükümdarı, bu sıkıntılı devirde Müslümanlara gösterdiği yakınlıkla İslam'ın yayılmasına büyük katkı sağladı. Habeşistan'a hicret eden Müslümanlar orada özgürce yaşamaya başladılar. Habeşistan'ın Müslümanlara destek vermesi, Kureyş'in Müslümanları durdurmak için kurduğu planları boşa çıkardı. Müslümanlar müşriklerin baskılarına rağmen başka bir ülkenin desteğini aldı. Bu Müslümanların güçlendiğini gösteren önemli bir dönüm noktasıydı. Bu durum müşrikleri derin kaygı ve endişeye sevk etti.

DİKKAT!

Habeşistana hicret eden Müslümanlar, 628 yılına kadar burada kaldılar. Medineye ancak hicretin 7. yılında Hayber'in fethi sırasında gelerek Peygamberimize ve ailelerine kavuştular.

BİLGİ NOTU

Gördükleri maddi ve manevi işkenceler sebebiyle vatanlarını bırakmak zorunda kalarak Habeşistan'a hicret eden sahabiler, Afrika'nın ilk Müslüman topluluğunu oluşturdular. Bu insanlar, köklü bir geçmişe sahip, Habeş krallarının hüküm sürdüğü bölgeye, Etiyopya'nın kuzeyine, bugünkü Tigray eyaletinin başkenti Mekele yakınlarına yerleştiler. Bugün bu belde Necaşi köyü olarak tanınıyor. Buraya yerleşen Müslümanlar örnek yaşayışlarıyla Necaşi'nin de aralarında bulunduğu çok sayıda insanın İslam'ı kabul etmesine vesile oldular.

(Davut Dursun, "Etiyopya" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 11, s. 488)

5. Hz. Hamza (r.a.) ve Hz. Ömer'in (r.a.) Müslüman Oluşları

Hz. Hamza, Peygamberimizin amcalarındandı. Peygamberimizden birkaç yaş büyüktü. Kahramandı, güçlü kuvvetliydi. Peygamberimiz bir gün Safa Tepesi'nde otururken yanından Ebu Cehil geçti. Resulullah'a çirkin sözlerle hakarette bulundu. Peygamberimiz ona hiçbir karşılık vermedi.

Hz. Hamza, o gün ava gitmişti. Avlanmayı severdi. Tek başına aslan avlayacak kadar gözü pekti. Avdan dönünce bir adam, Ebu Cehil'in Peygamberimize yaptığı hakaretleri Hz. Hamza'ya anlattı. Hamza henüz Müslüman olmamıştı. Son derece cesur bir kişi olan Hz. Hamza, yeğenine hakaret edilmesine dayanamadı, silahını çıkarmadan hızlıca Kureyşin toplantı yerine gitti. "Kardeşimin oğluna hakaret eden sen misin?" diyerek yayı ile Ebu Cehil'in kafasına vurup yaraladı. Ebu Cehil, "Hamza Müslüman olur" korkusu ile ses çıkarmadı. Ebu Cehil'den, Peygamberimize yaptığı hakaretin öcünü alan Hamza, Resulullah'a giderek onu teselli etmek istedi. Allahın Sevgili Resulü Hz. Hamza'dan Allah'a iman etmesini, bunun kendisini çok menun edeceğini söyledi. Hz. Hamza Peygamberimizin huzurunda şahadet getirip müslüman oldu.

Hz. Hamza'nın müslüman olması, Peygamberimizi çok sevindirdi ve Müslümanları güçlendirdi. Müşrikler Hz. Hamza'dan korktukları ve Hz. Muhammed'i savunacağını bildikleri için Peygamberimize bir müddet kötülük yapmaktan çekindiler. Peygamberimize yaptıkları işkencelerin bir kısmından vazgeçtiler.

Hz. Hamza'nın müslüman olması müşrikleri telaşlandırdı. Kureyşin ileri gelenleri Darü'n-Nedve'de toplandılar. Müşrikler, Müslümanların gün geçtikçe çoğalması ve güçlenmesi karşısında çareler aramaya başladı-

lar. İslam'ın yayılmasını nasıl önleyeceklerini konuştular. Sonunda Hz. Muhammed'i öldürmekten başka çare olmadığına karar verip onu öldürene deve ve altın vermeyi vadettiler. Hakikat karşısında inkarcıların bulduğu yöntem, hakikate teslim olmak yerine onu tamamen ortadan kaldırmaktı. Tarih boyunca inkarcılar hep bu ilkel yönteme başvurmuştur.

Toplantıda hazır bulunanlar arasında Hz. Ömer de vardı. Hz. Ömer bu işi kendisinin yapacağını söyleyerek yola çıktı. Yolda Nuaym b. Abdullah'a rastladı. Nuaym nereye gittiğini sorunca Hz. Ömer, Muhammed'i (s.a.v) öldürmeye gittiğini söyledi. Nuaym, Hz. Ömer'e eniştesi Said ile kız kardeşi Fatıma'nın da Müslüman olduğunu söyledi. Ömer yolunu değiştirip doğru eniştesi Said b. Zeyd'in evine gitti. Bu esnada içeride Kur'an-ı Kerim okunuyordu. Hz. Ömer kapı önünde okunanları işitti. Kapıyı kırarcasına vurdu. İçerdekiler Ömer'i görünce korkup telaşlandılar. Hemen Kur'an sahifesini sakladılar ve kapıyı açtılar. Hz. Ömer, okudukları şeyin ne olduğunu sordu. Eniştesi cevap vermeyince Hz. Ömer eniştesinin üzerine atıldı. Kız kardeşi, eşini korumak için araya girmeye çalıştı. Bu esnada Hz. Ömer'in tokatı yüzüne geldi ve yüzü kanamaya başladı. Canı yanan kız kardeşi Fatıma:

" Ya Ömer, Allah'tan kork. Ben ve eşim Müslüman olduk, bundan gurur duyuyoruz ve senden korkmuyoruz. Öldürsen de dinimizden dönmeyiz." dedi.

Yüzü kan içindeki kız kardeşinin bu hâli ve sözleri Ömer'i sarstı, kalbinde bir yumuşama meydana geldi, yaptıklarına pişman oldu. Okunan Hadîd suresinin ilk ayetlerini getirtti. Ömer büyük bir ilgi ile bu ayetlerin yazılı olduğu sayfayı okumaya başladı. Hz. Ömer bu ayetleri okuduktan sonra çok etkilendi. "Beni Muhammed'in yanına götürün." dedi. O esnada Hz. Peygamber Erkam'ın evindeydi.

Hz. Ömer'in silahlı olarak geldiğini gören Müslümanlar telaşlandılar. Resulullah (s.a.v) "***korkmayın, bırakın gelsin.***" dedi. Hz. Ömer, Peygamberimizin huzuruna gelip müslüman oldu. Orada bulunanlar sevinçlerinden hep birden tekbir getirdiler. Safa Tepesi'ne çıkıp tekbirler getirerek Hz. Ömer'in müslüman oluşunu ilan ettiler. Sonra Müslümanlar hep birlikte Kâbe'de öğle namazı kıldılar. Hz. Ömer'den ve Hamza'dan çekinen müşrikler Müslümanlara herhangi bir tepki göstermediler.

Hz. Hamza ve Hz. Ömer'in müslüman olmasıyla, İslam'ın yayılması hız kazandı. Daha önce altı yılda sayıları ancak kırk kişiye ulaşabilmişken bir yıl sonra Müslümanların sayısı üç yüze ulaştı. Aslan avcısı, Allah'ın arslanı, müşriklerin en öenmli kılıcı ise adaletin kılıcı olmuştu.

6. Boykot Yılları

Bazı Müslümanların Habeşistan'a hicret etmesi, Hz. Hamza ve Hz. Ömer gibi iki önemli ismin Müslüman olması, İslamiyetin Mekke sınırlarını aşarak Arap Yarımadası'ndaki diğer kabileler arasında da yavaş yavaş duyulmaya ve yayılmaya başlaması üzerine müşrikler, İslamiyetle mücadelede yeni ve etkili kararlar alma gereği duydular.

İslam'ın yayılmasını önlemek maksadıyla etkili kararlar almak için uzun görüşmeler yaptılar. Sonunda Müslüman olsun olmasın bütün Haşimoğullarıyla ilişkileri tamamen kesmeye, onlarla hiçbir şekilde alışveriş yapmamaya ve Müslümanlara karşı boykot uygulamaya karar verdiler. Bu haberi alan Peygamberimiz, kabilesi Haşimoğullarını daha güvende olmaları için Ebu Talib Mahallesi'ne topladı ve Müslümanlar da bütün Haşimoğullarıyla birlikte burada yaşamaya başladılar. [20]

Müşrikler boykot kararını Kâbe'nin duvarına asarak bu karara aykırı davranmayacaklarına dair yemin ettiler.[21]

Müslümanlar üç yıl sosyal ve ekonomik bakımdan boykot altında büyük sıkıntılar çektiler. Bu şartlarda kervan ticareti yapamadıkları için Hz. Hatice, Hz. Peygamber ve Ebu Talib tüm servetlerini Müslümanların ihtiyaçlarını karşılamak için harcadı. Ancak haram aylarda ve hac mevsiminde Mekke dışına çıkıp alışveriş yapabildiler. Müslümanlar bu süre içinde bir taraftan açlıkla bir taraftan da hastalıklarla mücadele ettiler. Bu uzun ve acımasız boykot kararı bazı Kureyşlileri bile yöneticilerine rağmen rahatsız etmeye başladı. Ebu Cehil ve Ebu Leheb ise boykotun devam ettirilmesi için büyük mücadele veriyorlardı.

BİLGİ NOTU

Bisetin yedinci yılında 616 yılında başlayıp 619 yılına kadar devam eden boykot yıllarında Kureyşli müşriklerin Müslümanlara karşı aldıkları boykot kararı şu maddeleri içeriyordu:

- Hz. Peygamber Kureyş'e teslim edilinceye kadar hiçbir barış anlaşması yapılmayacak,
- Müslüman ailelerinden kız alınmayacak ve onlara kız verilmeyecek,
- Müslümanlara hiçbir şey satılmayacak ve onlardan hiçbir şey satın alınmayacak,
- Müslümanlara merhamet edilmeyecek,
- Müslümanların evlerine oturmalara gidilmeyecekti.

Müşrikler bu kararı Kâbe duvarına astılar. Ayrıca bu boykot kararına aykırı davranmayacaklarına dair yemin ettiler.

(İbn Hişam, Siretün Nebi, C1, s.375.)

Sonunda insaf sahibi bazı kişiler sadece Hz Muhammed (s.a.v) değil tüm Haşimoğullarına uygulanan boykotu kaldırmak amacıyla bir araya geldiler. Kureyşin ileri gelenlerinden bazılarıyla konuşarak onları ikna edip boykot altında yaşayan Müslümanların bulunduğu Ebu Talib Mahallesine gittiler. Oradaki mahsur durumda kalan Müslümanları alarak Kâbe'ye geldiler. Boykotun sona ermesi gerektiğini ilan ettiler. Ebu Cehil bu isteğe karşı çıktıysa da boykot kaldırıldı.[22]

20. Taberî, Tarihi Taberi, C 2, s. 225.
21. İbn Hişam, Siretün Nebi, C1, s.375.
22. Mustafa Asım Köksal, Hz. Muhammed ve İslamiyet, C 2, s. 116.

Haşimoğullarına uygulanan boykotun amacı onların Müslümanları himaye etmelerini engellemekti. Boykotla Müslümanları dinlerinden döndüreceğini düşünen müşrikler, bu amaçlarına ulaşamadılar. Uzun ve meşakkatli yıllar boyunca Müslümanlar, Hz. Peygamberin etrafında birleştiler ve sabrettiler. Müslümanlar boykot sebebiyle dinlerinden dönmediler, aksine dinlerine daha sıkı sarıldılar. Böylelikle boykot kararını alan müşrikler başarısız oldular. Müslümanların inançları uğruna katlandıkları bu meşakkat de Allahın yardımıyla atlatıldı. Allah, Peygamberini birkez daha yalnız bırakmamıştı.

BİLGİ NOTU

Müşrikler tarafından alınan boykot kararının vicdan sahibi bazı Mekkelileri nasıl rahatsız ettiğini gösteren örneklerden biride şudur: Hz. Hatice'nin müşrik olan yeğeni, bir gün halasına kölesiyle bir miktar buğday gönderdi. Yolda köleyi sırtında buğday çuvalı ile gören Ebu Cehil, durumu anladı ve buğdayı kölenin elinden almak istedi. Müşriklerden Ebul Bahteri ise Ebu Cehil'e hiddetlenerek, "Halasına bir miktar buğday göndermek isteyen insana engel olmak doğru değildir." dedi. Bunun üzerine Ebu Cehil, kölenin Hz. Hatice'nin yanına gitmesine izin verdi.

Müslümanlar, üç sene süren boykottan kurtulduktan sonra rahat bir nefes aldılar. Ancak bu ferahlama ve sevinçten kısa bir süre sonra Peygamberimizin amcası Ebu Talib hastalandı. Efendimiz, kendisini küçük yaşından beri şefkatle himayesinde büyüten, kendisini korumak uğrunda her türlü tehlikeyi göze alan amcasını kaybetmekten korkuyordu. Öte yandan onun müslüman olarak ruhunu öylece teslim etmesini de arzu ediyordu.

Ebu Talib'in hastalığı gittikçe ağırlaştı. Boykotun kalkmasından yaklaşık sekiz ay sonra Ebu Talib, 620 yılında 87 yaşında iken vefat etti.[23] Peygamberimiz amcasının vefatına çok üzüldü. Gerçekten de Ebu Talib en zor şartlar altında bile çok sevdiği yeğeninin korumuş, akrabalarının düşmanlıkları pahasına onu himayeden vazgeçmemişti. Onun sayesinde Kureyş müşrikleri Peygamber Efendimize fazla dokunamamışlardı.

Ebu Talib`in vefatından kısa bir süre sonra, 610 yılının Ramazan ayında Peygamberimizin hanımı Hz. Hatice de vefat etti. Ona ilk inanan, evlendikleri günden itibaren karşılaştığı zorluklara birlikte katlanan Hz. Hatice annemiz vefat edince Peygamberimiz çok üzüldü Amcasının ve Hanımının ölümü onu çok etkiledi. İki büyük destekçisini kaybetmenin verdiği hüzünle mahzun bir şekle bürünmüştü. Peygamberimizin çok sevdiği amcası Ebu Talib ve eşi Hz. Hatice'nin vefat ettiği bu yıla "Hüzün Yılı" adı verildi. [24]

---

23. İbrahim Sarıçam, Hz. Peygamber ve Evrensel Mesajı, s. 107.
24. İbn Sa'd, Tabakât, C 8, s. 18.

7. Tâif Yolculuğu

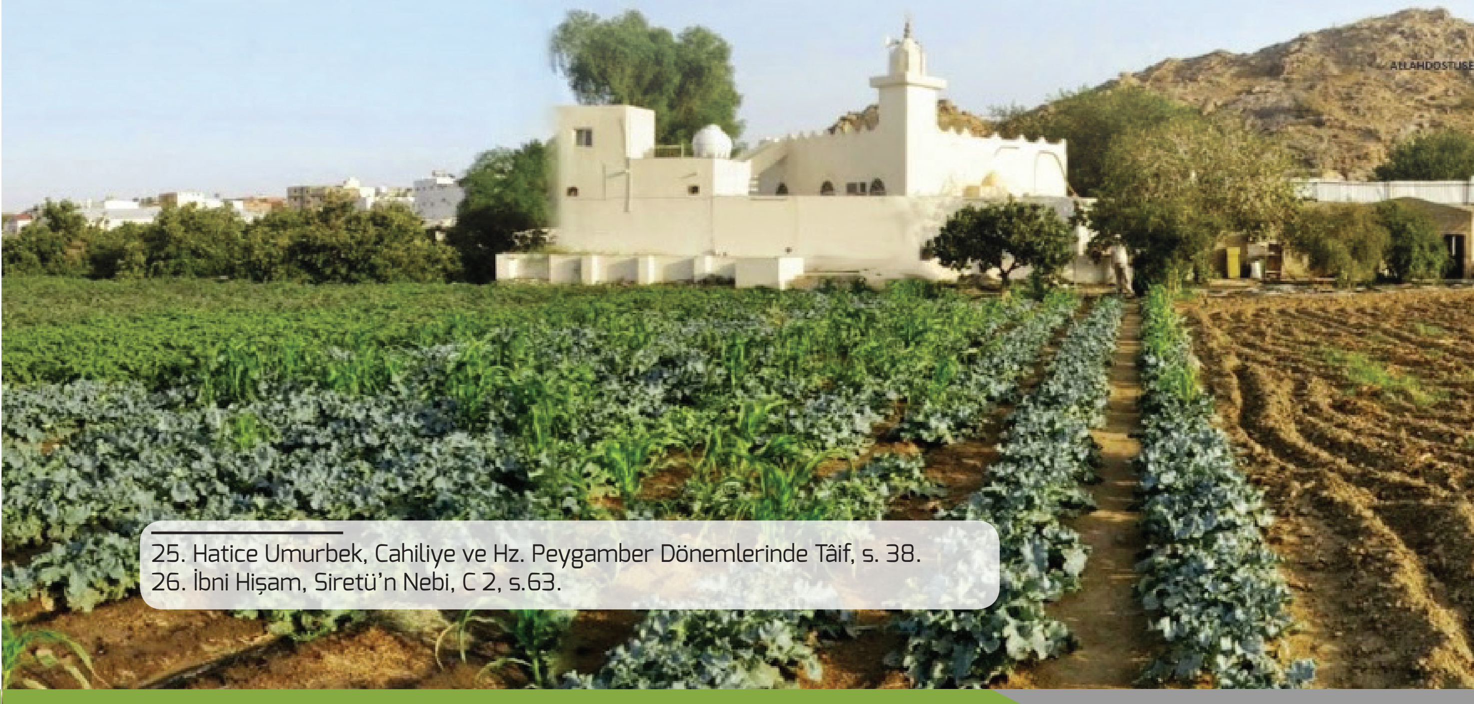
Müşrikler, Ebu Talib ile Hz. Hatice'nin vefatından sonra Peygamber Efendimize ve Müslümanlara ettikleri eziyetleri artırdılar. Peygamberimiz, bu hakaret ve işkencelerinden dolayı Mekke'de İslam'ı yayma vazifesini yapamaz hâle geldi. Bu nedenle Mekke dışında da İslam'ı yaymak ve kendisine destek bulmak için arayışlara girdi.

Hz. Muhammed (s.a.v) Tâif'e gitmeye ve orada İslam'ı tebliğ etmeye karar verdi. Tâif, Mekkeli zenginlerin yazlıklarının bulunduğu, üzüm bağlarıyla meşhur ve Mekke'ye bir günlük mesafede bir şehirdi. Mekkeliler, Tâiflileri çok iyi tanıyorlardı. Ayrıca Hz. Peygamberin bu şehirde anne tarafından akrabaları da vardı.[25] Resulullah'ın sütannesi Halime'nin mensup olduğu Benî Sa'd kabilesi de buraya yakındı. Bütün bunları düşünen Peygamberimiz, Tâiflilerin İslam'a gireceğini ümit ediyordu. Eğer Tâif Müslüman olursa Kureyş müşriklerine karşı büyük bir güç elde etmiş olacaktı.

Peygamberimiz evlatlığı Zeyd b. Harise'yle birlikte gizlice Mekke'den ayrılarak Tâif'e gitti. Orada Tâif'in ileri gelenleriyle görüşmeler yaptı. Onları İslam dinine davet etti. Ancak Tâif'te kaldığı on günlük süre içinde hiçbir olumlu sonuç elde edemedi; üstelik alaya alındı ve hakarete uğradı. Tâifliler Hz. Peygambere karşı incitici ifadeler kullandılar, onu aşağıladılar. Şehirdeki köleleri ve çocukları örgütleyerek Peygamberimizi taşlattılar. Zeyd atılan taşlardan Peygamberimizi korumaya çalışıyordu. Peygamberimiz ve Zeyd kanlar içinde kalmış bir hâlde Tâifin dışında bir bağa sığınarak kurtuldular.

Hz. Peygamber, hayatının en sıkıntılı günlerinden birini yaşadı. Bağın sahipleri, Utbe ve Şeybe b. Rabia adında iki kardeşti. Bağ sahipleri, Peygamberimizin maruz kaldığı saldırıyı görmüş ve onları bağa kabul etmişlerdi. Peygamberimiz, bitkin ve yorgun bir vaziyette oturdu ve dua etmeye başladı. Bağ sahipleri, köleleri Addas'la Efendimize biraz üzüm göndererek ikramda bulundular.[26]

Taif'teki zor günüde Efendimize ikramlarda bulunan Utbe ve Şeybe b. Rabia kardeşlerin bağının olduğu yerde günümüzde bahçe ve Addas Mescidi bulunmaktadır.

25. Hatice Umurbek, Cahiliye ve Hz. Peygamber Dönemlerinde Tâif, s. 38.
26. İbni Hişam, Siretü'n Nebi, C 2, s.63.

Hz. Peygamberle konuşan Addas İslam hakkında bilgi sahibi olduktan sonra Müslüman oldu. Bağda bir müddet dinlenen Peygamberimiz ve Zeyd oradan ayrılarak Mekke'ye doğru yola çıktılar.

NİNOVALI ADDAS

Peygamberimizin Tâif'in dışında sığındığı bağda kendisine üzüm getiren köle Addas bir Hristiyandı. Hz. Peygamberin üzümü yemeye başlarken, "Bismillah" demesi Addas'ın dikkatini çekti. Addas:

- Söylediğin bu söz nedir? diye sordu
Peygamberimiz:
– Sen hangi şehirdensin?
– Ninovalıyım.
– Orası benim kardeşim Yunus'un şehridir.
– Sen Yunus'u nereden biliyorsun?
– Yunus bir peygamberdi, ben de bir peygamberim. Bütün peygamberler kardeştir.
Bu sözleri duyan Addas'ın ilgisi ve merakı artmıştı. Heyecanla sordu:
– Senin adın nedir?
– Muhammed.
– Sen Allah'ın Mekke'ye gönderdiği peygamber misin?
- Peygamberimizin, "Evet." demesi üzerine köle,
- Bana dinini öğret, diyerek Hz. Peygamberin eline sarıldı.
Peygamberimiz de ona İslam'ı öğretti ve Addas orada Müslüman oldu.

(Taberi, Tarih-i Taberi, C 3, s. 109.)

Peygamberimiz, Tâif'te karşılaştığı kötü muameleyi duyan Kureyşli müşriklerin kendisini Mekke'ye sokmayacağını biliyordu. Arap geleneklerine göre ancak birinin himayesi altında yeniden şehre girebilirdi. Aksi hâlde hayatı tehlikede demekti.[27] Peygamberimiz bu sebeple Mekkeye gitmek yerine doğruca Hira Mağarası'na gitti. Kendisini himaye edecek birini bulmak için Mekke'ye haber gönderdi. Bazı müşrikler himaye talebini reddetti.[28] Sonunda Peygamberimiz, Mut'im b. Adiyy'e haber göndererek onun himayesini istedi. Mut'im, Peygamberimizin isteğini kabul etti ve oğulları ile birlikte Peygamberimizi Hira'dan alarak Mekke'ye getirdi. Peygamberimiz kendi şehri Mekke'ye himaye altında girebildi. Kâbe'ye gelerek namaz kıldı sonra Mut'im'in nezaretinde evine ulaştı. Müşrikler, Mut'im'in bu hareketine çok kızdılar, ama ses çıkaramadılar. [29]

Hz. Peygamber, Tâif'ten döndükten sonra Mekke'de tekrar İslam'ı anlatmaya devam etti.

27. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C 2, s.866.
28. Hatice Umurberk, Cahiliye ve Hz. Peygamber Dönemlerinde Tâif, s.49.
29. İbni Hişam, Siretü'n Nebi, C 2, s. 63.

8. İsrâ ve Mirac

Peygamberimiz, hanımı Hz. Hatice'yi ve amcası Ebu Talib'i kaybetmişti. Hüzün yılının mahzunluğu hâlâ devam etmekteydi. Tâif'te ise istediği gerçekleşmemişti. Müşriklerin işkence ve alayları yoğun şekilde sürüyordu.

Peygamberlik görevi içerisinde meşakkatli bir dönem geçirmekteydi. Tarihler 621 yılını gösterdiğinde Mekke'de evinde yattığı bir esnada olağanüstü bir hadise başladı.

Peygamberimiz vahiy meleği Cebrail ile birlikte bir gece Mekke'deki Mescid-i Haram'dan, Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya isrâ adı verilen bir gece yürüyüşü yapmıştı. Peygamberimiz Kudüs'teki Mescid-i Aksa'dan da Cebrail eşliğinde Allah katına yükseltilmişti. Bu mucizevi olaya da mirac adı verilmektedir.

İsrâ ve Mirac Olayı olarak anılan bu mucize ile Peygamberimiz üstün makamlara yükseltilmiş, Allah'ın yüce katına kabul edilmiş ve Allahu Teâlâ ile konuşmuştur. Mekkeli müşrikler arasında büyük yankı uyandıran İsrâ ve Mirac Olayı, Kur'an-ı Kerim'de,

سُبْحَانَ الَّذٖى اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى الْمَسْجِدِ
الْاَقْصَا الَّذٖى بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ اٰيَاتِنَاۜ اِنَّهُ هُوَ السَّمٖيعُ الْبَصٖيرُ ﴿١﴾

"Kulu Muhammed'i bir gece Mescid-i Haram'dan kendisine bir kısım ayetlerimizi göstermek için çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı ne yücedir. Doğrusu o, işitir ve görür."[30] ayetiyle bizlere bildirilmiştir.

Kudüs bizim göklere açılan durağımızdır. Orada nefes alır, onunla canlanır, şehitlerimizi oradan uğurlarız. Kudüs bizim sevdamız, peygamberlerle buluşma noktamız, cennete açılan kapımızdır. Kudüs bizim; gece rüyamız, gündüz sıdkımız ve namazda bitmeyen duamızdır.*

("Siyer-i Nebi" Dergisi, 30. Sayı, s 1.)

30. İsrâ suresi,1..ayet.

DİKKAT!

Risâletin başlangıcından beri Peygamberimiz ve müslümanlara iki vakit olarak farz olan namaz, Mirac gecesi beş vakit olarak düzenlenmiştir.

Peygamberimiz gece olup bitenleri ailesine ve arkadaşlarına anlattı. Kendisine beş vakit namazın emredildiğini, Bakara suresinin son iki ayetinin vahyedildiğini ve ümmetinden şirk koşmayanların ahirette affedileceğini müjdeledi.

Mekkelilerden bazıları olayı duyar duymaz şaşkına dönmüşler; "bir gecede bu kadar yer hiç gezilir mi?" demişlerdi. "Kervanların bir ayda gidip bir ayda geldikleri mesafeyi Muhammed bir gecede nasıl alabilecek?", dediler. Bu olağanüstü olayı başlangıçta kabullenmekte zorlananlar hemen Peygamberimizin en yakın arkadaşı Hz. Ebu Bekir'e koştular ve Peygamberimizin böyle bir mucize yaşadığını söylediğini haber verdiler. Ona, Hz. Peygamberin anlattığı olaya inanıp inanmadığını sordular. Hz. Ebu Bekir hiç tereddütsüz onlara; "Muhammed'in doğru söylediğine kesinlikle inanıyorum" dedi. Bu olayda Peygamberimizi doğrulaması sebebiyle Hz. Ebu Bekir'e "Sıddık" ünvanı verildi.

Müşrikler isrâ ve mirac mucizesine inanmadıkları için Peygamberimizi zor durumda bırakmaya çalışıyorlardı. Hz. Muhammed'in (s.a.v) hayatında hiç Mescid-i Aksa'ya gitmediğini bildikleri için ona Mescid-i Aksa ile ilgili sorular sordular. Peygamberimiz soruları cevaplandırmakta güçlük çekince, "**Kureyş beni yalanlayınca Mescid-i Haram'a gidip Hicr'de ayakta durdum. Bundan sonra Allah bana Beyt-i Makdis ile gözümün arasındaki mesafeyi kaldırdı da ne sordularsa bakarak haber vermeye başladım**."[31] hadisinde anlatıldığı gibi Allah'ın yardımıyla Peygamberimizin gözünün önüne Mescid-i Aksa geldi ve müşriklerin konuyla ilgili sorularını cevapladı.

Hz. Peygamberin, böyle bir mucizeyi yaşadığının doğrulanmasına rağmen müşrikler inkârlarını sürdürdüler. Onu sihirbaz olmakla itham ettiler.

Bu mucize hem Hz. Peygambere hem de Müslümanlara Allah'ın bir lütfu olmuş; Peygamberimize, müşriklerin baskı ve işkencelerine karşı dayanma gücü vermişti. İsrâ ve mirac mucizesi Müslümanların da inançlarını kuvvetlendirmişti.[32]

9. Yeni Yurt Arayışı

İslam, Mekke'de ve çevre kabilelerde yayılmaya başlayınca müşriklerin ileri gelenlerinin endişesi arttı. Çünkü Mekke toplumu üzerindeki etkinliklerini yitireceklerinden ve çıkarlarının sona ereceğinden korkuyorlardı. Bu nedenle Müslümanlara her kötülüğü yapıyor, akıl almaz işkencelerde bulunuyor, İslam'dan vazgeçmelerini istiyorlardı. Müslümanlara yönelik baskıları iyice artırdılar. İslamiyetin Mekke'de yaşanamaz hâle gelmesi ve Müslümanların can güvenliklerinin kalmaması hicreti zorunlu kılıyordu. Tâif'ten de beklenen destek gelmemişti.

Hz. Peygamber, İslam'ı yaymak için Mekke dışında güvenli bir merkez olabilecek bir yurt arayışı içindeydi.

31. Buhari, Menakıp, 41.
32. Buhari, Tecrid-iSarih, C 2, s. 261.

9.1. Yesriblilerle İlk Temas

Peygamber Efendimiz hac mevsiminde, Mekke yakınlarında kurulan panayırlara gelen, Kâbe'yi ve putlarını ziyaret eden kabileler arasında dolaşıyor, onlara inen Kur'an ayetlerini okuyor, onları İslam'a davet ediyordu. Bir gün Mekke'nin kuzeyinde, Mekke ile Mina arasında "Akabe" denilen yerde altı kişilik Yesribli bir topluluğa rastladı. Bunlar, Yesrib'deki Hazreç kabilesinden idiler. Resulullah onlarla görüştü. Onlara Kur'an-ı Kerim okudu, İslam dinini anlattı ve onları İslam'a davet etti. Bunun üzerine Yesribli grup Müslüman oldu ve gelecek yıl Akabe'de buluşmak üzere Peygamberimize söz vererek Mekke'den ayrıldı.

620 yılı, nisan ayında gerçekleşen bu olaya "Akabe Biati, ya da sözleşmesi" denildi. Akabe Biati'ne katılan Müslümanlar, Yesrib'e dönünce İslam hakkında duyduklarını oradaki insanlara anlattılar. Onların davet çalışmaları sonucunda İslam'ı seçenler oldu. Böylece İslam, Yesrib'de de yayılmaya başladı.

9.2. Akabe Biatları

Bir sene sonra, hac mevsiminde Hz. Peygamber ile görüşmek üzere Yesrib'den Mekke'ye onu Hazreç, ikisi de Evs kabilesinden olmak üzere on iki Müslüman geldi. Bunlardan beşi, bir yıl önceki ilk Akabe Görüşmesi'nde bulunanlardandı. Yesribli Müslümanlar 621 yılı zilhicce ayında Resulullah ile buluştular. Buna İslam tarihinde "Birinci Akabe Biatı" denmektedir. Biat anlaşma, sözleşme anlamına gelir. Yesribli Müslümanlar, bu anlaşmadan sonra, Müslümanlığın yayılmasına gayret etmek üzere, memleketlerine döndüler. Resulullah'ın Yesrib'de İslam'ı öğretmek üzere öğretmen olarak görevlendirdiği Mus'ab b. Umeyr'i de beraberlerinde götürdüler.

Akabe biatlarının yapıldığı yerde günümüzde bir mescid bulunmaktadır. Bu mescidin son onarımı Osmanlı Padişahlarından Sultan Abdülmecid Han zamanında yapılmıştır.

DİKKAT!

Birinci Akabe Biatında Yesribliler: *"Allah'a şirk koşmayacaklarına, hırsızlık ve zina yapmayacaklarına, kız çocuklarını öldürmeyeceklerine, kimseye iftira etmeyeceklerine, Allah ve Peygamberine itaatten ayrılmayacaklarına"* dair Resulullah'a söz verdiler.

Mus'ab, Akabe görüşmelerine katılan Yesriblilerin lideri Es'ad b. Zürâre'nin evinde misafir oldu. Evs ve Hazreç kabilesi'nden Müslümanlığı kabul edenlerin evlerine birer birer giderek onlara Kur'an-ı Kerim ve İslam'ı öğretiyor, güzel ahlakı, nezaketi ve kibarlığı ile herkesin Müslüman olmasına vesile oluyordu. Es'ad b. Zürâre ve Mus'ab b. Umeyr'in gayretleriyle Yesrib'de Müslümanların sayısı hızla artıyordu.

Ertesi yıl (622) hac mevsiminde, Kur'an öğreticisi olarak Yesrib'e gönderilen Mus'ab b. Umeyr hem Yesrib'deki İslami gelişmeyi bizzat Peygamber Efendimize bildirmek, hem de hac yapmak üzere Evs ve Hazreç kabilelerine mensup ikisi kadın 75 Müslümanla Mekke'ye geldi. Yesribliler, kalabalık olduklarından müşriklerin dikkatini çekmemek için Mekke'ye gruplar hâlinde farklı yollardan girdiler ve bir gece Akabe'de Peygamberimizle buluştular.

Peygamberimizin yanında Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali ve amcası Abbas da vardı. Peygamberimiz Yesriblilere Kur'an ayetlerini okuduktan sonra, "***Eşlerini ve çocuklarını korudukları gibi kendisini de koruyacaklarına, iyi günlerde, sıkıntılı zamanlarda kendisine itaat edeceklerine, bollukta ve darlıkta mali yardımda bulunacaklarına, iyiliği emredip kötülüğe engel olacaklarına***" dair onlardan söz istedi. Onlar da Peygamberimize Yesrib'e geldikleri takdirde canları pahasına onu koruyacaklarına dair söz verdiler ve Hz. Muhammed'e (s.a.v) itaatlerini bildirdiler. Bu sözleşmeye de "İkinci Akabe Biati" denilmektedir.[33]

Hz. Peygamber Akabe'de Yesriblilerle 620, 621 ve 622 yıllarında üst üste hac mevsiminde üç kez görüşmüştür. Bunların ilki sadece görüşme şeklinde yapılmış diğer ikisi ise sözleşme ya da anlaşma şeklinde olmuştur.[34]

İkinci Akabe Biatı'ndan sonra Yesribli Müslümanlar gizlice Yesrib'den ayrıldılar. Böylece Mekkeli Müslümanlar ile Yesribli Müslümanlar arasında Müşriklere karşı bir ittifak kurulmuş oldu. Müşriklerin baskı ve işkencelerinden bunalan Müslümanlar için Yesrib'in yolları açıldı.

İSLAM TARİHİNDE BİAT

Türkçe'de biat şeklinde kullanılan kelimenin Arapça aslı bey'attır. Bey'at "satmak; satın almak" manasındaki bey' masdarına bağlı olarak "yöneticilik tevdi etmek, birinin yöneticiliğini benimsemek" anlamında kullanılmıştır.

Hz. Peygamber'in önemli dinî, siyasi olaylar arefesinde veya İslamiyet'ii kabul eden kimselerle ilk defa görüştüğünde biat aldığı bilinmektedir. İslam tarihinde Akabe biatları ve Hudeybiye'de gerçekleşen "Bey'atü'r-Rıdvan" (Rıdvan biatı) önemli bir yere sahiptir.

(Cengiz Kallek "Biat" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 6, s.120)

---

33. İbn Hişam, es-Siyretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 103.
34. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.110.

BİLGİ NOTU

Mus'ab b. Umeyr'in ikna edici üslubuna ve tebliğ ettiği mesajın etkileyiciliğine hayran kalan Medine'deki Evs ve Hazreç kabilesinin tamamına yakını Müslüman oldu. Mus'ab, bu olumlu gelişmeleri Hz. Peygamber'e haber verdi. Bu haberleri alan Hz. Peygamber ve Müslümanlar büyük sevinç yaşadılar. Bu sebeple 621 yılına Müslümanlar "Sevinç Yılı" adını verdiler.
(İrfan Yücel, Peygamberimizin Hayatı, s. 81.)

10. Yesrib'e Hicret

Akabe görüşmeleri sonucunda Yesrib'e hicret zemini hazırlanmıştı. Peygamberimiz Yesrib'in stratejik bir şehir olduğunu biliyordu. Yesrib'in Evs ve Hazrec kabilelerinden İslam'ı kabul edenler çoğalmıştı. Yesribli müslümanlar, Hz. Muhammed'e (s.a.v) biat ettiler ve kendi kadın ve çocuklarını korudukları gibi Hz. Muhammed'i (s.a.v) de koruma ve himaye sorumluluğunu üstlendiler.

Akabe görüşmelerinde Yesriblilerin, Mekkeli Müslümanları şehirlerine davet ederek onları koruyacaklarına dair söz vermelerinden hareketle İnsanlığa rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz 622 yılının Muharrem ayında Müslümanlara hicret etme izni verdi.

Müslümanlar; evlerini, ailelerini, işlerini, mallarını bırakarak Mekke'den ayrılmaya başladılar. Müşrikler, Müslümanların Yesrib'e doğru yola çıktığını haber alınca telaşlandılar. Çünkü Müslümanların Yesrib'e giderek orada bir güç hâline gelmeleri ve Mekke için tehdit olmalarından korkuyorlardı. Ayrıca Yesrib, Mekkeli kervanların Şam'a giden ticaret yolu üzerindeydi. Bu durum Mekkeli müşriklerin kervanlarının tehdit altında olduğu anlamına gelmekteydi. Bu sebeple Mekkeli Müşrikler, Müslümanların Mekke dışına çıkmalarına engel olmaya çalıştılar. Ancak Müslümanlar gizlice tek tek veya küçük gruplar hâlinde Yesrib'e hicret etmeye başladılar.

10.1. Müslümanların Hicreti

Sevgili Peygamberimiz Hicret izni verdikten bir müddet sonra Müslümanlar guruplar hâlinde Yesrib'e hicret etmeye başlamıştır. Peygamberimizden onbeş gün önce Hz. Ömer Mekke'den Yesrib'e hicret etmiş ve hicret ederken de açık bir şekilde ortaya çıkarak, "Karısını dul, çocuklarını yetim bırakmak isteyen peşime gelsin, ben dinimi rahat yaşayabilmek ve Allah'a rahat ibadet edebilmek için memleketim olan Mekke'den ayrılıyor ve Yesrib'e göç ediyorum." demiştir.[35]

Hz. Ömer'den sonra Hz. Hamza ve diğer müslümanlar hicret ettiler. Hz. Ebu Bekir de Peygamberimiz'den hicret için izin istemişdi. Peygamberimiz de ona "***Acele etme! Allah sana hayırlı bir arkadaş verecektir.***"[36] diyerek ona birlikte hicret edeceklerini bildirdi. Sahipleri tarafından hicrete izin verilmeyen köleler ve akrabaları tarafından Müslüman oldukları için ev hapsinde tutulan bazı Müslümanlar ve Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali, Peygamberimiz dışında tüm Müslümanlar Yesrib'e hicret ettiler.

35. Mustafa Asım Köksal, Hz. Muhammed ve İslamiyet, C 2, s. 293.
36. İbn Sa'd, Kitabü't-Tabakat, C 1, s. 226.

BİLGİ NOTU

Medine'nin bilinen en eski adı olan Yesrib, buraya ilk yerleşen kişi olduğu rivayet edilen Yesrib b. Vâil'den dolayı bu adı almıştır. Hicret'ten sonra Peygamber Efendimiz, bu şehre "Tâbe, Taybe" (hoş ve güzel) gibi adlar verilmesini istemiş, Peygamberimize nispetle "Medînetürresul" (Medînetünnebî) ve "el-Medînetü'l-münevvere" gibi isimler verilmiştir. Hicretten sonra İslam'la gelen yeni hayat, şehrin faziletini artırmış; hicret yurdu ve başşehir yapmıştır.

(Nebi Bozkurt, Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Medine" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 28, s 306.)

Mekke'de Müslümanlardan kimsenin kalmadığını, hepsinin Medîne'ye göç ettiğini gören Mekke'nin ileri gelenleri telaşlanmaya başladılar. Hz. Muhammed'in (s.a.v) de Yesrib'e hicret ederek Müslümanların başına geçmesi durumunda kendileri için iyi olmayacağını, Medîne'den geçen Şam ticaret yolunu kapanabileceğini düşündüler.

Mekke'de hemen hemen yalnız kalan Peygamberimiz için bir şeyler düşünmeli dediler. Bu amaçla Kureyşin ileri gelenleri Dârü'n-Nedve'de- toplandılar. Toplantıya başta Ebu Cehil olmak üzere, Ebu Sufyan, Ebu'l Buhterî, Utbe b. Rabi'a, Cübeyr b. Mut'im, Nadr b. Hâris, Umeyye b. Halef, Hâkim b. Hizam gibi Mekke ileri gelenleri katıldılar.

Toplantı son derece gizlilik içerisinde yapıldı. Toplantıda çeşitli görüşler ileri sürüldü, tartışıldı. Bir kısmı, Muhammed'i (s.a.v) bağlayıp her tarafı kapalı bir yerde ölünceye kadar hapsedelim, dedi. Bu görüş kabul görmedi.

Nihâyet Ebu Cehil: "Kureyş kabilesinin bütün kollarından birer temsilci seçelim. Bunlar aynı anda Muhammed'e (s.a.v) hücum edip öldürsünler. Kimin vurduğu belli olmasın. Böylece kanı bütün Kureyş kabilesine dağılmış olur. Haşimîler bütün Kureyş kollarına karşı çıkamıyacaklarından kan davasına kalkışamazlar, çaresiz diyete razı olurlar. Bu iş de böylece kapanmış olur." dedi. Ebu Cehil'in bu hain planı kabul edildi.

Hicret
Sözlükte bir yerden başka bir yere göç etme anlamında gelen hicret; kavram olarak Hz. Muhammed (s.a.v) ve Mekkeli Müslümanların baskılar, işkenceler ve boykotlar nedeniyle İslam'ı tebliğ etme ve yaşama imkânları kalmaması üzerine 622 yılımda Mekke'den Medine'ye Allah'ın dinini yayma ve özgürce yaşama amacıyla yaptığı göçü ifade eder.

10.2. Peygamberimizin Hicreti

Ebû Cehil'in teklif ettiği Peygamberimizi öldürme planı işlemeye başladı. Bu işi yapacak kırk kişi seçilerek toplantıya son verildi. Bir an evvel bu kırk kişinin görevlerini yerine getirmeleri istendi. Müşriklerin oluşturduğu grup geceleyin Peygamberimizin evini kuşattılar. Sabah olmasını ve Peygamberimizin evinden çıkmasını bekliyorlardı.

Vahiy meleği Cebrail suikast planını Peygamberimize haber vermişti. Peygamberimiz yatağına Hz. Ali'yi yatırmış ve kimseye görünmeden doğruca Hz. Ebubekir'in evine gitmişti.

Peygamber Efendimiz ile Hz. Ebu Bekir yol hazırlığını tamamladıktan sonra Sevr Dağı'na doğru yola çıktılar. Sevr Dağı Mekke'ye bir saat uzaklıktaydı. Kısa zamanda oraya ulaşıp bir mağarada gizlendiler. Bu sırada müşrikler hâlâ Peygamberimizin evinin önündeydiler. Bir Mekkeli onlara Hz. Muhammed'in (s.a.v) şehirden ayrıldığını söyleyince hızlıca içeri

Peygamberimiz'in Hicret güzergâhı.
O dönemdeki Mekke-Medine yolu

Peygamberimiz'in Hicreti Mekke'de Sevr Mağarası ile başlayıp, Ranuna Vadisinde kılınan ilk cuma namazına mütakip Medine'de son bulmuştur.

MEDİNE
Ranuna Vadisi
Kuba
Kızıl Deniz
Tahin Vadisi
Kudeyd Vadisi
MEKKE
Sevr Dağı

girdiler. Peygamberimizin yatağında Hz. Ali'nin yattığını gördüler ve çok şaşırdılar. Hz. Ali'nin, canını hiçe sayarak Peygamberimizin yatağına yatması bir genç için olağanüstü bir fedakarlıktı.

Peygamberimizi evde bulamayan putperestler çok öfkelendiler. Mekke'nin her tarafını aramaya başladılar. Mekke sokaklarında dolaşarak "Muhammed'i bulup getirene yüz deve vereceğiz." diye ilan ettiler. Bu bir insan için servet derecesinde büyük bir ödüldü. Bu çağrıyı duyanlar, Peygamberimizin peşine düştüler. İçlerinde iyi iz takip edenler de bulunuyordu.

Peygamberimizle Hz. Ebu Bekir mağarada beklerken Hz. Ebu Bekir endişelenmiş bunun üzerine Peygamberimiz, "*Üzülme! Allah bizimle beraberdir.*" diyerek onu sakinleştirmiştir.

BİLGİ NOTU

اِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ اِذْ اَخْرَجَهُ الَّذ۪ينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ اِذْ
هُمَا فِي الْغَارِ اِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِه۪ لَا تَحْزَنْ اِنَّ اللّٰهَ مَعَنَاۚ ... ﴿٤٠﴾

Siz peygambere yardımcı olmasanız da önemli değil. Nitekim inkârcılar onu, iki kişiden biri olarak yurdundan çıkardıklarında Allah ona yardım etmişti: Hani onlar mağaradaydılar; arkadaşına "Tasalanma! Allah bizimle beraberdir" diyordu. ...

(Tevbe suresi, 40. ayet.)

Müşrikler üç gün boyunca Peygamberimizi her yerde aradılar fakat onu bulamadılar ve tekrar Mekke'ye döndüler. Hz. Ebu Bekir'in kölesi müşriklerin döndüğünü haber verince Peygamberimiz ve sadık yol arkadaşı Hz. Ebu Bekir, Sevr Mağarası'ndan çıkıp yola devam ettiler. Peygamberimiz Yesrib yakınlarındaki Kuba köyüne gelince mola verdi. Yesrib'e çok yaklaşmışlardı.

Yesribli Müslümanlar, Peygamberimizin Mekke'den ayrıldığını duymuşlardı. Heyecan ve sabırsızlıkla onun yolunu gözlüyorlardı.

10.3. Kubâ'ya Varış

Müslümanlar uzun bekleyişlerin ardından Peygamberimizi Yesrib'e üç kilometre mesafede ki Kubâ denilen yerde karşıladılar. Bu sırada Mekke'den yola çıkan Hz. Ali de Peygamberimize Kuba' da yetişti. Peygamberimiz Hz. Ali'nin sağ salim gelmesine çok sevindi.[37]

Rahmet Peygamberi Efendimiz burada iki hafta kaldı. Peygamberimiz Kuba'da kaldığı süre içinde Müslümanlarla birlikte bir mescit yaptı. Bu ilk mescidin yapımında Peygamberimiz Müslümanlarla birlikte çalıştı.

Kuba Mescidi, Peygamberimizin cemaatle namaz kıldığı, Müslümanların topluca özgürce ibadet ettikleri ilk mescit olması yönüyle önemlidir. Bu Mescid Kur'an-ı Kerim'de "**İlk günden takva üzerine kurulan mescid (Kuba Mescidi) içinde namaza durman için daha uygundur. Onda temizlenmeyi seven erkekler vardır. Allah da temizlenenleri sever.**"[38] ayetiyle de övülmüştür.

Hz. Peygamber, içinde ilk kez cemaatle namaz kıldığı Kuba Mescidi'ni haftanın belli günlerinde ziyaret ederek burada namaz kılmayı âdet hâline getirmiştir. Peygamberimiz sonraki zamanlarda da;

قَالَ رَسُولُ اللّٰه (ص): مَنْ طَهَّرَ فِي بَيْتِهِ، ثُمَّ أَتَى مَسْجِدَ قُبَاءٍ
فَصَلَّى فِيهِ صَلَاةً، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ عُمْرَةٍ

"*Kim evinde güzel bir şekilde abdest alır, sonra Kuba Mescidi'ne gelir ve orada namaz kılarsa onun için umre sevabı vardır.*"[39] hadisiyle Kuba Mescidi'nin önemini dile getirmiş ve Müslümanları burada namaz kılmaya teşvik etmiştir.

Peygamberimiz yaklaşık iki hafta kaldığı, İslam'ın ilk mescidini yaptırdığı Kuba'dan bir cuma günü ayrıldı. Kendisini karşılamaya gelen Müslümanlarla birlikte Yesrib'e doğru giderken Ranuna Vadisi'ne geldiklerinde öğle vakti oldu.

BİLGİ NOTU

يَٓا اَيُّهَا الَّذٖينَ اٰمَنُٓوا اِذَا نُودِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَۜ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾

"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığı zaman, hemen Allah'ın zikrine (Cuma namazına) koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu, sizin için daha hayırlıdır."
(Cuma suresi, 9. ayet.)

Muhacir
Sözlükte göç eden anlamına gelen muhacir kavramı; Mekke'nin fethine kadar geçen süre içinde, dini uğruna evini barkını, malını mülkünü, ailesini ve bütün varlığını Mekke'de bırakarak Yesribe göç eden Mekkeli Müslümanları ifade eder.

Ensar
Sözlükte yardım edenler anlamına gelen ensar kavramı; Hz. Peygamber'e ve Muhacirlere kucak açan, Yesrib'in İslam yurdu olması için her türlü fedakarlığı ortaya koyan Yesribli Müslümanları ifade eder.

37. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.125.
38. Tevbe suresi, 108. ayet.
39. Tirmîzi, Sâlat, 242.

Hz. Peygamber burada cuma namazının Müslümanlara farz kılındığını söyledi ve ilk cuma namazını kıldırdı.

622 yılında hicret esnasında Yesrib yakınlarındaki Ranuna Vadisi'ndeki ilk cuma namazına yaklaşık yüz kadar Müslüman katıldı. Peygamberimiz cuma namazında peş peşe iki hutbe okudu.

Hutbesinde genel olarak Allah'a tövbe etmek, sadaka vermek, ahiret gününe hazırlık yapmak, nefsin ve kötü şeylerin şerrinden Allah'a sığınmak, Kur'an'ın emirlerine uymak, Allah'ı sevmek, Allah'a ortak koşmaktan kaçınmak gibi konulardan bahsetti.[40] Namazdan sonra Peygamberimiz kendisini karşılamaya gelenlerle birlikte sevinç gösterileri arasında Yesrib'e vardı. Ranuna Vadisi'ndeki ilk cuma namazı kılınan yer, bu gün Cuma Mescidi olarak adlandırılmaktadır.

Hicri Takvim
Hicretten on yedi yıl sonra, Hz. Ömer'in hilafeti esnasında Hz. Peygamber'in (s.a.v) hicret ettiği yılın 1 Muharrem'i olan 16 Temmuz 622 tarihi, Hicri-Kameri Takvim için "takvim başlangıcı" olarak kabul edilmiştir.

Akabe görüşmelerinde, Mekkeli Müslümanları koruyacaklarına dair söz veren Yesribli Müslümanlar sözlerini tuttu. Muhacir adı verilen Mekkeli Müslümanlar ile ensar adı verilen Yesribli Müslümanlar, Peygamberimiz tarafından kardeş ilan edildi. Mekke'den Yesrib'e dinleri ve inançları uğruna göç eden Müslümanlara muhacir adı verimiştir. Muhacirler, "**... Hicret edenlerin, memleketlerinden çıkarılanların, yolumda ezaya uğratılanların, savaşan ve öldürülenlerin günahlarını elbette örteceğim. Andolsun ki Allah katından bir nimet olarak, onları içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Nimetin güzeli Allah katındadır.**"[41] ayetiyle övülmüş ve Allah onlara ahirette büyük mükâfat vereceğini vaat edilmiştir.

Her türlü mallarını Mekke'de bırakan muhacirler, Yesribli kardeşleri sayesinde kendilerine yeniden bir hayat kurdular. Sahip oldukları imkânları, kardeşçe paylaşarak yaşamaya başladılar. Bu kardeşlik Kur'an-ı Kerim'de "**İman edip hicret edenler, Allah yolunda cihat edenlerle onlara kucak açıp yardım eden ensar var ya işte gerçek müminler bunlardır. Bunlara bir mağfiret, pek değerli bir nasip vardır.**"[42] ayetiyle bu kardeşlik örneği övülmüştür.

Kubâ Mescidinin günümüzdeki görünümü.

Peygamberimiz Müslümanlar arasında kardeşliği tesis ettikten sonra Yesrib'deki Yahudiler ve müşrik araplarla görüşerek birlikte yaşamalarını sağlayacak bir anlaşma yaptı. Böylece Yesrib'deki farklı din mensupları kendi inancını serbestçe yaşadılar ve farklı din mensuplarının bir arada yaşayabileceğinin en güzel örneğini sergilediler.

Hicretle birlikte Yesrib'de İslam'ın yayılması için iyi bir ortam oluştu. Müslüman olanların sayısı hızla arttı. Arap Yarımadası'ndaki birçok kabile İslam'a girdi birçok devlet ve topluluk da İslam'a davet edildi.

40. İbn Hişam, es-Siyretü'n-Nebeviyye, C 2, s. 163.
41. Âl-i İmran suresi, 195.ayet.
42. Enfâl suresi, 74. ayet.

Asr-ı Saadetin Mimarı Peygamber Efendimiz hicret ettikten hemen sonra namaz ibadetini yerine getirebileceği ve toplantı yapabileceği bir mescit inşa etmek istedi. Ensar ve muhacirin çalışmalarıyla mescit, kısa sürede bitirildi. Resulullah mescidin yapımında taş ve kerpiç taşıyarak bizzat çalıştı. Mescidin inşası tamamlanınca Hz. Peygamber geçici olarak yerleştiği Ebu Eyyup el Ensari'nin evinden ayrılarak Mescidin yanında aile bireyleri için yapılan odalara taşındı.[43]

KARŞILAŞTIRALIM

Müslümanların Hicret öncesi Mekke'deki yaşamları ile Hicret sonrası Yesrib'deki yaşamlarını karşılaştırınız.

Mescidin yanında birde Suffe mektebi adıyla fakir, kimsesiz ve kalacak yeri olmayan Müslümanların eğitim göreceği bir yer de yapıldı. Kimsesiz muhacirlerden oluşan suffe ehlinin tüm giderleriyle Peygamberimiz yakından ilgilendi. Yesrib'de inşa edilen bu mescit, Peygamberimizin bütün faaliyetlerini yürüttüğü bir merkez niteliğinde idi. Resulullah, ashabıyla en önemli hadiseleri orada istişare eder, elçileri orada kabul eder, Yesrib toplumuna ait bütün meseleleri orada çözüme kavuştururdu.

Hicretle birlikte Müslümanlar barınacak bir yurt bulmuş oldular. Yesrib'de, Mekkelilerin karşısına çıkabilecek bir güç hâline geldiler. Yesrib'de kendi toplum düzenini kuran Peygamberimiz, bir taraftan gelen vahiy ile Müslümanları yetiştirirken bir taraftan da İslami hükümleri uygulamaya koyuyordu. Müslümanlar hicretle toplumsal bir güce ve siyasal bir yapıya kavuştular. İslam Yesrib'de güçlendi, yayıldı ve zaman içerisinde bütün Arap Yarımadası'na hâkim oldu.

BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?

Yavuz Sultan Selim'in 1517'de Mısır'ı fethetmesiyle birlikte Memlüklü-ler'in nüfuzu altında bulunan Mekke ve Medine'nin idaresinin Osmanlı idaresine girmesi esnasında kendi adına bir hutbe okunur.

Şam Ümeyye Camii'nde imamın "Hâkimü'l-Harameyn/Mekke ve Medine'nin Hâkimi" diye Yavuz Selim'i takdim etmesi üzerine Padişah, ayağa kalkarak herkesin duyacağı bir şekilde "Bilakis, Hâdimu'l-Harameyn"; yani "o mübarek beldelerin hizmetkârıyım." demiştir.

(Zafer KOÇ, Hac İrşad Görevlileri İçin Örnek Metinler, Tarihimizde Peygamber ve Harameyn Sevgisi DİB Yayınları s.73)

43. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.135.

Hicret'ten Bize Kalan

Hz. Peygamber'in dar aile/kabile çevresinde başlayarak Mekke toplumunda sıkıntı ve eziyetlerle dolu geçen 13 yıllık tebliğ süreci, Medine'ye hicret ile yeni bir merhaleye ulaşmıştır. Bu merhale tüm dinlerin yayılış süreçleri hesaba katıldığında, tarihin kaydettiği en hızlı gelişme ve inkişaflardan birinin başlangıç noktası olacaktır. Bu anlamda Hicret'ten söz etmek Mekke'den Medine'ye göçten veya sadece bir takvimin sıfır noktasından değil, insanlık için yeni bir başlangıçtan söz etmek demektir.

Hicret, çeşitli naslarda dile getirildiği üzere, bir daralma ve sıkıntı hâlinden veya mekânından çıkarak inanç ve idealleri gerçekleştirmek amacıyla yeni imkânlar ve yerler aramaktır. Bu yönüyle Müslümanların hayatlarında Hicret, zamanın belli bir sürecinde gerçekleşmiş ve bitmiş tarihsel bir olay değildir. Hicret, idealler ve inançlarla çatışan ve onları baskı altında tutan şartları değiştirme, insanın kendisine yeni imkânlar aramasının bir sembolüdür. Öyleyse belirli şartlar dahilinde Hicret, her ferdin ahlaki görevi ve yükümlülüğüdür.

Hz. Peygamber bibirine bağlı iki temel konuyu dile getiren bir hadis ile Hicret'i, İslam ümmetinin zihinlerine ve gönüllerine yerleştirilmiştir: Birincisi, bilhassa İslam hukukçularının, hükümleri değerlendirişlerinde referans noktalarından birisi saydıkları genel bir ilkedir. Bu ilke davranışların değerini, onlara yön veren niyetlere bağlar. Bilindiği gibi Hicret, genç İslam toplumunun ilk ve en önemli toplumsal hareketiydi. Bütün toplumsal hareketlerde beklenebileceği gibi Hz. Peygamber'in öncülüğündeki Hicret'te de farklı amaçlar taşıyan insanların bulunması tabiiydi.

Hz. Peygamber bu duruma dikkat çeker ve aynı fiili yapanların niyetlerine göre farklı karşılık göreceklerini belirtir. Hadiste dile getirilen husus, sevdiği kadınla evlenmek amacıyla hicrete katılan ve Medine'ye gelen Mekkeli bir Müslümanın durumuydu. Hz. Peygamber'in bu kişi hakkındaki hükmü bütün Müslümanların davranışlarında dikkate almak zorunda oldukları evrensel bir ilke sayılmıştır. Hz. Peygamber "*Ameller niyetlere göredir. Kim Allah'a ve peygamberine hicret ederse, onun hicreti Allah'a ve peygamberinedir, kim bir kadınla evlenmek amacıyla hicret ederse onun hicreti evlenmek istediği kadınadır.*" buyurmuştur. Amel ve davranışların niyete göre olması, kişisel veya günlük amaçlarını bir davanın idealleri ve erdemleri altında gizlemek isteyenlere karşı dile getirilen en kesin ve değişmez bir hükümdür. Böyle bir hareketin neresinde bulunursa bulunsun, herkes sadece niyetine göre muamele görecektir. Başka bir ifadeyle, bir insanın amelinin değerini belirleyecek olan şey sadece ve sadece niyetidir. Bu yönüyle Hicret'ten öğrenilen en önemli düstur, sürekli niyetlerin gözetilmesidir.

Hadisin başka bir boyutu daha vardır ki ... tevbe, insanın tekrar Allah'a, yani nefsin ve arzularının darlığından ilahî âlemin genişliğine dönmesidir. Bu durumda tevbe, Hicret ile eş-anlamlı hâle gelir. Bu anlamda sufiler için Hicret, insanın her an derûnunda veya dışta yaşadığı bir fiilin adıdır. İnsan kötü davranışlardan ve çirkin ahlaktan 'hicret ederek', erdemlere ve iyi davranışlara 'döner'. Bu durumda onun hicreti, Allah'adır ve bunun karşılığında Allah da kendisine döner.

Öyleyse Hicret'ten bize kalan iki önemli ilke veya görev vardır: Birincisi sürekli niyetlerimizi kontrol ederek, 'kişisel yeri ve duruşu' tespit etmenin zorunluluğudur. Herkes sadece ve sadece kendi niyetinden ve davranışından sorumlu olduğu gibi onu kurtaracak olan da kendi niyeti ve davranışıdır. İkincisi ise Hicret'in gerçekte mekan veya zamanla irtibatının ortadan kalkmasıdır. Hicret, herkesin bütün zaman ve mekanlarda yaşayabileceği zihnî, itikadi, amelî ve ahlaki bir dönüşüm ve değişimden ibarettir.

Doç. Dr. Ekrem Demirli

*(http://www.sonpeygamber.info
Erişim tarihi: 30.05.2017)*

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A- Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Mekke Döneminde Müslümanlara neden ekonomik ve sosyal boykot uygulanmıştır? Açıklayınız.

....

....

2. Hz. Ömer'in Müslüman oluşu Müslümanları nasıl etkilemiştir? Anlatınız.

....

....

3. Akabe görüşmeleri İslam'ın yayılmasını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

....

....

4. Hicretin sosyal ve kültürel sonuçlarını açıklayınız.

....

....

5. Peygamberimizin (s.a.v) İslam toplumu oluşturma sürecinde Medine'de yaptığı ilk sosyo-ekonomik düzenlemeleri yazınız..

....

....

B- Aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Kur'an'ın İlk inen ayetleri aşağıdaki surelerden hangisinde bulunmaktadır?

A) Âlâ suresi
B) Alak suresi
C) Ahkaf suresi
D) A'raf suresi
E)Nas suresi

2. İlk Müslümanlar Mekke'de hangi evde gizli gizli buluşup İslam'ı öğreniyorlardı?

A) Hz. Ebubekir'in
B) Ebu Talib'in
C) Hz. Erkam'ın
D) Ebu Süfyan'ın
E) Hz. Hamza'nın

3. Aşağıdakilerden hangisi Mekke döneminde Peygamberimizin İslam'ı anlatmak için gittiği şehirlerden biridir?

A) Hayber
B) Yemen
C) Habeşistan
D) Tâif
E)Şam

4. İlk hicret aşağıdaki şehir/ülkelerden hangisine yapılmıştır?

A) Malezya
B) Habeşistan
C) Medine
D) Şam
E)Tâif

5. Aşağıdakilerden sahabilerden hangisi ilk müslümanlardan değildir?

A) Hz. Hatice
B) Hz. Osman
C) Hz. Ali
D) Hz. Ebubekir
E)Hz. Zeyd

C- Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(571, Yemen, Tâif, Aşere-i Mübeşşere, 610, Hüzün Yılı, Hicret Yılı, Alak, Akabe, Tâif, Ensar)

1. Peygamberimize ilk vahiy .... yılında gelmiştir..

2 Peygamberimiz Mekke dışında İslam'ı yaymak için kölesi Zeydle birlikte ....gitmiştir.

3. Peygamberimize Amcası Ebu Talib ve Hanımı Hz. Hatice'nin vefat ettiği yıla ……… denir.

4. Mekke'den hicret eden muhacirleri Medine'de ……….adı verilen Medineli Müslümanlar karşıladı.

5. Cennetle müjdelenen sahabelere…………………………………..denir.

D- Aşağıdaki bilgilerin doğrularını (D), yanlışlarını (Y) ile işaretleyiniz.

1. (...) Peygamberimize ilk vahiy Sevr mağarasında gelmiştir.

2. (...) Ebu Süfyan ve Hz.Ömer ilk Müslümanlar arasında yer alır.

3. (...) İsrâ ve Mirac olayı peygamberliğin Medine döneminde gerçekleşmiştir.

4. (...).Peygamberimiz ve Müslümanlar ilk cuma namazını Ranuna vadisinde kılmışlardı.

5. (...).Peygamberimiz annesinin vefat ettiği yıla "hüzün yılı" denir..

4. Ünite

RİSÂLETİN MEDİNE DÖNEMİ

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Ensar, muhacir, Ravza-i Mutahhara, cihad, gazve, seriyye, istişare, muâhât, nifak, ehl-i kitap, senetu'l vüfûd kavramlarını araştırınız.
- Medine Sözleşmesi'nin kimler arasında yapıldığını ve hangi maddeleri içerdiğini araştırınız.
- Çağrı Filminden Bedir ve Uhud Savaşlarının olduğu bölümleri izleyiniz.
- Veda Hutbesi'ni bulup okuyunuz ve bu hutbeden temel insan haklarıyla ilgili ilkeler çıkarınız.
- İslam'a davet mektuplarından örnekler okuyarak İslam'ı öğrenmek isteyen bir insana karşı nasıl bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğini arkadaşlarınızla tartışınız.

1. Medine'de İslam Toplumun Oluşumu

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicreti İslam'ın yayılması ve genişlemesi açısından çok önemli bir dönüm noktasıdır. Peygamberimiz Medine'ye hicretten kısa bir süre sonra toplumsal açıdan oldukça önemli bazı düzenlemeler yaptı. Artık Medine'de yeni bir sistem kuruluyordu. Müslümanların aralarında kardeşliğin ve sosyal yardımlaşmanın sağlanmasına, Müslümanlar dışındaki topluluklarla barış içinde yaşayabilmelerine imkân veren sosyal ve siyasi bazı kararlar aldı. Mescidi Nebi'nin inşa edilmesi, ensar ile muhacir arasında oluşturulan kardeşlik anlaşması, Medine Sözleşmesi, nüfus sayımı, ezanın belirlenmesi Peygamberimizin yeni sistemle ilgili yapacağı düzenlemelerden bazılarıydı.

Medine Sözleşmesi ya da vesikası içerik olarak VII. yüzyılda oluşturulmuş bir insan hakları bildirgesidir. Ayrıca birçok tarihçi ve âlim tarafından da İslam Dünyası'nın "ilk yazılı anayasa"'sı olduğu kabul edilir.

Mekke'den Medine'ye hicret eden muhacirler servetlerini, işlerini, ailelerini Mekke'de bırakmışlardı. Medine'de yaşamlarını devam ettirmek için önce barınacak yere sonra da geçinmek için işe ihtiyaçları vardı. Müslümanların lideri olan Peygamberimiz liderlik vasıfları gereği adaleti, hakkaniyeti, kardeşlik duygularını temel alarak herkesi memnun edecek bir planlama yapmak durumundaydı.

Peygamberimiz hicretten kısa bir süre sonra Enes b. Malik'in evinde Medine'deki Müslümanlar olan ensarla, Mekke'den hicret eden muhacirin aile reislerinin katıldığı bir toplantı düzenledi. Peygamberimiz bu toplantıda ensarla muhaciri birbirine kardeş yaptı. Bu hadiseye birbiriyle kardeş olmak, birini kardeş edinmek anlamında muahat[1] denildi.

Muhacir ve ensar arasında kurulan bu kardeşlik kısa zamanda neticesini verdi. Kardeşlik, Medine'nin tümüne yayıldı. Medine toplumundaki bütün Müslümanlar statüleri ne olursa olsun birbirleriyle kaynaştılar. Çok yaygın olan kabilecilik anlayışı, kan davası ve ırkçılık, bu kardeşlik sayesinde yok olmuş, İslam kardeşliğine dayanan örnek bir toplum ortaya çıkmıştı.

Muhacirler Medineli kardeşleri sayesinde Medine'de kendilerine yeniden bir hayat kurdular. Kardeşçe ve özgürce paylaşarak güven içinde yaşamaya başladılar. Yüzyıllar boyunca sürecek ve tüm Müslüman toplumlara örnek olacak İslam kardeşliğinin temellerini atmış oldular. İslam toplumları bu kardeşlik formülüyle en zor ve sıkıntılı zamanlarda birbirine tutunmayı başardı. İslam kardeşliği sınırları içerisinde kalarak her türlü mezhep, mezhep farklılığı, görüş ayrılığı ve farklı düşünceyi bir zenginlik kabul ederek bütün bölme ve ayrıştırma projelerine itibar etmedi.

1.1. Mescid-i Nebi'nin İnşası

Peygamberimiz, Medine'ye hicret ettiğinde herkesin namaz ibadetini yerine getirebileceği ve toplantı yapabileceği bir mescit inşa etmek istedi. Peygamberimizin öncülüğünde muhacir ve ensarın birlikte çalışması sonunda hızlıca mescid inşa edildi. Bu mescide "Peygamber Mescidi" anlamında "Mescid-i Nebi" adı verildi. İnsanlığa şefkat ve merhameti öğretmek için gönderilen Sevgili peygamberimiz (s.a.v) de mescidin yapımında bizzat çalıştı. Mescid-i Nebi'nin bitişiğinde Peygamberimizin

1. Hüseyin Algül, "Muahat" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 30, s.308

ailesinin kalacağı odalar yapıldı.

Hz. Peygamber'in aile fertleriyle kalabileceği bir evi bile yokken, Medine'ye ulaşır ulaşmaz ilk iş olarak bir mescit yapmaya teşebbüs etmiş olması, onun, mescidin toplum hayatındaki yerine verdiği önemi göstermektedir.

Mescid-i Nebi, İslam'ın ilk müessesesi olmuştur.[2] Müslümanlar Mescid-i Nebi'de hem özgürce ibadetlerini yerine getirmişler hem ilim öğrenmişler hem de sosyal ve siyasi işlerini görüşüp karara bağlamışlardır.

BUNLARI BİLİYOR MUSUNUZ?

Osmanlılar zamanında Mescid-i Nebi'nin tamiri esnasında çalışanlar her taşı abdestli olarak ve besmele ile yerine koyarlardı. Hatta bu esnada çekiçlerine keçe bağlayarak Sevgili Peygamberimizin makamında ses çıkarmayı saygısızlık kabul ederlerdi.

Hz. Peygamber döneminde mescitte sürdürülen eğitim-öğretim faaliyetleri çok çeşitliydi. İlim öğrenenlerden gündüz mescide gelip gece evine dönenler de vardı. Peygamberimiz namazlardan önce ve sonrada dinî konularda açıklamalarda bulunur Müslümanların sorularına cevaplar verirdi. Hz. Peygamberin Mescid-i Nebi'de sürdürdüğü eğitim-öğretim faaliyetlerinden haftanın belirli bir günleri kadınlar da yararlanırdı.[3]

Mescid-i Nebi'nin ilk hâlinin temsili çizimi.

Suffe

2. Hüseyin Atay, Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi, s. 28.
3. Akif Köten, Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadette İslam, C 4, s.381.

Mescid-i Nebi aynı zamanda çeşitli hukuki meselelerin, toplumsal sorunların görüşülüp karara bağlandığı bir mekân olarak ta kullanıldı. Ayrıca Mescid-i Nebi'nin bazı tıbbi müdahale ve tedavilerin yapıldığı bir hastane olarak da vazife gördüğü bilinmektedir. O devirde savaşlarda yaralananlar genellikle burada tedavi ediliyordu. Bunun yanında, Medine'ye gelen yabancı kabilelerin elçileri de Mescid-i Nebi'de kabul ediliyorlardı.[4] Bütün bunlar Mescid-i Nebi'nin Müslümanların hayatında önemli bir işlevinin olduğunu göstermektedir.[5]

Sevgili Peygamberimiz, mescid ve camilerin sadece namaz kılınan mekânlar olarak değil; Müslümanların hayatındaki en merkezi kurumlarından biri olarak nasıl kullanılacağını uygulamalarıyla hepimize öğretmiştir. Kültürümüzde camiler vakit geçirilen yerler değil vaktimizi değerli kıldığımız mekânlardır.

1.2 Ashâb-ı Suffe

Suffe
Sözlükte "gölgelik" anlamına gelen suffe, Mescid-i Nebi'nin giriş kısmında Medine'de evleri ve kalabilecek yakınları olmayan sahâbîlerin barınması için yapılan mekânın adı olmuştur..

Mescid-i Nebi'nin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütülmesinde çok önemli bir rolü vardı. Evi, ailesi olmayan yetmişten fazla Müslüman, mescidin avlusunda yapılan suffede kalıyor, bütün ihtiyaçları burada karşılanıyordu. Bunlara "Ashab-ı Suffe" deniliyordu. Bunlar Peygamberimizin yanından ayrılmıyor, ona gelen ayetleri öğreniyor, konuşmalarını dinliyorlardı. Ayrıca yeni bilgiler öğrenmeye ve kendilerini geliştirmeye çalışırlardı.

Suffe'de toplanan sahabilere Kur'an-ı Kerim, yazı, ve çeşitli bilgiler öğretiliyordu. Ashab-ı Suffe, kendilerine ayrılan bölümü, dinlenme ve ders çalışma yeri olarak kullanırken sınıf olarak da mescidden yararlanıyorlardu. Hocaları başta Hz. Peygamber (s.a.v) olmak üzere Abdullah b. Mesud, Ubey b. Ka'b, Muaz b. Cebel, ve Ebu'd-Derdâ gibi ilim sahibi sahabelerden oluşuyordu.

Bunun dışında Medine'ye gelip orada bir tanıdığı bulunmayanlar ve Medine'ye gelen heyetler de genellikle Ashab-ı Suffe ile birlikte ağırlanıyordu.

Peygamberimiz İslam'ın doğru bir şekilde öğrenilmesi için eğitim çalışmalarına özel bir önem veriyor, Ashab-ı Suffe eğitimini büyük bir titizlikle yakından takip ediyordu. Ashab-ı Suffenin nâzil olan ayetleri ve Peygamberimizin hadislerini ezberleme hususunda ön sıralarda yer alıyordu. Muhacirler ticaretle, Ensar ise bahçelerinde ziraatle uğraşırken Ashab-ı Suffe olabildiğince Hz. Peygamber'in yanından ayrılmıyor sürekli bilgilerini artırıyordu.

Geçimlerini sağlayabilecekleri bir işleri olmayan Ashab-ı Suffe gençleri günlük küçük işler yaparak geçimlerini sağlardı. Ama onların geçimiyle bizzat ilgilenen Rahmet ve Şefkat Peygamberi, akşam olunca karınlarını doyurmak için onları birer ikişer ashaba taksim eder, kalanları da kendi evine götürürdü. Sevgili Peygamberimiz kendisine getirilen sadakaların tamamını Suffe ehline gönderir, hediyeleri ise onlarla paylaşırdı.[6]

4. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.137.
5. Buhari, Salât, 57., Ebu Davud, Tahâre, 79., İbn Mâce, Rü'ya, 10.
6. Mustafa Baktır, "Suffe", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 37, s. 469-470.

Ashab-ı Suffe arasında Ebu Zerr el-Gıfârî, Huzeyfe, Ammar, Habbâb, Ebu Hüreyre, Selmân-ı Fârisî, Suheybi'r-Rûmî, Ukbe b. Âmir, Ükkâşe, Abdullah b. Mesud, Berâ b. Mâlik gibi önemli sahabilerin isimleri sayılabilir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v) Asha-ı Suffe de yetişen bu değerli insanları, bilgi ve kabiliyetlerine göre çeşitli hizmetlerde görevlendriyordu. Örneğin yeni Müslüman olan kabilelere Kur'an ve diğer dînî bilgileri öğretmek, onları eğitmek için Ashab-I Suffeden öğretmenler görevlendiriyordu. Ayrıca Ashab-ı Suffe öğrencileri arasında yabancı dil öğrenenler de vardı. Bunlar arasında, Medine dışındaki yerlere İslam' tebliğ etmek ve yeni Müslüman olan topluluklara dini öğretmek öğretmek için gönderilmek üzere hazırlanıyordu..

YORUMLAYALIM

Ashabı Suffe örneği üzerinden hareketle İslamın yayılması için yabancı dil öğrenmenin önemini tartışınız.

1.3. Muhacir-Ensar Kardeşliği

İslam için her şeylerini geride bırakıp Medine'ye hicret etmiş bulunan muhacirlere, Medineli ensar muhabbet ve samimiyetle kucaklarını açmışlardı. Muhacirler, Medine'nin havasına, âdetlerine ve çalışma şartlarına alışkın değillerdi. Mekke'den gelirken de beraberlerinde hiçbir şey getirememişlerdi. Bu sebeple, muhacirlerin ensarla kardeşlik bağlarının güçlendirilmesi ve onların Medine'nin hayat şartlarına alıştırmaları gerekiyordu.

Peygamberimizin hicretten kısa bir süre sonra yaptığı kardeşlik anlaşması sayesinde, kırk beşi muhacirlerden, kırk beşi ensardan olmak üzere doksan Müslüman kardeş ilan edildi. Muhacirlerin mağduriyeti giderildi.

Yapılan kardeşlik anlaşmasına göre, ensar Medine'deki fazla arazilerini muhacirin yerleşmesi için bağışlayacaktı. Böylelikle Medine'deki sahipsiz arazilere ve ensarın bağışladığı yerlere muhacir yerleşecekti.[7] Medineli biri vefat edince, muhacir kardeşi akrabalarıyla birlikte ona vâris olabilecekti. Bu iman ve din kardeşliği sayesinde, muhacirlerin geçinme ve barınma sorunları da çözülmüş olacaktı. Ensar anlaşmadan kısa süre sonra muhacire yardımcı olmaya başladı. Ensardan her biri âdeta muhacirlere yardımcı olma için birbiriyle yarışıyordu.

BİLGİ NOTU

Peygamberimiz ensarla muhaciri birbirlerine kardeş yaptığı bir sırada Hz. Ali çıkageldi. Gözyaşları arasında, "Ya Resulallah! Sen sahabeleri birbirine kardeş yaptın; benimle hiç kimse arasında kardeşlik kurmadın." dedi. Peygamber Efendimiz: "Ya Ali! Sen dünyada ve ahirette benim kardeşimsin!" buyurarak gözyaşlarını sildi.

(Tirmizi, Sünen, C 5, s.300)

7. Belazurî, Ensabü'l Eşraf, C 1, s. 270.

Ensarın, muhacir kardeşlerine gösterdikleri bu örnek misafirperverlik, cömertlik ve fedakârlık "**Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine hicret edip gelenleri severler; onlara verilenler karşısında içlerinde bir çekememezlik hissetmezler; kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerinden önde tutarlar. Nefsinin tamahkârlığından korunabilmiş kimseler, işte onlar saadete erenlerdir.**"[8] ayetiyle Kur'an'da övülmüştür.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.v) kardeşlik anlaşmasını yaparken, rastgele iki Müslümanı bir araya getirmemişti. Peygamberimiz Müslümanları iyice tanıdıktan, durumlarını inceledikten ve kardeş yapılacak her bir ailenin ortak özeliklerini belirledikten sonra muhacir ile ensarı [9] birbirine kardeş yapmıştı. Mesela, Selmân-ı Fârisî ile Ebu'd-Derdâ, Ammar ile Huzeyfe, Mus'ab ile Ebu Eyyûb Hazretleri arasında mizaç, zevk, hissiyat itibarıyla tam bir ahenk vardı.[10]

Yapılan kardeşlik anlaşmasına göre ensardan maddi imkânları iyi olan ailelerden her biri, muhacirlerden bir aileyi yanına alacaktı. Mallarını onlarla paylaşacak, beraber çalışıp beraber kazanacak, onların Medine toplumuna ve hayat şartlarına alışmalarını sağlayacaktı. Toplantıdaki herkes bu şartları kabul etti.[11]

Kurulan bu kardeşlik köprüsü, hiçbir milletin tarihinde rastlanmayacak eşsiz bir şeref tablosu olmuştur. Bu kardeşlik neticesinde meydana gelen dayanışma, yardımlaşma ve hayırseverlik Müslümanların güçlenmesinde, Medine İslam toplumunun ve devletinin sağlam temeller üzerine bina edilmesinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Çeyrek asır gibi kısa bir sürede İslam'ın yarımadanın tamamına hatta farklı kıtalara bölgelere yayılması, bu din kardeşliğinin eseridir denilebilir.[12]

YORUMLAYALIM

İslam Dünyasındaki mazlum ve mağdur Müslüman toplumlarla ilişkilerimizi Ensar-Muhacir kardeşliği çerçevesinde değerlendiriniz.

1.4. Medine Sözleşmesi

Hicretten sonra Medine toplumu; Müslümanlar, Yahudiler ve Medineli müşriklerden oluşuyordu. Medine'de bu farklı etnik kimliklerin birbirleriyle barış ve güven içinde yaşaması gerekiyordu. Medine'de Yahudilere komşu olan Evs ve Hazrec kabileleri şehrin hâkimiyetini ele geçirmişlerdi. Ancak aralarında kabile çatışmaları vardı. Bu çatışmaların temelinde kabilecilik anlayışı yatıyordu.

---

8. Haşr suresi, 9. ayet.
9. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.141.
10. Tecridi Sarih Tercümesi, C 7, s.76.
11. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, s. 181.
12. Tecridi Sarih Tercümesi, a.g.e. s.77.

Medine'de ileri gelen Yahudi kabileleri ise Benî Kurayza, Benî Nadîr ve Benî Kaynuka idi. Yahudiler hem mâli bakımdan hem de sayıca önemli bir güç durumundaydı. Hz. Peygamber, Yahudilerle Müslümanların karşılıklı güven ve barış ortamında yaşamasını istiyordu. Bu amaçla ensarla muhacir arasındaki kardeşliği sağladıktan sonra Medine'deki diğer toplulukların barış içinde yaşama şartlarını belirlemek için peygamberimiz bir toplantı yaptı. Farklı kabile ve inanç temsilcilerini, Medine'de birbiriyle ve yabancılarla ilişkilerini, idari ve hukuki yapılarını, inanç hürriyetini, her topluluğun hak ve sorumluluğunu belli esaslara bağlayan bir metin üzerinde uzlaşmaya ikna etti.

Medine Sözleşmesi'nin bazı önemli maddeleri şunlardır:

1. Bu yazı Peygamber Muhammed (s.a.v.) tarafından Kureyşli ve Medineli Müslümanlar, bunlara tâbi olanlara sonradan iltihak edenler ve onlarla beraber cihat edenler içindir.

2. Hiçbir mümin diğer müminin mevlası (kendi ile akdi kardeşlik ilişkisi kurulan kimse) ile onun aleyhine olacak bir anlaşma yapmayacaktır.

3. Yahudiler kendi dinlerinde serbest kalacaklar. Müslümanlarla Yahudiler, barış içinde yaşayacaklar.

4. Hiçbir müşrik, bir Kureyşlinin malını ve canını himayesi altına alamaz ve hiçbir mü'mine bu hususta engel olamaz.

5. Himaye verme hakkına sahip olanların dışında hiç kimse himaye veremez.

6. Müslümanlar ve Yahudiler arasında Medine'ye saldıracaklara karşı yardımlaşma yapılacaktır.

Medine Sözleşmesi farklı din mensuplarının bir arada barış içinde birilerinin hakkını gözeterek yaşamasına imkân vermesi ve hukuk alanda ilk yazılı sözleşme örneklerinden biri olması yönüyle çok önemlidir.

Medine Sözleşmesi farklı inançlardan ve topluluklardan oluşan çok hukuklu bir sistem özelliği taşımaktadır. Bu sözleşme, Medinelilerin toplumla bağını tanımlamakta ve toplumdaki sınırlarını belirlemektedir. Hz. Peygamber (s.a.v) Yahudilerin dini yaşamlarına ve mallarına da dokunulmayacağına dair ensar ve muhacirden söz almış ve Yahudilerin hak ve sorumluluklarını göstermiştir.[13]

13. İbni Hişam, Siretü'n Nebi, C 2, s.110.

Sözleşmede, Müslümanların varlığı diğer topluluklar ve inançlar tarafından da tanınmıştır. Böylece Medine'deki Müslümanlar, dinî, siyasi ve sosyal açıdan bir güç hâline gelmiş oldular. Bu sözleşmenin ardından Medineli Müslüman olmayan topluluklar, Mekkeli müşriklerle anlaşmalarını bozarak Müslümanlarla anlaşma yapmaya başladılar.[14]

Böylece Peygamberimiz Medine sözleşmesi'yle Medine'de Müslümanların barış ve güven içinde yaşamalarını sağlamış oldu.

1.5. Namaza Davet: Ezan

Mümin erkeklere (Resulüm!) Mümin erkeklere, gözlerini (harama) dikmemelerini, ırzlarını da korumalarını söyle. Çünkü bu, kendileri için daha temiz bir davranıştır. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarından haberdardır.

(Nur suresi, 30. ayet.)

Mümin kadınlara
Mümin kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, zinetlerini teşhir etmesinler. Baş örtülerini, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler.

(Nur suresi, 31. ayet.)

Müslümanlar Medine'ye hicret ettikten sonra burada ensar ve muhacirle birlikte bir İslam toplumu meydana geldi. Bu dönemde ibadetler konusunda bazı gelişmeler oldu. Bunların başlıcaları: Ezanın belirlenmesi, kıblenin değişikliği, orucun, zekatın ve tesettürün farz kılınmasıdır.

Müslümanlar Mekke'de iken ibadetlerini gizlice yapıyor, namazlarını kimsenin göremeyeceği yerlerde kılıyorlardı. Dolayısıyla orada namaza açıktan davet etmek gibi bir imkân yoktu. Ancak Medine'de şartlar değişmişti. Artık müşriklerin zulüm ve baskıları çok gerilerde kalmıştı. Müslümanlar namazlarını rahatlıkla kılıyorlardı. Fakat, namaz vakitlerinde herkesi bir araya toplayacak bir davet şekli henüz tespit edilmemişti. Müslümanlar namaz vakti yaklaşınca mescide geliyor, vakit girincede namazlarını kılıyorlardı.

Peygamberimiz hicretten bir süre sonra ashabını toplayarak namaza nasıl davet edileceğiyle ilgili onlarla istişare etti. Bazı sahabeler namaz vakitlerinde, Hristiyanlarda olduğu gibi çan çalınmasını, diğer bir kısmı Yahudiler gibi boru üflenmesini, bir kısmı da Mecusilerinki gibi namaz vakitlerinde ateş yakılıp yüksek bir yere götürülmesini teklif etti. Çeşitli görüşlerin ileri sürüldüğü istişare sonucunda kesin bir karara varılamadı.

Peygamber Efendimiz de yapılan bu teklifleri başka dinlerin uygulamalarına benzediği için uygun bulmadı. O sırada Hz. Ömer söz aldı:"Ya Resulallah! Halkı namaza çağırmak için neden bir insan görevlendirilmesin?" diye sordu. Peygamberimiz o anda Hz. Ömer'in teklifini uygun gördü ve Bilal-i Habeşi'ye "Kalk ya Bilal, namaz için seslen." dedi. Medine sokaklarında, "es-salah, es-salah diye seslenerek Müslümanları namaza çağırmaya başladı.

BİLGİ NOTU

Bilal-i Habeşi Peygamberimizin vefatından sonra Şam'da kaldı. Bir ara Medine'yi ziyarete gitmişti. Sevgili Peygamberimizin torunu Hz. Hüseyin'in ricasıyla o yanık sesiyle sabah ezanını okudu. Bilal'in sesini duyan Medineliler; Peygamberimiz sanki aralarındaymış gibi heyecanlı dakikalar yaşamışlar, eski günleri anarak gözyaşlarını tutamamışlardı.

(Osman Keskioğlu, Siyer-i Nebi, s. 77)

14. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.145.

Aradan çok zaman geçmeden ensardan Abdullah b. Zeyd ezan ile ilgili bir rüya gördü. Rüyasını Peygamberimize anlattığı zaman o da rüyasının hak olduğunu söyledi. Zeyd'e rüyasında gördüklerini güzel ve gür sesli Bilal'e öğretmesini istedi. Bilal-i Habeşi, Medine'nin yüksek bir yerine çıkarak ezanı okumaya başladı. Bilal'in okuduğu ezanı evinde duyan Hz. Ömer koşarak Peygamberimize geldi ve aynı rüyayı kendisinin gördüğünü söyledi.[15] İlerleyen günlerde Mescid-i Nebi'nin arka tarafına ezan okumak için özel bir yer yapıldı.

1.6. Medine Pazarının Kurulması

Medine'deki alışveriş merkezi genellikle müşriklerin ve Yahudilerin elindeydi. Müşrik ve Yahudi tüccarlar da faaliyetlerini ya kendi dinlerine ya da cahiliye âdetlerine göre yürütüyorlardı. İslam'ın yasakladığı işlemlerin yapıldığı bu ortamlarda müslümanların kendi pazar hükümlerini uygulaması ve karşılıklı güven ortamını sağlaması mümkün değildi.

İslamî esasların uygulandığı bir pazar kurmak isteyen Hz. Peygamber (s.a.v), Nebît ve Benî Kaynuka pazarı gibi yerleri dolaşmış ve bunların müslümanlara uygun olmadığını belirtmiştir. Benî Kaynuka pazarının yakınındaki Baki ez-Zübeyr'de bir çadır kurup burayı pazar yeri olarak seçen Resulullah'ın teşebbüsünü yahudilerin ileri gelenlerinden Kâ' b b. Eşref çadırın iplerini kesmek suretiyle sabote etmiş, bunun üzerine Hz. Peygamber Benî Sâide bölgesindeki bir alanı tahsis etmiştir.

Bu pazar Mescid-i Nebi'nin yakınında Buthân vadisinde, Medine'nin giriş çıkış yolları üzerinde ve şehrin tamamına hizmet verebilecek bir konumda bulunuyordu. Böylece Allah'ın resulü Müslümanlara has olarak bir alışveriş merkezi kurdu. Bu alışveriş merkezine, Medine Çarşısı denildi. Müslümanlar artık buradan alışveriş yapıyorlardı. Artık kimse Müslümanlara ticari bir ambargo uygulayamayacaktı. Resulullah yeni pazar için bazı kurallar koymuştu: Pazar vergisi alınmayacak ve sabit yerler edinilmeyecekti. Müslümanların kendilerine özgü bir ticaret merkezleri olmuştu.

YORUMLAYALIM

Peygamberimizin Medine'de pazar kurdurmasının Müslümanların ekonomik bağımsızlığına ve İslam toplumunun güçlenmesine katkılarını yorumlayınız.

1.7. Kıblenin Değişmesi

Peygamberimiz ve Müslümanlar Mekke döneminde namazlarını kılarken Kudüs'e doğru dönerek kılıyorlardı. Hicretten sonra Müslümanlar Mescid-i Aksa'ya doğru namaz kılmaya devam ettiler. Kuba Mescidi ve Mescid-i Nebi'nin kıbleleri Kudüs'teki Mescidi Aksa'ya göre yapılmıştı. Bu durum, hicretin on yedinci ayına kadar böyle devam etti.

Müslümanların Kudüs'e doğru yönelerek namaz kılması Hristiyan ve Yahudilerin kendilerine bir pay çıkararak üstünlük iddia etmelerine sebep oldu. Çünkü Kudüs onların da kıblesiydi.

Günümüzde kıble yönü bulmada kullanılan bir pusula örneği.

15. Buhari, Ezan, 1-19

Peygamberimizin gönlünden Kâbe'ye doğru dönerek namaz kılmak geçiyordu. Receb ayı ortalarında bir pazartesi günü Peygamberimiz öğle namazını kıldırırken Allah:

قَدْ نَرٰى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِى السَّمَٓاءِۚ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضٰيهَاۖ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِۜ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ... ﴿١٤٤﴾

Mescid-i Kıbleteyn
Kıblenin Mescid-i Aksâ'dan Kâbe'ye çevrilmesi sırasında Hz. Peygamber'in içinde namaz kıldırmakta olduğu camimin günümüzdeki görünümü.

"**(Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz. İşte şimdi, seni memnun olacağın bir kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzlerinizi o tarafa çevirin...**"[16] ayetiyle kıble değişikliğini bildirdi. Bu esnada ikinci rekâtın sonuna gelmiş olan Peygamberimiz, hemen yönünü Kâbe'ye doğru çevirdi. Cemaat de saflarıyla beraber döndüler. Hep birlikte yeni kıbleye yöneldiler. Böylece namazın diğer iki rekâtı, Kâbe'ye doğru dönerek kılındı. Kıble değişikliğini fırsat bilen Yahudiler ve münafıklar "Muhammed dininde tereddüt edip kâh doğuya kâh batıya dönüyor." gibi bazı dedikodular ortaya attılar. Bunun üzerine Allah, "**İnsanların beyinsizleri: Yöneldikleri kıbleden onları çeviren nedir? diyecekler; de ki: "Doğu ve batı Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola eriştirir**".[17] ayetiyle tartışmaları bitirip fitnenin yayılmasını engelledi.

2. Seriyye ve Gazveler

Asker sayısı ne olursa olsun, savaş için yahut başka bir maksatla Hz. Peygamber'in bizzat katıldığı bütün askeri seferlere **gazve** denilir.

Peygamberimizin katılmadığı, bir sahabenin komutasında gönderdiği askerî birliklere **seriyye** adı verilir.

Medine'de Müslümanlar toplumsal kaynaşma ile barış ve güven ortamı içinde dinlerini özgürce yaşamaya başladıktan sonra müşriklerin Müslümanları takipleri sıklaştı. Mekkeli müşrikler Müslümanları Medine'de yok etmek için askeri hazırlıklar yapmaya başladılar.

Müslümanların Medine'ye gittiklerinde büyük bir güç olmasından korkan müşrikler, Peygamberimizin Medine'de yeni bir yönetim sistemi kurarak, toplumsal hayatla ilgili düzenlemeler yapmasından sonra Hz. Peygamberi korudukları için Medineli ensarı tehdit ettiler. Bundan sonuç alamayınca Medine'deki münafıklarla irtibata geçerek onları Müslümanlara karşı kışkırttılar. Buna karşılık Müslümanlar da küçük savaşçı birlikler oluşturarak Kureyşli müşrikleri, ticaret yolları üzerinde sıkıştırmaya karar verdiler. Bu şekilde onların düşmanlıklarına karşılık verilmiş olacaktı. Bu amaçla Medinede ilk nüfus sayımını yaptırdı.

16. Bakara suresi, 144.ayet.
17. Bakara suresi, 142.ayet.

Peygamberimiz nüfus sayımıyla, Mekkeli müşriklerin saldırılarına karşı savunma gücü oluşturmak için Müslümanların sayısını tespit etmek istedi. Peygamberimiz "Bana Müslüman olduklarını söyleyenlerin isimlerini yazınız," buyurmuştu. Sayım sonunda Medine'de 10 bin kişinin yaşadığı; bunun 1500'nün Müslüman olduğu, 4000'nin Yahudi ve 4.500'nün de müşrik Arap olduğu tespit edildi. 1500 Müslümanın 600–700 arasındaki kısmı erkeklerden oluşmaktaydı. Erkekler içerisinde ise 500 kişi savaşabilecek durumdaydı.[18]

Peygamberimiz nüfus saymını yapırdıktan sonra, Müslümanların hem kendilerini korumak hem de Allah yolunda cihat edip savaşmak için hazırlıklı olduklarını göstermek istiyordu. Bu maksatla çeşitli stratejik noktalara seriyye ve gazveler düzenlenmesini istedi.

Hz. Peygamber'in emir ve kumandasında yirmi yedi gazve gerçekleşmiştir. Seriyyelerin sayısı ise otuz beş ile altmış arasında değişmektedir.

Gazvelerden sadece dokuzunda savaş meydana gelmiş, diğerleri askeri sefer şeklinde gelişmiştir.[19]

Birer ay arayla meydana gelen ilk üç seriyyenin birincisi, hicretin 1. yılı Ramazan ayında 623 yılında Hz. Hamza'nın kumandasında yapılan Sîfülbahr seferidir. İkincisi, yine aynı yılın şevval ayında Ubeyde b. Hâris'in komutasındaki bir süvarî birliği tarafından gerçekleştirilen Râbiğ seferidir. Üçüncüsü, ise zilkade ayında Sa'd b. Ebu Vakkâs başkanlığında düzenlenen Harrâr seferidir.

2.1. Savaşa İzin Verilmesi

Müslümanlar, Medine'ye hicret ettikten sonra defalarca müşriklerle savaşmak istemişlerdi. Şefkat ve Merhamet Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v) her keresinde "Henüz savaş izni verilmedi, sabredin Allah'ın yardımı yakındır, biz bununla emrolunmadık." diyerek savaş taleplerini reddetmişti.

Mekkeli müşrikler, Medine'de Müslümanların kuvvetlenmelerinden endişe ediyorlardı. Medine'ye saldırıp Müslümanları yok etmek için hazırlık yapıyorlardı.

Hicretten sonra Müslümanlar, giderek güçlenip müşriklere karşı koyabilecek duruma gelmişlerdi. Üstelik sabır yolu ile barışı sürdürmek artık mümkün değildi. Bundan dolayı Hicretin ikinci yılı başlarında Safer ayında;

"**Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimselerin karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette kadirdir.**"[20] âyeti ve "**Sizinle savaşanlara karşı, Allah yolunda siz de savaşın. Aşırı gitmeyin; doğrusu Allah aşırı gidenleri sevmez**"[21] ayetinin nazil olmasıyla Müslümanlara, kendilerini savunmak üzere savaş izni verildi.

18. M.Tayyip Okiç, İslamda İlk Nüfus Sayımı, A.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi, C 7, s.11-13.
19. İbni Hişam, Siretü'n Nebeviyye, C 2, s.608-609
20. Hac suresi, 39.ayet.
21. Bakara Sûresi, 190.ayet

Cihad

Kelime anlamı, "güç ve gayret sarf etmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak" anlamına gelen cihad; kavram olarak "dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslam'ı tebliğ, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek" gibi genel ve kapsamlı anlamının yanında fıkıhta "daha çok Müslüman olmayanlarla savaş", tasavvufta ise nefs-i emmâreyi yenme çabası için kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de cihad kavramı ile bazı ayetlerde "doğrudan savaş (kıtal-mukatele)" kastedilir; bazı ayetlerde ise "Allah'ın rızasına uygun bir şekilde yaşama çabası" kastedilir.

(Ahmet Özel , "Cihad", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 7, s. 527.)

2.2. İlk Seriyye ve Gazveler

Müşriklerin, Müslümanlara yaptıkları haksızlıklara karşı savunma amaçlı savaş izni verilmesiyle birlikte ilk seriyye Hz. Hamza'nın kumandanlığında yapılmıştır. Hz. Hamza'nın seriyyesinden sonra Ubeyde b. Haris komutasında gerçekleştirilen Rabiğ Seriyyesi, Sa'd b. Ebi Vakkas komutasında düzenlenen Harrar Seriyyesi, Abdullah b. Cahş komutasında gönderilen Batn-ı Nahle Seriyyesi, Bedir Savaşı'na kadar ki sürede yapılan seriyyelerdir. Bu seriyyelerin hiçbirinde kan dökülmek istenmemiştir. Ancak Abdullah b. Cahş komutasında yapılan Batn-ı Nahle seriyyesinde ilk defa Allah yolunda düşman öldürülmüş, esir ve ganimet alınmıştır.

Gazvelerden bazıları ise Ebva, Buvat, Bedir, Benî Kaynuka, Gatafan, Uhut, Benî Müstalik, Hendek, Huneyn, Hayber, Tâif, Tebük savaşlarıdır.

Gazvelerden ilki olan Ebva Gazvesi 622 yılı Safer ayında yapıldı. Sevgili Peygamberimiz Mekke - Suriye ticaret yolunu kontrol altına almak için bu güzergahtan geçen müşrik Kureyş kervanlarınının karşısına çıkarak Mekke Şehir Devletini ekonomik anlamda zor durumda bırakmak istiyordu. Bu sebeple Peygamber Efendimiz (s.a.v) kendisinin komuta ettiği ilk Gazve olan Ebva gazvesini tertipledi.

Sevgili Peygamberimiz annesini kaybettiği yer olan Ebvaya hareket ederken Medine'de yerine Sa'd b. Ubade'yi vekil bıraktı. Gazve, Kureyşe ait bir kervanın hedefine ulaşmasına engel olmak için düzenlenmişti. Muhacirerden oluşan 70 kişilik bir grupla Medine'den Ebva'ya kadar ilerleyen Peygamber Efendimiz Kureşlilerle karşılaşmadığı için savaş da olmamıştı. Gazve yolu üzerinde bulunan Benî Demra kabilesi ile münasebet kurularak karşılıklı saldırmazlık anlaşması imzalandı.[22]

İkinci gazve olan Buvat ise Mekke Suriye yolu üzerinde Medine'ye yaklaşık 80 km mesafedeki Buvat mevkiinde gerçekleşmişti. Peygamber Efendimiz, Umeyye b. Halef'in emrindeki 100 askerle birlikte korunan yaklaşık 2500 deveden oluşan büyük bir Mekke kervanının Buvat'tan geçeceğini haber aldı. Yerine Sa'd b. Muaz'ı vekil bırakarak 200 kişilik bir kuvvetle 623 yılı Rebiulevvel ayında Buvat'a geldi. Kervan bölgeden daha önceden geçtiği için Müslümanlar Müşriklerle karşılaşmadan Medine'ye döndüler.

2.3. Bedir Savaşı

Müslümanların seriyyeleri ve gazvelerinden ticaret kervanlarının tehlikeye girdiğini gören Kureyşli müşriklerin endişesi arttı. Müşrikler, Müslümanlara gözdağı vermek için bazen Medine yakınlarına kadar gelerek Müslümanlara ait koyun sürülerini yağmalıyor, Müslümanları kışkırtıyorlardı. Medine'de Müslümanları ortadan kaldırmak için büyük bir savaş hazırlığı yapıyorlardı. Mekke lideri Ebu Süfyan hazırlandığı bu büyük savaşın finansmanını sağlamak için çok büyük bir kervan hazırladı. Müslümanların Mekke'de bıraktıkları mallarını yağmalayıp arazi ve evlerine el koydu. Müslümanların mallarını hazırladığı büyük kervana koyarak satmak için Şam tarafına doğru yola çıktı.

22. İbni Hişam, Siretü'n Nebeviyye, C 2, s.240-241.

Bu durumu haber alan Müslümanlar, Peygamberimize Suriye'den dönen Ebu Süfyan'ın kervanını Bedir'de durdurabileceklerini söylediler. Müslümanlar gönüllü olarak Peygamberimize katılabileceklerini belirttiler. Bunun üzerine Peygamberimiz 17 Ramazan 624 yılında yanına 300 kişilik bir askeri birlikle Mekke-Şam yolu üzerindeki Bedir'e doğru hareket etti.

BİLGİ NOTU

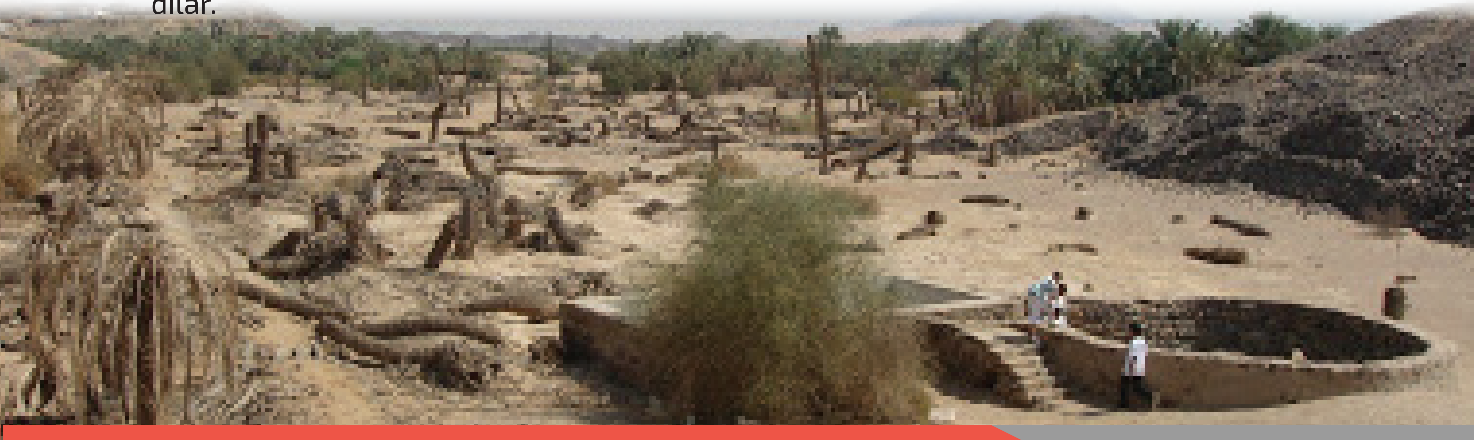
Bedir kasabası, Medine'nin 120 km. kadar güneybatısında ve Kızıl Deniz sahiline 20 km. uzaklıktadır. Bedir, Mekke'den gelip Medine'den geçerek Suriye'ye kadar uzanan yol üzerinde olup Mekke-Medine arasındaki konak yerlerinden biri idi. Bedir halkı, kasabalarına uğrayan ticaret kervanlarına verdikleri hizmetler karşılığında elde ettikleri kazançlarla geçinirlerdi. Ayrıca her yıl zilkade ayında burada kurulan bir panayır, kasaba halkına önemli gelir sağlardı. Bedir kasabasının İslam tarihinde önemli bir yeri vardı.

(Mustafa Fayda, "Bedir Gazvesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 25, s.325.)

Hz. Peygamberin yola çıktığını haber alan Ebu Süfyan, kervanın güvenliğini sağlamak için Mekke'den yardım istedi. Mekkeli müşrikler, kervanı kurtarmak için hemen harekete geçtiler. Hazırlanan Mekke ordusu, Müslümanlarla karşılaşmak için yola çıktı. Ebu Cehil'in kumandasındaki müşrikler 100 atlı, 700 deve, geri kalanı yaya olmak üzere 950 kişiden oluşuyordu. Ordunun çoğu zırhlı ve ağır silahlarla donatılmıştı.

Ebu Süfyan'ın habercisi gelerek kervanın kurtulduğunu, dolayısıyla savaşa gerek kalmadığını Mekke ordusuna bildirdi. Çünkü Ebu Süfyan yolunu değiştirerek kervanıyla beraber kaçmayı başarmıştı. Mekke ordusunun ileri gelenlerinden olan Utbe ve Ebu Cehil arasında kervanlarının kurtulduğu için Müslümanlarla savaşıp savaşmama konusunda sert tartışmalar oldu. Mekke ordusu, kervanlarının kurtulmasına rağmen savaşmaya karar vererek Mekke-Şam yolu üzerinde Bedir'e kadar geldiler. Peygamberimiz ordusuyla birlikte müşriklerden önce Bedir'e gelmişti. İslam ordusu 3 atlı, 70 deve den oluşan 313 kişiydi.

Bedir kasabasında kervanların konakladığı yerde su kuyuları vardı. Hz. Peygamber askerin su ihtiyacını karşılamak için bu bölgeyi seçmişti. Müslüman askerler su ihtiyaçlarını doldurup kuyuları kapattılar. Bedire gelen müşrik ordusu Bedir kuyularının kapandığını öğrenince telaşlandılar.

Bedir Savaşı'nın yapıldığı bölge ve kuyuların günümüzdeki görünümü.

Bedir Savaşı, arap geleneklerine göre tek tek vuruşma (mübâreze) ile başlaması için Kureyşliler ortaya üç kişi çıkardı. Müminlerden de Hz. Hamza, Hz. Ali ve Hz. Ubeyde karşılık verdiler. Bu üç Müslüman karşılarındaki müşrikleri öldürdüler. Artık savaş, iyice kızışmıştı. Kureyşliler saldırıya geçti. Müslümanlar karşı koydular ve büyük bir azimle dayandılar. Sonunda zafer Müslümanların oldu.

YORUMLAYALIM

Bedir Savaşı'yla ilgili olarak "**Hatırlayın ki siz Rabb'inizden yardım istiyordunuz. O da ben peş peşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim, diyerek duanızı kabul buyurdu.**" *(Enfâl suresi, 9. ayet.)* ayetini yorumlayınız.

Bedir Savaşı'nda sonunda Ebu Cehil başta olmak üzere müşriklerin önde gelenleri öldürüldü. Bedir zaferinin Müslümanlar üzerindeki manevi etkisi büyük oldu. Bu zafer, Medine'de Hz. Peygamber'in gücünü artırdı.

Bedir zaferinde elde edilen ganimetler Medine'ye dönerken yolda savaşa katılanlar arasında eşit şekilde dağıtıldı.[23]

Bedir yenilgisi Mekkelilere çok ağır geldi. Arabistan'da Mekkeli putperestlerin itibarı sarsıldı. Bedir zaferinden sonra ele geçirilen Mekkeli esirler için fidye ödemek şartıyla salıverilme kararı çıktı. Bazı esirler fidye ödemeye güçlerinin yetmeyeceğini söyleyince her bir esir, on Müslümana okuma yazma öğretme şartıyla serbest bırakıldı.

Putperest Medineliler de Bedir zaferinden sonra İslamiyeti kabul etmeye başladılar. Bedir Savaşı'nın Müslümanların zaferiyle sonuçlanması Yahudileri rahatsız etti. Yahudiler Medine'deki konumlarının zayıflayacağı endişesine kapıldılar. Bu arada Yahudi kabilelerinden Kaynukaoğulları çarşısında, bir grup Yahudi, Müslüman bir kadına saldırdı. Hz. Peygamber onlara yaptıkları bu davranışın Medine Antlaşması'na aykırı olduğunu söyledi. Ancak onlar, bunu kabul etmediler. Bunun üzerine Kaynukaoğulları Medine Antlaşması'nı ihlal ettiklerinden dolayı Medine'den çıkarıldılar.

Bedir zaferinden sonra Mekkeli putperestler Müslümanlardan Bedir'in intikamını almak için yemin ettiler. Yeni bir savaş için hazırlık yapmaya başladılar.

2.4. Uhud Savaşı

Bedir yenilgisi Mekkeli müşrikleri derinden etkilemiş, Müslümanlara karşı öfkelerini artırmıştı. Müşrikler Bedir yenilgisinin intikamını almak ve Araplar arasında kaybolan itibarlarını yeniden kazanmak için büyük bir ordu hazırlığına giriştiler. Babası, amcası ve oğlu öldürülen Ebu Süfyan'ın karısı Hind, bu yeni savaş hazırlığında başrolü oynuyordu.

Medine'deki Yahudiler de Benî Kaynuka kabilesinin Medine'den çıka-

---

23. Vakidi, Kitabü'l Magazi, C 1, s. 103.

rılmasına kızmışlar, Hz. Peygamberden intikam almak istiyorlardı. Bu amaçla Yahudiler müşrikleri Müslümanlara karşı kışkırttılar. Yahudiler, eğer Müşrikler Medineli Müslümanlara saldırırlarsa onlara yardımcı olacaklarını bildirdiler. Yahudilerin de desteğini alan Mekkeli Müşrikler, Mekke dışındaki Arap kabilelerinin de katılımıyla 3000 kişilik bir askerî kuvvet hazırladılar. Bu kuvvette 700 zırhlı, 200 atlı süvari, 3000 deve vardı.

Sevgili Peygamberimizin Mekke'deki amcası Abbas, bir mektupla Kureyş'in savaş hazırlıklarını Peygamberimize bildirdi. Düşman büyük bir ordu hazırlamıştı ve Medine'ye doğru ilerliyordu. Bunun üzerine Allahın Son Elçisi Hz Muhammed (s.a.v) ashabıyla durum değerlendirmesi yaptı. Resulullah düşmanı şehrin dışında karşılamayıp şehri içerden savunmak görüşündeydi. Fakat özellikle Bedir Savaşı'na katılamayan ve savaşmak isteyen gençler, düşmanın dışarıda karşılanmasından yana idiler.

Sevgili Peygamberimiz ashabı ile istişare ettikten sonra düşmanla şehrin dışında savaşmak üzere yola çıktı. Medine münafıklarının lideri Abdullah b. Übeyb b. Selül, şehrin içinde kalınarak savunma savaşının yapılması fikrinin kabul edilmediğini bahane ederek 300 kişilik kuvvetini geri çekti. Gayesi savaşmak değil Müslümanları düşman karşısında güçsüz bırakmaktı. Böylece Müslüman ordusunun mevcudu 1000'den 700'e düşmüş oldu.

İslam ordusunun, düşman kuvvetine karşı koyabilmesi için Uhut Dağı ile Ayneyn Tepesi arasındaki geçidi iyi tutması gerekiyordu. Bu yüzden Peygamberimiz düşmanın dağın etrafını dolaşarak saldırıda bulunmasını önlemek için Abdullah b. Cübeyr komutasındaki elli okçuyu bu geçide yerleştirdi. Onlardan ikinci bir emre kadar buradaki yerlerini kesinlikle terk etmemelerini istedi.

İstişare
Danışma, görüş alış verişinde bulunma, danışan kimseye fikrini söyleyip onu yönlendirme anlamına gelen iştişare kelimesi, İslami literatürde yöneticiler ve özellikle devlet başkanının görev alanlarına giren işler hakkında ilgililere danışıp onların eğilimlerini göz önünde bulundurması anlamına gelmektedir.

Uhud Savaşı'nın yapıldığı bölge ve şehitliğin günümüzdeki görünümü.

Müşrikler karargâhlarını Uhud Dağı'nın Medine'ye bakan eteklerinde kurmuştu. Düşmanın düşüncesi savaşı kazandıktan sonra şehri yağmalamaktı. Bunun için Medine'nin yakınında Uhud Dağı civarı savaş sahası olarak seçilmişti. Resulullah da Uhud Dağı'na ulaştı. Müslüman ordusu arkasını dağa vererek düşmana karşı saf tuttu.

3 Şevval 625 yılında savaş teke tek vuruşmalarla başladı. Sonra iki ordunun karşılaşmasıyla savaş bütün hızıyla devam etti. Resulullah'ın almış olduğu askerî tedbirler ve uygulamış olduğu planlar sayesinde Müslümanlar savaşı üstün bir şekilde götürüyorlardı.

Rahmet Peygamberi Efendimizin amcası Hz. Hamza olmak üzere bütün Müslümanlar kahramanca çarpışıyorlardı. Müşrikler bir müddet sonra bozguna uğradı. Bununla beraber henüz kesin netice alınmış değildi.

Savaşta Müslümanların galip olduğunu gören geçitteki Müslüman okçular, Resulullah'ın kesin emrini unutarak yerlerini terk ettiler. Gaflete düşen Müslümanlar ganimet toplamaya koyulmuşlardı. Böyle bir ânı gözetlemekte olan 200 kişilik düşman süvari birliğinin komutanı Halid b. Velid az sayıdaki Müslüman okçunun kaldığı geçidi rahatça ele geçirerek İslam ordusunu arkadan kuşattı.

Bunu gören müşrikler geri döndüler ve yeniden hızlı bir saldırıya giriştiler. Böylece iki ateş arasında kalan Müslümanlar, üstünlüğü sağlamışken dünyalık telaşıyla savaş ganimeti almaya kapılmaları ve Hz. Peygamber'in emrini unutmaları yüzünden zor duruma düştüler.

Savaşın bu safhasında Peygamberimizin amcası Hz. Hamza; Mekke lideri Ebu Süfyan'ın karısı Hind'in kölesi Vahşi tarafından mızrakla vurularak şehit edildi. Resulullah'ın I. Akabe biatından sonra Medine'ye İslam'ı öğretmek için gönderdiği Mus'ab b. Umeyr de bu esnada şehit düşenler arasındaydı.

Mus'ab b. Umeyr, Peygamberimize benzediği için onu şehit eden müşrik Resulullah'ı öldürdüm diye bağırıyordu. Bu durum Müslümanların daha da dağılmasına sebep oldu. Ancak kısa bir zaman sonra Müslümanlar Resulullah'ın sağ olduğunu öğrendiler. Uhud Dağı'nın eteklerinde bulunan Resulullah'ın çevresi büyük çarpışmaya sahne oldu. Müşrikler Resulullah'ı öldürmek için hücum ettikçe Müslümanlar onun çevresinde giderek çoğalmışlar ve çetin bir savunma hattı kurmuşlardı. Müşrikler bu hattı aşamayacaklarını anlayınca geriye çekilmek durumunda kaldılar ve böylece savaş üçüncü safhada denk bir duruma geldi. Bu savaşta Resulullah 'ın dişi kırıldı, yanağı yaralandı.

YORUMLAYALIM

"Kuşların cesetlerimizi didikleyip parçalamaya başladığını görseniz bile görev yerlerinizi terk etmeyin." (İbn Hişam, Siret-i Nebi, C 2, s. 65.)

Peygamberimizin bu uyarısını Uhud Savaşı'nın akışını etkilemesi ve savaşın sonuçları açısından ve günümüzde sözünde durma erdeminin insanın hayatına kattığı değer açısından yorumlayınız.

Peygamberimiz ordusunu Uhut Dağı'nın yamacında güvenli bir yere çekti. Mekkeli müşrikler tekrar Müslümanlara saldırmaya cesaret edemediler ve Mekke'ye dönmek için yola çıktılar. Müslümanlar bu savaşta 70 şehit verdiler. Peygamberimiz şehitleri defnettikten sonra Medine'ye döndü ve ertesi gün sabahleyin Mekkeli müşrikleri takip için 70 kişilik süvari birliği ile Müşriklerin ardından yola çıktı. Hamraül Eset denilen yere kadar müşriklerin ordusunu takip ettiler ve burada birkaç gün kaldılar. Huzaa kabilesinden Mabed el-Huzâî, Resulullah'ı gördükten sonra Ebu Süfyan'a giderek Hz. Muhammed'in (s.a.v) arkadaşlarıyla birlikte savaş için geldiklerini söyledi. Ebu Süfyan yeni bir vuruşmayı göze alamadı ve Mekke'ye döndü. Bu safhada Resulullah'ın cesaretle takibi neticesinde düşman korkutulmuş ve üstünlük tekrar Müslümanlara geçmişti.

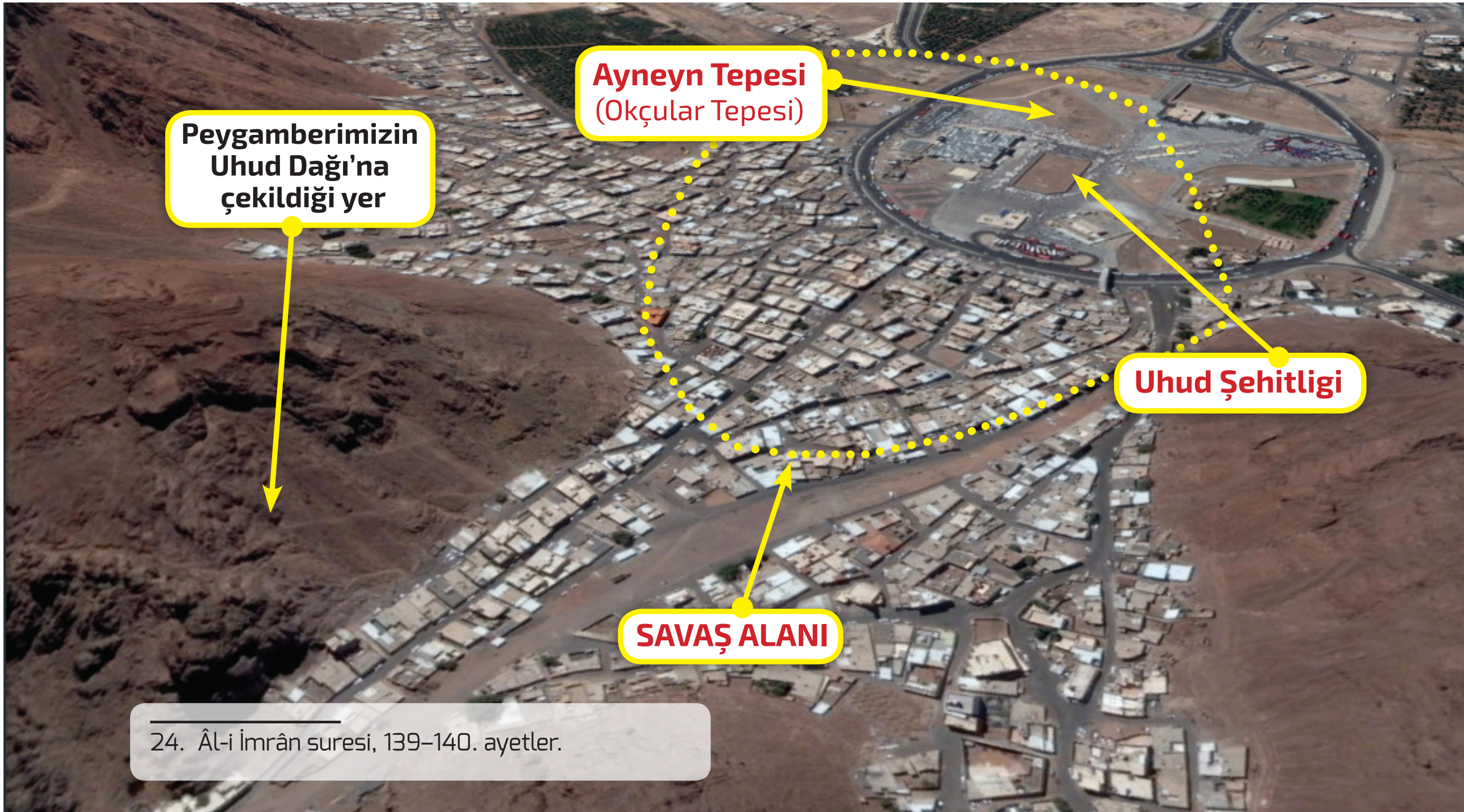
Uhud Savaşı ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur:

وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ اِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾

"Gevşemeyin, üzülmeyin, inanmışsanız, mutlaka siz en üstünsünüzdür. Eğer siz (Uhut'ta) bir yara aldıysanız, şüphesiz o topluluk da (müşrikler de Bedir'de) benzer bir yara almıştı. İşte günleri insanlar arasında böyle döndürür dururuz. Allah, sizden iman edenleri ayırt etmek, sizden şahitler edinmek için böyle yapar. Allah, zalimleri sevmez."[24]

Müslümanların Uhud Savaşı'nda zor durumda kalması Yahudilerde sevinç uyandırırken, bazı Arap kabileleri de başkaldırdılar. Başkaldıran Arap kabileleri üzerine Peygamberimiz seriyye birlikleri gönderdi.

Uhud Savaşı'nın yapıldığı bölgenin panoramik krokisi.

24. Âl-i İmrân suresi, 139–140. ayetler.

Mekkeli Müşrikler Uhud Savaşı'nda kendilerini başarılı saydılar. Ama Müslümanların güçlerini kıramamak onların moralini bozdu. Her şeye rağmen Müslümanlar Medine'deki birlik ve beraberliklerini korudular.

Uhud Savaşı'ndan sonra Medine'deki Benî Nadîr kabilesi Hz. Peygambere suikast planlamıştı. Peygamberimize vahiyle bilgi verilmesi üzerine bu tehlikeyi atlattı. Bu olay üzerine Benî Nadîr kabilesi Medine'den çıkarıldı.

2.5. Recî ve Bi'r-i Maune

Hicretin 4. yılında Adel ve Kare kabilesinden bir heyet Allahın Resulü olan Sevgili Peygamberimize gelerek kendilerinin Müslüman olduklarını belirtmişlerdir. Ardından "Ya Resulullah! İslam, kabilemiz içinde yayılmaya başladı. Ashabından bazılarını bizimle birlikte gönder de onlar bize dini iyice anlatsınlar, Kur'an okutsunlar ve İslam'ı öğretsinler" diye istekte bulunmuşlardır.

Hz. Peygamber (S.A.V) de onların isteklerini kabul etmiş ve sayıları altı ile on arasında değişen bir heyeti onlara İslamı öğretmeleri için göndermiştir. Bunlar Mekke ile Asfan arasında Huzeyl kabilesine ait bir kuyunun başına vardıklarında Rec'i denilen mevkide pusuya düşürüldüler ve ihanete uğradılar. Müslümanlar kendilerinden oldukça kalabalık olan insanlara karşılık vermedi ve hepsi şehit oldu.[25]

Hz. Peygamber (s.a.v) bu olaydan iki yıl sonra Lihyanoğullan'nı cezalandırmak için bir sefer düzenledi. Benî Lihyan Gazvesi adı verilen bu seferi önceden haber alan kabile mensupları dağlara çekildiler. Onların topraklarında iki gün kalan Resul-i Ekrem Medine'ye döndü.

Yine aynı yılda Amir b. Sa'saa kabilesi reisi Ebu Berâ Amir b. Malik Peygamberimizi ziyaret etmiş, İslam hakkında bilgiler edinmişti. Müslüman olmamasına rağmen Resulullah Efendimizden kabilesine İslam'ı anlatacak bazı kimseleri göndermesini istemişti. Resulullah Efendimiz Rec'i olayından çekindiği için bu sefer daha dikkatli davranarak gönderilecek davetçilerin hayatlarından endişelendiği için Ebu Berâ'dan bu yöndeki endişesini gidermesini istemişti.

Yetmiş civarında sahabenin katledildiği Bi'ri Maûne denilen bölge.

25. İbn Sa'd, Kitabü't-Tabakat, C 2, s. 55.

Ebu Berâ, bunun üzerine onlara güvenliklerini garanti etti. Ebu Berâ'nın kabilesinin içindeki nüfuzuna güvendiği için Hz. Peygamber, sayıları kırk ile yetmiş arasında olduğu belirtilen, çoğu Ensar'dan olan ve Kur'ân'ı iyi bilen, ashab-ı suffe halkından davetçiler gönderdi. Bunlar, Benû Âmir sınırları içerisinde Bi'ri Maûne denilen yere vardıklarında yine bir ihanete uğradılar ve İslamı öğretmek için gönderilen Müslümanların hepsi şehit düştü. [26]

Hz. Peygamber (s.a.v), aynı yılda bu iki korkunç olayın meydana gelmesinden oldukça derin üzüntü duydu. Çünkü bu insanlar masum, karşı tarafın isteği üzerine gönderilmiş savunmasız insanlardı. İşte bu yüzden Resulullah Efendimizin Bi'ri Maûne olayının olduğu günün ertesi sabah namazında birinci rekâttan sonra, ikinci rekâtın rükûundan doğrulduğu zaman şöyle beddua ettiği belirtilmektedir:

"*Ey Allah'ım! Mudar kabilelerini şiddetle yok et! Ey Allah'ım! Onların yıllarını, Yusuf Peygamber'in kıtlık yılları gibi çetin yap, dünyayı başlarına dar getir! Ey Allah'ım! Lıhyan oğullarını, Adel, Kare, Zi'b, Rı'l, Zekvan ve Usayya kabilelerini sana havale ediyorum! Çünkü onlar, Allah'a ve Resulüne asi oldular. Allah'ım! Lihyan, Adel ve Kare kabilelerini sana havale ediyorum.*"[27]

Allah'ın Resulü o kadar üzülmüştü ki bu duaya beş vakit namazlarında bir ay devam etti. Arkasında bulunan cemaat de "âmin" dedi. Çünkü savaş maksadıyla değil, tamamen İslamı anlatmak maksadıyla gönderilen seçkin ve kalabalık bir irşat heyetin, hem de kendileri için can güvenliği verildiği hâlde Araplar arasında son derece önemli kabul edilen geleneklere aykırı olarak savunmasız bir şekilde öldürülmesi, Hz. Peygamber'i derinden sarmıştı.

2.6. Hendek Savaşı

Medine'den çıkarılan ve Hayber şehrine sığınan Benî Nadîr Yahudilerinden bir kısmı, İslam karşıtı kabile ve topluluklarla işbirliği yapmaya başladılar. İslam'ın güçlenmesini önlemek için, İslam aleyhinde sürekli propaganda yapıyorlardı. Hayber'e yerleşen Benî Nadîr Yahudilerinden yirmi kişilik bir grup Mekke'ye giderek müşrikleri Müslümanlara karşı kışkırttılar. Kureyş'e, Müslümanlara birlikte saldırmayı, Peygamberimizi öldürmeyi ve İslam'ı ortadan kaldırmayı teklif ettiler. Ticaret yollarının kesilmesiyle ekonomik bir çıkmaza düşen ve içlerinde hâlâ Bedir'in acısını taşıyan müşrikler, bu teklifi olumlu karşıladılar.[28] Müşrikler ve Benî Nadîr Yahudileri Arap Yarımadası'ndaki birçok kabileye giderek Müslümanlara karşı onları birlik olmaya çağırdı ve 10.000 kişilik bir ordu topladılar.[29]

Peygamberimiz düşmanın hazırlığını öğrenince hemen ashabını topladı ve onlarla istişare yaptı. Medine'nin nasıl savunulacağı görüştü. Ashaptan İran asıllı olan Selman-ı Farisî; "Ya Resulallah! Bizim İran diyarında bir şehre düşman hücum ettiği zaman, müdafaa için şehrin etrafına

26. İbn Sa'd, Kitabü't-Tabakat, C 2, s. 51-54.
27. Vakidi, Kitabü'l Magazi, C 1, s.350.
28. Taberî, Tarihu't-Taberi, C 2, s.564.
29. İbni Hişam, Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s.214.

hendek kazmak âdettir. Medine'nin müdafaası için biz de hendek kazalım." dedi. Selman-ı Farisî'nin bu teklifi beğenilip kabul edildi. Hendeğin kazılacağı yer tespit edildi ve gerekli hazırlıklar başladı.[30]

Ön tarafı açık olan Medine'nin bir tarafı dağlarla çevrili, diğer tarafı da düşmanın geçmesine elverişli değildi. Düşmanın, şehre ön taraftan saldırma ihtimali olduğu için hendeğin buraya kazılması kararlaştırıldı ve iş bölümü yapıldı. Sel Dağı'nın eteği ordu merkezi olarak seçildi. Müslümanlar hendeği kazmak için günlerce çalıştılar. Peygamberimiz de hendeğin kazılmasında bizzat çalıştı.[31] Bir iki hafta içinde hendek tamamlandı.

YORUMLAYALIM

Hendek Savaşından önce Peygamberimizin Selman-ı Farisi'nin önerisini kabul etmesini göz önünde bulundurarak İslam'ın istişareye (danışmaya, görüş alışverişinde bulunmaya) verdiği önemi tartışınız.

Müslümanlar üç bin kişilik bir ordu ile düşmanın geçme ihtimali olan yerleri tuttular. Ebu Süfyan komutasındaki müşrik ordusu, birkaç koldan Medine önüne geldiklerinde, karşılarında hendeği görünce çok şaşırdılar. Geçecek yer bulamayınca, karşı taraftan ok atarak harbe başladılar. Hendeği geçemeyeceğini anlayan müşrikler çeşitli yollar aramaya başladı. O sırada Medine'deki Benî Kureyza Yahudileri, müşriklerle işbirliği yaparak Müslümanlara Medine içinden saldırmaya başladılar. Resulullah bu durumu öğrenince, Sa'd b. Muaz başkanlığında bir heyeti Benî Kureyza Yahudilerine gönderdi. Bu işten vazgeçmedikleri takdirde, daha önce ihanet eden Benî Nadîr Yahudilerinin durumuna düşecekleri bildirildi, fakat Benî Kureyza anlaşmaya yanaşmadı. İslam ordusu, bir taraftan hendek hattını koruyor, bir taraftan da anlaşmayı bozan Benî Kureyza Yahudilerinden gelebilecek saldırıları önlemeye çalışıyordu.

Medine kuşatması bu şekilde bir ay devam etti. Müslümanlar bütün güçlüklere rağmen çok büyük bir kahramanlık gösteriyorlardı. Savaş şiddetlendi. Bir taraftan müşrikler bir taraftan da Benî Kureyza Müslümanlara karşı hücuma geçti. İslam ordusunu akşama kadar ok yağmuruna tuttular. Ama bir sonuç alamadılar.

Kuşatma uzadıkça müşriklerle müttefiklerinde bıkkınlık baş gösterdi. İslam ordusunun yılmadan yaptığı müdafaa karşısında çaresiz kaldılar. O sırada birden bire soğuk ve şiddetli bir fırtına çıktı. Düşmanın ordu merkezi alt üst oldu. Bu durum Kur'an'da, "**Ey iman edenler! Allahü Teâlânın üzerinizdeki nimetlerini hatırlayınız. Hani size (Hendek Savaşı'nda) ordular saldırmıştı da biz onların üzerine bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz (meleklerden) ordular göndermiştik.**"[32] ayetiyle bildirilmiştir.

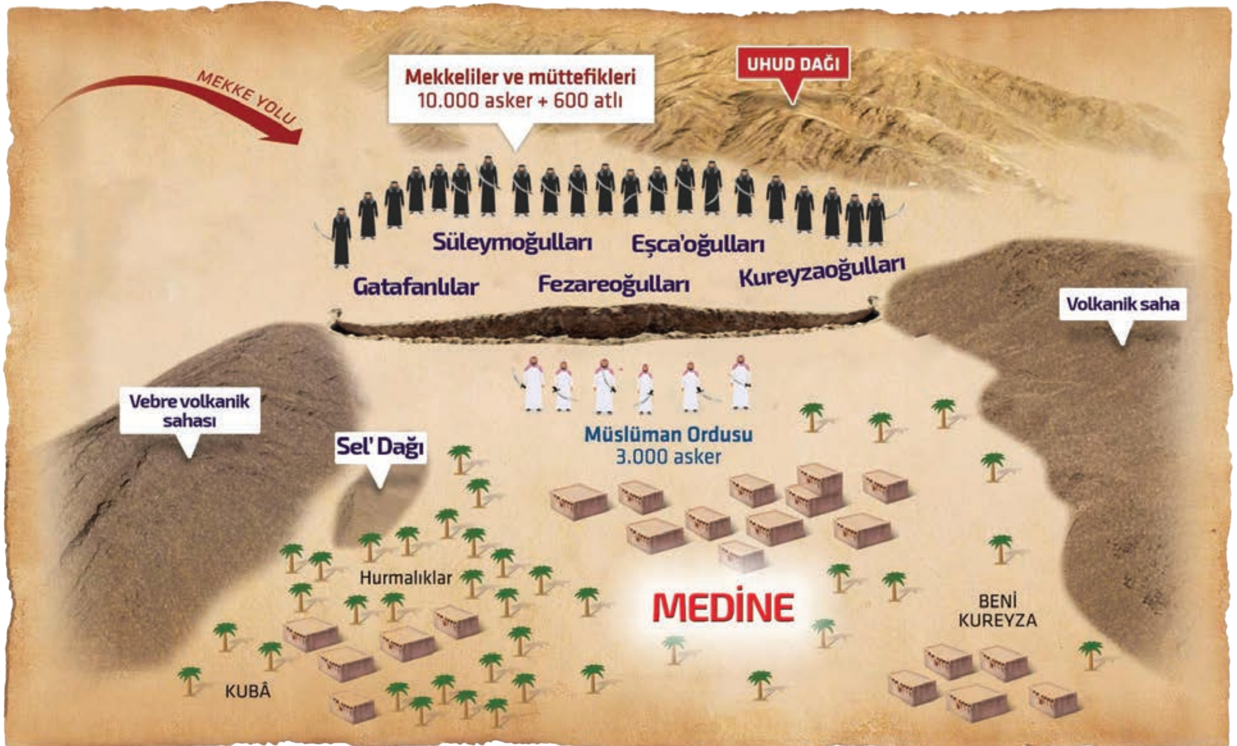
30. Osman Keskioğlu, Siyer-i Nebi, s.103-104.
31. İbrahim Sarıçam, İlk Dönem İslam Tarihi, s. 130.
32. Ahzab suresi, 9.ayet.

Gece boyunca devam eden fırtına, sabahleyin biraz dindi. Allah Resulü, Huzeyfe b. Yeman'ı düşman ordusu hakkında bilgi alması için gönderdi. Huzeyfe, düşman ordusunun perişan hâlini görerek geri döndü. Hz. Peygamber (s.a.v) bundan memnun oldu ve sonucu beklemeye başladı.

Ebu Süfyan, ansızın uğradığı bu büyük felaket üzerine orduda kargaşa çıktığı bahanesiyle kuşatmayı sona erdirerek geri çekilme emrini verdi. Kureyş ordusu Mekke'ye, diğer kabilelerde kendi yurtlarına doğru yol alırken Müslümanlar savunma hattından çıkarak düşman ordugâhına girdiler. Düşman ordusu telaş ve panik içinde geri çekilmeye başladı. Peygamberimiz de bu zafer karşısında Allah'a şükür etti. Müşriklerin geride bıraktığı ganimetleri Müslümanlar arasında dağıttı.

Hendek Savaşı'nda müşriklerden dört kişi öldü. Müslümanlardan beş kişi şehit oldu. O gün Hz. Peygamber (s.a.v), harp sahasından Medine'ye dönünce aldığı ilahî emir gereği, savaşın en nazik anında Peygamberimize ve İslam ordusuna ihanet ederek savaşta müşriklerle bir olup Müslümanları zor durumda bırakan Benî Kureyza Yahudilerine karsı savaşmak üzere emir verdi.[33] Kureyzaoğulları mahallesi yirmi beş gün boyunca kuşatıldı. Yahudi kabilesi sonunda teslim oldu ve cezalandırıldı.

Hendek Savaşı sonunda müşrikler Müslümanları yenemeyeceklerini anladılar. Müslümanlara karşı saldırganlığın bir sonuç vermediğini gördüler. Medine önlerinde, hicretin 5. yılı Şevval ayının 7'sinde (627) başlayan kuşatma Zilkade'nin 1. günü (627) sona erdi. Artık güç dengeleri değişmiş, üstünlük Müslümanlara geçmiş oldu. Bu savaştan sonra Mekkeli müşrikler, bir daha Müslümanlara saldıramadı. Müslümanların artık büyük bir güç olduğu tüm kabileler tarafından kabul edildi. İslamiyet daha büyük bir hızla Arap Yarımadası'nda yayılmaya başladı.

33. İbni Hişam, Siretü'n-Nebeviyye, C 2, s.233.

2.7. Hudeybiye Antlaşması

Medine'ye hicretin üzerinden altı yıl geçmişti. Bu süre içinde Mekkeli müşriklerle, Müslümanlar arasında, savaşlar oldu. Müşrikler Medine'yi ele geçirmek, İnsanlığın Hidayet Vesilesi olan Peyamberimizi öldürmek, İslam'ı yok etmek için bütün imkânlarını ortaya koydular. Fakat Müslümanların günden güne güçlenmelerine, sayılarının artmasına engel olamadılar.

Mekke'den Medine'ye hicret eden muhacirler, doğup büyüdükleri ve her şeylerini bırakıp ayrıldıkları yurtlarını çok özlemişlerdi. Her namazda yöneldikleri kutsal Kâbe'yi altı yıldan beri ziyaret edemiyorlardı. Kâbe'yi ziyaret, bütün Müslümanların en büyük ortak özlemleri olmuştu.

Hicretin altıncı yılında (628) Peygamberimiz, Müslümanlara Kâbe'yi ziyaret etmek istediğini bildirerek hazırlıklara başlanmasını istedi. Peygamberimiz Mekkelileri telaşlandırmamak için, Müslümanların silah taşımalarına izin vermedi, sadece birer kılıç almalarını söyledi.

Mekkeliler, Hz. Peygamberin Kâbe'yi ziyaret için yola çıktığını duyunca endişelendiler. Müslümanları Mekke'ye sokmamaya karar verdiler. Halid b. Velid ve Ebu Cehil'in oğlu İkrime'yi 200 süvari ile öncü olarak gönderdiler. Peygamberimiz, Hudeybiye'ye kadar ilerledi. Bu sırada Peygamberimizin bir habercisi Kureyş'in, Müslümanları Mekke'ye sokmamak için müşrik kabilelerle anlaştığını ve savaş hazırlığı içinde olduklarını haber verdi.

Peygamberimiz sadece Kâbe'yi ziyaret için geldiğini Kureyş'e bildirmek için Hz. Osman'ı Mekke'ye gönderdi. Hz. Osman, Ebu Süfyan ve diğer Kureyş ileri gelenleriyle görüştü. Maksatlarının sadece Kâbe'yi ziyaret olduğunu anlattı. Mekkeliler herkese izin veremeyeceklerini ama isterse Hz. Osman'ın Kâbe'yi ziyaret edebileceğini söylediler. Hz. Osman, Kâbe'yi Müslümanlardan ayrı olarak ziyaret etmeyi kabul etmedi. Onun bu davranışı Mekkelileri kızdırdı, müşrikler, Hz. Osman'ın bir süre Mekke'den çıkmasına izin vermediler.

Hz. Osman'ın gecikmesi, Müslümanları endişelendirdi. Onun öldürüldüğü şeklinde söylentiler çıktı. Müşriklerle savaş ihtimaline karşı Peygamberimiz gereken tedbirleri aldı. Müslümanlar sırayla Peygamberimizin elini tutarak Allah yolunda ölünceye kadar savaşmaya, söz verdiler. Tarihte buna "Rıdvan Biati" adı verildi.

NOT EDELİM

Rıdvân Biati (Hudeybiye Biati) na katılanlar Kur'an'da şöyle müjdelenmiştir:

"Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir...."
(Fetih suresi, 18. ayet.)

Müslümanların kararlılığının ve Hz. Peygamber'e bağlılıklarını gösteren bu biatin Mekkeliler üzerindeki etkisi büyük oldu. Mekkeliler Hz. Osman'ı serbest bıraktılar ve barış yapmak üzere Süheyl b. Amr başkanlığında bir heyeti Peygamberimize gönderdiler.

Süheyl b. Amr, bu yıl Mekkelilerin, Müslümanların Kâbe'yi ziyaret etmelerine izin vermeyeceklerini bildirdi ve antlaşma yapmak istediklerini belirtti. Peygamberimiz, antlaşma metnini yazmak üzere Hz. Ali'yi görevlendirdi. Metninin başına "Rahman ve rahîm olan Allah'ın adıyla." cümlesini yazmasını istedi. Kureyş elçisi Süheyl hemen karşı çıktı ve biz Rahman isimli bir varlığı tanımayız. Başlangıç cümlesi "Allah'ın adıyla" şeklinde olmalı dedi. Hz. Peygamber, Hz. Ali'ye, Süheyl'in dediği şekilde yazmasını söyledi. Sonra Peygamberimiz, Hz. Ali'den ikinci cümleyi "Bu, Allah'ın Resulü Muhammed ile Süheyl b. Amr'ın anlaşıp kabul etikleri bir metindir." şeklinde yazmasını istedi. Süheyl buna da itiraz etti. "Allah'ın Resulü ifadesini kabul edemeyiz. Biz senin Allah'ın Resulü olduğunu kabul etseydik seninle savaşmazdık. Abdullah'ın oğlu olarak yazılsın." dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v) bunu da kabul etti. Ancak Hz. Ali, istenen değişikliği yapmayacağını ifade etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber, 'Allah'ın Resulü' ifadesini kendi elleriyle sildi ve Hz. Ali'ye 'Abdullah'ın oğlu Muhammed' şeklinde yazdırdı. Sonra antlaşmanın yazımına geçildi.[34]

Peygamberimizle Mekkeli Süheyl b. Amr arasında imzalanan Hudeybiye Antlaşması, şu maddelerden oluşuyordu:

1) Müslümanlarla karşı taraf arasında on yıl savaş olmayacak, iki tarafın hiçbiri diğerinin malına ve canına kastetmeyecek,

2) Müslümanlardan Kureyş'e sığınacak olan olursa, geri iade edilecek,

3) Kureyş, Müslümanlardan kendilerine gelenleri iade etmeyecek,

4) Arap kabilelerinden isteyen kabile, iki taraftan birisiyle ittifak yapabilecek,

5) Müslümanlar bu sene umre yapmayıp umrelerini gelecek seneye erteleyecek,

6) Gelecek sene Mekke'ye Kureyş şehri boşalttıktan sonra girilecek, Müslümanların yanında kılıçtan başka bir şey bulunmayacak ve Müslümanlar Mekke'de üç gün kalacak.

Müslümanlar Kâbe'yi ziyaret edemeden dönecekleri için son derece üzgündüler. Oysa büyük bir ümit ve heyecanla gelmişlerdi. Antlaşma maddelerinden memnun olmayanlar vardı.

Hudeybiye Antlaşması, Müslümanların aleyhine gibi görünse de Peygamberimiz, barışın Müslümanların yararına olacağını biliyordu. İslam'ın diğer kabilelere tanıtılması, başka kabile ve ülkelerin İslam'a davet edilmesi için on yıl önemli bir fırsattı.

34. İbn Sa'd, Kitabü't-Tabakat, C 2, s. 97.

Medine'ye dönüş yolunda:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحاً مُبِيناًۙ ﴿١﴾ لِيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ
وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطاً مُسْتَقِيماًۙ ﴿٢﴾
وَيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْراً عَزِيزاً ﴿٣﴾ هُوَ الَّذ۪ٓي اَنْزَلَ السَّكِينَةَ ف۪ي
قُلُوبِ الْمُؤْمِن۪ينَ لِيَزْدَادُٓوا ا۪يمَاناً مَعَ ا۪يمَانِهِمْ وَلِلّٰهِ جُنُودُ السَّمٰوَاتِ
وَالْاَرْضِ وَكَانَ اللّٰهُ عَل۪يماً حَك۪يماًۙ ﴿٤﴾

"**Şüphesiz, biz sana apaçık bir fetih verdik. Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletsin ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin. O, inananların imanlarını kat kat artırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir...**[35] ayeti indi. Allah bu ayetlerle Hudeybiye Antlaşması'nın Müslümanlar aleyhine değil, aksine lehine olduğunu bildiriyordu.

Hudeybiye Antlaşması kısa sürede sonuç vermeye başladı. İslam, Medine dışında yayılmaya başladı. Mekkeliler bu antlaşma ile Müslümanları bir devlet olarak tanımış oldular.

Hudeybiye Antlaşması'ndan sonra Müslüman olanların sayısı arttı. Hz. Peygamber (s.a.v) antlaşmanın sağladığı barış ortamı sayesinde İslam'ı Arap yarımadası'ndaki ve çevre ülkelerdeki insanlara tanıttı ve onları İslam'a davet etti. Bu antlaşmanın imzalanmasıyla bir güven ortamı meydana geldi. Mekke'nin fethine giden yol açılmış oldu.

NOT EDELİM

Antlaşmanın yazılması henüz yeni bitmişti ki antlaşmayı yapan Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebu Cendel, ayağındaki zinciri sürükleyerek çıkageldi. Babası onu Müslüman olduğu için, zincire vurarak hapsetmişti. O her nasılsa kurtulmuş, bin bir güçlükle Mekke'den kaçmış, Müslümanlara sığınmaya gelmişti. Süheyl oğlunun geri verilmesinde ısrar etti. Aksi hâlde antlaşmayı imzalamadan döneceğini söyledi. Bütün çabalara rağmen, inadından dönmedi. Barışın sağlanabilmesi için Ebu Cendel'in, babasına teslimi gerekiyordu. Ebu Cendel'i çektiği işkenceleri ve acıklı hâlini anlatarak müşriklerin elinde bırakılmamasını isteyen Peygamberimiz: "Ey Ebu Cendel, biraz daha sabret, pek yakında Yüce Rabbim sana ve senin gibilere kurtuluş yolunu açacaktır." diye onu teselli etti.

(İrfan Yücel, Peygamberimizin Hayatı, s.169.)

35. Fetih suresi, 1-4. ayetler.

YORUMLAYALIM

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوا شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

"Hoşunuza gitmediği hâlde savaş size farz kılındı. İhtimal ki hoşlanmadığınız şey sizin iyiliğinizedir ve ihtimal ki sevdiğiniz bir şey sizin kötülüğünüzedir. Siz bilmezsiniz, Allah bilir."

(Bakara suresi 216.ayet.)

Bu ayeti, Hudeybiye Antlaşmasının sonuçlarını da dikkate alarak yorumlayınız.

2.8. Mekke'nin Fethi

Hudeybiye Antlaşması'nın şartlarında biri Arap kabilelerinden isteyenlerin Müslümanların veya müşriklerin himayesine girmekte serbest olmalarıydı. Buna göre Huzaa kabilesi Müslümanlarla, Huzaalıların düşmanı olan Benî Bekir ise Mekkeli müşriklerle ittifak kurmuştu.

628 yılında eskiden beri arasında düşmanlık olan Benî Bekir kabilesi, Huzaalılara saldırarak bu kabileden birçok kişiyi öldürdü. Mekkeli müşrikler de Benî Bekir kabilesine silah yardımı yaptı. Bunun üzerine Huzaa kabilesinden bir grup Peygamberimize gelerek olanları anlattı. Peygamberimiz Kureyşlilere, Hudeybiye Antlaşması gereği Müslümanların Huzaalıların müttefiki olduğunu bildirdi. Benî Bekir kabilesi ile olan ittifaklarından vazgeçmelerini ya da Huzaalılardan ölen kişilerin diyetini vermeleri gerektiğini söyledi. Eğer bu iki seçenekten birini kabul etmezlerse müşriklerle savaşacaklarını haber verdi. Kureyşliler bu teklifi dikkate almadılar. Hudeybiye Antlaşması'nı artık tanımadıklarını söylediler. Bunun üzerine Peygamberimiz savaş kararı aldı. Müşrikler hatalarını anladılar ve Kureyşin lideri Ebu Süfyan Peygamberimize gelerek Hudeybiye Antlaşması'nın yenilenmesini istedi. Ancak Hz. Peygamber (s.a.v) bunu kabul etmedi. Ebu Süfyan; Hz. Ömer, Hz. Ebu Bekir ve ileri gelen Müslümanlara da gitti. Ancak sonuç değişmedi.[36] Ebu Süfyan bir netice alamadan Mekke'ye geri döndü.

Hudeybiye Antlaşması on yıl süreyle barış ortamı sağlayacaktı. Fakat ikinci yılı dolmadan müşrikler tarafından bozuldu. Peygamberimiz bunu savaş sebebi sayarak Mekke'ye girmeye karar verdi. Peygamberimiz Müslümanların müttefiki kabilelere de haber göndererek onlardan savaş için hazırlanmalarını istedi.

Ensar, muhacir ve çevre kabilelerden oluşan İslam ordusu yaklaşık 10 bin kişiyle 630 yılında Medine'den yola çıktı. İslam ordusu Mekke yakınlarındaki Merru'z Zehran denilen vadiye geldiklerinde karargâh kurdu.

---

36. İrfan Yücel, Peygamberimizin Hayatı, s.201.

Ebu Süfyan, Müslümanların büyük bir orduyla Mekke yakınlarında karargâh kurduğunu öğrenince telaşlandı. Hz. Muhammed'le (s.a.v) görüşmek amacıyla Peygamberimizin kaldığı çadıra geldi. Peygamberimiz, Ebu Süfyan'dan Müslüman olmasını, Mekkelilerin kendilerine direnmemesini ve kan dökülmemesini istedi. Onu Müslüman askerlerin arasında gezdirdi. Ebu Süfyan burada Peygamberimiz'le görüşmesinden sonra Müslüman oldu. Hz. Peygamber Ebu Süfyan'dan Mekke'ye dönmesini ve onun evine ve Kâbe'ye sığınanların, kendi evlerinde kalanların korunacağını Mekkelilere haber vermesini istedi.[37] Ebu Süfyan Mekke'ye dönerek Müslüman olduğunu, direnmekle bir şey elde edemeyeceklerini ve Müslümanların da savaş yapmak istemediklerini bildirdi.

Müslümanlar kısa bir süre sonra dört bir koldan Mekke'ye girmeye başladılar. Kan dökmeden şehre girmek Peygamberimizi oldukça memnun etti. Sadece Halit b. Velid'in başında bulunduğu birliğe küçük saldırı olduysa da kısa sürede bu saldırı bastırıldı.

YORUMLAYALIM

Peygamberimizin Mekke'ye giren Müslümanlardan bir zamanlar kendilerine her türlü haksızlık ve işkenceyi reva gören müşriklerden intikam almalarını yasaklamasını değerlendiriniz.

Müslümanlar yıllar önce çıkarıldıkları şehirlerine gururla girdiler. Hz. Peygamber, daha sonra Kâbe'ye girdi. Buradaki bütün putları kırılmasını emretti. Kısa sürede Kâbe putlardan temizlendi. Resulullah Kâbe'nin içinde namaz kılıp bir müddet orada kaldı. Aralarında Ebu Süfyan'ın hanımı Hint ve Ebu Cehil'in oğlu İkrime'nin de bulunduğu Müslümanlara yaptıkları işkencelerden dolayı öldürülmesi emredilen yaklaşık yirmi kişiden birçoğu affedildi.. Mekke'nin fethinden sonra birçok kabile Medine'ye Hz. Peygamberin yanına gelerek Müslüman oldular ve Hz. Peygamberin siyasi otoritesini kabul ettiler.

2.9. Huneyn Gazvesi

Mekkeli müşriklerin müttefiklerinden biri olan ve Arap Yarımadası'nın en büyük kabileleri arasında sayılan Sakif ve Hevâzin kabileleri Mekke'nin fethedildiğini duyunca büyük bir ordu hazırlamaya başladılar. Bu kabileler, her fırsatta Müslümanlara düşmanca tutumlarını sürdürmüşlerdi. İslam'ın daha fazla yayılmasını istemiyorlardı. Bunun için Hevâzin kabilesinden Mâlik b. Avf liderliğinde yaklaşık yirmi bin kişilik bir ordu hazırladılar.

Resulullah, müşrik kabilelerin bu ittifaklarını ve hazırlıklarını haber alır almaz Mekke'de fazla kalmadan 12.000 kişilik bir orduyla Mekke'nin fethinden hemen sonra (630) Huneyn'e doğru hareket etti.

İslam ordusunun böylesine büyük bir kuvvetle savaşa çıkması, Müslüman askerler üzerinde son derece büyük bir etki uyandırdı. Hatta içle-

37. Osman Keskioğlu, Siyer-i Nebi, s.124.

rinden bazıları böyle büyük bir ordunun asla yenilemeyeceğini düşündüler.[38] Bunu Resulullah'a açıkça söyleyenler bile oldu. Peygamberimiz bu sözlerden rahatsız oldu.

كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللّٰهِ
وَاللّٰهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾

"**...Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır. Allah, sabredenlerle beraberdir.**"[39] Ayetinde de bildirildiği gibi Müslümanları şimdiye kadar zafere ulaştıran sayıları ve kuvvetleri değil, Allah'a olan imanları ve Allah'ın yardımı idi.

İslam ordusunun öncü süvari birliğinin kumandanı Halid b. Velid idi. İslam ordusu Huneyn Vadisi'ne doğru hareket etti. Halid b. Velid gururlu bir şekilde, düşmanın pusu kurması ihtimalini hiç hesaplamaksızın ilerledi. Öncü süvari birliği hiç ummadıkları bir anda ani bir saldırıya uğradı ve bu grup geriye dönüp hızla kaçmaya başladı. Korku ve panik bir anda tüm İslam ordusuna yayıldı. Herkes şaşkın bir vaziyette kaçışıyordu. Bunun üzerine Peygamberimiz yanındaki Hz. Abbas'tan Müslümanları çağırmasını istedi. Hz. Abbas yüksek sesle "Ey Akabe'de biat eden ensar, gelin! Ey Rıdvan ağacı altında biat edip söz veren muhacirler, dönün! Muhammed buradadır! Nereye gidiyorsunuz?" deyince çağrıyı duyanlar "lebbeyk" diyerek koşup Resulüllah'ın çevresinde toplanmaya başladılar.

Resulullah, çevresinde toplanan Müslümanları bir birlik hâline getirerek düşmana karşı saldırıya geçti. Savaş öylesine şiddet kazanmıştı ki düşman bu kesin taarruza karşı koyamayarak hezimete uğradı ve kaçmaya başladı. Bu savaşta Müslümanlar çok sayıda esir ve ganimet elde ettiler.

Allah'ın yardımı bir kere daha yetişmişti. Allah Müslümanları sınamış, bir anlık gafletlerinin sonuçlarını onlara göstermişti. Bu savaştan sonra nazil olan bir ayette bu durum şöyle dile getirilmektedir: "**And olsun ki Allah size birçok yerde ve çokluğunuzun sizi böbürlendirdiği fakat bir faydası da olmadığı, yeryüzünün geniş olmasına rağmen size dar gelip de bozularak arkanıza döndüğünüz Huneyn gününde yardım etmişti.**"[40]

Resulullah Huneyn Zaferi'nden son derece büyük bir memnunluk duydu. Elde edilen ganimeti uygun bir zamanda savaşa katılan Müslümanlar arasında taksim etmek üzere bir sahabenin muhafazasına bıraktı. Kaçışan Havazinliler Tâif kalesine sığınmışlardı. Peygamberimiz onları takip ederek Tâif'e doğru hareket etti.

38. Vakidi, Kitabü'l Megazi, C 2, s.889.
39. Bakara suresi, 249.ayet.
40. Tevbe suresi, 25.ayet.

NOT EDELİM

Huneyn Savaşı sonunda alınan Havazinli esirler arasında Peygamberimizin Benî Sa'd yurdunda yaşayan sütkardeşi Şeyma da vardı. Şeyma yetmiş yaşlarındaydı. Peygamberimiz sütkardeşine yakınlık gösterdi. Ona oturacak bir minder verdi. Sütannesi Halime ile Hariś i sordu. Onların öldüğünü öğrenince gözleri yaşla doldu. Sütkardeşi Şeyma'ya kendisiyle kalması veya Benî Sa'd Yurduna geri dönmesi konusunda serbest olduğunu söyledi. Şeyma Müslüman olmayı istediğini, fakat kabilesine geri dönmek zorunda olduğunu söyledi. Sonra Peygamberimiz onu değerli hediyelerle uğurladı.

(Osman Keskioğlu, Siyer'i Nebi, s. 130.)

Huneyn Savaşı'nda Hevâzinle birlikte hareket eden Sakifliler, yenildikten sonra Tâif'teki kalelerine sığınmış şehrin kapılarını kapatarak beklemeye başlamışlardı. Her ihtimali göz önüne alarak bol miktarda yiyecek stoku yapmışlardı. İslam ordusu kısa zamanda Tâif önlerine geldi. Şehri çevreleyen surları aşıp şehre girmek gerekiyordu. Peygamberimiz, şehri kuşattı. Müslümanların ordugâhı, surlara çok yakın kurulduğundan, düşmanın oklarına maruz kalan birkaç Müslüman asker şehit oldu.[41] Bunun üzerine Peygamberimiz, ordugâhı surların uzağında bir yere kurdu.

Çarpışmalar, karşılıklı ok atışlarıyla devam etti. Ancak kuşatma uzamaya başlamıştı. Kuşatmanın uzadığını ve Sakiflilerin teslim olmaya niyetli görünmediklerini anlayan Peygamber Efendimiz, bu sefer mancınık kurdurup düşmanın taşa tutulmasını istedi. Ancak bundan da bir sonuç alınamadı. Müslüman askerlerden yaralananlar vardı ve on dört kadar Müslüman da şehit olmuştu.

Peygamberimiz kısa sürede Tâif'in fethedilemeyeceğini gördü. Askerlerinin de çok yorulduğunu gören Peygamber Efendimiz, kuşatmanın kaldırılmasını emretti. "*Allah'ım! Sakiflilere doğru yolu göster! Onları bize getir!*" diye dua etti[42] ve ordusuyla Tâif'ten ayrıldı. Bir sene sonra Tâifliler, müslüman olmak için altı kişilik bir heyeti, Medine'ye Peygamberimizin huzuruna gönderdiler. Resul-i Ekrem Efendimiz, onların müslüman olmalarına çok sevindi ve onlara Osman b. Ebi'l-As'ı vali tayin etti.

Peygamberimiz, Tâif'ten Huneyn Vadisi'nde ganimetlerin bulunduğu Ciraneye doğru hareket etti. Peygamberimiz burada Huneyn Savaşı'nda ele geçirilen ganimeti taksim etti. Ganimetlerin beşte biri hazineye ayrıdı ve geriye kalanlar ise savaşa katılan İslam ordusu arasında paylaştırıldı. ***Müellefe-i kulûb*** (kalpleri İslamiyete yeni ısındırılmış kimseler) diye anılan yeni Müslüman olmuş bazı kimselere de ganimetten pay verildi.

41. İbn Hişam, Siretü'n Nebi, C4, s. 125.
42. bn Hişam, Siretü'n Nebi, C 4, s. 131.)

3.Nifak ve Münafıklar

Hicretten önce Mekke'de Müslümanlar ve müşrikler şeklinde iki keskin grup vardı. Hicretten sonra, İslamiyet Medine'de daha yaygın bir hâle geldi. İşte bu sırada daha önce Mekke'de olmayan yeni bir zümre daha ortaya çıktı. Münafıklar olarak isimlendirilen bu zümrenin lideri de Abdullah b. Ubey b. Selül'dü.

Müşriklerin ileri gelenleri, işkence ve zulümle, İslam'ı durdurmayı planlamışlardı. Münafıkları da yanlarına çekeceklerini düşünmüşlerdi. Medine'de yeni bir İslam devleti kurulunca, güç dengeleri değişti. Medine'de Evs ve Hazrec kabileleri vardı. Ayrıca bir kısım yahudiler ikamet ediyordu.

Hz. Peygamber (s.a.v) Mekke'den Medine'ye hicret etmesinden hemen önce; Hazrecliler ve Evsliler, Hazrec'in lideri olan Abdullah b. Ubey b. Selül'e taç giydirip onu kral yapma hazırlığı içindeydiler. Hz. Peygamber (s.a.v) hicret ettikten sonra; Hazrec ve Evs kabilesine mensup Müslümanlar, daha önceki kararlarını değiştirerek Abdullah b. Ubey b. Selül'e yüz vermediler. Böylece Münafıklar bunun intikamını almak için harekete geçtiler.

Abdullah b. Ubey b. Selül; Bedir savaşına kadar bekledi. Bedir'den sonra müslümanların iyice güçlendiğini görünce, Müslüman olduğunu ilan etti. Fakat kalbinde Peygamberi Zîşan Efendimize ve İslam'a karşı belli bir kin vardı. Zira Hz. Peygamber'e (s.a.v) kendisinin krallığını elinden alan kişi gözüyle bakıyor ve fırsat kolluyordu. Kendisi önemli bir kişi olduğu için, onun hareketleri, zaman zaman müslümanlar için tehlikeli durumlar arzetmiştir. Münafıkların büyük bir kısmı, onun emri altında ve çizdiği planlarla hareket ediyorlardı. Kinleri içten içe devam ediyordu.

Bir gün Peygamber Efendimiz, evinde hasta yatan Sa'd b. Ubâde Hazretlerini ziyarete gidiyordu. Yolda, Müslüman, müşrik Araplardan ve Yahudilerden oluşan bir grup görünce selam verip yanlarına oturdu. Onlara Kur'an'dan bir parça okudu; iyi hareketlerden dolayı cennete kavuşulacağını müjdeledi, kötü hareketlerden dolayı da cehenneme gireceğini anlattı.

Peygamber Efendimiz sözlerini bitirince, münafıkların lideri Abdullah b. Ubey b. Selül, "Ey konuşan kişi! Eğer söylediklerinde doğru isen, onlardan daha güzel bir şey olmaz. Fakat sen evinde otur! Onları, sana gelenlere anlat. Sana gelmeyenlerin, söylediklerinden hoşlanmayanların toplantılarına gelip de onları rahatsız etme!" dedi.

Peygamber Efendimiz Abdullah b. Ubey b. Selül'ün bu sözlerinden rahatsız oldu. Kalkıp oradan ayrıldı. Yoluna devam edip Sa'd b. Ubâde Hazretlerinin evine gitti. Yaşadıklarını anlatınca, Sa'd b. Ubâde, "Yâ Resulallah! Sen Abdullah b. Ubey b. Selül'ün kusurunu affet. Hem onu mâzur gör. Sana Kur'an'ı indiren Allah'a yemin ederim ki Allah'ın iradesi sana peygamberlik vermek suretiyle tecelli etti" dedi[43]

43. Müslim, Sahih, C 5. s. 183

Münafıklar, Medine'de İslam toplumu içinde azınlıkta kaldıkları için "Biz de Müslümanız." deyip, vaziyeti idareye çalışıyolar veya Müslüman görünmek suretiyle, onların sırlarına vakıf olup, müşriklerle ve Yahudilerle bu gizli sırları paylaşıp Müslümanlar aleyhine çalışıyorlardı.

NOT EDELİM

Nifak: (Bir kimsenin) olduğundan farklı görünmesi demektir" şeklinde tanımlanmıştır. Kelimenin, "tarla faresinin bir tehlike anında kaçmasını sağlamak üzere yuvası için hazırladığı birden fazla çıkış noktasının birinden girip diğerinden çıkması" biçimindeki kök mânasından hareketle münafık, "dinin bir kapısından girip diğerinden kaçan çifte şahsiyetli kimse" olarak da tanımlanmıştır.

(Hülya Alper, "Münafık" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 31, s.565)

İslamî ıstılâhta Münafık: "Diliyle iman ettiğini söyleyen, ancak kalbinde küfrü sabit olan kimseye münafık denilir." şeklinde tarif edilmiştir.

(Seyyid Şerif Cürcani, et-Ta'rifat, s. 245.)

Şu ayette onların nasıl kişiler olduğu çok net bildirilmiştir.

"İnsanlardan, inanmadıkları hâlde, "Allah'a ve ahiret gününe inandık" diyenler de vardır. Bunlar Allah'ı ve mü'minleri aldatmaya çalışırlar. Oysa sadece kendilerini aldatırlar da farkında değillerdir."[44]

Medine döneminde münafıkların gizli planlarının sonuçları çıkmaya başlamıştı. Uhud Savaşı'nda Müslüman ordunun yaklaşık üçte biri kadar sayıya sahipken orduyu savaş meydanında yalnız bırakıp çekildiler. Yahudilerle ittifak kurup, onları sürekli Müslümanlara karşı kışkırttılar. İfk hadisesini çıkararak Peygamberimizin hanımı Hz. Aişe'ye iftira attılar.

Toplumda fitne ve bozgunculuk çıkarma ve her olayı Peygamberimizin aleyhine kullanma noktasında o kadar ileri gittiler ki, sonunda onlar hakkında şu ayet nazil oldu. " **Andolsun, iki yüzlüler, kalplerinde hastalık bulunanlar, şehirde kötü haber yayanlar vazgeçmezlerse, seni onlara musallat ederiz; sonra orada, senin yanında ancak az bir zaman kalabilirler. Hepside lanetlenmiş olarak nerede ele geçirilirse, yakalanır ve mutlaka öldürülürler.**" [45]

İNCELEYELİM

Hadisi şeriflerden münafıklığın alemetlerini inceleyiniz ve sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Medine döneminde yapılan savaşlarda ve diğer bazı olaylarda ortaya koydukları olumsuz tutum sebebiyle bazı kişilerin münafık olduğuna hükmedilmişti. Ancak bunların bir kısmının yakınları İslam'ı seçmiştir.

44. Bakara suresi, 8-9.ayetler.
45. Ahzab Suresi, 60-61.ayetler.

Hz. Peygamber, toplumsal birliği sağlamak ve İslam'a sempati duyan gönülleri incitmemek düşüncesiyle münafıkların cenaze namazını kılmak, onlar için dua etmek istemişse de "**(Ey Muhammed!) Onlar için ister af dile, ister dileme; onlar için yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecek. Bu, onların Allah ve Resulünü inkâr etmelerinden ötürüdür. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez.**"[46] şeklinde nazil olan ayetlerle bundan menedilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde onların davranış bozuklukları dile getirilir. Onların cimri, yalancı ve kibirli oldukları, gösterişe önem verdikleri, maddi menfaat için namaz kıldıkları, gerçekte ise dua ve ibadet hayatında isteksiz davrandıkları, ekonomiyi ve kültürel hayatını bozmaya uğraştıkları, kötülüğü yaygınlaştırıp iyiliğe engel olmaya çalıştıkları, Allah'ı ve müminleri alaya aldıkları, Müslümanlara yardım edilmesini engellemeye gayret ettikleri, müminlere karşı kin besledikleri, kötü haberler yaydıkları, günah, düşmanlık ve Hz. Peygamber'e isyan konusunda gizli faaliyetler yürüttükleri ayetlerle bildirilmektedir.[47]

Hz. Peygamber (s.a.v) münafıklara kılıç çekmemiştir. Münafıkları genelde tanımakla beraber, onları ismen teşhir edip rezil etmemiştir. Peygamberimiz münafıklara karşı gayet tedbirli, dikkatli bir siyaset uygulamış, onlara Yahudilere ve Hrsitiyanlara davrandığı gibi davranmamıştır. Aksine onları İslam toplumu içerisinden ayırmayıp, onları ikna etmeye çalışmış üzerlerinde kurduğu kuvvetli bir otorite ile onlardan Müslümanlara gelecek olumsuz etkileri tesirsiz hâle getirmeye çalışmıştır.

4. Diğer Din Mensuplarıyla İlişkiler

4.1 Yahudiler

Peygamberimiz Medine'ye geldiğinde Medine'deki topluluklardan biri de Yahudilerdi. Medine'deki Yahudi kabileleri olan Benî Kaynuka, Benî Nadîr ve Benî Kureyza çok zengindiler. Hurma bahçelikleri ve çok geniş arazileri vardı. Medine'nin ticari hayatında onlar söz sahibiydiler. Benî Kaynuka, kuyumculuk ve ticaretle; Benî Nadîr, büyük hurma bahçeleriyle; Benî Kureyza ise deri ticaretiyle tanınmaktaydı.[48] Hz. Peygamber (s.a.v) Yahudilerin ticaret yaptığı pazarlara uğrayarak onları İslam'a davet etmiş, ama her defasında ret cevabı almış, bazen de düşmanca tutumlarla karşılaşmıştı.

Yahudiliğin sembolleri.

Komşuları müşrik Araplar gibi Yahudiler de Medine'de kabileler hâlinde yaşıyordu. Onlar ehl-i kitaptı. Hz. Musa'ya gönderilmiş vahiylerden oluşan Tevrat isimli mukaddes kitaba göre yaşıyorlardı. Ancak Tevratın hükümlerini değiştirmişlerdi.

Yahudi kabileleri, Medine'deki diğer Arap kabileleri olan Evs ve Hazrec'le bazen işbirliği yapıyor bazen de çeşitli konularda çatışma yaşıyorlardı.

Peygamberimiz içteki ve dıştaki İslam düşmanlığına karşı Medine'nin savunması ve güvenliği için acil tedbirler almak gerektiğine inanıyordu. Bu nedenle Medine'nin saldırı durumunda savunması için bir plan hazırladı.

---
46. Tevbe Suresi, 80. ayet.
47. Hülya Alper, "Münafık" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C 31, s. 566.
48. Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, C1, s.571- 572.

Medine'de kalabalık bir Yahudi nüfusu vardı ve bunlar şehirde yüksek duvarlarla çevrili kalelerde yaşıyorlardı. Askerî açıdan şehrin müdafaası için onlarla bir antlaşma yapılması çok önemliydi. Bu sebeple Resulullah Yahudilerle Medine Sözleşmesi imzalayarak Yahudiler ve Müslümanların birbirine zarar vermeden barış içinde yaşamaları için bir zemin oluşturdu.

İslam'a giren insanların sayılarının artması ve İnsanlığa müjdeci olarak gönderilen Peygamberimizin bir lider olarak gittikçe kuvvetlenmesi nedeniyle Yahudiler, Peygamberimizin artan gücünden korkmaya başladılar. İslam'ı, kendilerinin bölgedeki üstünlüklerine karşı bir tehlike olarak gördüler.

Yahudiler, Müslümanların kıblesinin Kudüs'ten Mekke'ye çevrilince Resulullah'a ve İslam dinine açıkça saldırmaya başladılar. Bundan sonra artık düşmanca faaliyetleri arttı ve Müslümanların düşmanlarıyla iş birliği yapmaya başladılar. Arap kabilelerini Medine'ye saldırıp Müslümanları yok etmeleri için kışkırttılar.[49] Birçok kere Medine Sözleşmesine aykırı hareket ettiler.

YORUMLAYALIM

Sevgili Peygamberimiz Yahudilerle sürekli dostane ve iyi niyete dayalı bir ilişki kurmak istemesine rağmen, onlar münafıklarla birlikte Peygamberimizin bu girişimine hep olumsuz karşılık verdiler. Bu durumu Yahudilerin kendilerini seçilmiş topluluk olarak kabul etme inançları açısından tartışınız.

Benî Kaynuka Yahudileri, Bedir Savaşı'nda Müslümanlara yardım etmek yerine Medine'deki münafıklarla ve Kureyş'li müşriklerle, Müslümanlara karşı işbirliği yaptılar. Böylece Medine Sözleşmesi'ne aykırı davrandılar. Bu nedenle de Bedir Savaşı'ndan sonra Medine'den sürüldüler.

Benî Nadir Kabilesi de Resulullah'la Medine Sözleşmesini imzalayan kabilelerden biriydi. Fakat onlar da Müslümanlara karşı düşmanca faaliyetler başlattılar ve münafıklarla iş birliği yaparak Müslümanları zor durumda bıraktılar. Hz. Peygamber'i öldürmek için bir suikast girişiminde bulundular. Müslümanlara karşı düşmanca davranışları Uhud Savaşı'ndan sonra iyice arttı. Onlar da Medine'den çıkarılarak bir kısmı Hayber'e bir kısmı da Suriye tarafına sürüldü.[50]

Hz. Peygamber, Benî Nadîr'e şehri terk etmeleri gerektiğini bildirdiği zaman, Benî Kureyza Yahudileri, Medine Sözleşmesi'ne sadık kalacaklarına dair söz vermişlerdi. Ancak Benî Kurayza, Hendek Savaşı'nda müşriklerle iş birliği yaparak verdikleri söze uymadılar. Hendek Savaşı esnasında Medine'de içerden Müslümanlara saldırdılar. Müslümanlar bir yandan hendeği geçmeye çalışan müşriklerle bir yandan da Müslümanlara içten saldıran Benî Kureyzalılarla çarpışmak zorunda kaldı.

49. Afzalur Rahman, Siret Ansiklopedisi, C I. s. 614.
50. Nahide Bozkurt, Siyer, s. 75.

Hendek Savaşı'ndan sonra Hz Peygamber, Benî Kureyza Yahudilerinin üzerine yürüyünce onlar, kendi bölgelerindeki kalelere sığınarak direnmeye çalıştılar. Bir aylık direniş sonunda Peygamberimize haber göndererek Sa'd b. Muaz'ın yapacağı hakemliği kabul edeceklerini söyleyerek kuşatmanın kaldırılmasını istediler. Hz. Peygamber, Kureyzaoğulları'nın teklifini kabul ederek Sa'd b. Muaz'ı hakem olarak tayin etti. Sa'd da Yahudilerin kendi kutsal kitapları olan Tevrat'a göre hüküm verdi.

Tevrat'ın hükmüne göre vatana ihanetin cezası, eli silah tutan erkekler idam edilmesi, çocukların ve kadınların esir alınması ve mallarının ganimet sayılmasıydı. [51]

NOT EDELİM

Ehl-i Kitap; sözlükte ilâhi bir kitaba inananlar anlamına gelir. Terim olarak ise Müslümanlar dışındaki kutsal kitap sahibi din mensupları (Yahudiler ve Hrıstiyanlar) için kullanılan bir tamlamadır.

Peygamberimizle yaptıkları Medine Sözleşmesine uymamaları sebebiyle Medine'den sürgün edilen Yahudilerin çoğu, Şam ticaret yolu üzerinde bulunan Hayber'e yerleşmişlerdi. Hayber, adeta Yahudiliğin bir merkezi hâline gelmişti.

Hayber'de bulunan Yahudiler daha önce Mekke müşriklerini ayaklandırıp Peygamberimiz ve İslamiyet aleyhine çalışmaya devam etmişlerdi. Bunun yanında Yahudi kabileleri Mekkeli müşriklerle yeni bir antlaşma da yapmışlardı. Bu antlaşmaya göre Peygamberimiz şayet Mekke üzerine yürürse Hayberliler Medine'ye baskın yapacaklar, eğer Hayber üzerine yürürse Kureyş müşrikleri Medine'ye baskın yapacaklardı.

Ne var ki, bu plan Hudeybiye Antlaşmasıyla sonuçsuz kalmıştı. Peygamberimiz, Mekkeli müşriklerle Hudeybiye Antlaşması'nı imzalamak suretiyle Medine'yi müşriklerden gelebilecek tehlikelere karşı emniyet altına almıştı. Ancak Medine'nin kuzeyindeki Hayber Yahudileri Müslümanlar için bir tehdit oluşturmaya devam ediyordu. Bu bölgenin güvenliğinin sağlanması İslam'ın ilerlemesi bakımından gerekliydi. Ayrıca, en önemli ticaret yolu üzerinde bulunan Hayber, Müslüman tüccarlar için bir tehdit oluşturuyordu. İşte bütün bu sebeplerle Peygamberimiz Hayber meselesini çözmek istiyordu. Bu nedenle önce Abdullah b. Revaha'yı Hayber'e gönderdi ve Yahudilere barış teklifinde bulundu. Fakat Yahudiler barış teklifini kabul etmediler. Aksine komşuları Gatafan kabilesiyle Medine'ye saldırmak üzere hazırlıklar yapıyorlardı. Bunu öğrenen Peygamberimiz Hayber'i fethetmeye karar verdi.

Efendimiz, 200'ü atlı olmak üzere 1600 kişiye varan İslam ordusuyla 628 yılı Muharrem ayında Hayber'e doğru yola çıktı.[52] İslam ordusuna daha sonra içlerinde meşhur Ebu Hureyre'nin de bulunduğu Devs Kabilesinden 400 Müslümanla, Habeşistan'dan gelen muhacir Müslümanlar da katıldılar.

51. Afzalur Rahman, Siret Ansiklopedisi, C I, s. 635.
52. Vakidi, Kitabü'l Magazi, C 2, s. 689.

Hz. Peygamber ordusuyla bir gece vakti Hayber önlerine geldi. Hayber'in kaleleri sağlamdı ve ele geçirilmesi zordu. Sayıca da Yahudiler, Müslümanlardan üstündüler. Sabah olunca Hayberliler, karşılarında İslam ordusunu buldular. Birden şaşırıp kaldılar ve "İşte Muhammed ve ordusu!" diye telaş ve korku içinde kaçıp kalelerine sığındılar ve savunmaya geçtiler.

Çarpışma, Yahudilerin Natat kalesinden Müslüman askerlerin üzerine ok atılmasıyla başladı. Uzun süren kuşatma esnasında civardaki dostlarından bekledikleri yardımı alamayan Yahudiler, kalelerinin tek tek düştüğünü görünce çaresiz kalıp antlaşma talep etiller. Peygamber Efendimiz onların bu isteklerini kabul etti. Hz. Peygamber Yahudilerin, arazilerin yıllık üretimlerinin yarısını Medine İslam Devletine vermek kaydıyla Hayberlilerle antlaşma yaptı.[53]

Bu zafer neticesinde Hayber de İslam sınırları içine alınmış, Medine'ye kuzeyden gelecek tehdit ortadan kaldırılmış oldu. Hayber'de elde edilen ganimetler, Hudeybiye Antlaşması esnasında Rıdvan ağacı altında Peygamber Efendimize biat edenlere bir ödül olarak taksim edildi.

LİSTELEYELİM

Örnekte verildiği gibi Peygamberimizin Yahudilerle ilişkilerinde dayandığı ilkeleri listeleyin.

1. *Peygamberimiz anlaşmalara sonuna kadar sadık kalmıştır.*
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

4.2. Hristiyanlar

Peygamberimiz Medine'ye geldiğinde orada bulunan topluluklardan biri de Hrisityanlardı. Onlar da Yahudiler gibi ehl-i kitaptı. İsa Peygambere gönderilen incili tahrif etmiş özünü değiştirmişlerdi. Allah'ın Son Peygamberinin davet mektubu gönderdiği yerlerden biri de, Necrân Hristiyanlarıydı.

Mektubun ulaşmasıyla birlikte Necrân Hristiyanlarından bir grup temsilci Medine'ye ziyarette bulundu.

Hristiyan Necran heyeti bir ikindi vakti Medine'ye gelerek Mescid-i Nebevî'ye girmişlerdi. Hz. Peygamber ashabı ile henüz ikindi namazını kıldığı sırada ibadet vakitleri gelen Hristiyanlar doğuya yönelerek ibadet etmeye hazırlanmışlardı. Bazı sahabiler onların ibadet etmesini engel olmak istemişler, fakat Hz. Peygamber onların serbest bırakılmasını ve ibadetlerini yerine getirmelerine müsaade edilmesini emretmişti

53. İbni Hişam, Siretü'n Nebeviyye, C2, s.337.

Necrânlıların temsilcileri ve onların başpiskoposu Ebu Harise b. Alkame, Peygamber Efndimize sorular yöneltti. O da bunlara vahiyle cevaplar verdi. Peygamberimiz Necrânlıları İslam'a davet etti. Ancak Necrânlılar, bu teklifi kabul etmediler ve onun yerine haraç ödemeyi kabul ettiler. Karşılığında Hz. Peygamber (s.a.v) ibadet ve inanç hürriyetlerini, can, mal ve onurlarını yasal güvence altına alan bir mektup verdi.[54] Böylece Necranlılar yeni dinin ne kadar çok inanç hürriyeti vaad ettiğini ve İslamın gerçekten barış dini olduğunu yakından görmüş oldular.

Hristiyanlığın sembolleri.

Peygamberimizin İslam'a davet mektuplarını gönderdiği yerlerden biri de Bizans İmparatorluğuna bağlı Hristiyan Gassaanilerin hâkimiyeti altındaki Busra idi. Buraya giden elçi Haris b. Umeyr el-Ezdi, Busra Valisi Şurahbil tarafından şehit edildi. Bu sebeple Peygamberimiz 3000 kişilik bir kuvvet hazırlayıp başına Zeyd b. Harise'yi geçirerek Gassanilere gönderdi. Bu savaş Peygamberimizin Medine Döneminde Bizanslılarla (Rumlarla) yaptığı ilk savaş olacaktı. Peygamberimiz Müslüman askerleri uğurlarken düşmanın önce İslam'a davet edilmesini ve kabul etmedikleri takdirde savaşılmasını istedi. Dualarla onları uğurladı.

629 yılında İslam ordusu Medine'den çıkıp Mute'ye ulaştığında karşılarında Bizans'ın desteğinde Hristiyan Araplardan oluşan 100.000 kişilik bir ordu bulmuşdu. İslam ordu komutanı Zeyd b. Harise, savaşıp savaşmama konusunda bir durum değerlendirmesi yaptı. Müslümanların sayısı oldukça az olmasına rağmen İslam ordusu düşmanla savaşma kararı aldı.

İki ordu Mute'de karşı karşıya geldi. Şiddetli çatışmalar oldu. Önce Zeyd b. Harise şehit oldu. Sonra İslam sancağını Cafer b. Ebu Talib aldı. O da şehit olunca sancağı, Abdullah b. Revaha aldı. O da şehit düştü. Ashabın önde gelenleri şehit olunca Müslüman askerler dağılmak üzereydi ki ordunun hemen hepsinin isteği üzerine Halid b. Velid komutayı ve sancağı eline aldı. Halid b. Velid o gün akşama kadar savaşa devam etti. Gece olduğunda savaşa ara verildi. Halid b. Velid değişik bir taktik uygulamaya karar verdi. On bin ateş yaktırdı ve İslam ordusunu; sağda olanlarını sola, önde olanlarını arkaya alarak yeniden düzenledi. Bizans ordusu gece yanan çok sayıda ateşi görünce takviye kuvvet geldiğini sandı ve büyük bir korkuya kapıldı. Bizans askerleri ertesi sabah yer değiştirmeden dolayı karşılarında farklı yüzler görünce iyice endişelendi ve paniğe kapıldı.

İslam ordusunun ilk hücumundan sonra düşman ordusu kaçmak zorunda kaldı. Halid b. Velid komutasındaki askerler düşmanı bir müddet takip ettikten sonra topluca geri çekildi. Halid b. Velid daha fazla şehit vermeden Bizansa kayıplar verdirmiş ve İslam ordusunu geri çekmeyi başarmıştı. Mute Savaşı sonunda Bizans ordusu çok az sayıdaki Müslüman kuvvetlerine karşı bir başarı elde edemedi. İslam Ordusu Medine'ye döndü. Hz. Peygamber üç şehit kumandanın ve amcasının oğlu Cafer'in şehit olduğunu öğrenince çok üzüldü. Amcasının oğlu Cafer'in ailesine taziye ziyaretinde bulunarak onları teselli etti.

54. Afzalur Rahman, Sîret Ansiklopedisi, C 1, s. 478

Mute Savaşı'ndan sonra İslam ordusu Mekke'nin Fethi, Huneyn savaşı, Tâif Seferi gibi birçok savaş yapıp başarılar elde etti. Bu durum Bizansı telaşlandırdı. Şam eyaletinin güney sınırında genç ve dinamik bir gücün kendisini sürekli tehdit edeceğini biliyordu. İranla yapılan savaşı kazanan ve Hristiyanların koruyuculuğunu üstlenen Bizans ordusu, sıranın İslam ordusunu yenmeye geldiğine inanıyordu.

Mute Savaşı'ndan birkaç ay sonra Peygamberimiz Gassanilerin, diğer Müslüman olmayan Arap kabileleriyle birlikte Müslümanlara karşı savaş hazırlıkları içerisinde olduklarını haber aldı. Peygamberimiz hızlıca hazırlıklara başladı. Çevredeki kabilelere savaş hazırlıkları yapmalarını bildirdi. Savaşa katılmak için gönüllüler Medine'de toplanmaya başladı. Ancak Peygamberimiz çok zor bir savaş olacağını hissediyordu. Çünkü Hicaz bölgesinde şiddetli bir kuraklık vardı. Yaz ayı olması dolayısıyla aşırı sıcaklar vardı. Hazırlanacak ordu bu şartlarda yaklaşık 700 km'lik bir yol kat edecekti. Bu şartlarda bölgenin en güçlü ordularından biri olan Bizansla karşılaşmak Peygamberimizi düşündürüyordu. Ashabin ileri gelen zenginleri neyi var neyi yoksa bu ordunun hazırlanmasına harcadı. Hz.Ebu Bekir tüm mal varlığını ordu hazırlıkları için feda etti. Kadınlar tüm değerli takı ve mücevheratlarını İslam ordusunun hazırlanmasına harcadılar.

Peygamberimiz çok zor şartlarda hazırlanan yaklaşık otuz bin kişilik bir orduyla Tebük'e doğru hareket etti. Müslümanlar uzun ve meşakkatli bir yolculuktan sonra Tebük'e ulaştılar. Fakat ortada düşman askeri yoktu. Peygamberimiz Tebük'te birkaç hafta kaldı. O bölgede bulunan bazı kabilelerle antlaşmalar yaptı. Civardaki bazı Hristiyan ve Yahudi Arap kabilelerine elçiler gönderdi. Onlardan bir kısmı İslam'ın hâkimiyeti altına girdiler. Daha sonra savaş yapılmadan Medine'ye dönüldü. Tebük Seferi'yle Bizans'a gözdağı verilmiş ve Müslümanların ne kadar güçlü olduğu çevre kabilelere hissettirilmiştir.

YORUMLAYALIM

Tebuk Seferi sırasında bağlı bulundukları Bizansa rağmen bazı Hristiyan Arap kabilelerin İslam'ı seçmelerini, Arap Yarımadasında İslam'ın etkisi açısından yorumlayınız.

5. İslam'a Davet Mektupları

Peygamberimiz Hudeybiye Antlaşması'nı imzalayarak hedeflediği barış ortamını elde etti. Bundan sonra Hz. Peygamber (s.a.v) İslam'ın başka kabilelere ulaştırılması hatta ilahî davetin Arap Yarımadası dışında da duyurulması amacıyla hazırlıklara başladı. Peygamberimiz davet mektubu göndereceği hükümdarların İslam'ı kabul etmesi durumunda onlara tabi olan halkın bir kısmının da Müslüman olacağını ümit ediyordu. Davet mektuplarıyla ilgili planını ashabıyla istişare etti.

Hz. Muhammed (s.a.v), sahabeler arasından hangi devlete kiminle mektup göndereceğini tespit etti. Elçileri Kral saraylarının usul ve âdetlerini

bilenlerden seçti. Seçilenlerden bazıları, mühürsüz mektupları kralların kabul etmeyeceğini Peygamberimize söylediler. Bunun üzerine, Peygamberimiz "Muhammed Resul Allah" kelimelerinin kazılı olduğu bir mühür yaptırdı. Sonra Peygamberimiz İslam'a davet mektuplarını hazırlattı. Sevgili Peygamberimiz bu mektuplarda kendisinin Allah'ın bir elçisi olduğunu ve mektubu alanların Allah'a şirk koşmayı bırakarak İslam dinine girmesini istiyordu.

Peygamberimizin Mührü

628 yılında elçiler, davet mektuplarını alarak farklı ülkelere ve topluluklara doğru yola çıktılar. Zamanın iki süper gücünden biri olan Bizans imparatoruna Dıhyet'ül-Kelbi, ikinci büyük devlet olan Sasaniler'in kisrasına Abdullah b. Huzafe, Habeşistan Necaşisi'ne Amr b. Ümeyye, Mısır mukavkısına Hatip b. Ebi Belta, Gassani melikine Haris b. Ümeyye gönderildi.

Hz. Peygamberin gönderdiği mektuplar İslam'ın o zamanki dünyanın hâkim güçlerine tanıtılması ve Peygamberimizin bir lider, bir peygamber olarak muhatap kabul edilmesi bakımından son derece önemliydi.

Elçiler, Peygamberimizin davet mektubunu hükümdarlara ileterek onları İslamiyet'e davet ettiler. Eğer Müslüman olurlarsa ve topluluklarına da bunu ulaştırırlarsa Allah katında sevaplarının çok büyük olacağını müjdelediler. Ayrıca hükümdarlara Müslüman olurlarsa, iktidarlarını koruyacaklarını, kabul etmezlerse de lideri oldukları topluluğun sorumluluğunu üstleneceklerini söylediler.

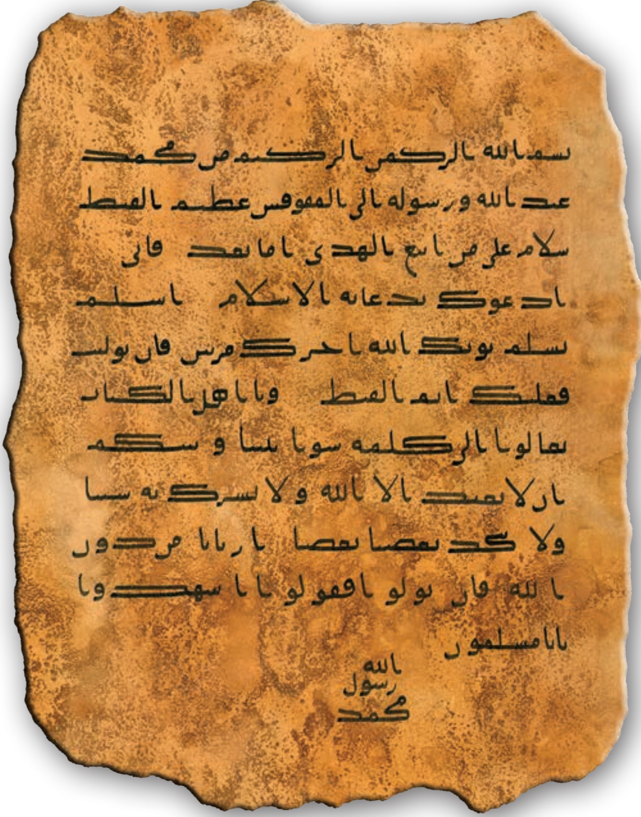
Peygamberimizin davet mektubunu alan devlet başkanları ve liderler farklı tepkiler gösterdiler. Habeşistan Necaşisi, Hz. Peygamberin elçisini çok iyi karşılamıştır. Bazı kaynaklarda İslam'ı kabul ettiği, Peygamberimizin de Necaşi öldüğünde gıyabi cenaze namazı kıldırdığı rivayet edilir.[55]

Habeşistan Necaşisi'ne Gönderilen Mektup

"Bismillâhirrahmânirrahîm! Allah Resulü Muhammed'den, Habeş Meliki Necâşiye!Ey Melik! Müslüman olmanı dilerim. Ben senin namına, Lâ ilâhe illâ Hû, Melik, Kuddûs, Selam, Mü'min, Müheymin olan Allah'a hamdü sena ederim. İsa Allah'ın Kelime'sidir. Allah, o Kelime'yi (ki, İsa'ya vücut veren "Kün" hitabıdır) ve o ruhu, çok temiz ve afif olan ve dünya hayatından tamamıyla çekilmiş bulunan Meryem'e nefyetti. Bu surette Meryem, İsa'ya hamile kaldı. Böylece Allah, İsa'yı yarattı.Nasıl ki Âdem'i de Allah, kudret eliyle ve bir mucize olarak yaratmıştır. Ey Melik! Seni; eşi, ortağı olmayan bir tek Allah'a imana ve ona ibadete, bana uymaya ve Allah tarafından bana gönderilenlere inanmaya davet ediyorum. Çünkü ben Allah'ın bunları tebliğe memur elçisiyim. Seni ve halkını Aziz ve Celil olan Allah'a imana davet ediyorum. Şimdi ben size İslam hakikatlerini tebliğ ettim ve nasihatte bulundum. Siz de nasihatimi kabul ediniz! Selam hidayete tâbi olanlara olsun."

(Taberî, Tarihu'l Ümem ve'l Mülûk, C3, s.89.)

55. Buhari, Cenaiz, 4.

بسم الله الرحمن الرحيم من محمد
عبد الله ورسوله الى المقوقس عظيم القبط
سلام على من اتبع الهدى اما بعد فاني
ادعوك بدعايه الاسلام اسلم
تسلم يوتك الله اجرك مرتين فان توليت
فعليك اثم القبط ويا اهل الكتاب
تعالوا الى كلمة سوا بيننا وبينكم
الا نعبد الا الله ولا نشرك به شيا
ولا يتخذ بعضنا بعضا اربابا من دون
الله فان تولوا فقولوا اشهدوا
بانا مسلمون
الله
رسول
محمد

Hz. Peygamberin Mısır Mukavkıs'ına gönderdiği mektup.
(Hattat Ali Hüsrevoğlu tarafından özel olarak hazırlanan eskitme kağıda İstinsah edilmiştir.)
(Muhammed Hamidullah, el-vesaiku's-siyasiyye, s: 137 Beyrut, 1985)

Mısır Mukavkısı da Hz. Peygamberin elçisini iyi karşıladı. Çeşitli mazeretler öne sürerek İslam'ı kabul etmese de Mariye isimli bir cariye ve bazı hediyeler vererek elçiyi uğurladı.

Sasani Kisrası Hüsrev Pervize, mektubu Abdullah b. Huzafe götürmüştü. Mektupta: "Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Bu mektup Allah'ın Resulü Muhammed'den İran'ın başı Kisrayadır. Gerçek, ikaz ve irşada boyun eğenlere ve Allah'a inananlara ve Allah'ın birliğine, şeriki bulunmadığına ve Muhammed'in Onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet edenlere selam. Ey Kral! Allah'ın emri ile seni İslamiyete davet ediyorum. Çünkü bütün insanları ikaz etmek ve tebliğimi iletmek üzere, Allah tarafından bütün insanlığa elçi olarak gönderildim. İslamiyeti kabul et ve bütün belalardan korunmuş ol. Bu daveti reddedersen, bütün kavminin inkârının günahı da boynunadır." diye yazıyordu.

Abdullah b. Huzafe'nin anlattığına göre kendisi Kisranın sarayına vardığında, huzura kabul edilmek için müracaatta bulunmuş, Mektubu Sasani İmparatoruna sunmuş, İmparator, mektubu bir tercümana okutup açıklatmıştı. Kisra mektubun içeriğine sinirlenmiş, mektubu geri almış ve yırtmıştı. Daha da ileri giderek Sasanilere bağlı Yemen valisi Bazan'a mektup yazarak Hz. Muhammed'in (s.a.v) yakalanıp kendisine teslim edilmesini emretmişti.

Sasani Kisrası Müslüman olmadı ama Arap Yarımadası'ndaki Sasani sömürgeleri olan Bahreyn, Umman ve Yemen gibi yerlere gönderilen davet mektupları sonucu bu bölge yöneticileri Müslüman oldular.[56]

Peygamberimiz Gassanilerin melikine elçi olarak Hâris b. Ümeyye'yi gönderdi. Gassaniler Bizans imparatorluğuna bağlı idiler. Bu nedenle kendileri çok güçlü görüyorlardı. Gassanilerin meliki gururlanarak Hz. Peygamberin gönderdiği elçiyi öldürdü. Hz. Peygamber bunu duyunca çok üzüldü.

Davet mektubu kendisine ulaştığı sırada Kudüs'te bulunan Bizans İmparatoru Herakliyus da Hz. Peygamberin elçisine iyi davrandı. Herakliyus, ülkesinde o sırada ticaret sebebiyle bulunan Mekke Lideri Ebu Süfyan'dan Peygamberimiz hakkında bilgi aldı. Onun verdiği bilgilerle Bizans İmparatoru Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamber olduğuna kanaat getirmiş ancak halkının Hristiyanlığı terk etmeye karşı olduğunu belirterek İslam'ı kabule yanaşmamıştır.

56. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s.249-250.

6. Heyetlerle Görüşmeler

Mekke'nin fethinden sonra Kureyş'in ve ondan sonra en büyük kabilelerden biri olan Havazinlilerin Müslüman olmasıyla civar kabileler heyetler hâlinde Medine'ye gelmeye başladılar. Peygamber Efendimiz Medine'ye gelen bu elçileri iyi karşılıyordu.

Gelen bu kabilelerin elçileri genel olarak mensubu oldukları kabilenin Müslüman olduğunu bildirmek üzere geliyor ve kabilelerine İslam'ı anlatacak kişiler talep ediyorlardı. Hicretin dokuzuncu yılında heyetler Medine'ye yoğun şekilde geldiği için bu yıla "Elçiler Yılı" (Senet'ül-Vüfûd) adı verildi. [57] Hz. Muhammed'e (s.a.v) elçi gönderen kabilelerden bazıları şunlardır: Benî Temim, Benî Zeyde, Benî Amir, Benî Sa'd b. Bekir, Abdulkays, Benî Hanife, Benî Tay, Kinde, Hemdan.

Peygamberimiz ve Müslümanlar İslam'a girmek için gelen elçilere oldukça misafirperver davranıyordu. İlk zamanlarda ashaptan bazılarının evleri elçilerin ağırlanmasına tahsis edilmişti. Daha sonra Medine'ye gelen elçiler kendilerine yapılan misafirhanelerde ağırlanmıştır. Ayrıca Mescid-i Nebi'nin yanındaki Suffe bu amaçla da kullanılmıştır.[58]

Mekke'nin fethinden iki ay sonra Peygamberimize Tâif'te zor anlar yaşatan Sakifliler Medine'ye gelip İslam'a girdiklerini belirttiler. Resulullah, Sakiflilerin Müslüman olmasına çok sevindi. Onlara İslam'ı anlatarak çeşitli ikramlarda bulundu.

Elçiler yılında tüm Arabistan Yarımadası'ndan insanlar büyük kitleler hâlinde İslam'a girmiştir. Her gelen heyet bir kez daha Hz. Peygamberin peygamberliğini ve yarımadadaki hâkimiyetini kabul etmiş oluyordu.

YORUMLAYALIM

Senet'ül-Vüfûd (Heyetler/Elçiler Yılı) olarak tarihe geçen hicretin 9. yılı, Medine'ye gelen heyetlerin müslüman olmasında Peygamberimizin ve sahabenin onlara karşı tavrı önemli ölçüde etkili olmuştur.

Bu durumu "İslam davetinde temsil olayının önemi" açısından yorumlayınız.

7. Veda Haccı ve Veda Hutbesi

Peygamberimiz Mekke'nin fethinden sonra hac mevsimini beklemeden Medine'ye dönmüştü. Hac Mekke'nin fethinden bir yıl sonra 631 yılında farz kılındı. Haccın farz kılındığı ilk yılda Medine'li bir grup müslüman Hz. Ebu Bekir başkanlığında hacca gittiler. Peygamberimiz ertesi yıl hac için hazırlıklara başladı. Bunu Müslümanlara da duyurarak hazırlanmalarını istedi. Peygamberimizle birlikte hac etmek isteyen civardaki kabileler Medine'de toplanmaya başladı.

57. İbni Hişam, Siretü'n Nebeviye, C2, s.559.
58. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 255.

YORUMLAYALIM

إِذَا جَٓاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَاَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فٖى
دٖينِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ اِنَّهُ
كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾.

"Allah'ın yardımı ulaşıp fetih müyesser olunca, insanların da bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini görünce artık Allah'ına hamt edip onu tespih et. Ona sığın ki o tövbeleri çok kabul eder."

(Nasr suresi, 1-4.ayetler.)

Yukarıdaki ayetlerin vermek istediğini mesajı yorumlayınız.

Peygamberimiz 632 yılında yanında hanımları, kızı Fatıma, muhacir, ensar ve diğer kabilelerden oluşan Müslümanlarla birlikte Medine'den ayrıldı. Peygamberimiz birçok kez Kâbe'yi tavaf etmişti ama bu haccın farz oluşundan sonraki ilk haccı idi. Hacca katılan Müslümanlar peygamberimizle birlikte hac yapacakları için heyecanlıydılar. Peygamberimizle birlikte hac için yola çıkanlar yaklaşık 100 bin kişiydiler. Mekkeye gidene kadar yol boyunca katılanlarla birlikte bu sayı 120 bine kadar ulaşmıştı.[59]

Yolculuk 10 gün sürdü. Peygamberimiz zilhicce ayının dördünde Mekke'ye ulaştı. Kâbe'yi tavaf etmeye başladı. Kendisiyle birlikte Müslümanlardan oluşan insan seli "lebbeyk" nidalarıyla dalga dalga ilerleyerek tavaf yapıyorlardı. Peygamberimiz birkaç günü Mekke'de geçirdikten sonra bütün Müslümanlarla birlikte Mina'ya geçti. O gün orada kaldı. Arefe günü sabahı Arafat'a çıktı. Orada dua etti. Öğle vakti kendisini dinlemek üzere toplanan on binlerce Müslüman'a bir konuşma yaptı. Gür sesli münadiler görevlendirerek söylediklerinin herkese ulaşması için tekrar etmelerini istedi.[60]

Peygamberimiz toplanan insanlara yaptığı konuşmada genel hatlarıyla Allahın birliği ve Allah'a itaatın gerekliliğini, emanete riayet edilmesi gerektiğini, cahiliye devri adetlerinin geride kaldığını hatrılattı. Sonra devamla güçlünün zayıfı ezmemesini, can, mal ve ırz güvenliğinin sağlanmasını, faizin yasaklandığını, kadınlara değer verilmesini, kan davalarını sona erdirilmesini istedi. Artık cahiliye devrinin bütün kötülüklerinin bitmesi gerektiğini, bütün insanların eşit olduğunu, İnsanlar arasında üstünlüğün ancak takva ile olacağını söyledi. Müslümanların kardeş olduğunu hatırlatarak ve iç çekişmelerle birbirlerine düşmemeleri konusunda uyarılarda bulundu.

Hz. Peygamber, hutbede "Ey insanlar" diye başlayan hitabıyla tüm insanların kişisel dokunulmazlığı, hayat hakkı, mülkiyet ve mesken hakkının olduğunu vurguluyor, toplumsal barış, eşitlik, miras, aile hukuku

59. İrfan Yücel, Peygamberimizin Hayatı, s. 241.
60. Taberi, Tarihu'l Umem ve'l –Mulük, C 3, s. 151

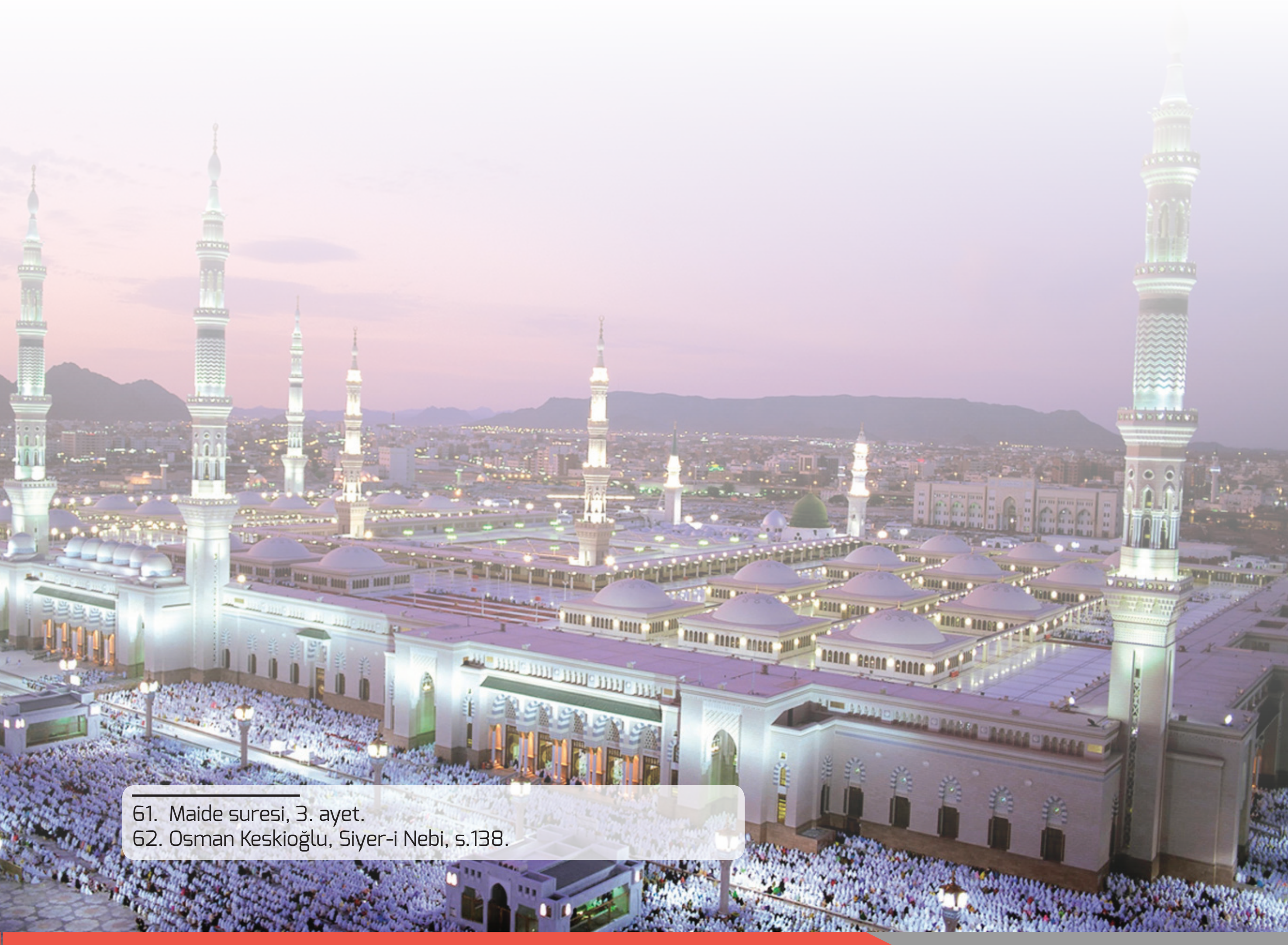
gibi sosyal içerikli konularda insanlığa evrensel mesajlar veriyordu.

O gün Arafat'ta akşama kadar dua ile meşgul oldu. Peygamberimiz Arafat'ta iken;

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دٖينَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتٖى وَرَضٖيتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دٖينًا

"**Bu gün size dininizi kemale erdirdim. Üzerinize olan nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'a razı oldum.**" [61] ayeti nazil oldu. Peygamberimizin hutbesinde ve bu nazil olan ayetlerde sanki veda ifadeleri vardı. Hz. Ebu Bekir bu ayetin nazil olduğunu öğrenince Hz. Peygamberin vefatının yaklaştığını düşündü ve ağladı. Peygamberimiz hac görevini yerine getirdikten sonra Mekke'den ayrıldı.

Peygamberimizin bu konuşmasından yaklaşık üç ay sonra vefat etmiş olması, onun burada söylediklerinin Müslümanlara son vasiyeti gibi algılanmasına sebep olmuştur. Bu tarihi konuşmaya "Veda Hutbesi" denilmesi de bundandır. Artık cahiliye devri tamamen kapanmış, din tamamlanmış ve İslam'ın dönemi başlamış oluyordu.[62] Bu hutbe bu açıdan da çok önemliydi.

61. Maide suresi, 3. ayet.
62. Osman Keskioğlu, Siyer-i Nebi, s.138.

VEDA HUTBESİ

Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz. Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha birleşemeyeceğim.

İnsanlar! Bu günleriniz nasıl mukaddes bir gün ise bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise bu şehriniz (Mekke) nasıl mukaddes bir şehir ise canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir. Her türlü tecavüzden korunmuştur.

Ashabım! Yarın Rabb'inize kavuşacaksınız ve bugünkü her hâl ve hareketinizden muhakkak sorulacaksınız. Sakın benden sonra cahiliye âdetlerine dönüp de birbirinizin boynunu vurmayınız. Bu vasiyetimi burada bulunanlar, bulunmayanlara bildirsin. Olabilir ki bildirilen kimse, burada bulunup da işitenden daha iyi anlayarak muhafaza etmiş olur.

Ashabım! Kimin yanında bir emaneti varsa onu sahibine versin. Faizin her çeşidi kaldırılmıştır, ayağımın altındadır. Lakin borcunuzun aslını vermek gerekir. Ne zulmediniz ne de zulme uğrayınız. Allah'ın emriyle faizcilik artık yasaktır. Cahiliyeden kalma bu çirkin âdetin her türlüsü ayağımın altındadır. İlk kaldırdığım faiz de Abdülmuttalib'in oğlu (amcam) Abbas'ın faizidir.

Ashabım! Cahiliyet devrinde güdülen kan davaları da tamamen kaldırılmıştır. Kaldırdığım ilk kan davası Abdülmuttalib'in torunu (amcazadem) Rebia'nın kan davasıdır.

İnsanlar! Bugün şeytan, sizin şu topraklınızda yeniden tesir ve hâkimiyetini kurmak gücünü ebedî surette kaybetmiştir. Fakat siz, bu kaldırdığım şeyler dışında, küçük gördüğünüz işlerde ona uyarsanız bu da onu memnun edecektir. Dininizi korumak için bunlardan sakınınız.

İnsanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları, Allah'ın emaneti olarak aldınız; onların namuslarını ve iffetlerini Allah adına söz vererek helal edindiniz. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, onların da sizin üzerinizde hakları vardır.

Müminler! Size iki emanet bırakıyorum ki onlara sımsıkı sarıldıkça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. O emanetler de Allah'ın kitabı (Kuran) ve sünnetimdir.

Müminler! Sözümü iyi dinleyiniz. Müslüman Müslüman'ın kardeşidir, böylece bütün Müslümanlar kardeştir. Din kardeşinize ait olan herhangi bir hakka tecavüz etmek başkasına helal değildir. Meğer ki gönül hoşluğu ile kendisi vermiş olsun.

İnsanlar! Yarın beni sizden soracaklar, ne diyeceksiniz? "Allah'ın elçiliğini ifa ettin, vazifeni yerine getirdin, bize vasiyet ve öğütte bulundun diye şehadet ederiz." cevabını verdiler.

Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.v.), "Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab! Şahit ol ya Rab!" dedi.

(Heyet, Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, C 1, s. 544.)

LİSTELEYELİM

Veda Hutbesinde geçen evrensel ilklerini listeleyiniz.

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....

8. Peygamberimizin Vefatı

Peygamberimiz Veda Haccı'ndan bir süre sonra hastalandı. Şiddetli ateş nöbetleri geçiriyordu. Kendini iyi hissettiği zamanda namazı kıldırıyor namaza çıkamayacak derecede hastalığı ağırlaştığında Hz. Ebubekir'in namazı kıldırmasını istiyordu. Bir müddet bu hâl böyle devam etti. Herkes başucunda hastalığının geçmesini bekliyordu.

Hz. Aişe'nin evinde bulunduğu bir gece ateşi düşmüş sabaha karşı rahatlamıştı. Hz. Ebubekir onun biraz iyileştiğini görünce yanından ayrılmıştı. Yatağında istirahat ettiği bir sırada hafif bir sesle "La ilahe İllallah," demiş ve güçlükle işitilebilen son sözü "Yüce Rabbime, Yüce Dosta" olmuştu. Bu sözlerden sonra 14 Rebiulevvel 632 yılında 63 yaşında vefat etti.[63]

NOT EDELİM

Peygamberimiz vefat ettiği pazartesi sabahı odanın mescide açılan kapının perdesini açtı. Ashab-ı Kiram Hz. Ebubekir'in arkasında sabah namazının kılıyorlardı. Onların bu hâlini tebessüm ederek izledi.

Resulullah'ın ayakta olduğunu görenler sevindiler Hz. Ebubekir geriye çekilerek onun gelip imamlığa geçmesini bekledi. Peygamberimiz eliyle namazı tamamlamalarını istedi. Sonra perdeyi kapattı. Bu Ashabın peygamberimizi son görüşleri oldu.

(İrfan Yücel, Peygamberimizin Hayatı, s. 255.)

Peygamberimizin vefatı Müslümanları derinden sarstı. Ne yapacaklarını ne diyeceklerini bilemiyorlardı. Hatta öyle ki onun gerçekten ölüp ölmediğini soranlar, öldüğüne inanamayanlar oldu. Hz. Ömer kılıcını çekerek Resulullah'ın ölmediğini iddia etmiş ve onun öldüğün söyleyenlerin kellesini uçuracağını söylemişti.

Peygamberimiz vefat ettiğinde Medine'ye yakın bir yerde bulunan Hz. Ebubekir hızlıca gelerek Peygamberimizin bulunduğu odaya girdi. Peygamberimizin üzerindeki örtüyü kaldırıp yüzüne baktı. Gözlerinden

63. İbrahim Sarıçam, Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 396.

yaşlar akmaya başladı. Ve dudaklarından şu sözler döküldü: "Sana her şey feda olsun. Mukadder olan ölümü işte tattın, hayatta iken güzledin ölümünle de güzelsin"."[64] dedi. Sonra odadan çıkarak dışarıda bekleyenlere;

"**Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz? Kim (böyle) geri dönerse Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah, şükredenleri ödüllendirecektir.**"[65] ayetini okudu. Hz. Ebu Bekir'in bu sözleri, Peygamberimizin vefatı karşısında şaşkınlığa düşen Hz. Ömer'i ve bütün Müslümanları sakinleştirdi.

Peygamber Efendimizin damadı Hz. Ali, Abbas ve birkaç kişi Peygamberimizin cenazesini yıkayıp hazırladılar. Hz Ebubekir Peygamberimizin nereye gömüleceği tartışması ortaya çıkınca "Peygamberler vefat ettiği yere gömülür" diyerek Peygamberimizin vefat ettiği Hz. Aişenin odasının kazılmasını istedi. ve Peygamberimiz buraya defnedildi.[66]

Efendimiz, ehl-i beyt'inin ellerinde, ehl-i beyt'inden biri olan mübarek eşleri Hz. Aişe'nin odasında dar-ı bekaya uğurlandı.

Müslümanlar, tarih boyunca Peygamberimizin eşlerini, çocuklarını, torunlarını ve yakın akarabalarını da içine alan ehl-i beyt'i gönülden sevmiş ve hürmet duymuşlardır.Peygamberimizin kızlarının damatlarının, torunlarının adları Müslümanların adlarında yaşamaya devam etmektedir.

اِنَّمَا يُرِيدُ اللّٰهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ
وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً ﴿٣٣﴾

Çünkü Müslümanlar; "**Ey ehl-i beyt Allah sizden her türlü günahı, haramı, çirkinliği, uzaklaştırmak ve sizi tertemiz yapmak istiyor.**"[67] ayetinde bildirildiği gibi Peygamberimizi ve ehlini sevmekle mükelleftirler.

Peygamber Efendimiz "*Size iki emanet bırakıyorum onlara yapıştığınız müddetçe dalalete düşmezsiniz. Birisi Allahın kitabı, diğeri de ehl-i beytimdir.*" [68] buyurarak ehl-i beyti'ni sevmeye ne kadar önem verdiğini ifade etmişti. Ayrıca "*Allah size nimetler verdiği için Allahı sevin. Allahı sevdiğiniz için de beni sevin. Beni sevdiğiniz içinde ehl-i beytimi sevin.*"[69] hadisiyle veciz bir şekilde kendisini sevmenin yolunun istisnasız tüm ehl-i beyitini sevmekten ve onlara saygı göstermekten geçtiğini bize haber vermişti.

64. İbn Sa'd, Kitabü't-Tabakat, C 2, s. 265.
65. Âl-i İmran suresi, 144. ayet.
66. Osman Keskioğlu, Siyer-i Nebi, s.145.
67. Ahzab suresi, 33. ayet
68. Müslim, Fezailu's-Sahabe, 37
69. Tirmizi, Menakıb, 3792

Tarih boyunca Müslümanlar; "*Şunu bilinki, ehl-i beytimin misali Nuh'un gemisi gibidir. Kim ona binse kurtulur. Her kim dışında kalırsa boğulur.*"[70] hadisiyle amel ederek Peygamberimizin eşleri, çocukları, torunları ve akrabalarına olan sevginin muhafaza edilmesi için çok büyük gayretler sergildiler.

70. El-Hakim en-Neysaburi, Müstedrek, 3/163-4720.

Sevgili Kasidesi

Ya Resulallah,

Ellerim boşlukta, senin Uhud günü dağılan saçlarını arıyor
Gözlerim göz bebeklerini, Hira dağında
Gözümdeki damla biliyor şu anda yanakalarında soğuyor

Ebubekir'in olup mağrada, Ali'n olup yatağında
Seni Hatice'nin kalbinde, Aişe'nin dilinde,
Zeyneb'in gözlerinde buluyorum
Doğan günde, ayın ondördünde
Baktığım her yerde seni görüyorum
Sen varsın, zamanın ve mekanın ötesinde
Aşkın coğrafyalara hayat bahşediyor
Sevdanla tutuştu Hicaz çölleri,
Rahmetinle dirildi Anadolu, Mezopotomya
Gel ey Mısır'ın Nil'i, Medine'nin gülü… sevgili

Kureyn'i hatırlar mısın ya Resulallah
Sen hak elçisin bunda kuşku yok !
Sen Abdülmuttalib'in yetimisin
Gel ey Kureyş'in emini, barışın zeytini,
kavganın en önde gideni,
şehadetin duvağa açılmadık gelini
Sevgili !

Vedduha'yı ne çok severdin,
yarana merhem diye sürerdin
Geceyi yük tutma vakti, gündüzü sefer bilir,
Ahireti dünyaya, Mekke'yi Miraca yeğlerdin
Gel ey Amine'nin Mustafası
İbrahim'in duası
Meryem'in İsası
Mesih'in haber verdiği sevgili …

Rüzgar yadınla esti durdu ,
Allah buyurdu:
"Göğsünü açmadık mı, yükünü almadık mı,
şanını yüceltmedik mi ?"
Gel ey Amine'nin gururu,
Ebu Talib'in uğuru,
Halime'nin bereketi,
Hatice'nin gönül verdiği…. sevgili…

Annen olmadı senin, baban,
deden, amcan, yurdun yuvan olmadı
Ne varisin oldu ne mirasın
Dost tutmadın insanlardan, sevdiğin olmadı

Ey yerin Mustafası
Göğün Mahmudu
İncil'in Ahmeti
Kur'an'ın Muhammedi…. sevgili

Erkam'ın evi tam yerindeydi
Bilal, Ali, Ebuzer, Hamza , Ömer, gizlice gelip giderdi.
Ömer'in eşliğinde
Kâbe'ye doğru yürüdüğümüz o gün ne güzeldi
Gelirken ya Resulallah Ömer'i de al getir
Ali'yi, Osman'ı, Ebubekir'i, Hasan'ı, Hüseyin'i,
Aişeyi, Fatıma'yı, Zeyneb'i
Gel ey Erkam'ın evindeki nur

Ehlibeytin gönlündeki sûrur
Zayıfların başındaki şefkat eli
Ey kimsesizlerin sahibi
Çaresizlerin ümidi
Sevgili….

Tale'al Bedru Aleyna
Yesrib'de olay var
Yesripliler ayakta
Kadın,çocuk, genç, ihtiyar herkes sokakta
"Muhammed geliyor!" diyen bir Yahudi
Yesribliler Muhammed'i hasret kalınan bir gelin gibi,
Uğruna çöllere düşülen bir Leyla ,
Dillere düşülen sevgili gibi
Yok yok bu çoşkuyu, deliliği anlatamaz hiçbiri
Örneği olmayan bir özveri, sevgi tufanı
İnsan seli, aşıklar mahşeri, cennet atmosferi !
Kucaklıyor Yesrib Muhammed'ini
Ve bir şarkı, bir destan yükseliyor ensarın dudaklarından göğün katlarına
Yesrib'e gün doğuyor, Yesrib'in gözleri ışıldıyor

Toprak, hava, su bile değişti mi ne
Yesrib artık Yesrib değil, peygamberin şehri…
Medine

…

Ey affetmenin zirvesi!
Ademoğullarının en merhametlisi
Düşmanına bile hayat veren
Alemlere rahmet olarak gönderilen elçi
Sevgili….

Sen ey Mekke'de ezilen
Tâif'den sürülen
Medine'de baş tacı edilen
İstanbul'da özlenen
Uğruna ölünen güzeller güzeli
Sevgili

Fatih OKUMUŞ

ÜNİTEMİZİ DEĞERLENDİRELİM

A- Aşağıdaki açık uçlu soruları cevaplayınız.

1. Mescid-i Nebi'nin Medine-İslam toplumu için önemini yazınız.

....

....

2. Bedir, Uhud, Hendek savaşlarını sonuçları açısından karşılaştırınız.

....

....

3. Huneyn Savaşında Müslümanların verdikleri imtihanı anlatınız.

....

....

4. Yahudi kabilelerinin Medine'den çıkarılış nedenlerini maddeler hâlinde sıralayınız.

....

....

5. Veda Hutbesi'nin içerdiği hükümleri sıralayınız.

....

....

B- Aşağıdaki soruların doğru seçeneklerini işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi Sevgili Peygamberimizin Akabe görüşmelerinden sonra Medine'ye İslamı öğretmek için gönderdiği sahabedir?

A) Ömer b. Hattab B) Hz. Osman C) Mus'ab b. Umeyr

D) Cafer b. Ebu Talib E) Eyüp el-Ensari

2. Aşağıdakilerden hangisi Hudeybiye Antlaşmasının maddelerinden biri değildir.

A) Müslümanlarla karşı taraf arasında 10 yıl savaş olmayacaktı.

B) Müslümanlardan Kureyş'e sığınacak olan olursa, geri iade edilecek

C) Kureyş, Müslümanlardan kendilerine gelenleri iade etmeyecek.

D) Arap kabilelerinden isteyen kabile, Müslümanlar ve Müşrikler arasında isteyen birisiyle ittifak yapabilecekti.

E)Müslümanlar Haccı hızlıca yapacak ve Mekkelilerin söylediği vakitte Mekke'yi terk edecek-lerdi.

3. Aşağıdakilerden hangisi Peygamberimizden önce Arabistanda var olan dinî inançlardan biri değildir.

A) Putperestlik B) Hristiyanlık C) Sabiilik

D) Yahudilik E) Gök Tanrı İnancı

4. Hendek Savaşında Medine'den Müslümanlara saldıran Yahudi kavmi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kureyşliler B) Nadiroğulları C) Evs oğulları
D) Kaynukaoğulları E)Kureyzaoğulları

5. Mute Savaşı Müsümanlarla hangi topluluk arasında yapılmıştır.?

A) Hunlar B) Sasaniler C) Gassaniler
D) Müşrikler E) Yemenliler

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri parantez içindeki uygun kelimelerle doldurunuz.

(Ebu Cendel, Uhud, Tebuk, Hz.Osman, Rıdvan, Hz. Ömer, Zeyd b. Harise)

1. ……….Savaşı komutana itaatin ne kadar önemli olduğunu ve talimatlara uymamanın acı sonuçlarını gösteren bir ibret olarak İslam tarihindeki yerini aldı.

2. Hudeybiye antlaşmasından önce Müslümanlar ……….ağacı altında toplanarak gerekirse Müşriklerle sonuna kadar savaşacaklarına dair peygamberimize söz verdiler. Hudeybiye antlaşması sırasında

3. Antlaşmayı imzalayan Süheyl b. Amr'ın oğlu …………..gelerek Müslümanlar safına katılmak istedi.

4. Peygamberimiz gönderdiği elçiyi şehit eden Gassani Meliki Şurahbil'e ……………….komutasında bir ordu gönderdi.

5. Peygamberimiz Bizansın savaş hazırlığı yaptığını öğrenince tüm Müslümanlara haber gönderdi.Medine'de toplanan yaklaşık 30 bin kişilik bir ordu ile ……….a doğru yola çıktı.

D- Aşağıdaki bilgilerin doğrularını (D), yanlışlarını (Y) ile işaretleyiniz.

1. (…) Peygamberimizin davet mektubu gönderdiği Krallardan biri olan Habeşistan Necaşisi Ashame elçiyi en iyi şekilde karşılamıştır.

2. (…) Müslümanlara Mekke'den beri sürekli işkence yapıp her fırsatta İslam düşmanlığı yapan Ebu Cehil Bedir savaşında öldürüldü.

3. (…) Ebu Süfyan Mekke fethedilmeden önce gelerek Müslüman olmuştur.

4. (…) Huneyn savaşı sonunda alınan esirler arasında Peygamberimiz sütkardeşi Şeyma da vardı.

5. (…) Hz. Peygamber hac farz olduktan sonra sadece bir kere Hac yapabildi.

SÖZLÜK

A

adl: 1. Adalet, insaflı olmak,işi doğru olmak. 2.Dinen zararlı olan şeylerden kaçınmak suretiyle hak olan yolda dosdoğru bir biçimde devam etme.

adak: Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kurban kesip yoksullara dağıtmak veya kutsal olduğuna inanılan bir güce niyette bulunmak.

afak: Ufuklar, görüş alanı.

ambargo:Bir kişinin başka kişilerle ilişkilerini engelleme.

arefe günü:Kurban yada Ramazan Bayramının bir önceki günü.

avam: 1-Halk, cumhur, ahali. 2.İlim, yönetim ve bilgelik sahibi olmayan insanlar, büyük çoğunluk

ayet: Surelerin içinde yer alan, başından ve sonundan özel işaretlerle ayrılan bir veya birkaç cümleden oluşan ilahî söz.

azat etmek: Serbest bırakmak, salıvermek. Köle ve cariyelerin özgürlüğünü geri vermek.

B

beddua: Birinin kötü duruma düşmesini gönülden isteme.

bedevi: Çölde, çadırda yaşayan göçebe.

beşer: İnsanoğlu, insan.

belagat:İyi konuşma, sözle inandırma yeteneği

biçare: Çaresiz, zavallı kimse.

boykot: Bir kimse, bir topluluk veya bir ülkeyle amaca ulaşmak için her türlü ilişkiyi kesmek.

buhran: Kargaşa, kriz.

büyü: Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların baş vurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad.

C

cahiliye:Hz.Muhammed'in peygamberliğinden önce, insanların yaşadıkları ve özünde, putlara tapma, soy-sopla övünme, hukuksuzluk, kibir ve zayıfları ezme gibi olumsuzlukları barındıran sosyal ve kültürel ortam.

cariye: Eskiden savaşta ele geçirilen kadın köle.

D

Darü'l-Erkam: Mekke döneminde Hz.Peygamber'in, Müslümanlara İslam'ı anlattığı, gelen vahyi tebliğ ettiği, topluca ibadet veya çeşitli görüşmelerin yapıldığı ve İslami eğitimin verildiği Erkam b. Ebi'l-Erkam'ın evi.

Darü'n-Nedve: Hz. Peygamber'in dedelerinden Kusay b. Kilab (ö.480?) tarafından kurulan, Mekke'de Kureyş kabilesinin ileri gelenlerinin toplanıp siyasi, hukuki ve idari konuları görüştükleri, ayrıca nikâh vb. törenler için de kullandıkları yer.

dehliz:Üstü kapalı, dar ve uzun geçit.

dalalet:Doğru yoldan sapma, sapkınlık, şaşırma.

diyet: İslam hukukuna göre, öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu para veya mal, kan parası, kefaret.

E

ebabil: Kur'an-ı Kerim'in Fil Suresinde adı geçen ve Hz. Peygamber'in doğumundan kısa bir süre önce (M.S. 570) Kâbe'yi yıkmaya gelen Habeşli komutan Ebrehe ve askerlerine taş yağdırarak yok eden dağ kırlangıcı; keçi sağan da denilen kuş sürüsü.

edip: Edebiyatla uğraşan, edebî eser veren kimse, yazar

ehl-i beyt: Hz. Peygamber'in ev halkı ve yakın akrabaları.

ehl-i kitap: Yahudiler ve Hristiyanları müşriklerden ayırt etmek için elde bulunan Tevrat, Zebur ve İncil'e inanan kimseler.

Her ne kadar Yahudi ve Hristiyanlar kendilerine Allah tarafından gönderilmiş olan kitapların asıllarını bozmuş olsalar da; Allah, peygamber, ahiret gibi inançları taşımaları nedeniyle ehl-i kitap denmiştir.

eman vermek: İslam ülkesine girmek isteyen gayrimüslim yabancıya can ve mal güvencesi sağlamak.

embriyo: Bir organizmanın gelişmesinin ilk evresi, döllenmiş olan bir yumurtanın gelişim ürünü.

emir: Müslüman ülkelerde bir kavim, şehir veya ülkenin yöneticisi anlamında kullanılır.

ensar: Hicret sırasında Hz. Peygamber'e ve Mekke'den Medine'ye göç eden diğer Müslümanlara kucak açıp onları misafir eden; beslenme, barınma ihtiyaçlarını gideren ve farklı bir ortamda yeni bir yaşamın kurulabilmesinde onlara yardımcı olan ve sahip oldukları her şeyi onlarla paylaşan Medineli Müslümanlar.

eşraf: Bir yerin zenginleri, sözü geçenler ve ileri gelenleri.

evrensel: Evrenle ilgili. Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümul.

F

facir:Günaha dalan, günahkâr, isyankâr, azgın.

fasık:Allah'ın emirlerine aykırı davranan, kötü huylu, kötülük yapmayı alışkanlık hâline getiren kimse, günahkâr.

fazilet:Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet.

fedakâr: Özverili.

fena bulmak: Geçici olmak,yok olmak, ölmek.

fetret: İki olay arasındaki süre.

fetret-i vahiy:İlk vahiy olan Alak Suresi'nin ilk beş ayetinden sonra, Müddessir Suresi'nin gelmesine kadar Hz. Peygamber'e vahyin inmediği dönem.

fevza: Kaos ortamı, kargaşa.

fıtrat: Yaradılış, hilkat, huy, yapı, tabiat. Allah'ın, tüm varlıkları kendi varlığını ve birliğini tanıyabilme gücü ve yeteneği ile yaratması, Haniflik, tevhit ve İslam inancı.

fidye:Kurtuluş bedeli, kurtulmalık.

Ficar Savaşları: İslam'dan önce bazı Arap kabileleri savaş yapılması yasak kabul edilen ve haram aylar olarak bilinen zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarında yapılan savaşlar.

fudul: Erdemliler, faziletliler.

G

gayb: Göz önünde bulunmayan. His ve aklın ötesinde kalan, insan tarafından kavranamayan Manevi âlem.

ganimet: Savaşta düşmandan alınan mal, para, tutsak.

gazve: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizzat katıldığı seferler.

H

Hacer-i Esvet: Tavafın başlangıç yerini göstermek üzere Kâbe'nin güneydoğu köşesinde bulunan, cennetten geldiğine inanılan, yerden 1.5 metre yüksekliğinde, oval biçiminde, hafif kırmızı ve sarı damarcıkları bulunan, 30 cm. çapında oldukça parlak siyah bir taş.

hadari: Yerleşik hayata geçmiş olan Araplar.

hanif: Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği tevhit inancını koruyan; Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın varlığına ve birliğine inanan kimse.

haram: Dinen sorumluluk çağında ulaşmış olan herkese, Allah'ın yapılmasını kesin olarak yasakladığı söz ve davranış.

haram aylar: İçinde savaş yapmanın, adam öldürmenin hatta Kâbe çevresinde avlanmanın bile yasak kabul edildiği dört kutsal ay; zilkade, zilhicce, muharrem, recep.

harem : Korunan yer, yasak bölge. Mekke ve Medine şehirleriyle çevrelerindeki belirli bölgeler.

hasret: Özleyiş, iç çekme. Çok özleyip kavuşamama üzüntüsü.

hatîm: Kâbe'nin kuzeybatı duvarının karşısında yerden bir metre yükseklikte bir buçuk metre kalınlığında yarım daire şeklindeki duvar.

havra: Yahudilerin ibadet için toplandıkları yer, sinagog.

helal:Dinî bakımdan kullanılmasına, yapılmasına, söylenmesine, yenilip içilmesine izin verilen şey.

hezimet: Bozguna uğramak, yenilgi.

Hicaz:Arabistan Yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan, Mekke ve Medine ile hac ve umre yapacakların ihrama girecekleri

yerleri de içine alan coğrafi bölge.

Hicr-i İsmail: Kâbe'nin kuzeybatı duvarı ile Hatim arasındaki boşluk.

Hicr-i Kâbe: Kâbe'nin kuzeybatı duvarı ile hatim arasındaki boşluk.

hicret: Hz. Peygamber'in ve sahabelerinin İslam'ı gereği gibi yaşamak, diğer insanlara Allah'ın emirlerini duyurmak ve müşriklerin işkencelerinden kurtulmak amacıyla Mekke'den Medine'ye M.S. 622 tarihinde yapmış oldukları göç.

hicri takvim: Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini tarih başlangıcı olarak kabul eden ve ayın yörüngesi üzerinde dönüşüne göre düzenlenen kamerî takvim, ay takvimi.

hilf: Yemin, sözleşme.

hill: Dışarıdan Mekke'ye gelen kişilerin ihrama girmek zorunda oldukları sınırlar içinde olduğu hâlde harem bölgesi dışında kalan yerlere verilen isim.

himaye: Koruma, gözetme, esirgeme, koruyuculuk, gözetim.

hilye: Hz. Peygamber'in bedensel ve ahlaki özelliklerini ayrıntılarıyla anlatan edebî eser, hilyeyişerif.

hisbe teşkilatı: Tarihte, İslam devletlerinde genel ahlakı, kamu düzenini korumak ve denetlemek; iyiliği emretmek, kötülükleri engellemek için kurulmuş bir teşkilat.

hutbe: Bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma, nutuk, hitabet.

hüsran: Ümit edilenin elde edilememesinden duyulan elem.

hüzün: Gönül üzgünlüğü, gam, keder, sıkıntı.

I

ıtır: Güzel koku, ıtır çiçeği.

İ

iffet: Haramdan uzak durmak, helal ve güzel olmayan söz ve davranışlardan sakınmak

iftihar etmek: Övünmek.

iftira: Yalan uydurma, birine haksız ve asılsız yere suç yükleme, bühtan etme.

ihanet: Sözünde durmama, anlaşmayı bozma, haksızlık yapma, vefasızlık.

ihya: 1. Diriltme, canlandırma. 2. İyilik, lütuf.

ikrar: İtiraf etmek, hakikati yazı, söz ve işaretleaçığa çıkarmak. Allah'ın varlığına ve birliğine iman eden bir kimsenin Müslüman muamelesi görebilmesi için inanmış olduğu değerleri sözlü veya fiilî olarak dışa yansıtması.

ikaz: Uyarma, uyarı, dikkat çekme, ihtar, tembih.

İsrâ: Gece yürüyüşü. Hz. Peygamber'in, hicretten yaklaşık bir buçuk sene evvel (620), Miraç gecesinde Kâbe'den Kudüs'teki Mescidiaksa'ya Allah'ın izniyle götürülmesi.

israf: Savurganlık, tutumsuzluk, gereksiz yere para, zaman ve emek harcamak.

isnad: Bir düşünceyi, bir konuyu bir kişi veya sebebe dayandırma, yükleme, atfetme.

istinsah: Bir yazıya, yapıta bakarak örneğini elle çıkarma, aynısını yazma, kopya etme.

istişare: Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma.

K

kâhin: Doğa üstü yollardan gizli, bilinmeyen şeyleri geleceği bilme iddiasında bulunan kimse.

kanaatkâr: Elindeki ile yetinen, tok gözlü.

kilise: Hristiyanların ibadet için toplandıkları yer.

M

ma'mure-i dünya: İnsanlar tarafından imar edilmiş bayındır dünya.

mağfiret: Allah'ın, kendisine içtenlikle tövbe eden ve hatasını kabul edip bir daha günah işlememe konusunda söz veren kullarının günahlarını bağışlaması, affetmesi.

masum: Temiz, suçsuz, günahsız.

mecnun: Sevdadan dolayı kendisini kaybetmiş. Çılgın, deli.

medyun: Borçlu, minnettar.

megazi :Allah'ın, kendisine içtenlikle tövbe eden ve hatasını kabul edip bir daha günah işlememe konusunda söz veren kullarının günahlarını bağışlaması, affetmesi.

meleke: Yeti, kabiliyet.

mersiye: Ağıt.

Merve: Hz. İbrahim, Hacer ve İsmail'i Mekke'ye bıraktığında Hacer'in yiyecek ve su bulabilmek için çıktığı tepelerden biri.

mevali: Azat edilen köleler. Köle azat eden kişiler.

mevla: Azat edilen köle. Köle azat eden kişi.

mikat: Mekke'ye gidenlerin veya hac ve umre yapacakların ihrama girecekleri noktalar.

miraç :1.Göğe çıkma 2. Hz. Peygamber'in, recep ayının 27. gecesinde, Mekke'den Kudüs'teki Mescidiaksa'ya götürülmesi ve oradan göğe yükseltilerek Allah'ın ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

miras: Birine ölen yakınından kalan mal-mülk, servet veya para.

muahat: Hicretten sonra Hz. Peygamber'in, Mekke'den hicret eden Muhacirlerle Medineli Ensardan olan Müslümanlar arasında yapmış olduğu kardeşlik antlaşması.

muhacir: Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlar.

münafık: Kalbi ile inanmadığı hâlde inkârını saklayıp, dili ile inandığını söyleyerek mümin görünen kimse

müşrik: Allah inancı olmakla bereber put veya başka bir varlığı Allah'a ortak koşan kimse.

mütevazı: Alçak gönüllü, gösterişsiz, iddiasız.

N

nazil: İnen, inmiş. Allah tarafından Hz. Peygamber'e bildirilmiş olan.

necaşi: Habeş ülkesinde krallara verilen unvan.

nefha: Esinti, güzel koku.

nesep: Soy, baba soyu, sülale.

nesir: Dilin söz dizimi kurallarına uygun olarak kullanılan anlatım biçimi, manzum olmayan söz ve yazı, düz yazı.

P

panayır: Belli zamanlarda ve genellikle küçük yerleşim birimlerinde kurulan, sergi niteliğini de taşıyan büyük pazar.

parşömen: Üzerine yazı yazılacak biçimde işlenmiş koyun ya da keçi derisi.

papirüs: Eski Mısırlıların yazı kağıdı yapmak için saplarından faydalandıkları bir bitki. Bu bitkiden yapılan yazı kağıdı.

R

rahip: Genelde manastırda yaşayan Hristiyan din adamı.

Ravza-i Mutahhara: Hz. Peygamber'in kabrinin bulunduğu yer. Hz. Peygamber'in Medine'deki mescidinde, kabri ile minberi arasındaki "tertemiz gül bahçesi." anlamına gelen bölüm.

revak: Üstü örtülü, önü açık yer, sundurma.

rivayet:1.Nakletme, nakil, haber verme, haber, anlatma.2.Hz. Peygamber'in söz, onay ve eylemlerinin yazılı veya sözlü olarak sonraki nesillere metin ve senetleriyle aktarılması.

ruhban: Dünyadan el etek çekmiş Hristiyan din adamı.

S

Sabiiler: İlahî bir kitaptan ayrılmış olan, meleklere, putlara ve yıldızlara tapanlar.

sadakat: Bağlılık, dostluk.

sadık rüya: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) peygamberlikten önce gördüğü ve aynen gerçekleşen rüyalar.

Safa: Hz. İbrahim, Hacer ve İsmail'i Mekke'ye bıraktığında Hacer'in yiyecek ve su bulabilmek için çıktığı tepelerden biri.

sahih: Gerçek, doğru, hakiki, hikmet, bilgelik, ilim, sebep, gizli sebep, açık delil.

salim fıtrat: Kusursuz yaradılış.

say: Hac ve umrede Kâbe'nin doğu tarafındaki Safa Tepesi'nden başlayarak Merve'ye dört gidiş, Merve'den Safa'ya üç dönüş olmak üzere bu iki tepe arasındaki gidiş geliş.

seriyye: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) bizzat katılmayıp bir sahabenin kumandası altında gönderdiği birlikler.

seyyit: Hz. Peygamber'in soyunu, torunu Hz. Hüseyin aracılığıyla devam ettiren müminler, Hz. Hüseyin'in soyundan gelenler.

sıddık: Çok doğru olan, doğruluğun zirvesinde olan, sözünü davranışları ile doğrulayan kimse.

siyer: Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hayatını anlatan kitap.

Suffe: Hz. Peygamber'in (s.a.v.) mescidine biti-

şik,üstü örtülü ve etrafı açık mesken.

Ş

şark: Doğu.

şecere: Soy kütüğü.

şefkat: Acıyarak sevmek, merhamet etmek.

şehbal: Kuş kanadının en uzun tüyü.

şer-i mübin: Apaçık din.

şeyh: Yaşlı. Kabile reisi.

şirk: Allah'ın birden çok olduğuna inanma, Allah'a ortak tanıma, eş koşma.

T

taassup: Bağnazlık, aşırı taraftarlık, tutuculuk, körü körüne bağlılık, fanatizm.

talim: Öğretmek.

tahsin: Bir işi güzel yapmak.

tahrif: Saptırma, çarpıtma, değiştirme, bozma, bozulma.

tasvip etmek: Benimsemek.

tavaf: İslam dininde hac sırasında Kâbe'nin çevresini kez dönme.

tebliğ: Allah'ın kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi." anlamında peygamberlerin sıfatlarından biri. Açıklanması gereken dinî bir hükmü, yerine göre örnekler vererek yerine göre nasihat ederek sözlü ve yazılı bir biçimde eksiksiz olarak anlatma; etkileyici bir dille insanlara duyurma. Allah'ın kendi katından göndermiş olduğu ilahî emirleri inkârcılara duyurma, inkâra düştükleri hususlarda onları ikna etmeye veya inanç alanıyla ilgili şüpheleri varsa, şüphelerini gidermeye çalışma; İslam'ı inkârcılara anlatma.

tecvit: 1. Güzel okumak veya yazmak. 2. Kur'an-ı Kerim'i, harflerin çıkış yerlerine ve sıfatlarına olarak hatasız bir biçimde okumayı öğreten ilim.

tefekkür: Düşünme, düşünüş.

telbiye: Hac veya umreye niyetlenen bir kimsenin ihrama girdiği zaman ve daha sonra bir takım vecibeleri tamamlayıncaya kadar yüce Allah'ı öven sözler.

tevazu: Alçak gönüllülük, gösterişsizlik.

tevekkül: İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmaları en güzel biçimde yerine getirdikten sonra sonucu Allah'tan beklemesi.

tevhit: Allah'ın birliğine inanma, bir sayma, bir olarak bakmak. Birlik, bütünlük.

Ü

ümmet: Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet.

ümmi: Okuma yazma bilmeyen. Anasından doğduğu gibi saf, temiz kalmış, manevi kirlenmeye uğramamış kimse.

V

vaat: Bir işi yapmak için verilen söz, bir işi yapmayı üzerine alma, söz verme.

vahiy: Peygamberler aracılığıyla insanlara, hayatın hangi ilkelere göre yönlendirilmesi ve nelere uyup nelerden sakınılması gerektiğini bildiren ilahî bilgi, bu bilginin gönderiliş tarzı.

vakfe: Duruş, durma, duraklama. Haccın farzlarından birisi olarak Mekke'nin Arafat denilen bölgesinde Zilhicce'nin dokuzuncu gününe rastlayan arife günü öğle vaktinden Kurban Bayramı'nın ilk günü güneş doğuncaya kadar bir müddet bekleme.

Y

yergi: Bir kimseyi, bir toplumu bir düşünceyi, bir nesneyi veya bir göreneği yermek için yazılmış yazı veya söylenmiş söz, taşlama, hicviye, hiciv.

Z

zelle: Yanılma, hata. Herhangi bir kasıt olmaksızın peygamberlerde unutma, yanılma olarak ortaya küçük hata.

zeval: Sona erme.

zuhur: Ortaya çıkma.

KAYNAKÇA

Afzalur Rahman, **Sîret Ansiklopedisi**, İnkılap Yayınları, II. Baskı İstanbul, 1996,

Altıntaş, Ramazan, **Bütün Yönleriyle Cahiliye**, Pınar Yayınları, 2007.

Apak, Âdem, **Günümüzde Hz. Peygamber'in Doğru Anlaşılması Üzerine Düşünceler,** Uludağ Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi C 19, Sy. 2, 2010.

Atay, Hüseyin, **Osmanlılarda Yüksek Din Eğitimi**, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1983.

Babanzade Ahmed Naim, **Sahih-i Buhari Muhtasarı**, **Tecridi Sarih Tercümesi ve Şerhi,** Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1983.

Cevâd Ali, **El-Mufassal fi Tarih'il- Arabi Kable'l -İslam**, *Çev.Mehmet Bağış, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C 5, Sy. 9, 2004.*

Çağatay, Neşet, **İslam Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı**, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1982.

Demirci, Muhsin, **Kuran Tarihi**, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 7.Baskı, İstanbul, 2015.

Derveze, İzzet, **Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı**, Çev. Mehmet Yolcu, Düşün Yayınları, 2012.

Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer el-Vakidi, **Kitabü'l Magazi**, İlkharf Yayınları, İstanbul, 2016.

Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Yahya b. Câbir El-Belâzüri, **Ensabül Eşraf**, C 8, Beyrut, 2011.

Ebü'l-Fadl Muhammed b. Mükerrem b. Ali el-Ensari İbn Manzur, **Lisanu'l-Arab**, Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. baskı, Beyrut, 2009.

Elmalılı Hamdi Yazır, **Hak Dini Kur'ân Dili**, Hisar Yayınları, 2. baskı, C 10, İstanbul. 2016

Fayda, Mustafa, "Bedevî", TDV İslam Ansiklopedisi, C 5, İstanbul, 1992.

Fayda, Mustafa, **Hz. Ömer Zamanında Gayr-i Müslimler**, İstanbul 1989.

Görmez, Mehmet, *Hz. Peygamberi Örnek Almak Ve Sünnete Tâbi Olmanın Anlamı Üzerine,* Üçüncü Bine Girerken İslam Sempozyumu, TDV Yayınları, Ankara, 2000.

Günaltay, Şemseddin, **İslam Öncesi Araplar ve Dinleri,** Ankara Okulu Yayınları, 2. baskı 2013.

Hızlı ,Mefail, **Şâmil İslam Ansiklopedisi**, Siyer Maddesi, Şâmil Yayınları, C 5, İstanbul, 1992.

İbni Hişam, **Siretü'n Nebeviye**, Çev. Abdülvahab Öztürk, Kahraman Yayınları, C 2, 2014.

İbni Sa'd, **Kitabü't-Tabakati'l- Kebir**, Çev. Heyet, Siyer Yayınları, C 11, İstanbul, 2014.

İbnü'l-Esir, **el-Kâmil fi't Târih**, Hikmet Neşriyat, 1.baskı C I0, İstanbul, 2008.

Kapar, M. Ali, **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam**, Ensar Neşriyat, İstanbul.

Keskioğlu, Osman, **Siyer-i Nebi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2010.

Köten, Akif, **Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslam**, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2012.

Kuzgun, Şaban, **İslam Kaynaklarına Göre Haniflik**, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2015.

Mevlana Şibli, **Büyük İslam Tarihi, Asrı Saadet**, Çev. Ömer Rıza Doğrul, Eser Neşriyat İstanbul, 1977.

Muhammed Hamidullah, Çev. Mehmet Yazgan, **İslam Peygamberi**, C 2, Beyan Yayınları, İstanbul, 2004.

Okiç, M.Tayyip, *İslamda İlk Nüfus Sayımı, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C 7, S 1, 1958-59.*

Özel, Ahmet, "Cihad", TDV İslam Ansiklopedisi, C 7, İstanbul, 1993.

Peygamberimiz (s.a.v) Özel Sayısı, Dini, İmî ve Edebî Üç Aylık Dergi, Ankara, 1989.

Sami b. Abdullah el-Mağlus, Derleyen Muhammed Emin Yıldırım, **Siyer Atlası**, Siyer Yayınları, İstanbul, 2010.

Sarıçam, İbrahim, **Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı**, DİB Yayınları Ankara, 2004.

Sarıçam, İbrahim, **İlk Dönem İslam Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 10.Baskı, 2008.

Seyyid Şerif Cürcani, **et-Ta'rifat,** Çev. Abdurrahman Acer, Litera Yayınları, İstanbul, 2014.

Suphi Salih, **İslam Mezhepleri ve Müesseseleri,** Çev. İbrahim Sarmış, Düşünce Yayınları, 1981.

Tülücü, Süleyman, "Cahiliye Kelimesinin Mana ve Menşe'i", Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Dergisi, Sy. 4, Erzurum 1980.

Umurbek, Hatice, **Cahiliye ve Hz. Peygamber Dönemlerinde Tâif**, Sakarya Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tez, Eylül 2008.

Yardım, Ali, Hz. *Peygamber'i Anlatan İlim Dalları ve Şemâil Nebevi, Diyanet Dergisi, 1998.*

Yıldız, Hakkı Dursun, **Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi**, Çağ Yayınları, İstanbul 1986, C I4.

Yücel, İrfan, **Peygamberimizin Hayatı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.